

TUPAKKALAINSÄÄDÄNTÖ

perusteluaineistoinen

Tupakkalainsäädäntö perusteluaineistoinen

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:11

ISBN 978-952-00-3351-4 (nid.)

ISBN 978-952-00-3352-1 (PDF)

ISSN-L 1236-2050

ISSN 1236-2050 (painettu)

ISSN 1797-9854 (verkkajulkaisu)

URN:ISBN:978-952-00-3352-1

<http://um.fi/URN:ISBN:978-952-00-3352-1>

Kuva: Rodeo

Ulkoasu ja paino: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, Tampere 2012

TIIVISTELMÄ

TUPAKKALAINSÄÄDÄNTÖ PERUSTELUAINEISTOINEEN

■ Tupakkalainsäädäntöä on uudistettu monilta osin viime vuosina. Tupakkalain (693/1976) laaja uudistus tuli voimaan lokakuussa 2010. Uutena tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden käytön loppuminen. Tavoite linjaa Suomen tupakkapolitiikkaa uudella tavalla.

Tähän julkaisuun on koottu ajantasaisen tupakkalain lisäksi myös muut olennaiset tupakkaan liittyvät kansalliset asetukset ja EU-säädökset, jotka olivat voimassa marraskuussa 2012. Julkaisun tarkoituksena on selkeyttää kokonaiskuvaa tupakkasäädöksistä sekä niiden perusteluista ja siten myös edistää niiden toimeenpanoa.

Julkaisun säädösosassa on ajantasainen tupakkalaki kokonaisuudessaan. Lisäksi julkaisu sisältää olennaiset tupakkalain nojalla annetut sosiaali- ja terveysministeriön asetukset, jotka liittyvät uudistuksiin. Perusteluaineistoon liitetyt hallituksen esitykset tupakkalain muuttamiseksi ja eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausunnot ja sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnöt sekä yksi työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan lausunto antavat lukijalle laajempaa näkökulmaa, miksi lakia on haluttu uudistaa ja millainen valmisteluprosessi on ollut.

Julkaistuun on sisällytetty tupakkasäätelyyn liittyvät EU-säädökset. EU:n ns. tupakkatuotedirektiivillä (2001/37/EY) säädellään tupakkatuotteiden valmistamista, esittämistä ja myyntiä. Ns. tupakkamainontadirektiivi (2003/33/EY) kieltää tupakkamainonnan painetuissa tiedotusvälineissä, radiossa ja Internetissä. Lisäksi julkaisussa on EU:n neuvoston suositus tupakoinnin ehkäisemisestä ja aloitteista tupakoinnin torjunnan tehostamiseksi vuodelta 2002 sekä suositus savuttomista ympäristöistä vuodelta 2009.

Asiasanat:

EU-säädökset, tupakkalaki, tupakkatuotteet, tupakoinnin ehkäisy

SAMMANDRAG

TOBAKSLAGSTIFTNINGEN INKLUSIVE MATERIAL SOM INNEHÅLLER MOTIVERINGARNA

■ Tobakslagstiftningen har reviderats i flera avseenden under de senaste åren. Den omfattande revideringen av tobakslagen (693/1976) trädde i kraft i oktober 2010. Det nya målet är att användningen av tobaksprodukter som innehåller för människan giftiga ämnen och är beroendeframkallande ska upphöra. Målet stakar ut riktlinjerna för Finlands tobakspolitik på ett nytt sätt.

Denna publikation samlar utöver den aktuella tobakslagen även övriga viktiga nationella förordningar och EU-rättsakter som hänför sig till tobak och som var i kraft i november 2012. Syftet med publikationen är att klarlägga helhetsbilden av tobaksförfattningarna samt deras motiveringar, och därmed även främja verkställigheten av dem.

I publikationens författningsdel finns den aktuella tobakslagen i sin helhet. Därutöver innehåller publikationen centrala förordningar som utfärdats av social- och hälsovårdsministeriet med stöd av tobakslagen och som hänför sig till revideringarna. Regeringspropositionerna med förslag till lag om ändring av tobakslagen, som bifogats till materialet som innehåller motiveringarna, och utlåtandena av riksdagens grundlagsutskott och social- och hälsoutskottets betänkanden samt ett utlåtande av arbetslivs- och jämställdhetsutskottet ger läsaren ett bredare perspektiv på varför man har velat reformera lagen och hur beredningsprocessen har varit.

I publikationen har EU-rättsakterna om tobaksreglering tagits med. Genom EU:s direktiv om tobaksprodukter (2001/37/EG) föreskrivs om tillverkning, presentation och försäljning av tobaksvaror. Direktivet om tobaksreklam (2003/33/EG) förbjuder tobaksreklam i tryckta medier, i radio och på Internet. Därutöver innehåller publikationen rådets rekommendation om förebyggande av rökning och om initiativ för en effektivare bekämpning av rökning från år 2002 samt en rekommendation om rökfria miljöer från år 2009. EU:s direktiv och rekommendationer är inte faktisk lagstiftning utan deras bestämmelser har inkluderats som en del av de nationella bestämmelserna.

Nyckelord:

EU-bestämmelser, förebyggande av rökning, tobakslag, tobaksprodukter

SUMMARY

TOBACCO LEGISLATION WITH RATIONALE

■ In the last few years the Finnish tobacco legislation has been amended in several respects. A major amendment of the Tobacco Act (693/1976) entered into force in October 2010. A new objective according to it is to end the use of tobacco products that contain substances poisonous to humans and cause addiction. This objective outlines the Finnish tobacco policy in a new way.

The present publication collates besides the up-to-date Tobacco Act also other essential national statutes and EU instruments relating to tobacco that were in effect in November 2012. The purpose of the publication is to clarify the overall picture of tobacco legislation and rationale for it and thus also to promote its implementation.

The statutes part of the publication includes the present Tobacco Act in its entirety. In addition, the publication contains the relevant decrees of the Ministry of Social Affairs and Health issued in virtue of the Act relating to the reforms. The Government bills to amend the Tobacco Act appended to the rationale as well as opinions of Parliament's Constitutional Law Committee and reports of its Social Affairs and Health Committee and one opinion of the Employment and Equality Committee give the readers a wider perspective on the reasons for revising the Act and on the drafting process.

The publication also includes EU instruments relating to tobacco regulation. The EU Tobacco Products Directive (2001/37/EC) regulates the manufacture, presentation and sale of tobacco products. The Tobacco Advertising Directive (2003/33/EC) bans tobacco advertising in the media, radio and Internet. Furthermore, the publication contains the recommendation of the European Council on the prevention of smoking and initiatives to improve tobacco control from 2002 as well as its recommendation on smoke-free environments from 2009. The EU directives and recommendations do not constitute actual legislation but their provisions have been integrated into the relevant national statutes.

Key words:

EU instruments, prevention of smoking, Tobacco Act, tobacco products

SISÄLLYS

Tiivistelmä	3
Sammandrag	4
Summary	5
I JOHDANTO	9
1.1 Keskeiset uudistukset vuosina 2009–2015	10
1.2 Tupakkalain valvonta	13
2 KANSALLISET SÄÄDÖKSET	15
2.1 Tupakkalaki	15
2.2 Asetus toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi	33
2.3 Sosiaali- ja terveysministeriön asetus tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkausten merkinnöistä sekä haitta-aineiden määristä ja mittausmenetelmistä sekä testauslaboratorioista	36
2.4 Sosiaali- ja terveysministeriön päätös tupakointivälineistä	40
2.5 Sosiaali- ja terveysministeriön asetus tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden vähittäismyynnistä	41
2.6 Sosiaali- ja terveysministeriön asetus ravintolan ja muun ravitsemisliikkeen tupakointitilasta	44
2.7 Sosiaali- ja terveysministeriön asetus savukkeiden paloturvallisuudesta	45
3 PERUSTELUAINEISTO	46
3.1 Vuoden 2010 tupakkalain uudistus (HE 180/2009 vp)	46
3.1.1 Perustuslakivaliokunnan lausunto 21/2010 vp	98
3.1.2 Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 14/2010 vp	105
3.1.3 Tupakkapoliittisia lakimuutoksia valmisteleavan työryhmän ehdotukset	117
3.2 Tupakkatuotteiden myynnin luvanvaraisuus (HE 101/2008 vp)	118
3.2.1 Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 20/2008 vp	150
3.3 Ravintolatupakoinnin kieltäminen (HE 226/2005 vp)	158
3.3.1 Perustuslakivaliokunnan lausunto 19/2006 vp	183
3.3.2 Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 12/2006 vp	185
3.3.3 Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan lausunto 4/2006 vp	194

4	EU-SÄÄDÖKSET	198
4.1	Tupakkatuotedirektiivi 2001/37/EY.....	198
4.2	Tupakkamainontadirektiivi 2003/33/EY.....	209
4.3	Neuvoston suositus tupakoinnin ehkäisemisestä ja aloitteista tupakoinnin torjunnan tehostamiseksi 2003/54/EY.....	214
4.4	Neuvoston suositus savuttomista ympäristöistä 2009/C 296/02.....	219
5	LÄHDELUETTELO	223

I JOHDANTO

Tupakkalakia (693/1976) on uudistettu laajasti viime vuosina. Yksi keskeisimmistä uudistuksista on tupakkalain uudeksi tavoitteeksi asetettu tupakkatuotteiden käytön loppuminen Suomessa. Suomi on ensimmäinen maa, jossa tupakoinnin loppuminen on kirjattu lain päämääräksi.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa sitoudutaan tekemään toimintasuunnitelma tupakkalain tavoitteen toteuttamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriö valmistelee toimenpideohjelmaa. Lisäksi hallitusohjelman mukaan tupakkalain toimeenpano tulee varmistaa. Tämän julkaisun tarkoituksena on selkeyttää kokonaiskuvaa tupakkalain lisäksi muista tupakkaan liittyvistä säädöksistä sekä niiden perusteluista ja siten myös edistää niiden toimeenpanoa.

Tupakointi ei ole vähentynyt riittävästi ja siksi on ollut tarpeen tehostaa tupakkalaissa säädettyjä toimenpiteitä. Tupakkalaissa suunnataan ennalta ehkäiseviä toimia erityisesti lasten ja nuorten tupakointiin, rajoitetaan entistä enemmän tupakkatuotteiden saatavuutta ja tehostetaan valvontaa. Luvussa 2 on esitetty tupakkalaki kokonaisuudessaan sekä siihen liittyvät sosiaali- ja terveysministeriön asetukset. Luvussa 3 on kansallisten säädösten perusteluaineistot, kuten tärkeimmät hallituksen esitykset ja valiokuntien mietinnöt ja lausunnot. Tupakkalain uudistukset perustuvat pitkälti sosiaali- ja terveysministeriön asettaman tupakkapoliittisia lakimuutoksia ja toimia valmistelevan työryhmän vuonna 2008 antamiin ehdotuksiin. Tiivistelmä työryhmän ehdotuksista on esitetty luvussa 3.1.3.

Hallitusohjelman mukaan myös tupakan valmisteveroja tulee korottaa terveyden edistämiseksi. Tupakkatuotteiden valmisteveron perusteesta ja määrästä säädetään tupakkaverosta annetusta laista (1470/1994), jota ei ole sisällytetty tähän julkaisuun. Tupakkaveroa on korotettu vuosien 2009, 2010 ja 2012 alussa.

Suomen tupakkapolitiikkaa säätelevät myös tietyt EU-säädökset (luku 4). Tupakkaa säätelee kaksi direktiiviä: valmistamista, esittämistä ja myyntiä sääntelevä ns. tupakkatuotedirektiivi (2001/37/EY) sekä tupakkamainonnan painetuissa tiedotusvälineissä, radiossa ja Internetissä kieltävä ns. tupakkamainontadirektiivi (2003/33/EY). Lisäksi EU-säädöksissä on esitetty EU:n neuvoston suositus tupakoinnin ehkäisemisestä ja aloitteista tupakoinnin torjunnan tehostamiseksi (2002) sekä suositus savuttomista ympäristöistä (2009). Tupakkatuotedirektiiviä ollaan parhaillaan uudistamassa.

Edellä mainittujen lisäksi kansainvälisesti tupakkapolitiikassa Suomea velvoittaa Maailman terveysjärjestön (WHO) tupakoinnin torjuntaa koskeva laaja puitesopimus Framework Convention on Tobacco Control (FCTC).

Tupakkapuitesopimuksesta on olemassa erillinen suomenkielinen julkaisu, joten sitä ei käsitellä tässä sen tarkemmin (STM Julkaisuja 2011:3, http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1552789).

Tässä julkaisussa esitetyt säädöstekstit on koottu 26.11.2012 (www.finlex.fi).

1.1 KESKEISET UUDISTUKSET VUOSINA 2009–2015

2009

Ravintoloiden ja muiden ravitsemisliikkeiden savuttomuus

Tupakointikielto ravintoloiden ja muiden ravitsemisliikkeiden sisätiloissa tuli voimaan kahden vuoden siirtymäajan jälkeen kesäkuussa 2009. Tupakointi on kielletty kaikissa ravitsemisliikkeissä riippumatta tarjoilutilan koosta tai anniskeluoikeuksista. Ravintolan ja muun ravitsemisliikkeen on mahdollista järjestää erillinen tupakointitila, joka on tarkoitettu lyhytaikaisesta pistäytymistä varten. Kyseinen tila on varattu vain tupakointiin, joten ruuan ja juoman tarjoilu ja nauttiminen sekä rahapelit tupakointitilassa on kielletty. (Tupakkalaki 12 § ja 13 §.)

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus (964/2006) ravintolan ja muun ravitsemisliikkeen tupakointitilasta antaa tarkemmat säädökset tupakointitilan rakenteesta, ilmanvaihdesta, valvonnasta ja huollosta.

Tupakoinnista sisätilassa tai ulkoalueella, jossa tupakointi on kielletty, voidaan tuomita tupakointirikkomuksesta sakkoon (Tupakkalaki 32 §). Myös kulkuneuvon, sisätilan tai ulkoalueen haltija tai tilaisuuden järjestäjä, joka sallii tupakoinnin kielletyissä tiloissa, voidaan tuomita sakkoon tupakkalain suojaamistoimenpiteiden rikkomisesta (Tupakkalaki 32 §).

Vähittäismyyntipakkausten vähimmäiskoot ja varoitusmerkinnät tupakkatuotteille

Vähittäismyyntipakkausten vähimmäiskoot ovat 30 grammaa irtotupakkaa, 20 savuketta tai 10 pikkusikaria. Sikareita voidaan kuitenkin myydä irrallisina. Irrallisena myytävän sikarin on oltava varustettu asianmukaisilla merkinnöillä. Lisäksi tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkauksessa on oltava suomeksi ja ruotsiksi varoitukset tupakan aiheuttamista terveyshaitoista sekä tervan, nikotiinin ja hiilimonoksidin määrät. (Tupakkalaki 7 §.) Myöskään vähittäismyyntipakkauksesta ei saa käydä ilmi, että tupakkatuote on vähemmän haitallinen kuin muut (Tupakkalaki 7 a §). Uusiin pakkausvaatimusten siirtymäaika päättyi 1.10.2009.

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkausten merkinnöistä sekä haitta-aineiden määristä ja mittausten menetelmistä sekä testauslaboratorioista annetaan tarkemmat säädökset sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella (641/2002).

2010

Savukkeiden paloturvallisuusvaatimukset

Ensimmäisenä maana Euroopassa Suomi asetti lainsäädäntöön vaatimukset savukkeen palamisominaisuuksien itsestään sammumisesta paloturvallisuuden parantamiseksi (Tupakkalaki 5§). Tarkempia säännöksiä vaatimuksista annetaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella (1064/2008) savukkeiden paloturvallisuudesta. Asetus tuli voimaan 1.4.2010.

Koko EU:ssa uudet standardit tupakoiden paloturvallisuudesta tulivat voimaan 17.11.2011. Savukkeiden paloturvallisuusvaatimukset perustuvat komission täytäntöönpanopäätökseen 2011/496/EU.

Tupakkatuotteiden myynnin rajoituksia

Tupakkatuotteiden vähittäismyynti tuli luvanvaraiseksi ja ehdollinen siirtymäaika päättyi 1.4.2010. Tupakkatuotteita on saanut siitä lähtien myydä tai luovuttaa vain myyntipaikan sijaintikunnan myöntämän vähittäismyyntiluvan perusteella. Lisäksi tupakkatuotteiden myyjän on voitava jatkuvasti valvoa ostotilannetta. Kunta myöntää kirjallisesta hakemuksesta myyntipaikkakohtaisen vähittäismyyntiluvan. Hakijan tulee esittää tupakkatuotteiden myynnin omavalvontasuunnitelma, selvitys tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden sijoittelusta myyntipisteessä sekä osoittaa valvontajärjestelyn riittävydestä. (Tupakkalaki 10 b §.)

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella (99/2009) tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden vähittäismyyntistä annetaan tarkemmat säännökset omavalvontasuunnitelman laatimisesta, sisällöstä ja toteuttamisesta.

Tupakkalain tavoitteeksi tupakkatuotteiden käytön loppuminen

Lain nimi muutettiin tupakkalaiksi ja laille asetettiin uusi tavoite. Maailman ensimmäisenä maana Suomi asetti tupakkalain tavoitteeksi tupakkatuotteiden käytön loppumisen. Tupakkalaissa säädetään toimenpiteistä, joilla ehkäistään tupakkatuotteiden käytön aloittamista, edistetään niiden käytön lopettamista ja suojellaan väestöä tupakansavulle altistumiselta. (Tupakkalaki 1 §.) Muutokset tulivat voimaan 1.10.2010.

Tupakointikieltoja on laajennettu

Tupakointikieltoja laajennettiin muun muassa monissa lasten ja nuorten käytössä olevissa tiloihin, asuinkiinteistöjen yhteisissä tiloihin ja ulkona järjestettävissä tilaisuuksiin (Tupakkalaki 12 §). Uudet rajoitukset tulivat voimaan 1.10.2010.

Alle 18-vuotiaiden tupakoinnin estämiseksi kieltoja ja rajoituksia

Tupakkatuotteiden myyminen tai luovuttaminen alle 18-vuotiaalle kiellettiin kauppojen lisäksi myös yksityishenkilöiltä. Tupakkatuotteita myyvän henkilön tulee olla täyttänyt 18 vuotta. Sitä nuorempi henkilö saa kuitenkin myydä tupakkatuotteita, jos myynti tapahtuu 18 vuotta täyttäneen henkilön valvonnan alaisena. (Tupakkalaki 10 §.) Jos myy tai luovuttaa vastiketta vastaan tai välittää tupakkatuotteen, tuomitaan tupakan myyntirikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi (Tupakkalaki 31 c §). Tupakkatuotteiden maahantuonti ja hallussapito kiellettiin alle 18-vuotiaalta (Tupakkalaki 11 §). Uudet rajoitukset tulivat voimaan 1.10.2010.

Suunuuskan maahantuontikielto

Suussa käytettäväksi tarkoitetun tupakan maahantuonti, myynti tai muutoin luovutus kiellettiin. Maahantuontikielto koskee myös suussa käytettäväksi tarkoitetun tupakan hankkimista ja vastaanottamista postitse tai muulla vastaavalla tavalla Suomen ulkopuolelta. Yksityishenkilö saa kuitenkin omaa henkilökohtaista käyttöään varten tuoda maahan suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa matkatavarana mukanaan enintään 30 rasiaa edellyttäen, että rasia sisältää enintään 50 grammaa mainittua tupakkaa. Maahantuontikielto ei koske kansainvälisessä liikenteessä käytettävän vesi- tai ilma-aluksen suljetussa myyntitilassa tai varastossa olevaa tuotetta. (Tupakkalaki 10 a §.) Muutokset tulivat voimaan 1.10.2010.

Nikotiinivalmisteet ravitsemisliikkeisiin

Nikotiinivalmisteiden myynti sallittiin tupakkaa myyvien vähittäiskauppojen, kioskien ja huoltoasemien lisäksi myös ravitsemisliikkeissä vähittäismyyntiluvan perusteella 1.10.2010 alkaen (Läkelaki 54 a ja 54 e §).

2012

Tupakkatuotteiden näkyvä esilläpitokiello vähittäismyyntissä

Tupakan, tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakkajäljitelmiä ja tupakointivälineiden esilläpito on kielletty vähittäismyyntissä. (Tupakkalaki 8 a §). Esilläpitokiello tuli voimaan 1.1.2012.

Tupakkatuotteiden esilläpitokiellosta annetaan tarkemmat säännökset sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden vähittäismyyntistä (99/2009). Asetuksessa säädetään tarkasti tupakkatuotteiden pakkauksia esittävän kuvaston ja hintaluettelon sisältö ja ulkonäkö.

Tupakointikieltoja laajennettiin

Tupakointi voidaan sallia enintään yhdessä kymmenessä hotellin tai muun majoitusliikkeen asiakkaiden majoitushuoneesta. Huoneiden lukumäärästä riippumatta tupakointi voidaan kuitenkin sallia kolmessa majoitushuoneessa. Tällöin on huolehdittava siitä, etteivät työntekijät joudu näissä huoneissa työskennellessään altistumaan tupakansavulle. (Tupakkalaki 12 §.) Uudet rajoitukset tulivat voimaan 1.1.2012.

2015

Tupakkatuotteiden myyntiä rajoitetaan

Tupakkatuotteiden myynti automaattisesta myyntilaitteesta on kielletty 1.1.2015 alkaen (Tupakkalaki 10 a §).

1.2 TUPAKKALAIN VALVONTA

Tupakkalain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen yleinen johto ja ohjaus kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Valvonta ja sen ohjaus kuuluu Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle Valviralle.

Valvira ohjaa aluehallintovirastoja ja kuntia niille tämän lain perusteella kuuluvien tehtävien hoitamisessa. Valvira valvoo tupakkatuotteiden koostumusta, laadunvalvontaa, testauslaboratorioita sekä myyntiä ja mainontaa. Valvira voi kieltää mainonta- tai myynninedistämistoimen tilaajaa, sen toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa jatkamasta ja uudistamasta säännösten vastaista menettelyä. Valvira tai kunta voi tehostaa tämän lain säännösten perusteella antamaansa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai uhallla.

Valviran tulee laatia tämän lain valvonnan toimeenpanon ohjaamiseksi ja yhteensovittamiseksi valtakunnallinen tupakkalain valvontaohjelma.

Kunta valvoo alueellaan tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista. Kunnan alueella tämän lain mukaisista tehtävistä huolehtii kunnan määräämä toimielin. Kunnanvaltuusto voi päättää, että toimielin voi siirtää toimivaltaansa alaiselleen viranhaltijalle.

Kunnan tulee laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva tupakkalain valvontasuunnitelma siten, että valvonta on laadukasta, säännöllistä ja terveyshaittoja ehkäisevää.

Kunnan tulee omasta aloitteestaan tai tehtyjen ilmoitusten perusteella suorittaa tupakkatuotteiden varastointi- ja myyntipaikkojen tarkastuksia sekä valvoa tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myyntiä ja esilläpitoa myyntipisteessä, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myynnin oma-valvontaa, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden mainontaa ja muuta

myynninedistämistoimintaa samoin kuin tupakointikieltojen ja rajoitusten noudattamista toimialueellaan.

Poliisi valvoo tupakointikieltojen noudattamista sisätiloissa järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa, työyhteisöjen yhteisissä ja yleisissä sekä asiakkaille tarkoitetuissa sisätiloissa, ulkoalueilla järjestettävien yleisten tilaisuuksien katoksissa ja katsomoissa sekä muissa tilaisuuden seuraamiseen välittömästi tarkoitetuissa tiloissa, joissa osallistujat oleskelevat paikoillaan.

Tulli valvoo tupakkatuotteiden tuontirajoituksia sekä suussa käytettävän maahantuonnin rajoituksia ja alle 18-vuotiaiden maahantuonti- ja hallussapitokieltojen noudattamista.

Tupakkalain ohjaukselle ja valvonnalle annetaan tarkemmat säädökset tupakkalain luvussa 6.

2 KANSALLISET SÄÄDÖKSET

2.1 Tupakkalaki 693/1976

I LUKU Yleiset säännökset

I § (698/2010)

Tässä laissa säädetään toimenpiteistä, joilla ehkäistään tupakka- tuotteiden käytön aloittamista, edistetään niiden käytön lopettamista ja suojellaan väestöä tupakansavulle altistumiselta.

Lain tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden käytön loppuminen.

2 LUKU Soveltamisala

2 § (953/1992)

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *tupakalla* tupakkakasvien (*nicotiana*) lehdistä, varsista ja rungoista valmistettua tai niitä sisältävää nautintoainetta;

2) *tupakan vastikkeella* käyttötarkoitukseltaan tupakkaa vastaavaa, tupakkaa sisältämätöntä nautintoainetta;

3) *tupakkatuotteella* tupakasta kokonaan tai osittain valmistettuja, poltettavaksi, sieraimiin vedettäväksi, imeskeltäväksi tai pureskeltavaksi tarkoitettuja tuotteita, riippumatta siitä, onko tupakka geneettisesti muunnettua vai ei; (14.6.2002/498)

3 a) *suussa käytettäväksi tarkoitettulla tupakalla* kaikkia suussa käytettäväksi tarkoitettuja, kokonaan tai osittain tupakasta valmistettuja tuotteita, jauheena tai pieninä paloina tai jonakin näiden muotojen yhdistelmänä, varsinkin annospusseissa tai huokoisissa pusseissa tarjottavia, tai elintarvikkeita muistuttavassa muodossa olevia tuotteita, lukuun ottamatta

poltettavaksi tai pureskeltavaksi tarkoitettuja tuotteita; (14.6.2002/498)

3 b) *savukkeella* poltettavaksi tarkoitettua valmiiksi paperiin käärittyä tai muusta aineesta valmistettuun hylsyn muotoiseen päällykseen sijoitettua tai sijoitettavaksi tarkoitettua tupakkakääröä, joka ei ole sikari tai pikkusikari; (19.12.2008/984)

3 c) *sikarilla* poltettavaksi tarkoitettua luonnon tupakasta valmistettua tupakkakääröä, jonka uloin kääre tai sidelehti on tupakanlehteä tai tupakanväristä rekonstruoitua tupakkaa; (19.12.2008/984)

3 d) *pikkusikarilla* sikaria, joka painaa enintään kolme grammaa; (19.12.2008/984)

4) *tupakointivälineellä* tupakoinnissa tai sen valmistelussa pääasiassa käytettäväksi tarkoitettua välinettä tai tarviketta, kuten savukepaperia tai muuta päällystä, savukkeenkierintä, imuketta, suodatinta, piippua ja piipunpuhdistusvälinettä, sen mukaan kuin sosiaali- ja terveysministeriö tarkemmin määrää; (19.12.2008/984)

5) *tupakkajäljitelmällä* muodollaan tupakkatuotetta tai tupakointivälinettä läheisesti muistuttavaa, tupakkaa tai sen vastiketta sisältämätöntä tuotetta; (9.4.1999/487)

6) *tupakoinnilla* tupakkatuotteen polttamista tai muuta käyttämistä nautintoaineena; (19.12.2008/984)

7) *tervalla* raakaa, vedetöntä ja nikotiinitonta tupakansavun tiivistymää; (14.6.2002/498)

8) *nikotiinilla* nikotiinialkaloideja; (21.7.2006/700)

9) *ainesosalla* kaikkia tupakkatuotteen valmistuksessa käytettäviä aineita tai muita ainesosia, mukaan luettuna paperi, suodatin, musteet ja liimat, joita on valmiissa tuotteessa joko sellaisenaan tai muuttuneessa muodossa,

lukuun ottamatta tupakkakasvin lehteä ja sen muita luonnollisia tai käsittelemättömiä osia; (21.7.2006/700)

10) *sisätilalla* suljettua tilaa, jossa on katto, lattia ja seinät taikka tilaa, josta yhden tasopinnan lisäämisellä voidaan muodostaa suljettu tila ja joka on tarkoitettu asuin-, oleskelu-, odotus- tai työskentelytilaksi; (21.7.2006/700)

11) *työtilalla* sisä- tai ulkotilaa, jossa työskennellään; (21.7.2006/700)

12) *tupakointitilalla* sisätilaan sijoitettua rakennusvalvontaviranomaisen tupakointiin hyväksymää erillistä tilaa; (21.7.2006/700)

13) *savuttomalla tilalla* sisätilaa tai sen osaa, jossa tupakointi on kielletty; (21.7.2006/700)

14) *työyhteisön yhteisellä tilalla* työyhteisössä työntekijöille tarkoitettua tai heidän yhteisessä käytössään olevaa lepo-, ruokailu-, saniteetti- ja muuta henkilöstötilaa, heidän käytössään olevaa käytävä-, aula- ja porrastilaa sekä heille yhteiseen kokoontumiseen tarkoitettua sisätilaa; (21.7.2006/700)

15) *työyhteisön yleisellä tilalla* työyhteisön sisätilaa, johon yleisöllä on esteetön pääsy; (21.7.2006/700)

16) *työyhteisön asiakkaille tarkoitettulla tilalla* työyhteisössä asiakkaille varattua tai heidän käytössään olevaa sisätilaa; (20.8.2010/698)

17) *yleisellä tilaisuudella* kokouksissa (530/1999) tarkoitettua yleistä kokousta ja yleisötilaisuutta; (20.8.2010/698)

18) *tupakkasponsoroinnilla* sellaista julkista tai yksityistä tapahtumalle, toiminnalle tai henkilölle annettavaa tukea, jonka tavoitteena taikka suorana tai epäsuorana vaikutuksena on tupakkatuotteen myynnin edistäminen. (20.8.2010/698)

3 §

Sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, on:

1) tupakkatuotteen, tupakointivälineen ja tupakkajäljitelmän vaihdannassa noudatettava, mitä siitä erikseen säädetään;

2) tupakan vastikkeeseen, tupakkatuotteeseen, tupakointivälineeseen ja tupakkajäljitelmään sovellettava, mitä kuluttajan turvaamisesta ala-arvoisten tuotteiden myynniltä ja siitä johtuvilta taloudellisilta tappioilta säädetään; sekä (9.4.1999/487)

3) tupakoinnin kieltämisessä tai rajoittamisessa paloturvallisuus-, elintarvikehygienia- tai muista vastaavista syistä noudatettava, mitä siitä erikseen säädetään.

4 § (106/1991)

Tätä lakia ei sovelleta lääkevalmisteena tai myrkkynä pidettävään tupakan vastikkeeseen.

3 LUKU

Koostumus ja laadunvalvonta (953/1992)

5 § (498/2002)

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää niistä terveysvaaroja tai -haittoja aiheuttavista aineista, joita tupakkatuote tai tupakointiväline ei saa sisältää ja joita tupakkatuotetta poltettaessa ei saa syntyä.

Savukkeen palamisominaisuuksien on täytettävä itsestään sammumista koskevat riittävät paloturvallisuusvaatimukset. Tarkempia säännöksiä paloturvallisuusvaatimuksista annetaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella. (19.12.2008/984)

Muiden kuin 1 momentissa tarkoitettujen tupakkatuotteen sisältämien tai sitä poltettaessa syntyvien terveysvaaroja tai haittoja aiheuttavien aineiden enimmäismääristä säädetään sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella sen mukaan kuin Euroopan yhteisön säädösten täytäntöönpano edellyttää.

6 § (984/2008)

Tupakkatuotteen ja tupakointivälineen valmistaja tai maahantuoja vastaa elinkeinotoiminnassa myyntiin tai muuhun luovuttamiseen tarkoitettun tupakkatuotteen sisältämien 5 §:ssä tarkoitettujen aineiden

pitoisuuksien tutkimisesta, paloturvallisuusvaatimusten todentamisesta, pakkausmerkintöjen paikkansapitävyyden varmistamisesta ja niihin liittyvästä laadunvalvonnasta.

Savukkeiden valmistajan tai maahantuojan on huolehdittava, että savukkeesta poltettaessa syntyvän tervan, nikotiinin ja hiilimonoksidin määrät on mitattu ja pakkauksissa olevien tervaa ja nikotiinia koskevien merkintöjen paikkansapitävyys on varmistettu ennen tuotteen luovuttamista vähittäismyyntiin. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset mittauksissa, varmistamisessa ja todentamisessa käytettävistä menetelmistä.

6 a § (698/2010)

Testauslaboratorion, joka suorittaa 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuja mittauksia, varmistamisen tai todentamisen, on oltava Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston hyväksymä ja valvoma. Lupa- ja valvontavirasto pitää luetteloa hyväksytyistä laboratorioista.

Testauslaboratorion hyväksymistä koskeva hakemus on toimitettava lupa- ja valvontavirastolle. Lupa- ja valvontavirasto hyväksyy laboratorion, jos laboratorio esittää hakemuksensa liitteenä todistuksen siitä, että Mittatekniikan keskus on todennut, että laboratorio täyttää kansainväliset vaatimukset testauslaboratorioiden pätevydestä ja että sen pätevyysalueeseen kuuluvat 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuja testausmenetelmät.

Testauslaboratorioksi voidaan hyväksyä vain viranomainen. Tupakkatuotteen maahantuojan tai valmistajan yhteydessä toimiva testauslaboratorio voidaan kuitenkin hyväksyä suorittamaan omien tuotteidensa mittaukset tai varmistamisen. Paloturvallisuusvaatimusten todentamisen voi suorittaa myös muu akkreditoitu tutkimuslaboratorio.

Testauslaboratorio katsotaan ilman eri päätöstä hyväksytyksi, jos testauslaboratorio, tupakkatuotteen

valmistaja tai maahantuojat toimittaa lupa- ja valvontavirastolle todistuksen siitä, että toisen jäsenvaltion viranomaisen on hyväksynyt testauslaboratorion, ja ilmoittaa ne perusteet, joilla laboratorio ja käytetyt testausmenetelmät on hyväksytty.

6 b § (984/2008)

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi keskeyttää laboratorion toiminnan määrääjäksi tai peruuttaa laboratorion hyväksymisen, jos:

1) Mittatekniikan keskus toteaa, ettei testauslaboratorio täytä sen pätevyydelle tai testausmenetelmien pätevyydelle asetettuja vaatimuksia; tai

2) lupa- ja valvontavirasto on saanut toisen jäsenvaltion viranomaiselta tai muulta taholta perustellun tiedon siitä, etteivät testauslaboratorio tai testausmenetelmät täytä hyväksymiselle tai pätevyydelle asetettuja vaatimuksia, tai ettei laboratorion ilmoittamia mittauksia voida pitää luotettavina.

Lupa- ja valvontavirasto voi keskeyttää laboratorion toiminnan määrääjäksi myös, jos sillä on toiminnan kannalta olennaisessa asiassa perusteltu syy epäillä testauslaboratoriota koskevien tietojen oikeellisuutta tai testauslaboratorion toiminnan asianmukaisuutta eivätkä laboratoriolle annetut huomautukset tai varoitukset ole johtaneet puutteiden korjaamiseen.

Testauslaboratorion on ilmoitettava hyväksymisen edellytyksiä koskevista muutoksista lupa- ja valvontavirastolle.

Tarkemmat säännökset testauslaboratorioista ja niiden hyväksymisestä, hyväksymisen edellytyksenä olevasta akkreditointimenettelystä, valvonnan toteuttamisesta sekä lupa- ja valvontavirastolle tehtävistä ilmoituksista annetaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella. Ministeriön asetuksella voidaan säätää myös Euroopan komissiolle tehtä-

vistä testauslaboratorioita koskevista ilmoituksista.

6 c § (984/2008)

Tupakkatuotteen valmistajan tai maahantuojan tulee kerran vuodessa toimittaa Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastolle:

1) luettelo, jossa ilmoitetaan elinkeinotoiminnassa myytävänä olevista savukkeista poltettaessa syntyvän tervan, nikotiinin ja hiilimonoksidin määrä ja tiedot mittauksen ja varmistamisen suorittaneesta testauslaboratoriosta;

2) tuotemerkki- ja tyyppikohtainen ainesosaluettelo kunkin tupakkatuotteen kaikista sen valmistamisessa käytetyistä ainesosista ja niiden määristä;

3) tuotemerkkikohtaisesti paloturvallisuusvaatimusten täyttymistä osoittavat hyväksytyt testauslaboratorion tai tutkimuslaitoksen tutkimuselosteet ja lausunnot sekä tiedot testauslaboratoriosta tai tutkimuslaitoksesta.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen luetteloiden rakenteesta, luetteloihin liitettäviä ainesosia koskevista selvityksistä, toksikologisista ja muista tiedoista sekä luetteloiden toimittamisesta Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastolle ja Euroopan yhteisöjen komissiolle. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen tietojen toimittamisesta Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastolle.

Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto huolehtii siitä, että 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuista tiedoista tiedotetaan kuluttajille.

4 LUKU

Maahantuonti, hallussapito, myynti ja muu luovuttaminen sekä mainonta

7 § (698/2010)

Tupakkatuotteita saa elinkeinotoiminnassa myydä tai muutoin luo-

vuttaa vain tämän pykälän ja 7 a §:n 1 ja 2 momentin mukaisissa vähittäismyyntipakkauksissa. Pakkauksen vähimmäiskoko on 30 grammaa irtotupakkaa, 20 savuketta tai 10 pikkusikaria. Sikareita voidaan kuitenkin myydä irrallisina. Irrallisena myytävän sikarin on oltava varustettu asianmukaisilla merkinnöillä.

Tupakkatuotteita ei saa, sikareita lukuun ottamatta, myydä vähittäismyyntipakkauksessa, joka sisältää pienempiä pakkauksia tai joka voidaan jakaa pienempiin pakkauksiin.

Tupakkatuotteen valmistajan tai maahantuojan on ennen tupakkatuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuvaa myyntiä tai muuta luovuttamista merkittävä tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkaukseen:

1) suomeksi ja ruotsiksi varoitukset tupakan aiheuttamista terveyshaitoista;

2) suomeksi ja ruotsiksi savukkeesta poltettaessa syntyvän tervan, nikotiinin ja hiilimonoksidin määrät; ja

3) tuotteen tunnistamista ja jäljittämistä varten tarvittavat tiedot.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voidaan säätää 1 ja 3 momentissa tarkoitettujen merkintöjen pinta-alasta, sijainnista, tekstistä, kuvista, vuorottelemisesta, kehystämisestä ja muusta määrittelystä.

Tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkaukseen tulevista valmisteverotukseen liittyvistä merkinnöistä on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään.

Tämän pykälän 3 momentin säännös suomen ja ruotsin kielen käyttämisestä merkinnöissä ei koske maasta vietävää tupakkatuotetta tai tupakointivälinettä eikä tupakkatuotteiden tai tupakointivälineiden myyntiä ammattimaisessa kansainvälisessä liikenteessä olevassa vesi- tai ilma-aluksessa myytäväksi taikka niiden myyntiä tällaisessa aluksessa tai lentoasemalla sijaitsevassa verottomien tavaroiden myymälässä.

7 a § (984/2008)

Ilmaisuja, nimityksiä, tavaramerkkejä ja kuvallisia tai muita merkkejä, jotka luovat vaikutelman, että tupakkatuote on vähemmän haitallinen kuin muut, ei saa käyttää tupakkatuotteiden pakkauksissa. Mitä tässä momentissa säädetään, ei kuitenkaan koske Euroopan yhteisöjen ulkopuolelle vietävien tupakkatuotteiden pakkauksia.

Tupakkatuotteen vähittäismyyn-tupakkauksessa ei saa väittää, että tuote on paloturvallinen tai muuten luoda mielikuvaa sen vaarattomuudesta tai siitä, että se on turvallisempi kuin muut vastaavat tuotteet.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään tupakkatuotteiden pakkauksista, koskee myös tuotteiden esillepanoa myyntipaikoissa sekä 8 §:n 3 momentissa tarkoitettua tuotetietoa.

7 b § (421/2009)

Omaa käyttöä varten Suomeen ei saa tuoda tupakkatuotteita, joiden merkinnät poikkeavat 7 §:n 3 momentissa säädetyistä, enempää kuin 200 savuketta, 50 sikaria, 100 pikusikaria ja 250 grammaa piippu- tai savuketupakkaa.

8 § (698/2010)

Tupakkatuotteen mainonta ja epäsuora mainonta on kielletty. Epäsuorana mainontana pidetään erityisesti tupakkatuotteen myynnin edistämistä muun hyödykkeen mainonnan yhteydessä siten, että muun hyödykkeen tunnuksena käytetään sellaisenaan tai tunnistettavasti muunnettuna tupakkatuotteelle vakiintunutta tunnusta tai että muutoin välittyy mielikuva tietystä tupakkatuotteesta. Mitä edellä säädetään tupakkatuotteesta, koskee myös tupakkaa, tupakan vastiketta, tupakkajäljitelmaa ja tupakointivälinettä. Mitä edellä säädetään mainonnasta, koskee myös tupakkasponsoroimista ja muuta myynninedistämistoimintaa.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei kuitenkaan sovelleta mainontaan jul-

kaisussa, joka on painettu ja julkaistu Euroopan unionin ulkopuolella ja jota ei ole ensisijaisesti suunnattu Euroopan unionin markkinoille ja jonka pääasiallinen tarkoitus ei ole tupakan, tupakkatuotteen, tupakan vastikkeen, tupakkajäljitelmän tai tupakointivälineen mainonta.

Tupakan, tupakkatuotteen, tupakan vastikkeen, tupakkajäljitelmän sekä tupakointivälineen valmistaja tai maahantuoja voi antaa 1 momentin säännösten estämättä tuotetta markkinoidessaan sen myyntiin osallistuville tietoa tuotteensa hinnasta, koostumuksesta, ominaisuuksista ja valmistamisesta sekä muuta vastaavaa tuotetietoa. Tarkempia säännöksiä tuotetiedon sisällöstä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

8 a § (1438/2011)

Tupakkatuotteita tai niiden tavaramerkkejä ei saa pitää esillä tupakan, tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakkajäljitelmien eikä tupakointivälineiden vähittäismyynnissä.

Tupakkatuotteita ja niiden tavaramerkkejä saa 1 momentin estämättä pitää esillä sellaisessa erillisessä sisäänkäynnillä varustetussa pääosin tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä myyvässä myyntipaikassa, jossa myytäviä tupakkatuotteita tai niiden tavaramerkkejä ei voida nähdä myyntipaikan ulkopuolelta.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske siinä tarkoitettujen tuotteiden myyntiä kansainvälisessä meriliikenteessä käytettävällä aluksella.

8 b § (1438/2011)

Tupakkatuotteiden vähittäismyyjä saa esittää tupakkatuotteiden ostajalle tämän pyynnöstä myyntipaikassa vähittäismyynnissä myytävänä olevien tupakkatuotteiden pakkauksia esittävän painetun kuvaston. Vähittäismyyjä saa myös luovuttaa ostajalle tämän pyynnöstä tupakkatuotteista ja niiden hinnoista painetun luettelon. Kuvaston ja luettelon

sisällöstä ja ulkoasusta säädetään tarkemmin sosiaali- ja terveystieteiden asetuksella.

Mitä 1 momentissa säädetään painetusta kuvastosta ja luettelosta, koskee myös tupakkaa, tupakan vastiketta, tupakkajäljitelmaa tai tupakointivälinettä esittävää kuvastoa ja luetteloa niistä, jos tupakkaa, tupakan vastiketta, tupakkajäljitelmaa tai tupakointivälinettä ei 8 a §:n 1 momentin mukaan saa pitää esillä vähittäismyynnissä.

9 § (698/2010)

Tupakan, tupakkatuotteen, tupakan vastikkeen ja tupakkajäljitelmän sekä tupakointivälineen kytkeminen muiden tuotteiden myyntiin tai luovutukseen taikka palvelujen antamiseen on kielletty.

10 § (698/2010)

Tupakkatuotetta ei saa myydä eikä muutoin luovuttaa alle 18-vuotiaalle.

Tupakkatuotteita myyvän henkilön tulee olla täyttänyt 18 vuotta. Sitä nuorempi henkilö saa kuitenkin myydä tupakkatuotteita, jos myynti tapahtuu 18 vuotta täyttäneen henkilön valvonnan alaisena.

Tupakointivälineitä ei saa elinkeinotoiminnassa myydä tai muutoin luovuttaa alle 18-vuotiaalle.

Tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä myyvän elinkeinonharjoittajan tulee kustannuksellaan laatia ja toteuttaa omavalvontasuunnitelma 1 ja 3 momentissa säädettyjen kieltojen noudattamiseksi. Sosiaali- ja terveystieteiden asetuksella annetaan tarkemmat säännökset omavalvontasuunnitelman laatimisesta ja säädetään sen sisällöstä ja toteuttamisesta.

10 a § (698/2010)

Suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa ei saa maahantuoda, myydä tai muutoin luovuttaa. Maahantuontikielto koskee myös suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakan hankkimista ja vastaanottamista

postitse tai muulla vastaavalla tavalla Suomen ulkopuolelta. Yksityishenkilö saa kuitenkin omaa henkilökohtaista käyttöään varten tuoda maahan suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa matkatavarana mukanaan enintään 30 rasiaa edellyttäen, että rasia sisältää enintään 50 grammaa mainittua tupakkaa.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu maahantuontikielto ei koske kansainvälisessä liikenteessä käytettävän vesi- tai ilma-aluksen suljetussa myyntitilassa tai varastossa olevaa tuotetta.

Tupakkatuotteiden myynti automaattisesta myyntilaitteesta on kielletty. (10 a §:n 3 momentti tulee voimaan 1.1.2015, ennen sen voimaantuloa automaattisiin myyntilaitteisiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.)

Tupakkatuotteiden myynti tulli- huutokaupalla ja 12 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa mainituissa paikoissa on kielletty.

10 b § (984/2008)

Tupakkatuotteita saa myydä tai muutoin luovuttaa vain myyntipaikan sijaintikunnan myöntämän vähittäismyyntiluvan perusteella. Tupakkatuotteiden myyjän on voitava jatkuvasti valvoa ostotilannetta. Vähittäismyyntilupa voidaan myöntää määräajaksi, jos toiminta on määräaikaista. Määräaikainen lupa voidaan myöntää enintään vuodeksi.

Kunta myöntää kirjallisesta hakemuksesta myyntipaikkakohtaisen vähittäismyyntiluvan elinkeinotoiminnassa tapahtuvaan tupakkatuotteiden myyntiin, jos hakija on esittänyt hyväksyttävän tupakkatuotteiden myynnin omavalvontasuunnitelman ja säännökset täyttävän selvityksen tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden sijoittelusta tupakkatuotteiden myyntipisteessä ja osoittaa kykensä vastaamaan valvontajärjestelyjen riittävästä. Liikennevälineissä tapahtuvaan tupakkatuotteiden

myyntiin luvan myöntää lupanhakijan kotikunta.

Myyntilupaa koskevassa hakemuksessa on oltava seuraavat tiedot:

1) hakijan nimi tai yhteisön toiminimi ja yhteystiedot, yritys- tai yhteisötunnus sekä tupakkatuotteiden myyntipaikan osoite;

2) selvitys myynnin valvontajärjestelmästä ja omavalvontasuunnitelma;

3) selvitys myyntipaikassa sijaitsevien myyntipisteiden lukumäärästä ja sijainnista;

4) selvitys tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden sijoittelusta myyntipisteessä.

4 momentti on kumottu L:lla 20.8.2010/698.

Myyntilupa on pidettävä asiakaiden nähtävillä myyntipisteessä.

Vähittäismyyntiluvan haltijan on ilmoitettava kunnalle lupahakemuksessa ilmoitettujen tietojen muutoksista ja myynnin lopettamisesta. Kunnan on ilmoitettava luvan myöntämisestä ja peruuttamisesta, myyntirikkomuksista sekä myynnin lopettamisesta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle.

Lupahakemuksen sisällöstä ja luvan näkyvillä pidosta myyntipisteessä voidaan antaa tarkempia säännöksiä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

10 c § (984/2008)

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto ja kunnat pitävät tässä laissa tarkoitettujen lupa-asioiden käsittelyä, valvontaa ja tilastointia varten tupakkatuotteiden vähittäismyyntiluparekisteriä elinkeinonharjoittajista, joille on myönnetty tässä laissa tarkoitettu lupa tai jotka ovat hakeneet tällaista lupaa. Luparekisterin tietojärjestelmän toimivuudesta vastaa Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto.

Rekisteröitäviä tietoja ovat:

1) nimi ja toiminimi, yhteystiedot, henkilö- tai yritys- ja yhteisötunnus sekä tupakkatuotteiden myyntipaikan osoite;

2) lupanumero, tiedot tämän lain nojalla myönnetyn luvan perusteella tapahtuvasta toiminnasta ja omavalvonnasta sekä tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten, määräysten ja kieltojen rikkomisesta ja tällaisen rikkomuksen seuraamuksesta sekä tiedot valvontaviranomaisten suorittamista tarkastuksista ja näiden tuloksista; sekä

3) muut lupa-asioiden käsitteilyä, valvontaa ja tilastointia varten tarpeelliset tiedot, jotka eivät sisällä henkilötietolain (523/1999) 11 §:ssä tarkoitettuja arkaluonteisia tietoja.

Jos edellä 2 momentissa tarkoitettu elinkeinonharjoittaja on luonnollinen henkilö, tietojen tarkastusoikeudesta ja virheen oikaisusta on voimassa, mitä henkilötietolaissa säädetään. Poiketen siitä, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 16 §:n 3 momentissa säädetään, lupanhaltijan nimi, lupanumero ja yleiseen käyttöön tarkoitetut osoite- ja yhteystiedot voidaan saattaa rekisterissä sellaisinaan julkisiksi. Elinkeinonharjoittajaa koskevat tiedot säilytetään rekisterissä viisi vuotta myynnin lopettamisen tai vähittäismyyntiluvan peruuttamisen jälkeen.

10 d § (984/2008)

Tupakkatuotteita saa myydä tukkumyynnissä ilman vähittäismyyntilupaa vain toiselle tukkukaupalle jälleenmyyntiä varten ja sille, jolla on 10 b §:n mukainen vähittäismyyntilupa.

11 § (698/2010)

Tupakkatuotteiden maahantuonti ja hallussapito on kielletty alle 18-vuotiaalta.

5 LUKU

**Väestön suojaaminen
ympäristön tupakansavun
aiheuttamilta terveyshaitoilta**
(765/1994)

11 a § (700/2006)

Ympäristön tupakansavu on syöpävaarallinen aine, jolta suojaami-

seen työssä noudatetaan, mitä tässä laissa ja työturvallisuuslainsäädännössä säädetään.

12 § (698/2010)

Tupakointi on kielletty:

1) perhepäivähoidon sisätiloissa perhepäivähoidon aikana, päiväkotien sisätiloissa ja ulkoalueilla sekä lastensuojelulain (417/2007) tai mielenterveyslain (1116/1990) nojalla hoitoa antavien laitosten alle 18-vuotiaille tarkoitetuissa sisätiloissa ja heille tarkoitetuilla ulkoalueilla;

2) perusopetusta, ammatillista koulutusta ja lukio-opetusta antavien oppilaitosten sisätiloissa ja oppilajasuntoloissa sekä niiden käytössä olevilla ulkoalueilla;

3) virastojen ja viranomaisien sekä niihin verrattavien julkisten laitosten yleisölle ja asiakkaille varatuissa sisätiloissa;

4) sisätiloissa järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa;

5) työyhteisöjen yhteisissä ja yleisissä sekä asiakkaille tarkoitetuissa sisätiloissa, jollei jäljempänä toisin säädetä;

6) yleisten kulkuneuvojen sisätiloissa;

7) asunto-osakeyhtiön tai muun asuinyhteisön asuinkiinteistöjen yhteisissä ja yleisissä sisätiloissa;

8) ulkoalueilla järjestettävien yleisten tilaisuuksien katoksissa ja katsomoissa sekä muissa tilaisuuden seuraamiseen välittömästi tarkoitetuissa tiloissa, joissa osallistujat oleskelevat paikoillaan.

Jos elinkeinonharjoittaja sallii tupakoinnin ravitsemisliikkeensä ulkona olevassa tarjoilutilassa tai muualla hallinnassaan olevalla ulkoalueella, hänen on huolehdittava, ettei tupakansavu kulkeudu sieltä avoimen ikkunan, oven, muun aukon tai ilmanvaihdon kautta ravitsemisliikkeen sisätiloihin.

Asunto-osakeyhtiö tai muu asuinyhteisö voi kieltää tupakoinnin hallitsemallaan yhteisellä ulkoalueella rakennuksen ilmanottoaukkojen läheisyydessä, lasten leikkialueella ja yhteisillä parvekkeilla.

13 § (698/2010)

Edellä 12 §:n 1 momentin 3–6 kohdassa tarkoitetun sisätilan ja yleisen kulkuneuvon haltija ja yleisen tilaisuuden järjestäjä voi kuitenkin sallia tupakoinnin tähän tarkoitukseen varatussa huoneessa tai asianomaisen huoneiston tai tilan osassa siten, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan niihin tiloihin, joissa tupakointi on kielletty. Tupakointia varten ei voida kuitenkaan järjestää erillistä huonetta tai muuta tilaa sellaisen sisätilan yhteyteen, joka on pääasiassa alle 18-vuotiaiden käytössä.

Tupakointi voidaan myös sallia enintään yhdessä kymmenestä hotellin tai muun majoitusliikkeen asiakkaiden majoitushuoneesta. Huoneiden lukumäärästä riippumatta tupakointi voidaan kuitenkin sallia kolmessa majoitushuoneessa. Tällöin on huolehdittava siitä, etteivät työntekijät joudu näissä huoneissa työskennellessään altistumaan tupakansavulle.

Tupakointi voidaan lisäksi sallia kansainvälisessä meriliikenteessä käytettävän aluksen ravintolassa ja muussa ravitsemisliikkeessä, jonka tarjoilutila on alle 50 m². Tätä suuremmasta tarjoilutilasta voidaan varata tupakoiville enintään 50 prosenttia. Tällöin on kuitenkin huolehdittava, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan sille alueelle, jolla tupakointi on kielletty. Samassa ravintolakokonaisuudessa samanlaisesti avoinna olevat ravintolatilat katsotaan yhdeksi ravintolaksi. Tarjoilutilalla tarkoitetaan aluetta, joka on varattu tarjolla olevan ruuan tai juoman nauttimiseen.

Työnantaja on velvollinen neuvoteltuaan asiasta työntekijöiden tai näiden edustajan kanssa kieltämään tupakoinnin tai rajoittamaan sitä siten, etteivät työntekijät tahattomasti altistu tupakansavulle niissä työyhteisön työtiloissa, joissa tupakointi ei ole 12 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan kielletty.

Mitä 12 §:n 1 momentin 5 kohdassa ja tämän pykälän 4 mo-

mentissa säädetään tupakoinnin kieltämisestä ja rajoittamisesta työyhteisöjen yhteisissä ja yleisissä sisätiloissa ja työtiloissa, ei sovelleta sellaiseen työtilaan, joka on työntekijän tai elinkeinon- ja muun ammatinharjoittajan kodissa, eikä muuhun työtilaan, joka on yksinomaan saman perheen jäsenten ja muiden samassa taloudessa asuvien käytössä.

Edellä 12 §:ssä tarkoitettun sisätilan tai ulkoalueen haltijan ja yleisen tilaisuuden järjestäjän sekä tämän pykälän 1–3 momentissa tarkoitettun tupakointiin varatun tilan haltijan tulee asettaa näkyville tupakointikiellon ja tupakointiin tarkoitettun tilan osoittavat opasteet, jollei kysymys ole luonnollisen henkilön kodista. Tarkempia säännöksiä opasteesta ja sen asettamisesta voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

13 a § (698/2010)

Jos joku tupakoi yleisessä kulkuneuvossa, sisätilassa tai ulkoalueella, jossa se on 12 tai 13 §:n säännösten perusteella kielletty, eikä kehotuksesta huolimatta lopeta tupakointia, saa yleisen kulkuneuvon haltija tai liikennehenkilökuntaan kuuluva, yleisen tilaisuuden järjestäjä taikka asianomaisen sisätilan tai ulkoalueen haltija taikka näiden edustaja poistaa hänet kulkuneuvosta, sisätilasta tai ulkoalueelta, jollei poistamista voida pitää kohtuuttomana.

13 b § (700/2006)

Ravintolan tai muun ravitsemisliikkeen sisätiloissa tupakointi voidaan sallia ainoastaan tupakointiin hyväksytyssä erillisessä tupakointitilassa. Tällöin on kuitenkin huolehdittava siitä, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan sille alueelle, jolla tupakointi on kielletty. Ruonan ja juoman tarjoilu ja nauttiminen on kielletty tupakointitilassa.

13 c § (700/2006)

Työskentely on kielletty tupakointitilassa lukuun ottamatta järjes-

tyksen, palo- ja pelastustoimen sekä turvallisuuden kannalta välttämättömyyden työskentelyä. Tupakointitilan siivous on sallittu vasta sen jälkeen, kun tupakointitila on huolellisesti tuuletettu, ottaen huomioon, mitä työntekijän työturvallisuudesta erikseen säädetään.

13 d § (700/2006)

Tupakointitila on mitoitettava kohtuullisen kokoiseksi suhteessa ravintolan tai muun ravitsemisliikkeen anniskelualueen kokoon taikka asiakaspaikkojen määrään. Tupakointitilan rakentamisesta, kunnossapidosta ja korjaus- ja muutostyöstä on voimassa, mitä maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999) ja sen nojalla säädetään.

Elinkeinonharjoittajan on laadittava omavalvontasuunnitelma, jossa esitetään, miten tupakointitilan toimivuus varmistetaan ja miten tupakointitilan olosuhteita ja järjestystä voidaan valvoa sen ulkopuolelta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tupakointitilan vähimmäis- tai enimmäispinta-alasta taikka tilan pinta-alan suhteesta ravintolan tai muun ravitsemisliikkeen anniskelualueen kokoon tai asiakaspaikkojen määrään.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tupakointitilan rakenteellisista ja toimivuutta koskevista rakennusteknisistä vaatimuksista samoin kuin elinkeinonharjoittajalta vaadittavan 2 momentissa tarkoitettun tupakointitilaa koskevan omavalvontasuunnitelman laatimisesta, sisällöstä ja toteuttamisesta.

13 e § (698/2010)

Työsuojeluviranomaisten, 14 a §:ssä tarkoitettun kunnan valvontaviranomaisen ja tarvittaessa poliisin on ilmoitettava alkoholilain (1143/1994) 41 ja 42 §:ssä tarkoitettulle lupaviranomaiselle tupakointitilaa koskevien säännösten rikkomisesta ja rakennusvalvontaviranomaiselle tu-

pakointitilan rakentamista, kunnosapitoa tai korjaus- ja muutostyötä koskevien säännösten ja määräysten rikkomisesta. Alkoholilain mukaisen lupaviranomaisen on ilmoitettava työsuojeluviranomaiselle ja kunnan valvontaviranomaiselle havaitsemastaan tupakointitilaa ja ulkona tapahtuvaa tupakointia koskevien säännösten rikkomisesta. Työsuojeluviranomaisen ja tämän lain 14 a §:ssä tarkoitetun kunnan valvontaviranomaisen tulee ilmoittaa toisilleen edellä tarkoitettujen säännösten ja määräysten rikkomisesta.

6 LUKU

Ohjaus ja valvonta

14 § (1538/2009)

Tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen yleinen johto ja ohjaus kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle ja valvonta ja sen ohjaus Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto ohjaa aluehallintovirastoja ja kuntia niille tämän lain perusteella kuuluvien tehtävien hoitamisessa. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto valvoo tupakkatuotteiden koostumusta, laadunvalvontaa, testauslaboratorioita sekä myyntiä ja mainontaa koskevien 5, 6, 6 a–6 c, 7, 7 a, 8 ja 9 §:n säännösten noudattamista. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle kuuluva testauslaboratorioiden pätevyyden ja testausmenetelmien pätevyyden valvonta tapahtuu Mittatekniikan keskuksen avustuksella. Mittatekniikan keskuksella on tässä avustustehtävässä valvontaviranomaiselle 28 §:ssä säädetty oikeudet.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tulee laatia tämän lain valvonnan toimeenpanon ohjaamiseksi ja yhteensovittamiseksi valtakunnallinen tupakkalain valvontaohjelma (valvontaohjelma). Valvontaohjelman tulee sisältää vähintään seuraavat tiedot:

1) tarkastuksen sisällön yleinen määrittely;

2) perusteet, joiden mukaan erityyppisten valvontakohteiden riskit arvioidaan ja kohteiden tarkastustiheys määrätään;

3) näytteenoton tarpeen arviointi ja ohjeistus;

4) 14 a §:n 3 momentissa tarkoitettujen kunnan valvontasuunnitelmien toteutumisen arvioinnissa käytettävät menetelmät; sekä

5) valvontaohjelman toteutumisen arvioinnissa käytettävät menetelmät.

Valvontaohjelma tulee tarkistaa tarvittaessa, vähintään kuitenkin kolmen vuoden välein. Tämän lain mukainen valvontaohjelma on osa ympäristöterveydenhuollon valtakunnallista valvontaohjelmaa, johon kuuluvat myös ne muut valtakunnalliset valvontaohjelmat, joista säädetään muissa ympäristöterveydenhuollon laeissa.

Tarkempia säännöksiä valtakunnallisen valvontaohjelman laatimisesta ja sen sisällöstä annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Aluehallintovirasto ohjaa kuntia tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten toimeenpanossa toimialueellaan sekä sen lisäksi arvioi 14 a §:ssä tarkoitetut kuntien tupakkalain valvontasuunnitelmat ja niiden toteutumista.

14 a § (286/2006)

Kunta valvoo alueellaan tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista. Kunnan alueella tämän lain mukaisista tehtävistä huolehtii kunnan määräämä toimielin. Kunnanvaltuusto voi päättää, että toimielin voi siirtää toimivaltaansa alaiselleen viranhaltijalle. Toimielimellä ei kuitenkaan ole oikeutta siirtää jäljempänä 3 momentissa tarkoitettua valvontasuunnitelman hyväksymistä koskevaa toimivaltaansa alaiselleen viranhaltijalle.

Kunta voi sopia toisen kunnan tai kuntayhtymän kanssa, että kunnalle tai sen viranomaiselle tässä laissa säädetty tehtävä annetaan

virravastuulla toisen kunnan tai kuntayhtymän viranhaltijan hoidettavaksi. Kuntayhtymä voi tehdä toisen kuntayhtymän kanssa edellä tarkoitettun sopimuksen, jos siihen on kuntayhtymän jäsenkuntien suostumus. Kunnan tämän lain nojalla järjestämään toimintaan sovelletaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta annettua lakia (733/1992) sekä kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia (1704/2009), jollei lailla toisin säädetä. (29.12.2009/1731)

Kunnan tulee laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva tupakkalain valvontasuunnitelma (kunnan valvontasuunnitelma) siten, että valvonta on laadukasta, säännöllistä ja terveyshaittoja ehkäisevää. Valvontasuunnitelman tulee sisältää vähintään seuraavat tiedot:

- 1) tarkastusten sisällön määrittely;
- 2) valvontakohteiden tarkastustiheys;
- 3) kunnan toimesta tapahtuva näytteenotto ja tutkiminen;
- 4) valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi; sekä
- 5) laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu.

Kunnan valvontasuunnitelmassa tulee ottaa huomioon 14 §:ssä tarkoitettu valtakunnallinen valvontaohjelma. Valvontasuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein.

Tarkempia säännöksiä valvontasuunnitelman sisällöstä, valvontasuunnitelmaan sisältyvistä tarkastuksista, valvontakohteitten tarkastustiheydestä, näytteenotosta ja valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnista annetaan valtioneuvoston asetuksella.

14 b § (698/2010)

Jollei tässä laissa toisin säädetä, tupakoinnin kieltämistä ja sen rajoittamista koskevan 12 §:n 1 momentin 5 kohdan ja 13 §:n 4 momentin säännösten noudattamista työyhteisössä valvovat työsuojeluviranomaiset si-

ten kuin siitä säädetään työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetussa laissa (44/2006).

Tulli valvoo tämän lain 7 b §:ssä tarkoitettujen tuontirajoitusten sekä 10 a §:n 1 momentissa ja 11 §:ssä tarkoitettujen maahantuontikieltojen noudattamista.

Tämän lain 12 §:n 1 momentin 4, 5 ja 8 kohdan noudattamista valvoo poliisi.

15 §

Lausuntojen antamista ja aloitteiden tekemistä varten tupakoinnin vähentämistä koskevista periaatteellisista ja laajakantoisista kysymyksistä voi olla sosiaali- ja terveysministeriön apuna neuvottelukunta. (3.8.1992/768)

Neuvottelukunnasta määrää tarkemmin valtioneuvosto.

16 § (487/1999)

16 § on kumottu L:lla 9.4.1999/487.

17 § (698/2010)

Kunnan tulee omasta aloitteestaan tai tehtyjen ilmoitusten perusteella suorittaa tupakkatuotteiden varastointi- ja myyntipaikkojen tarkastuksia sekä valvoa tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myyntiä ja esilläpitoa myyntipisteessä, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myynnin oma-valvontaa, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden mainontaa ja muuta myynninedistämistoimintaa samoin kuin tupakointikieltojen ja rajoitusten noudattamista toimialueellaan.

Jos tarkastuksessa tai muutoin havaitaan säännösten vastaista toimintaa, kunnan tulee kieltää säännösten vastainen toiminta. Kunta voi myös ilmoittaa asiasta:

1) syyttäjälle, jos kysymys on 8 a, 10, 10 b, 10 d tai 12 §:n, 13 §:n 1–3 tai 6 momentin taikka 13 b §:n säännösten vastaisesta menettelystä; sekä (13.5.2011/487)

2) Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle, jos kysymys on 5,

6, 6 a–6 c, 7, 7 a, 8 tai 9 §:n vastaisesta menettelystä.

18 § (698/2010)

Jos tupakkatuotetta, tupakan vastiketta, tupakkajäljitelmiä tai tupakointivälinettä mainostetaan taikka harjoitetaan sen muuta 7 a §:n 3 momentin taikka 8 tai 9 §:n vastaista myynninedistämistä, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi kieltää mainonta- tai myynninedistämistoimen tilaajaa, sen toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa jatkamasta ja uudistamasta säännösten vastaista menettelyä.

Lupa- ja valvontavirasto voi kieltää tupakkatuotteen tai tupakointivälineen valmistajalta tai maahantuojalta tai muulta elinkeinonharjoittajalta tuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myymisen tai muun luovuttamisen:

1) jos tupakkatuote tai sen vähittäismyyntipakkaus on 5 §:n tai 7 §:n 1–3 momentin tai 7 a §:n 1 tai 2 momentin säännösten vastainen;

2) jos savukkeen terva-, nikotiini- ja hiilimonoksidipitoisuuksia ei ole tutkittu 6 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla tai 6 a §:n mukaisessa hyväksytyssä laboratorioissa taikka jos näistä pitoisuuksista ei ole tehty 6 b §:n 3 momentissa tai 6 c §:n 1 ja 2 momentissa säädettyä ilmoitusta;

3) jos virasto toteaa, että tupakkatuotteiden sisältämät terveydelle vaarallisten aineiden pitoisuudet poikkeavat siitä, mitä valmistaja tai maahantuoja on ilmoittanut, tai pakkausmerkinnät eivät vastaa tupakkatuotteiden sisältämien terveydelle vaarallisten aineiden pitoisuuksia; tai

4) virastolle toimitettujen 6 ja 6 a – 6 c §:n mukaisten tietojen tarkistamiseksi.

Lupa- ja valvontavirasto voi määrätä 2 momentissa tarkoitetun myyntikiellon myös harkitessaan testauslaboratorion hyväksymisen tai hyväksymisen peruuttamisen edellytyksiä, jos sillä on perusteltu syy epäillä testauslaboratoriota koskevien tietojen oikeelli-

suutta tai testauslaboratorion toiminnan asianmukaisuutta. Myyntikieltoa määrättäessä on otettava huomioon, onko tupakkatuotteen ja tupakointivälineen valmistajalla tai maahantuojalla mahdollisuus tässä laissa tarkoitettujen velvoitteiden täyttämiseksi käyttää asian käsittelyn aikana toista hyväksyttyä testauslaboratoriota.

Lupa- ja valvontavirasto voi velvoittaa asettamassaan määräajassa 2 momentissa tarkoitetun valmistajan tai maahantuojan ottamaan tupakkatuotteen tai tupakointivälineen pois markkinoilta.

Lupa- ja valvontaviraston on päätettävä myyntikiellon tai markkinoilta poistamista koskevan velvoitteen peruuttamisesta välittömästi sen jälkeen, kun tällaiselle viranomaisen määräykselle ei enää ole tässä laissa tarkoitettua perustetta.

19 § (698/2010)

Jos 18 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen säännösten vastaisen menettelyn jatkaminen tai uudistaminen on menettelyn laadun tai merkityksen johdosta tarpeen kiireellisesti estää, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi väliaikaisesti ennen asian lopullista ratkaisemista antaa tätä koskevan kiellon. Väliaikaista kieltoa koskeva määräys tulee voimaan heti, ja se voidaan peruuttaa ennen asian lopullista ratkaisemista.

20 § (698/2010)

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi 18 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 19 §:ssä säädetystä kiellosta tai 18 §:n 4 momentissa säädetystä markkinoilta poistamisesta päättäessään velvoittaa kiellon tai määräyksen saaneen suorittamaan asetetussa määräajassa ja viraston määräämällä tavalla oikaisutoimen, jos sitä säännösten vastaisesta menettelystä aiheutuvien ilmeisten haittojen vuoksi on pidettävä tarpeellisenä.

Lupa- ja valvontavirasto tai kunta voi tehostaa tämän lain säännösten perusteella antamaansa kieltoa tai

määräystä uhkasakolla tai uhalla, että asetetun määräajan jälkeen tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella. Uhkasakkoon ja teettämisuhkaan sovelletaan, mitä uhkasakkolaissa (1113/1990) säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

21 § (698/2010)

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston antamaan kieltopäätökseen tai väliaikaista kieltä koskevaan määräykseen, joka perustuu 7 a §:n 3 momentin taikka 8 tai 9 §:n vastaiseen mainontaan tai muuhun myynninedistämiseen taikka siihen, että tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkaus on 7 §:n 1–3 momentin taikka 7 a §:n 1 tai 2 momentin vastainen, sekä viraston näiden tehosteeksi asettamaan uhkasakkoon tai teettämisuhkaan ei saa hakea valittamalla muutosta.

Kunnan tai sen 14 a §:ssä tarkoitettun viranhaltijan tämän pykälän 1 momentissa tarkoitettussa asiassa kiellon noudattamisen tehosteeksi asettaa uhkasakkoa tai teettämisuhkaa koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Se, jolle uhkasakko tai teettämisuhka on asetettu, voi saattaa asian hakemuksella viraston käsiteltäväksi 14 päivän kuluessa ohjeiden tiedoksisaannista. Lupa- ja valvontaviraston päätöksen saanut asianomainen voi saattaa asian edelleen markkinaoikeuden käsiteltäväksi siten kuin 3 momentissa säädetään.

Se, jolle lupa- ja valvontavirasto on antanut 1 momentissa tarkoitettun kieltopäätöksen tai väliaikaista kieltä koskevan määräyksen taikka asettanut sen tehosteeksi uhkasakon tai teettämisuhan, voi hakemuksella saattaa asian markkinaoikeuden käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa päätöksen tai määräyksen tiedoksi saamisesta.

Kunnan tai lupa- ja valvontaviraston 1 momentissa tarkoitettussa asiassa asettaman uhkasakon tuomitsee ja teettämisuhan täytäntöönpanosta päättää uhkasakon tai teettämisuhan asettajan hakemuksesta markkinaoikeus.

Lupa- ja valvontaviraston tai kunnan 5, 6, 6 a–6 c §:n taikka kunnan 10, 10 a tai 12 §:n taikka 13 §:n 1–3 tai 6 momentin säännösten vastaisesti toimineelle asettaman uhkasakon tuomitsee ja teettämisuhan määrää täytäntöön pantavaksi uhkasakon tai teettämisuhan asettajan hakemuksesta hallinto-oikeus.

21 a § (984/2008)

Joka rikkoo uhkasakolla tehostettua tässä laissa tarkoitettua kieltä tai velvoitetta, voidaan jättää tuomitsematta rangaistukseen samasta teosta.

7 LUKU

Tutkimus, seuranta ja toiminta tupakoinnin vähentämiseksi (487/1999)

22 § (334/2009)

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen on seurattava ja tutkittava tässä laissa säädettyjen toimenpiteiden sekä tupakkavalmisteiden vähittäismyyntihintojen muutosten vaikutusta tupakoinnin yleisyyteen sekä tehtävä ja tuettava tupakoinnista aiheutuvien terveysvaarojen ja -haittojen vähentämiseen liittyvää tutkimus-, seuranta- ja kehittämistyötä.

23 § (1538/2009)

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen ja sen kanssa yhteistyössä aluehallintoviraston on:

1) huolehdittava valtakunnallisesta ja alueellisesta toiminnasta tupakoinnin vähentämiseksi;

2) järjestettävä muille valtion viranomaisille ja kunnille terveyskasvatusohjelmia sekä muuta aineistoa tupakoinnin aiheuttamista terveysvaaroista ja -haitoista;

3) annettava erityisesti lasten ja nuorten parissa toimiville henkilöille, terveydenhuoltoalan ammattihenkilöille, julkisuuden henkilöille, työnantajille ja joukkotiedotusvälineiden toimittajille ohjeita tupakoinnin välttämiseksi ja vähentämiseksi suositeltavista menettelytavoista.

24 § (487/1999)

Kunta huolehtii paikallisesta toiminnasta tupakoinnin vähentämiseksi.

Kunnan tulee huolehtia siitä, että 23 §:ssä tarkoitettua aineistoa on tarpeellisessa määrin sen toiminta-alueen kansalaisjärjestöjen ja oppilaitosten sekä muidenkin aineistoa tarvitsevien saatavissa.

8 LUKU

Kustannukset ja maksut

(498/2002)

25 § (286/2006)

Tupakkatuotteen valmistaja tai maahantuoja vastaa tupakkatuotteen terveysvaaroja ja -haittoja aiheuttavien aineiden tutkimisesta sekä tupakkatuotteen laadun valvonnasta aiheutuvista kustannuksista.

Tupakkatuotteen valmistaja tai maahantuoja vastaa myös 18 §:n 4 momentissa tarkoitettua tupakkatuotteen markkinoilta pois ottamisesta aiheutuvista kustannuksista.

Tämän lain mukaisen asian käsittelystä valtion viranomaisessa voidaan periä maksu, jonka suuruutta määrättäessä noudatetaan, mitä valtion maksuperustelaissa (150/1992) säädetään. Tarkemmat säännökset maksuista annetaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

25 a § (984/2008)

Kunnan on perittävä elinkeinonharjoittajalta hyväksymänsä taksan mukainen maksu 14 a §:n 3 momentissa tarkoitettuun kunnan valvontasuunnitelmaan sisältyvistä tarkastuksista ja näytteenotosta tupakkatuotteiden myynnin valvontaa lukuun ottamatta. Lisäksi kunnan on perittävä toiminnanharjoittajalta maksu 14 a §:n 3 momentissa tarkoitettuun kunnan valvontasuunnitelmaan sisältyvän tarkastuksen perusteella annettujen määräysten valvonnasta silloin, kun määräysten antaminen perustuu tämän lain säännösten noudattamatta jättämiseen.

Kunnan on perittävä tupakkatuotteiden myyntiluvan hakijalta myyntiluvasta hyväksymänsä taksan mukainen maksu. Lisäksi kunnan on perittävä myyntiluvan haltijalta myynnin valvonnasta ja valvontaan liittyvistä toimenpiteistä vahvistamansa taksan mukainen vuosittainen myyntipistekohtainen valvontamaksu.

Kunnan tulee määrätä suoritteistaan perimänsä maksut siten, että ne vastaavat suuruudeltaan enintään suoritteen tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia.

Valtio korvaa kunnille aiheutuneet kustannukset sellaisista Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston kuntien toimeenpantavaksi ohjaamista tupakkavalvonnan tarkastuksista, näytteenotoista, tutkimuksista ja selvityksistä, jotka tässä laissa säädetään Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tehtäviksi. (12.6.2009/412)

25 b § (132/2009)

Tässä laissa säädettyt maksut saadaan periä ilman tuomiota tai päätöstä siinä järjestyksessä kuin verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007) säädetään.

Jos toimenpiteestä määrättyä maksua ei ole suoritettu eräpäivänä, saadaan viivästyneelle määrälle periä vuotuista viivästyskorkoa enintään korkolain (633/1982) 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkokannan mukaan. Eräpäivä voi olla aikaisintaan kahden viikon kuluttua maksun määräytymisen perusteena olevan palvelun saamisesta. Viivästyskoron sijasta viranomaisen voi periä viiden euron suuruisen viivästysmaksun, jos viivästyskoron määrä jää tätä pienemmäksi.

26 § (953/1992)

26 § on kumottu L:lla 23.10.1992/953.

27 § (334/2009)

27 § on kumottu L:lla 15.5.2009/334.

9 LUKU

Tietojen saanti

(681/1999/)

28 § (498/2002)

Tämän lain 14 ja 14 a §:ssä tarkoitella viranomaisella on tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen valvontaa varten oikeus:

1) päästä tarkastamaan tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden valmistus-, pakkaus-, varastointi- ja myyntipaikan sekä testauslaboratorioiden tiloja ja toimintaa sekä valvonnassa tarvittavia asiakirjoja;

2) ottaa ja saada asianomaisen tuotteen valmistajalta, maahantuojalta ja myyjältä tutkimuksia varten tupakasta, tupakan vastikkeista, tupakkatuotteista ja tupakointivälineistä korvauksetta näytteitä;

3) saada korvauksetta käyttöönsä tarvittavat tiedot, selvitykset, asiakirjat ja muu aineisto.

(984/2008)

Tiedonsaantioikeus koskee myös valvontaa varten tarvittavia tietoja yksityisestä liike- tai ammattisalaisuudesta.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä voidaan tämän lain noudattamista valvottaessa tai valvontaan liittyvää tehtävää suoritettaessa saatuja tietoja liike- tai ammattisalaisuudesta luovuttaa:

1) valtion ja kunnan viranomaisille tämän lain mukaisten tehtävien suorittamista varten;

2) syyttäjä-, poliisi- ja tulliviranomaisille rikoksen selvittämiseksi; sekä

3) Euroopan yhteisön lainsäädännön tai muun Suomea sitovan kansainvälisen velvoitteen edellyttämille ulkomaisille toimielimille ja tarkastajille kyseisen lainsäädännön tai sopimuksen niin edellyttäessä.

Jollei 1 momentin 2 ja 3 kohdassa tarkoitettuja näytteitä, tietoja, selvityksiä, asiakirjoja ja muuta aineistoa anneta määräajassa, 14 ja 14 a §:ssä

tarkoitettu viranomainen voi velvoittaa antamaan ne sakon uhalla. Uhkasakon tuomitsee hallinto-oikeus 14 ja 14 a §:ssä tarkoitettun viranomaisen hakemuksesta. Uhkasakkoa ei kuitenkaan saa asettaa, jos asianosaista on aihetta epäillä rikoksesta ja pyydetty aineisto liittyy rikosepäilyyn kohteena olevaan asiaan. (19.12.2008/984)

28 a § (1538/2009)

Kunnan valvontaviranomainen sekä aluehallintovirasto ovat velvollisia pyydettyessä toimittamaan korvauksetta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle tarkastuksia, valvontatoimenpiteitä, valvontahenkilöstöä, maksuja sekä valvontaa koskevia muita tietoja tämän lain mukaisen valvonnan ohjausta, seurantaa, raportointia ja tilastointia varten.

Valvontaviranomaisen on toimitettava 1 momentissa tarkoitettut tiedot Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston määräämällä tavalla.

Tarkempia säännöksiä valvontaviranomaisen ilmoitus- ja tiedonantovelvollisuudesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

29 §

Edellä 28 §:ssä tarkoitettut tiedot ja selvitykset voidaan saattaa 15 §:ssä mainitun neuvottelukunnan tietoon.

30 § (681/1999)

30 § on kumottu L:lla 21.5.1999/681.

30 a § (984/2008)

Tämän lain 14 ja 14 a §:ssä tarkoitella viranomaisella on oikeus saada muilta viranomaisilta virka-apua tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen valvomiseksi ja päätösten täytäntöön panemiseksi.

10 LUKU

Seuraamukset

31 § (698/2010)

Joka mainostaa tupakkaa, tupakkatuotetta, tupakan vastiketta,

tupakkajäljitelmää tai tupakointivälinettä tai harjoittaa näiden muuta myynninedistämistoimintaa taikka muutoin menettelee 7 a §:n 3 momentin taikka 8, 8 a tai 9 §:n säännösten vastaisesti, on tuomittava *tupakan markkinointirikkomuksesta* sakkoon. Mitä edellä säädetään, koskee mainonta- ja myynninedistämistoimen ja muun toimen tilaajaa, sen toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa.

31 a § (698/2010)

Joka mainostaa tupakkaa, tupakkatuotetta, tupakan vastiketta, tupakkajäljitelmää tai tupakointivälinettä tai harjoittaa niiden muuta myynninedistämistoimintaa taikka muutoin toimii 7 a §:n 3 momentin taikka 8 tai 9 §:n säännösten vastaisesti siten, että sitä on pidettävä sen toteuttamistapa, kohderyhmän ikä tai koko taikka menettelystä saatu taloudellinen hyöty huomioon ottaen myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä, on tuomittava *tupakan markkinointirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Mitä edellä säädetään, koskee mainonta- ja myynninedistämistoimen ja muun toimen tilaajaa, sen toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa.

31 b § (487/2011)

Ennen 31 ja 31 a §:ään perustuvaa tupakan markkinointirikkomusta tai markkinointirikosta koskevan syytteen nostamista syyttäjän on varattava Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle tilaisuus antaa lausuntonsa ja tuomioistuimen on käsitellessään tällaista asiaa varattava lupa- ja valvontavirastolle tilaisuus tulla kuulluksi.

31 c § (698/2010)

Joka

1) myy tai muutoin vastiketta vastaan luovuttaa taikka välittää tupakkatuotteen alle 18-vuotiaalle 10 §:n 1 momentin vastaisesti,

2) myy tai muutoin vastiketta vastaan luovuttaa taikka välittää suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa 10 a §:n 1 momentin vastaisesti,

3) elinkeinotoiminnassa myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita ilman vähittäismyyntilupaa 10 b §:n vastaisesti taikka

4) tukkumyynnissä myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita muulle kuin toiselle tukkukaupalle tai vähittäismyyntiluvanhaltijalle 10 d §:n vastaisesti,

on tuomittava *tupakan myyntirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

31 d § (698/2010)

Joka elinkeinotoiminnassa myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita, joita ei ole testattu 6 a §:n mukaisessa hyväksytyssä testauslaboratoriossa tai joista ei ole toimitettu 6 c §:ssä tarkoitettuja tietoja tai jonka pakkausmerkinnät eivät ole 7 §:n 1–3 momentin taikka 7 a §:n 1 ja 2 momentin mukaisia, on tuomittava *tupakkalain vastaisen tuotteen myynnistä* sakkoon.

31 e § (412/2009)

Joka tuo maahan tupakkatuotteita 7 b tai 11 §:n vastaisesti tai suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa 10 a §:n 1 momentin vastaisesti, on tuomittava, jollei teosta muualla laisaa säädetä ankarampaa rangaistusta, *tupakkatuoterikkomuksesta* sakkoon. (20.8.2010/698)

Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa todisteellisesti hävittää tai hävityttää sellaisen tupakkatuotteen päällyksineen, joka voidaan takavarikoida, jos on syytä olettaa, että se julistetaan 1 momentin perusteella menetetyksi, ja jolla ei ole sanottavaa myyntiarvoa.

32 § (700/2006)

Joka yleisen kulkuneuvon, sisätilan tai ulkoalueen haltijan tai hänen edustajansa taikka yleisen tilaisuuden järjestäjän tai siellä järjestysmiehenä toimivan taikka val-

vontaviranomaisen huomautuksesta huolimatta jatkaa tupakointia sisätilassa tai ulkoalueella, jossa tupakointi on 12 §:n mukaan kielletty, on tuomittava *tupakointirikkomuksesta* sakkoon.

33 § (700/2006)

Yleisen kulkuneuvon, sisätilan tai ulkoalueen haltija tai hänen edustajansa taikka yleisen tilaisuuden järjestäjä, joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta

1) sallii tupakoinnin 12 §:n vastaisesti sisätilassa tai ulkoalueella, jossa se on kiellettyä,

2) laiminlyö 12 §:n 2 momentin, 13 tai 13 b §:n vastaisesti kunnan 17 §:n mukaisesti yksittäisessä tapauksessa antaman kiellon tai määräyksen edellyttämät toimenpiteet tupakansavun kulkeutumisen estämiseksi sisätiloihin, joissa tupakointi on kielletty, taikka

3) sallii tupakointitilan käyttämisen muuhun kuin 13 b §:ssä mainittuun tarkoitukseen,

on, jollei laiminlyöntiä voida pitää vähäisenä ja jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, tuomittava *tupakkalain suojaamistoimenpiteiden rikkomisesta* sakkoon.

33 a § (984/2008)

Kunta voi korvauksetta peruuttaa vähittäismyyntiluvan määräajaksi, vähintään viikoksi ja enintään kuudeksi kuukaudeksi, jos 10 b §:ssä tarkoitettua vähittäismyyntiluvan haltija kunnan tai muun valvontaviranomaisen kirjallisesta huomautuksesta, varoituksesta tai sakkorangaistuksesta huolimatta:

1) mainostaa tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä tai harjoittaa näiden muuta myynninedistämistointia 8 §:n 1 momentin vastaisesti taikka pitää tupakkatuotteita tai niiden tavaramerkkejä esillä myyntipaikassa 8 a tai 8 b §:n vastaisesti; (22.12.2011/1438)

2) myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita tai tupakointiväli-

neitä elinkeinotoiminnassa 10 §:n 1 momentin vastaisesti;

3) jättää ilmoittamatta 10 b §:n 3 momentissa tarkoitettuja olennaisia tietoja.

Kunta voi korvauksetta peruuttaa 10 b §:ssä tarkoitettua vähittäismyyntiluvan pysyvästi, jos annettu kirjallinen huomautus tai varoitus ei ole johtanut toiminnassa esiintyneiden 1 momentissa tarkoitettujen epäkohtien poistamiseen ja lain rikkominen on toistuvaa tai tahallista tai se on myös kokonaisuutena arvostellen törkeää.

Kunta voi korvauksetta peruuttaa myyntiluvan pysyvästi, jos 10 b §:ssä tarkoitettu myyntiluvan haltija myy, säilyttää tai antaa säilyttää myyntipaikassa tupakkatuotteita, joiden maahantuonti, myynti ja muu luovuttaminen on 10 a §:n mukaan kielletty tai jotka ovat 7 tai 7 a §:n vastaisia.

Pysyvästi peruutettu vähittäismyyntilupa voidaan myöntää uudelleen hakemuksesta aikaisintaan vuoden kuluttua vähittäismyyntiluvan peruuttamisesta.

33 b § (984/2008)

Poliisin on ilmoitettava sille ilmoitetuista myyntirikkomuksista ja poliisin toimista asiassa myyntiluvan myöntäneelle kunnalle.

34 § (984/2008)

34 § on kumottu L:lla 19.12.2008/984.

II LUKU Muutoksenhaku

35 § (286/2006)

Muutosta 10 b §:ssä tarkoitettua myyntilupaa, 14 a §:n 3 momentissa tarkoitettua valvontasuunnitelmaa ja 25 a §:ssä tarkoitettuja taksoja koskevaan päätökseen haetaan noudattaen, mitä muutoksenhausta kuntalaissa (365/1995) säädetään. (19.12.2008/984)

Tässä laissa tarkoitettut hallintoviranomaisten päätökset voidaan panna täytäntöön muutoksenhausta

huolimatta. Muutoksenhakuviranomaisilla on kuitenkin oikeus kieltää tai keskeyttää päätöksen täytäntöönpano enintään siihen saakka, kunnes muutoksenhaku on lainvoimaisesti ratkaistu.

Tässä laissa tarkoitettujen kieltojen määräämistä koskevat asiat voidaan ottaa uudelleen käsiteltäviksi, jos siihen on erityisistä syistä perusteltua aihetta.

12 LUKU

Erinäiset säännökset

36 §

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta ja soveltamisesta sekä tupakan, sen vastikkeen, tupakkatuotteen ja tupakointivälineen alkuperään, lajiin, valmistustapaan, koostumukseen, laatuun ja muihin terveyteen vaikuttaviin seikkoihin liittyvistä kysymyksistä annetaan asetuksella.

37 § (1148/1994)

37 § on kumottu L:lla 8.12.1994/1148.

38 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1977.

Ennen lain voimaantuloa vähittäismyynnissä olevaa tupakkatuotetta tai tupakointivälinettä saadaan kuitenkin 5, 6, 7, 8 ja 9 §:n säännösten estämättä edelleen markkinoida tai muuten luovuttaa vuoden ajan lain voimaantulosta luettuna.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Siitä poiketen, mitä 27 §:n 1 momentissa on säädetty, käytetään vuonna 1977 tupakoinnin ehkäisytyöhön sekä 7 luvussa tarkoitettuun tutkimus-, seuranta- ja valistustoimintaan sekä tämän lain valvonnan johdosta tarvittavien laitteiden hankintaan vuoden 1977 tulo- ja menoarviossa tarkoitukseen varattu määräraha. (31.12.1976/1147)

2.2 Asetus toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 225/1977

Sosiaali- ja terveysministerin esittelystä säädetään 13 päivänä elokuuta 1976 toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain (693/76) 7 §:n 4 momentin sekä 36 ja 37 §:n nojalla:

I LUKU Yleiset säännökset

I § (174/1995)

Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annettua lakia (693/76), jäljempänä tupakkalaki, sekä sen nojalla annettuja säännöksiä ja määräyksiä sovellettaessa tarkoitetaan:

1) *savukkeella* poltettavaksi tarkoitettua valmiiksi paperiin käärittyä tai muusta aineesta valmistettuun hylsyn muotoiseen päällykseen sijoitettua tai sijoitettavaksi tarkoitettua tupakkakääröä, jota ei voida pitää sikarina tai pikkusikarina;

2) *savuketupakalla* hienoksi leikattua tai muutoin hienonnettua tupakkaa, joka on tarkoitettu itsekäärittävän savukkeen valmistamiseen;

3) *sikarilla ja pikkusikarilla* poltettavaksi tarkoitettua luonnon tupakasta valmistettua tupakkakääröä, jonka uloin kääre tai sidelehti on tupakanlehteä tai muutoin tupakanväristä rekonstruoitua tupakkaa;

4) *piipputupakalla* leikattua, paloiteltua, riivittyä tai laatoiksi puristettua tupakkaa, jota voidaan polttaa ilman teollista lisävalmistusta ja joka soveltuu sellaisenaan piipussa poltettavaksi;

5) *purutupakalla* suussa pureskeltavaksi tarkoitettua valmiiksi paloiteltua, puristettua tai muutoin tähän tarkoitukseen valmiiksi muotoitettua tupakkatuotetta;

6) *nenänuuskalla* jauheena tai jyvänä olevaa, leikattua tai muuhun muotoon hienonnettua sieraimiin vedettäväksi tarkoitettua tupakkatuotetta;

7) *muulla tupakkatuotteella* elinkeinotoiminnassa myytävää tupakas-

ta kokonaan tai osaksi valmistettua, poltettavaksi, sieraimiin vedettäväksi, imeskeltäväksi tai pureskeltavaksi tarkoitettua tuotetta, joka ei ole savuke tai savuketupakka;

8 kohta on kumottu L:lla
21.7.2006/700.

9 kohta on kumottu L:lla
21.7.2006/700.

10 kohta on kumottu L:lla
21.7.2006/700.

11 kohta on kumottu L:lla
21.7.2006/700.

12) *yleisellä kulkuneuvolla* henkilökuljetuksessa olevaa tie-, raide-, vesi- ja ilmaliikenteen kulkuneuvoa; sekä

13) *yleisellä tilaisuudella* henkilöiden kokoontumista tilaisuuteen, johon sovelletaan kokoontumislakia (530/1999). (9.12.1999/1152)

2 LUKU Koostumus

2 §

Tupakkatuotteissa ja niiden valmistuksessa saadaan käyttää:

1) tupakkaa;

2) muista kasveista peräisin olevaa terveysvaaroja ja -haittoja aiheuttamatonta tupakan vastiketta;

3) sokereita, hunajaa ja kaakaota;

4) päällysteenä tupakanlehteä, hienonnettua tupakkaa ja paperia tai muuta kasviskuiduista valmistettua tekokalvoa; sekä

5) terveysvaaroja ja -haittoja aiheuttamattomia mausteita ja hajusteita, muita lisäaineita sekä liimoja ja värejä.

3 §

Tupakointivälineiden tulee olla valmistustavaltaan, koostumukseltaan ja laadultaan sellaisia, ettei niiden käytöstä tupakointiin tai sen valmisteluun aiheudu terveysvaaraa tai -haittaa.

4 §

Tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden koostumuksesta on lisäksi noudatettava, mitä valtioneuvosto tupakkalain 5 §:n nojalla määrää.

3 LUKU Myynti

5–6 §

5–6 § on kumottu A:lla
22.8.2002/725.

7 § (1152/1999)

7 § on kumottu A:lla
9.12.1999/1152.

8 § (174/1995)

Tupakkalain 8 §:n 3 momentissa tarkoitettuna tuotetietona voidaan myyntiin osallistuville antaa momentissa mainittujen tietojen lisäksi tietoa tuotteen terveysvaaroista ja -haitoista, alkuperämaasta ja sen vähittäismyyntipakkauksesta. Kuva tuotteesta tai sen vähittäismyyntipakkauksesta voidaan antaa tuotetietona ainoastaan muuhun tuotetietoon liitettynä. Muuta kuvaa tuotetietoon ei saa liittää.

Tuotetiedon tulee olla sisällöltään sellaista, että tuotteen myyntiin osallistuva saa tuotteesta ja sen ominaisuuksista kokonaisvaltaisen ja oikean tiedon. (9.12.1999/1152)

9 § (1992/1502)

9 § on kumottu A:lla
23.12.1992/1502.

10 § (725/2002)

10 § on kumottu A:lla
22.8.2002/725.

11 § (174/1995)

Tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden vähittäismyyntipisteessä sekä tupakkatuotteiden automaattisessa myyntilaitteessa tulee olla asiakkaiden hyvin havaittavissa oleva seuraava ilmoitus:

Tupakan myynti alle 18-vuotiaalle on kielletty. Tupakka aiheuttaa riippuvuuden ja vahingoittaa terveyttä.

12 § (725/2002)

12 § on kumottu A:lla
22.8.2002/725.

4 LUKU Tupakointikiellot ja -rajoitukset

13 § (174/1995)

13 § on kumottu A:lla
10.2.1995/174.

14 §

Tupakointikielloja ja -rajoituksia sekä tupakointitiloja osoittavien opasteiden ja muiden tiedotteiden tulee olla sisällöltään yksiselitteisiä sekä kooltaan ja sijoittelultaan sellaisia, että ne ovat tiloihin saapuvien tai niissä oleskelevien helposti havaittavissa.

5 LUKU

Tutkimus, seuranta ja valistus

15–18 §

15–18 § on kumottu A:lla
18.6.2009/535.

19 § (1152/1999)

Tupakoinnin vähentämistä koskevan valistus- ja tiedotustoiminnan ohjauksesta ja yhteensovittamisesta sekä tupakkalain kunnalle kuuluvien muiden tehtävien valmistelusta ja päätöksenteosta vastaa kunnan määräämä toimielin.

6 LUKU

Tupakointitila (9.11.2006/963)

20 § (963/2006)

Tupakkalain 13 d §:ssä tarkoitetun tupakointitilan pinta-alan on oltava vähintään 7 m².

7 LUKU

Erinäiset säännökset

21 §

Tupakkatuotteen tai tupakointivälineen valmistukseen liittyvää valmistusteknistä yksityiskohtaa, jota on pidettävä liikesalaisuutena, ei tässä asetuksessa tarkoitettu viranomainen ole oikeutettu saattamaan julkisuuteen ilman asianomaisen suostumusta.

22 § (174/1995)
22 § on kumottu A:lla
10.2.1995/174.

23 § (831/1992)
Tarkempia määräyksiä tämän ase-
tuksen täytäntöönpanosta antaa tar-
vittaessa sosiaali- ja terveysministeriö.

24 §
Tämä asetus tulee voimaan 1
päivänä maaliskuuta 1977, jollei tu-

pakkalain voimaantulosäännöksistä
muuta johdu.

Hakemus 1 päivänä maaliskuu-
ta 1977 vähittäismyynnissä olevan
tupakkatuotteen tai tupakointiväli-
neen tarkastustodistuksen saamiseksi
tulee toimittaa lääkintöhallituk-
selle vuoden 1977 elokuun 1 päivään
mennessä, mikäli valmistajan tai
maahantuojan on tarkoitus luovut-
taa tuotetta kulutukseen vuoden
1978 maaliskuun 1 päivän jälkeen.

2.3 Sosiaali- ja terveysministeriön asetus tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkausten merkinnöistä sekä haitta- aineiden määristä ja mittaus- menetelmistä sekä testaus- laboratorioista 641/2002

Sosiaali- ja terveysministeriön
päätöksen mukaisesti säädetään toi-
menpiteistä tupakoinnin vähentämi-
seksi 13 päivänä elokuuta 1976 an-
netun lain (693/1976) nojalla:

I LUKU **Merkinnät**

1 §

Tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkauksessa, lukuun ottamatta suussa käytettäviksi tarkoitettujen tupakkatuotteiden ja muiden kuin poltettavien tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkauksia, on oltava toinen seuraavista yleisvaroituksista:

- 1) Tupakointi on hengenvaarallista.
- 2) Tupakointi vahingoittaa vakavasti sinua ja ympärilläsi olevia.

Yleisvaroituksia on vuoroteltava niin, että ne esiintyvät yhtä monessa vähittäismyyntipakkauksessa kymmenen prosentin tarkkuudella. Varoitus on painettava vähittäismyyntipakkauksen näkyvimälle pinnalle ja, läpinäkyviä päällyskääreitä lukuun ottamatta, tuotteen vähittäismyynnissä käytettävien muiden myyntipakkausten ulkopinnalle.

Yleisvaroituksen on katettava vähintään 32 prosenttia vähittäismyyntipakkauksen siitä ulkopinnasta, jolle varoitus painetaan.

2 § (598/2010)

Tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkauksessa, lukuun ottamatta suussa käytettäviksi tarkoitettujen tupakkatuotteiden ja muiden kuin poltettavien tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakka-

uksia, on oltava jokin seuraavista erityisvaroituksista:

- 1) Tupakoivat kuolevat nuorempina.

- 2) Tupakointi tukkii verisuonet sekä aiheuttaa sydänkohtauksia ja aivoveritulppia.

- 3) Tupakointi aiheuttaa keuhkosityöpää, joka johtaa kuolemaan.

- 4) Tupakointi raskauden aikana vahingoittaa lastasi.

- 5) Suojele lapsia – älä pakota heitä hengittämään tupakansavua.

- 6) Lääkäriltä tai apteekista saat apua tupakoinnin lopettamiseen.

- 7) Tupakointi aiheuttaa voimakasta riippuvuutta. Älä aloita.

- 8) Lopettamalla tupakoinnin vähennät vaaraa sairastua kuolemaan johtaviin sydän- ja keuhkosairauksiin.

- 9) Tupakointi voi aiheuttaa hirtaan ja tuskallisen kuoleman.

- 10) Hae apua tupakoinnin lopettamiseen: www.tupakkainfo.fi.

- 11) Tupakointi aiheuttaa impotenssia ja voi heikentää verenkiertoa.

- 12) Tupakointi vanhentaa ihoa.

- 13) Tupakointi voi vahingoittaa siittiöitä ja vähentää hedelmällisyyttä.

- 14) Savu sisältää bentseeniä, nitrosamiineja, formaldehydiä ja vety-
syanidia.

Erityisvaroituksia on vuoroteltava niin, että ne esiintyvät yhtä monessa vähittäismyyntipakkauksessa kymmenen prosentin tarkkuudella.

Varoitus on painettava vähittäismyyntipakkauksen toiselle näkyvimälle pinnalle ja, läpinäkyviä päällyskääreitä lukuun ottamatta, tuotteen vähittäismyynnissä käytettävien muiden myyntipakkausten ulkopinnalle.

Erityisvaroituksen on katettava vähintään 45 prosenttia vähittäismyyntipakkauksen siitä ulkopinnasta, jolle varoitus painetaan.

3 §

Sellaisen suussa käytettäväksi tarkoitettujen tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkauksessa, jonka kaupan pitäminen on sallittu, ja muiden kuin poltettavien tupakkatuotteiden vä-

hittäismyyntipakkauksissa on oltava seuraava varoitus: Tämä tupakkatuote voi vaarantaa terveytesi ja aiheuttaa riippuvuutta.

Varoitus on painettava vähittäismyyntipakkauksen näkyvimälle pinnalle ja, läpinäkyviä päällyskääreitä lukuun ottamatta, tuotteen vähittäismyynnissä käytettävien muiden myyntipakkausten ulkopinnalle.

Varoituksen on katettava vähintään 32 prosenttia vähittäismyyntipakkauksen siitä ulkopinnasta, jolle varoitus painetaan.

4 §

Jos muun tupakkatuotteen kuin savukkeiden vähittäismyyntipakkauksen näkyvin ulkopinta on yli 75 cm², 1 ja 2 §:ssä tarkoitettujen varoitusten pinta-alan on kuitenkin katettava vähintään 24 cm² mainituissa pykälissä tarkoitetuista ulkopinnoista.

5 §

Tiedot savukkeista poltettaessa syntyvän tervan, nikotiinin ja hiilimonoksidin määristä on painettava savukepakkauksen kylkeen siten, että merkintä kattaa vähintään 12 prosenttia kyljestä.

6 §

Edellä 1–5 §:ssä tarkoitettujen varoitusten ja muiden merkintöjen tekstit on:

1) painettava 100-prosenttisellä mustalla, lihavoidulla Helvetica-kirjasimella valkoiselle taustalle;

2) painettava kirjasimella, jonka pistekoko on sellainen, että teksti peittää mahdollisimman suuren osan tekstille varatusta alueesta;

3) painettava pienaakkosin, lukuun ottamatta varoituksen ensimmäistä kirjainta ja niitä muita merkinnän kohtia, joissa kieliopin mukaan on käytettävä suuraakkosia;

4) keskitettävä alueelle, jolle teksti on painettava, yhdensuuntaisesti pakkauksen ylälaidan kanssa; sekä

5) muiden kuin 3 §:ssä tarkoitettujen tupakkatuotteiden pakkauksissa kehystettävä 100-prosenttisellä mustalla, varoitukseen kuulumattomalla rajauksella, jonka leveyden on oltava vähintään 3 ja enintään 4 millimetriä sekä joka ei millään tavalla vaikeuta varoituksen tai muun merkinnän luettavuutta.

7 §

Jotta tupakkatuote voidaan tunnistaa ja jäljittää, tuotteen vähittäismyyntipakkaus on merkittävä eränumerolla tai vastaavalla tiedolla siten, että tuotteen valmistuspaikka ja -aika voidaan selvittää.

8 §

Tässä asetuksessa säädettyjä merkintöjä ei saa painaa vähittäismyyntipakkaukseen tupakkaverosta annetun lain (1470/1994) 11 §:n mukaan kiinnitettävän hintalipukkeen tai painettavan tekstin päälle. Varoitukset ja muut merkinnät on painettava pakkaukseen siten, että niitä ei voi irrottaa tai muuten poistaa. Merkinnät on lisäksi painettava niin, etteivät pakkauksen muut tekstit taikka pakkauksessa olevat kuvat taikka pakkauksen avaaminen millään tavoin peitä tai riko merkintöjä, tee niistä epäselviä tai muuten vaikeuta niiden luettavuutta. Varoitukset tai merkinnät voidaan kiinnittää muihin tupakkatuotteisiin kuin savukkeisiin tarroilla, jos tarroja ei voida irrottaa.

2 LUKU

Haitta-aineiden määrät

9 §

Elinkeinotoiminnassa myytävästä tai muuten luovutettavasta taikka elinkeinotoiminnassa valmistettavasta savukkeesta poltettaessa syntyvien haitta-aineiden enimmäismäärät savuketta kohti ovat seuraavat:

1) tervaa 10 mg;

2) nikotiinia 1 mg; ja

3) hiilimonoksidia 10 mg.

3 LUKU

Mittausmenetelmät ja testauslaboratoriot

10 §

Savukkeista poltettaessa syntyvän tervan, nikotiinin ja hiilimonoksidin määrät on mitattava ISO-standardien 4 387 (terva), 10 315 (nikotiini) ja 8 454 (hiilimonoksidi) mukaisesti. Pakkauksissa olevien tervaa ja nikotiinia koskevien merkintöjen paikkansapitävyys on varmistettava ISO-standardin 8 243 mukaisella näytteenotolla.

Tervan, nikotiinin ja hiilimonoksidin määrät mitataan savukenäytteistä kalenterivuositain kahdessa laadunvalvontatutkimuksessa. Jokaisesta savukemerkistä tarkastetaan kummasakin laadunvalvontatutkimuksessa yhdestä savukkeesta otettu näyte.

11 § (598/2010)

Edellä 10 §:ssä tarkoitettuja testauksia tekevän testauslaboratorion tulee olla Mittatekniikan keskuksen FINAS-yksikön (Finnish Accreditation Service) tai muun EN 45003 standardin vaatimukset täyttävän eurooppalaisen akkreditointiyhteistyön EA:n (European Co-operation for Accreditation) monenkeskiseen MLA-tunnustamissopimukseen (Multilateral Recognition Agreement) liittyneen toimielimen standardin SFS-EN ISO/IEC 17025 vaatimusten mukaisesti akkreditoima. Laboratorion akkreditoidun pätevyysalueen tulee sisältää 10 §:ssä mainittujen standardien mukaiset menetelmät.

Hyväksytyn testauslaboratorion on ilmoitettava toiminnassaan tapahtuvista olennaisista muutoksista Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston on toimitettava Euroopan yhteisöjen komissiolle luettelo hyväksytyistä testauslaboratorioista. Luettelossa mainitaan laboratorioita hyväksyttäessä käytetyt perusteet ja laboratorioden toiminnan valvonnassa käytettävät keinot. Luettelo toimitetaan ensimmäisen kerran 30 päivään

syyskuuta 2002 mennessä sekä sen jälkeen aina, kun tiedot muuttuvat.

4 LUKU

Tietojen toimittaminen

12 § (598/2010)

Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain (693/1976), jäljempänä *tupakkalaki*, 6 c §:ssä tarkoitetut luettelot sekä niihin liitetty selvitykset ja muut tiedot on toimitettava Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle vuosittain marraskuun loppuun mennessä.

13 §

Tupakkalain 6 c §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun luetteloon tervan, nikotiinin ja hiilimonoksidin määristä on liitettävä hyväksytyn testauslaboratorion laadunvalvontakierrosten perusteella antamat todistukset suoritetuista mittauksista ja niiden tuloksista. Tulokset on annettava akkreditoituina, ja tulosten mittausepävarmuudet on esitettävä.

14 § (598/2010)

Tupakkatuotteiden valmistajien ja maahantuojien Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle toimittamassa tupakkalain 6 c §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettussa tuotemerkki- ja tyyppikohtaisessa ainesosaluettelossa on oltava mainituissa kohdassa säädetyn lisäksi seuraavat tiedot:

1) selvitys syistä, joiden vuoksi ainesosat on sisällytetty tupakkatuotteisiin;

2) ainesosien tarkoitus ja luokka;

3) valmistajan tai maahantuojan käytettävissä olevat toksikologiset tiedot, jotka koskevat näitä ainesosia poltettuina tai polttamattomina, ja jotka liittyvät erityisesti ainesosien terveysvaikutuksiin, kun otetaan huomioon muun muassa riippuvuutta aiheuttavat vaikutukset.

Luettelo on laadittava kunkin tuotteen sisältävän ainesosan painon mukaisessa alenevassa järjestyksessä.

Toimittaessaan tupakkalain 6 c §:ssä tarkoitetut luettelot ja tiedot Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle valmistajan tai maahantuojan on erikseen mainittava, mitkä niihin sisältyvistä tiedoista valmistaja tai maahantuoja katsoo liikesalaisuuksiksi ja vaatii pidettäväksi salassa.

15 § (598/2010)

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston on toimitettava tupakkalain 6 c §:ssä tarkoitetut luettelot ja tiedot vuosittain Euroopan yhteisöjen komissiolle.

5 LUKU Voimaantulo

16 §

Tämä asetus tulee voimaan 30 päivänä syyskuuta 2002.

Tällä asetuksella kumotaan tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkausten merkinnöistä sekä tervan ja nikotiinin mittausmenetelmistä 23 päivänä joulukuuta 1992 annettu sosiaali- ja terveysministeriön päätös (1504/1992) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Asetuksen 5 §:n säännöstä hiilimonoksidin määrän merkitsemi-

sestä sovelletaan vasta 30 päivästä syyskuuta 2003.

Asetuksen 9 §:ää sovelletaan 1 päivästä tammikuuta 2004. Euroopan yhteisössä valmistettaviin, sieltä vietäviin savukkeisiin 9 §:ää sovelletaan kuitenkin vasta 1 päivästä tammikuuta 2007.

Asetuksen 15 §:ää sovelletaan ensimmäisen kerran viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2002.

Elinkeinotoiminnassa saadaan edelleen myydä tai muuten luovuttaa asetuksessa tarkoitettuja, asetuksen voimaan tullessa valmistetuina olleita savukkeita 30 päivään syyskuuta 2003 ja muita tupakkatuotteita kuin savukkeita 30 päivään syyskuuta 2004, vaikka ne eivät täytä tämän asetuksen 1 luvun säännöksiä, jos ne ovat tämän asetuksen voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten ja määräysten mukaisia.

Ennen tämän asetuksen voimaantuloa voidaan ryhtyä asetuksen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/37/EY (301L0037); EYVL N:o L 194, 18.7.2001, s. 26

2.4 Sosiaali- ja terveysministeriön päätös tupakointivälineistä 1158/1999

Annettu Helsingissä 8 päivänä joulukuuta 1999

Sosiaali- ja terveysministeriö on toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 13 päivänä elokuuta 1976 annetun lain (693/1976) 2 §:n 4 kohdan nojalla päättänyt:

1 §

Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain (693/1976) 2 §:n 4 kohdan tarkoittamia tupakointivälineitä ovat seuraavat tavarat ja tavararyhmät:

1) savukepaperi, myös lehtiöinä tai hylsyinä;

2) savukkeenkieritimet tai niihin rinnastettavissa olevat laitteet ja esineet;

3) tupakkatuotteisiin kuuluvat tai niihin liitettävät suodattimet, kuten suodattavat piipunpesät ja suodatinpanokset;

4) sikarin ja savukkeenimukkeet tai niihin rinnastettavissa olevat tavarat sekä niiden osat;

5) tupakkapiiput, piipunpesät, -varret ja muut -osat;

6) edellä 4 ja 5 kohdissa mainittujen tavaroiden tarvikkeet, kuten piipunpuhdistajat;

7) tuhkakupit ja niihin rinnastettavat tavarat;

8) tupakointiin tai sen valmisteluun käytettävät esineet, kuten piipputelineet;

9) kuluttajien käytössä olevat tupakkatuotteiden säilytyskotelot, -pussit, -rasiat, -tölkit ja muut niiden kaltaiset tavarat;

10) tupakansytyttimet riippumatta niiden toimintatavasta sekä niiden osat kuten ulkokuoret, uurretut hankauspyörät, tyhjät tai täytetyt polttoainesäiliöt; sekä

11) muut edellä mainitsemattomat tavarat, joita käytetään pääasiassa tupakointiin tai sen valmisteluun, kuten sikarinpään leikkurit ja piipunpoltossa käytettävät apuvälineet.

2 §

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus antaa tarvittaessa tarkempia ohjeita tämän päätöksen soveltamisesta ja täytäntöönpanosta.

3 §

Tämä päätös tulee voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2000.

Tällä päätöksellä kumotaan 25 päivänä helmikuuta 1977 annettu sosiaali- ja terveysministeriön päätös tupakointivälineistä (254/1977).

2.5 Sosiaali- ja terveysministeriön asetus tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden vähittäismyynnistä 99/2009

Sosiaali- ja terveysministeriön päätöksen mukaisesti säädetään toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 13 päivänä elokuuta 1976 annetun lain (693/1976) 10 §:n 2 momentin nojalla, sellaisena kuin se on laissa 984/2008.

1 §

Omavalvontasuunnitelma on tupakkatuotteiden vähittäismyyntiluvanhaltijan laatima kirjallinen ohjeisto toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain 10 §:n 1 momentissa säädetyn myyntikiellon toimeenpanosta tupakkatuotteiden myyntipaikassa.

2 §

Myyntipaikan omavalvontasuunnitelman tulee sisältää:

- 1) tieto omavalvonnan vastuuhenkilöstä;
- 2) luettelo tuoteryhmistä, joita omavalvonta koskee;
- 3) selvitys siitä, miten uusien työntekijöiden perehdytys toteutetaan palvelussuhteen alussa sekä kaikkien työntekijöiden osaamisen kertaaminen toteutetaan vähintään vuosittain;
- 4) menettelytavat, miten myyjät ohjeistetaan toimimaan lain mukaisesti erilaisissa tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myyntiin liittyvissä tilanteissa;
- 5) menettelytavat, joilla elinkeinonharjoittaja ja omavalvonnan vastuuhenkilö seuraavat annettujen ohjeiden noudattamista;
- 6) suunnitelma omavalvontasuunnitelman ylläpidosta ja omavalvonnan ja omavalvontasuunnitelman toimeenpanon vuosittaisesta arvioinnista ja kehittamisestä; sekä
- 7) selvitys siitä, mihin tupakoinnin vähentämisestä annetun ase-

tuksen 11 §:n (174/1995) mukainen ilmoitus on asetettu niin, että tupakkatuotteiden myyntipisteessä asioiva asiakas havaitsee sen vaivatta.

Omavalvontasuunnitelma voidaan laatia myös sähköiseen muotoon ja se voidaan yhdistää osaksi elintarvikehuoneiston muita omavalvontasuunnitelmia. Omavalvonnan ja omavalvontasuunnitelman toimeenpanon arviointi ja kehittäminen voidaan toteuttaa keskitetysti myyntipaikkojen ketjuohjauksella.

Omavalvontasuunnitelma tulee pitää yhtenä kokonaisuutena myyntipaikan työntekijöiden saatavilla.

3 §

Omavalvontasuunnitelman toteuttaminen sisältää 2 §:ssä säädettyjen toimenpiteiden toteuttamisen lisäksi seuraavat kirjaukset:

- 1) toteutetut uusien työntekijöiden perehdytykset sekä kaikkien työntekijöiden osaamisen kertaaminen;
- 2) tehty ikätarkastukset ja niiden tulokset sekä ikätarkastuksiin liittyvät myynnin ongelmatilanteet ja välitysepäilyt;
- 3) ongelmatilanteiden tai viranomaisten tarkastusten johdosta toteutetut toimenpiteet; ja
- 4) omavalvonnan toimeenpanon ja sen tuloksellisuuden seuranta ja vuosittainen arviointi ja omavalvonnan kehittäminen.

Edellä 1 ja 3–4 kohdissa tarkoitettut kirjaukset tekee omavalvonnan vastuuhenkilö ellei omavalvontasuunnitelmassa ole toisin määrätty, ja ne tulee pitää myyntipaikan työntekijöiden saatavilla.

Jos anniskelu- tai henkilöstöravintolassa tai muussa vastaavassa myyntipaikassa asioi vain poikkeuksellisesti alle 18-vuotiaita asiakkaita, voidaan 2-kohdassa tarkoitetut kirjaukset korvata kirjaamalla yhteenveto vuoden aikana tehdyistä vastaavista havainnoista omavalvontasuunnitelman arviointiin.

Kirjaukset tulee säilyttää kuluvan kalenterivuoden ja sitä seuraavan kalenterivuoden ajan.

3 a § (1311/2010)

Tupakkatuotteiden vähittäismyyjä saa esittää tupakkatuotteiden ostajalle tämän pyynnöstä myyntipaikassa vähittäismyynnissä myytävänä olevien tupakkatuotteiden pakkauksia esittävän kuvaston sekä luovuttaa luettelon niiden hinnoista. Kuvasto ja luettelo voivat olla painettuja, monistettuja tai tulostettuja.

Kuvaston tulee koostua yksivärisestä valkoisesta, pintamateriaaliltaan tasaisesta ja heijastamattomasta rengaskansiosta tai mapista sekä irtolehdistä. Kansion tai mapin korkeus saa olla enintään 350 millimetriä, leveys enintään 300 millimetriä ja sen lään leveys enintään 100 millimetriä.

Luettelon tulee koostua yhdestä tai useammasta paperisivusta. Luettelon tuotetietojen väliin ei saa jättää tyhjiä rivejä.

Kuvaston irtolehtien ja luettelon sivujen tulee olla valkoisia, enintään A4-kokoa, keskenään samankokoisia ja samaa materiaalia. Irtolehdet ja sivut saavat olla kaksipuolisia. Niitä ei saa muotoilla tai taittaa, ja niiden asettelujen on oltava yhdenmukaiset.

3 b § (1311/2010)

Kuvaston irtolehden yhdelle puolelle ja luettelon riville saa painaa yhden tupakkatuotteen:

- 1) juoksevan järjestysnumeron;
- 2) tavaramerkin sekä vähittäismyyntipakkauksessa siihen yhdistetyn muun merkinnän tekstinä;
- 3) vähittäismyyntipakkauksen koon kappalemäärinä tai grammoina; sekä
- 4) vähittäismyyntihinnan.

Kuvasto saa sisältää välilehdet ja luettelo väliotsikot seuraaville tuoteryhmille: savukkeet, sikarit, savuketupakat, piipputupakat, muut tupakkatuotteet. Kuvaston ulkopinnalle ja luettelon otsikoksi saa painaa yhden kerran tekstin ”tupakkatuotteet”, ja ne saavat sisältää myös tiedon myyntipaikasta.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettut tiedot tulee painaa mustalla,

yhdenmukaisella Helvetica-kirjasimella, jonka pistekoko on koko kuvastossa ja luettelossa sama ja enintään 14. Tiedot voidaan painaa suomeksi ja ruotsiksi.

Kuvaston irtolehdeillä saa lisäksi esittää kuvan tuotteen vähittäismyyntipakkauksen näkyvimmästä pinnasta. Kuvan tulee esittää todellista Suomessa myynnissä olevaa vähittäismyyntipakkausta varoitusmerkintöineen suoraan edestä kuvattuna. Kuva saa peittää enintään 30 prosenttia irtolehden pinta-alasta. Kuvan koko ei saa ylittää kyseisen tuotteen vähittäismyyntipakkauksen luonnollista kokoa. Kuvaa tai sen osia ei saa peittää, eikä sen päälle saa painaa muita tietoja.

Tuotteet esitetään kuvastossa ja luettelossa tavaramerkin mukaisessa aakkosjärjestyksessä. Aakkosjärjestyksellä tarkoitetaan tässä asetuksessa standardin SFS 4600 (Aakkostaminen ja siihen liittyvä ryhmittely) mukaista järjestystä. Jos välilehtiä tai väliotsikoita käytetään, tulee tuotteiden olla tuoteryhmien mukaan jaoteltuina tavaramerkin mukaisessa aakkosjärjestyksessä.

Kuvasto ja luettelo eivät saa sisältää tästä ja 3 a §:stä poikkeavia elementtejä.

3 c § (1529/2011)

Mitä 3 a ja 3 b §:ssä säädetään painetusta kuvastosta ja luettelosta, koskee myös tupakkaa, tupakan vastiketta, tupakkajäljitelmää tai tupakointivälinettä ja niitä esittävää kuvastoa ja luetteloa, jos tupakkaa, tupakan vastiketta, tupakkajäljitelmää tai tupakointivälinettä ei tupakkalain 8 a §:n 1 momentin mukaan saa pitää esillä vähittäismyynnissä.

4 §

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2009.

Tällä asetuksella kumotaan sosi-aali- ja terveysministeriön 8 päivänä joulukuuta 1999 antama määräys tupakkatuotteen ja tupakointivälineen

myynnin estämiseen alaikäisille tarkoitettun omavalvontasuunnitelman laatimisesta, sisällöstä ja toteuttamisesta (Dnro 1999:53).

Ennen asetuksen voimaantuloa voidaan ryhtyä asetuksen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.6 Sosiaali- ja terveysministeriön asetus ravintolan ja muun ravitsemisliikkeen tupakointi- tilasta

964/2006

Annettu Helsingissä 3 päivänä
marraskuuta 2006

Sosiaali- ja terveysministeriön
päätöksen mukaisesti

säädetään toimenpiteistä tu-
pakoinnin vähentämiseksi 13 päi-
vänä elokuuta 1976 annetun lain
(693/1976) 13 d §:n 4 momentin
nojalla, sellaisena kuin se on laissa
700/2006:

1 §

Tupakointitilan rakenne

Tupakointitilan tulee olla raken-
teeltaan tiivis.

Tupakointitilan oven yläosan ja
katon etäisyyden tulee olla vähin-
tään 400 millimetriä.

Kulku tupakointitilaan tulee jär-
jestää siten, että tupakansavu ei leviä
tilan ulkopuolelle.

2 §

Ilmanvaihto

Tupakointitilassa tulee aina olla
alipaine. Tupakointitilan tuloilma
on johdettava ympäröivästä huoneti-
lasta oven tai siirtoilman virtauslait-
teen kautta.

Tupakointitilan poistoilmavirran
tulee olla vähintään 30 kuutiodesi-
metriä sekunnissa lattian neliömetriä
kohden, oviaukossa kuitenkin vähin-
tään 180 kuutiodesimetriä sekun-
nissa oviaukon neliömetriä kohden.
Siirtoilman virtauslaite tulee sijoit-

taa siten, että ilma poistuu tehok-
kaasti tupakointitilan kaikista osista.

Poistoilma on kanavoitava eril-
liskanavalla rakennuksen vesikaton
yläpuolelle.

3 §

Valvonta

Tupakointitilaa tulee voida val-
voa tilan ulkopuolelta.

Tupakointitila tai poistoilmaka-
nava on varustettava kiinteällä mit-
talaitteella, josta tilan poistoilmavir-
ta voidaan tarkastaa ulkopuolelta.

Tupakointitilan ilmanvaihto tu-
lee tarkastaa säännöllisesti, ja ha-
vainnoista tulee pitää kirjaa.

4 §

Huolto

Tupakointitilan käyttöä ja huol-
toa varten on laadittava suunnitelma.
Suunnitelmasta tulee käydä ilmi suun-
nitteluarvot, tarkastettavat ja huollet-
tavat kohteet sekä niiden huoltoväli.
Suunnitelma on liitettävä tupakointiti-
lan omavalvontasuunnitelmaan ja kiin-
teistön käyttö- ja huolto-ohjeeseen.

5 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan 1 päi-
vänä kesäkuuta 2007.

Mitä 2 §:n 3 momentissa sääde-
tään, ei sovelleta ravintolaan, joka on
rakennettu ennen tämän asetuksen
voimaantuloa.

Ennen tämän asetuksen voi-
maantuloa voidaan ryhtyä asetuksen
täytäntöönpanon edellyttämiin toi-
menpiteisiin.

2.7 Sosiaali- ja terveysministeriön
asetus savukkeiden palo-
turvallisuudesta
1064/2008

Sosiaali- ja terveysministeriön päätöksen mukaisesti säädetään toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 13 päivänä elokuuta 1976 annetun lain (693/1976) 5 §:n 2 momentin nojalla, sellaisena kuin se on laissa 984/2008:

1 § (1141/2011)

Savukkeiden palamisominaisuudet on testattava ja osoitettava eurooppalaisten standardien EN 16156:2010

”Savukkeet – Palamisalttiuden arvioiminen – Turvallisuusvaatimukset” ja EN ISO 12863:2010 ”Koemenetelmä savukkeiden palamisalttiuden arvioimiseen” mukaisesti.

2 §

2 § on kumottu A:lla
14.11.2011/1141.

3 §

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2010.

Ennen asetuksen voimaantuloa voidaan ryhtyä asetuksen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

3 PERUSTELUAINEISTO

3.1 Vuoden 2010 tupakkalain uudistus (HE 180/2009 vp)

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain ja lääkelain 54 a ja 54 e §:n muuttamisesta (HE 180/2009 vp)

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annettua lakia ja lääkelakia.

Tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkkien esilläpito vähittäismyyntipaikassa kiellettäisiin. Tupakkatuotteita ei saisi myydä eikä muutoin luovuttaa alle 18-vuotiaille, joilta myös kiellettäisiin tupakkatuotteiden maahantuonti ja hallussapito. Tupakkatuotteiden myyjälle säädettäisiin 18 vuoden ikäraja. Tupakointikieltoja laajennettaisiin muun muassa lasten ja nuorten käytössä olevissa tiloissa ja ajoneuvoissa, asuinkiinteistöjen yhteisissä tiloissa, ulkotiloissa järjestettävissä tilaisuuksissa ja hotellihuoneissa. Suussa käytettävän tupakan maahantuonti, myynti ja muu luovuttaminen kiellettäisiin, mutta sitä saisi kuitenkin tuoda maahan omaa henkilökohdaista käyttöä varten matkatavarana rajoitetun määrän. Tupakkatuotteiden vähittäismyynti automaattisesta myyntilaitteesta kiellettäisiin.

Tupakan myyntirikoksen rangaist-

tusasteikoksi ehdotetaan sakkoa tai enintään kuutta kuukautta vankeutta. Myyntirikoksena rangaistavaksi säädettäisiin tupakkatuotteen tai tupakointivälineen myyminen, muu vastiketta vastaan luovuttaminen taikka välittäminen alle 18-vuotiaalle sekä suussa käytettävän tupakkatuotteen myyminen, muu vastiketta vastaan luovuttaminen tai välittäminen. Tupakkatuotteen maahantuonti alle 18-vuotiaana sekä suussa käytettävän tupakkatuotteen lain vastainen maahantuonti ehdotetaan rangaistavaksi tupakkatuoterikkomuksena.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain nimike muutettaisiin tupakkalaksi samalla, kun tavoitesäännös uudistettaisiin. Voimassa olevassa laissa olevat maininnat Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksesta muutettaisiin vuoden 2009 alusta toimintansa aloittaneeksi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoksi.

Lääkelakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että nikotiinivalmisteita voitaisiin kauppojen, kioskien ja huoltoasemien lisäksi myydä myös ravitsemisliikkeissä.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan keväällä 2010. Tupakkatuotteiden esilläpitoa koskevalle kiellolle samoin kuin hotellihuoneiden tupakointirajoituksille säädettäisiin kuitenkin kahden vuoden siirtymäaika. Tupakan myynti automaattisesta myyntilaitteesta kiellettäisiin neljän vuoden siirtymäajalla.

1 Johdanto

Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain (693/1976), jäljempänä tupakkalaki, keskeisenä tavoitteena on vähentää tupakointia ja tupakasta johtuvia terveyshaittoja. Lain säättämisen lähtökohtana oli laaja lääketieteellinen tieto tupakoinnin terveyttä vaarantavista vaikutuksista ja sen aiheuttamista vakavista sairauksista.

Tupakointi ei ole vähentynyt laille asetettujen tavoitteiden edellyttämällä tavalla. Yhä uudet sukupolvet aloittavat vuosittain tupakoinnin eli valistuksella, terveyskasvatuksella ja tupakkalain rajoituksilla ei ole onnistuttu vähentämään edes lasten ja nuorten tupakointia riittävästi. Lähes joka kolmas 18-vuotias käyttää päivittäin tupakkatuotteita.

Tämän vuoksi on tarpeen tehostaa tupakkalaissa säädettyjä toimenpiteitä. Erityisen tärkeää on säätää tehokkaammista toimenpiteistä, joilla voidaan vähentää lasten ja nuorten tupakoinnin aloittamisen edellytyksiä ja rajoittaa tupakointia heidän kasvuympäristössään. Tavoitteena on, että nykyistä useampi nuori siirtäisi tupakoinnin aloittamisen harkitsemisen aikuisikään ja siten luopuisi kokonaan tupakoinnin aloittamisesta.

Ehdotetut säännökset perustuvat sosiaali- ja terveysministeriön asettaman tupakkapoliittisia lakimuutoksia ja toimia valmistelewan työryhmän ehdotuksiin, joiden tarkoituksena oli rajoittaa hallitusohjelman mukaisesti tupakkatuotteiden saatavuutta, tehostaa valvontaa ja suunnata ennaltaehkäiseviä toimia erityisesti lapsiin ja nuoriin.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi

Tupakkapoliittiset toimet

Tupakkalain tavoitetta pyritään toteuttamaan useilla toimenpiteillä.

Ne voidaan ryhmitellä tiedottaviin, rajoittaviin ja korjaaviin toimenpiteisiin. Tiedottavia toimenpiteitä ovat kansalaisille tupakan terveyshaitoista ja -vaaroista kertova valistus ja terveyskasvatus. Rajoittavia toimenpiteitä ovat taas tupakointikiellot ja -rajoitukset, tupakan, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden mainonnan ja muun myynninedistämisen kieltäminen sekä tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myynnin kieltäminen kahdeksaatoista vuotta nuoremmille. Korjaavia toimenpiteitä ovat tupakoinnista aiheutuvien sairauksien hoito sekä erilaiset tupakoinnista ja nikotiiniriippuvuudesta vieroittamista tukevat palvelut. Tupakkatuotteiden kulutusta pyritään säätelemään myös hinta- ja veropoliittisin keinoin.

Tupakkatuotteiden mainonnan ja muun myynninedistämisen kieltö

Tupakan, tupakkatuotteen, tupakointivälineen ja tupakkajäljitelmän mainonta ja kuluttajiin kohdistuva muu myynninedistämistoiminta on tupakkalain 8 §:n mukaan ollut kiellettyä vuodesta 1977. Kielto laajennettiin vuonna 1994 koskemaan myös epäsuoraa mainontaa ja kaikkea myynninedistämistä.

Tupakkalaissa tarkoitettuna muuna myynninedistämisenä pidetään valvontakäytännössä kaikkia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on aikaansaada tai edistää tupakan, tupakkatuotteiden, tupakkajäljitelmien ja tupakointivälineiden kulutusta ja kysyntää. Tällainen toimenpide voi olla esimerkiksi tupakkatuotteiden mainonnallinen esillepano tupakan myyntipaikoissa.

Tupakan saatavuuden rajoittaminen lapsilta

Tupakkalain 10 §:n mukaan tupakkatuotteita ja tupakointivälineitä ei ole vuodesta 1995 alkaen saanut elinkeinotoiminnassa myydä tai muutoin luovuttaa henkilölle, joka on kahdeksaatoista vuotta nuorempi.

Tupakkalaissa ei kuitenkaan ole sellaisia tupakkatuotteiden myyntiin tai luovuttamiseen liittyviä säännöksiä, joita on alkoholilainsäädännössä säädetty lasten suojelemiseksi: Tupakan välittämistä alaikäisille ei ole laissa kielletty. Tupakan maahantuontia tai hallussa pitämistä ei ole kahdeksaatoista vuotta nuoremmilta kielletty. Tupakan myyjille ei ole myöskään säädetty laissa vähimmäisikää.

Tupakan saatavuuden muu rajoittaminen

Tupakkatuotteiden saatavuutta rajoitettiin periaatteellisesti merkittävällä tavalla vuonna 2009, kun tupakkatuotteiden vähittäismyynti säädettiin luvanvaraiseksi tupakkalain muutoksella (984/2008). Lupajärjestelmällä ei suoranaisesti rajoitettu tupakkaa myyvien vähittäismyyntipaikkojen määrää, sillä vähittäismyyntilupa myönnetään kaikille laissa säädettyt ehdot täyttävälle hakijoille. Luvan hakemiseen liittyvät toimenpiteet ja luvan maksullisuus ovat kuitenkin johtamassa siihen, että osa tupakkaa myyneistä elinkeinonharjoittajista lopettaa myynnin kokonaan. Lisäksi tupakkalain valvonta tehostui huomattavasti, sillä kaikki myyntipaikat saadaan lupajärjestelmän kautta valvovien viranomaisten tietoon ja luvan peruuttaminen esimerkiksi tilanteessa, jossa tupakkatuotteita myydään alaikäisille, on tehokas ja ennaltaehkäisevä seuraamus. Tupakkatuotteita ei saa tupakkalain 10 b §:n 1 momentin mukaan lainkaan myydä tai muutoin luovuttaa ilman vähittäismyyntilupaa, mutta lain 31 c §:n 3 kohdan mukaan tupakkatuotteiden myynti ilman lupaa on rangaistavaa vain, jos myynti tapahtuu elinkeinotoiminnassa.

Tupakkatuotteiden vähittäismyynti automaattisesta myyntilaitteesta on tupakkalain 11 §:n mukaan sallittua, jos myynti laitteesta tapahtuu jatkuvan valvonnan alaisena.

Suussa käytettävän tupakan eli nuuskan maahantuonti, myynti ja muu luovuttaminen elinkeinotoimin-

nassa on tupakkalain 10 a §:n mukaan kielletty. Tupakkalain 31 §:n 3 momentin mukaan nuuskan elinkeinotoiminnassa tapahtuva myynti tai muu luovuttaminen on rangaistavaa, mutta yksityinen myynti ei sitä tupakkalain mukaan ole. Jos nuuskaa on tuotu maahan omaan käyttöön valmisteve-roja maksamatta, yksityinenkin myynti on veropetoksena rangaistavaa.

Tupakointikiellot

Tupakkalain tärkeimpiä tavoitteita on suojella väestöä ympäristön tupakansavun aiheuttamilta terveyshaitoilta. Lähtökohtana on, ettei kukaan joudu vastoin tahtoaan altistumaan tupakansavulle.

Vuonna 1977 voimaan tulleen tupakkalain 12 ja 13 §:ssä kiellettiin tupakointi yleisissä kulkuneuvoissa ja julkisissa tiloissa. Vuonna 1995 tupakkalakia uudistettiin siten, että työpaikat tulivat pääsääntöisesti savuttomiksi.

Lain ulkopuolelle jäivät vuonna 1995 ravintoloiden asiakastilat, joissa tupakointi voitiin edelleen sallia. Vuoden 2000 alusta lukien ravintoloiden asiakastilat säädettiin savuttomiksi, mutta ravintoloitsija sai kuitenkin varata enintään 50 % asiakkaille varatusta tilasta tupakoiville asiakkaille, jos hän pystyi huolehtimaan siitä, että savu ei leviä savuttomalle puolelle. Baaritiskien ja pelitilojen alueella tupakointi tuli kieltää, ellei työntekijöiden altistumista näissä työpisteissä voitu muuten estää.

Vuodesta 2000 tupakansavu on myös määritelty syöpävaaraa aiheuttavaksi aineeksi. Tämän vuoksi työntekijöiden suojaamiseksi työperäiseltä altistumiselta tulee noudattaa työturvallisuuslainsäädännön säännöksiä.

Vuodesta 2007 lukien tupakointi on ollut ravintoloissakin kiellettyä. Ravintoloihin voidaan kuitenkin rakentaa erillinen tupakointihuone, josta savu ei saa kulkeutua savuttomiin tiloihin.

Tupakkalain 12 §:n mukaan tupakointi on kielletty päiväkotien lapsil-

le ja oppilaitosten oppilaille tarkoite-
tuissa sisätiloissa ja niiden pääasiassa
kahdeksaatoista vuotta nuoremmille
tarkoitetuilla ulkoalueilla. Pääasiassa
kahdeksaatoista vuotta nuorempien
henkilöiden käytössä olevien sisäti-
lojen yhteyteen ei voida myöskään
järjestää tupakointitiloja.

Mainitun pykälän mukaan tupa-
kointi on myös kielletty sisätiloissa
järjestettävissä yleisissä tilaisuuksis-
sa, joihin yleisöllä on esteetön pääsy.

Tupakkalain 13 §:n mukaan sisä-
tilan ja yleisen kulkuneuvon omistaja
tai haltija sekä yleisen tilaisuuden jär-
jestäjä voi kuitenkin sallia tupakoin-
nin tähän tarkoitukseen varatussa
huoneessa tai tilassa siten, ettei tupa-
kansavu pääse kulkeutumaan niihin
sisätiloihin, joissa tupakointi on kiel-
letty. Tupakointi voidaan myös sallia
hotellin ja muun majoitusliikkeen
asiakkaiden majoitushuoneissa.

Tupakointikieltoa ja tupakointiin
tarkoitettua tilaa osoittavien opastei-
den tulee olla näkyvillä työpaikoilla,
julkisissa tiloissa, yleisissä kulkuneu-
voissa ja muissa tupakkalain mainit-
semissa tiloissa. Opasteiden tulee olla
sisällöltään yksiselitteisiä sekä kool-
taan ja sijoittelultaan sellaisia, että ne
ovat tiloihin saapuvien tai niissä oles-
kelevien helposti havaittavissa.

Tupakkalaissa tai missään muussa
laissa ei ole säädetty asuinkiinteistö-
jä koskevia yleisiä tupakointikieltoja,
joten tupakointi on lähtökohtaisesti
sallittua kiinteistön yhteisissä sisä-
ja ulkotiloissa, osakehuoneistoissa
ja niihin kuuluvilla parvekkeilla.
Asunto-osakeyhtiöllä on mahdolli-
suus rajoittaa tupakointia kiinteistön
alueella järjestysmääräyksillä. Näin
on myös yleisesti menetelty yleisten
tilojen, esimerkiksi porraskäytävien
ja saunojen kohdalla. Nimenomai-
sen säännöksen puuttuessa yhtiö ei
kuitenkaan voi kieltää tupakointia
yleisesti esimerkiksi kaikilla yhtiön
osakkaiden hallitsemilla parvekkeil-
la, vaikka toimenpiteisiin voidaan
ryhtyä esimerkiksi poikkeuksellisen
runsaan tupakoinnin aiheuttaessa

kohtuutonta haittaa jollekin asuk-
kaalle (KKO:2008:7).

Terveysnsuojelulaissa (763/1994)
määritellään asunnon terveydelliset
vaatimukset. Taloyhtiö on kiinteistön
omistajana velvollinen huolehtimaan
siitä, ettei tupakansavu pääse asuntoi-
hin ilmanvaihdon, korvausilmavent-
tiilien tai rakenteiden kautta. Kunnan
terveyslautakunta valvoo tarvittaessa,
että omistaja täyttää velvoitteensa pi-
tää kiinteistö vaadittavassa kunnossa.
Kunta voi kieltää tupakoinnin asuin-
huoneistojen parvekkeella terveyden-
suojelulain nojalla, jos muut keinot ei-
vät estä tupakansavun kulkeutumista
asuntoon.

2.1.2 Lääkelaki

Tupakoinnin lopettamiseen tar-
koitetut nikotiinivalmisteet ovat lää-
kelain (395/1987) mukaisia lääke-
valmisteita. Niitä myytiin aiemmin
ainoastaan apteekkeista.

Nikotiinivalmisteita on lääkelain
54 a §:n (22/2006) mukaan saanut
vuodesta 2006 lähtien myydä ap-
teekkien lisäksi tupakkaa myyvistä
myyntiluvan saaneista kaupoista,
kioskeista ja huoltoasemilta. Muu-
toksella haluttiin kaventaa sitä eroa,
joka vallitsi tupakan ja nikotiinival-
misteiden saatavuuden välillä. En-
nen muutosta esimerkiksi iltaisin,
viikonloppuisin ja syrjäseuduilla oli
tupakkalakossa olevankin huomata-
vasti helpompaa ostaa tupakkaa
kuin tupakasta vieroittamiseen tar-
koitettuja valmisteita.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

2.2.1 Tupakkamainontadirektiivi

Tupakkatuotteiden mainontaa ja
sponsorointia koskevien jäsenvalti-
oiden lakien, asetusten ja hallinnol-
listen määräysten lähentämisestä
annetun Euroopan parlamentin ja
neuvoston direktiivi 2003/33/EY,

jäljempänä tupakkamainontadirektiivi, tuli voimaan vuonna 2005. Se kieltää tupakkamainonnan painetuissa tiedotusvälineissä, radiossa ja internetissä.

Direktiivin 2 artiklan mukaan "mainonnalla" tarkoitetaan kaikenlaista kaupallista viestintää, jonka tavoitteena taikka suorana tai epäsuorana vaikutuksena on tupakkatuotteen myynnin edistäminen, ja "sponsoroinnilla" kaikkea sellaista julkista tai yksityistä tapahtumalle, toiminnalle tai henkilölle annettavaa tukea, jonka tavoitteena taikka suorana tai epäsuorana vaikutuksena on tupakkatuotteen myynnin edistäminen.

Direktiivin 4 artiklan mukaan radio-ohjelmia eivät saa sponsoroida yritykset, joiden pääasiallisena toimintana on tupakkatuotteiden valmistus tai myynti. Direktiivin 5 artiklan mukaan sellaisten tapahtumien tai toimintojen sponsorointi, joihin liittyy useampia jäsenvaltioita tai jotka tapahtuvat useassa jäsenvaltiossa tai joilla on muutoin valtioiden rajat ylittäviä vaikutuksia, on kielletty. Paikalliset tapahtumat, joihin osallistujat ovat vain yhden jäsenvaltion alueelta, eivät kuulu direktiivin soveltamisalaan.

Myös tupakan televisiomainonta on kielletty jo vuonna 1989 voimaan tulleella rajat ylittävistä televisio-toiminnasta annetulla neuvoston direktiivillä 89/552/EY (televisio-direktiivi). Euroopan parlamentti ja neuvosto ovat antaneet uuden direktiivin audiovisuaalisista mediapalveluista 2007/65/EY (AV-direktiivi) 19 päivänä joulukuuta 2007. AV-direktiivillä on muutettu televisio-direktiivin säännöksiä, mutta lähtökohtana on, että tupakkamainonta on edelleen televisiossa kielletty.

2.2.2 Tupakkatuotedirektiivi

Tupakkatuotteiden valmistamista, esittämistä ja myyntiä koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä annetussa Eu-

roopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2001/37/EY, jäljempänä tupakkatuotedirektiivi, säädetään pääasiassa tupakkatuotteiden pakkausmerkinnöistä.

Tupakkalain 10 a §:ssä säädetty suussa käytettäväksi tarkoitettun tupakan eli nuuskan maahantuonti- ja myyntikielto perustuu tupakkatuotedirektiivin 8 artiklaan, jonka mukaan nuuskan markkinoille saattaminen on kielletty kaikissa jäsenvaltioissa lukuun ottamatta Ruotsia. Maan liittymissopimuksen mukaan Ruotsin kuningaskunta toteuttaa kaikki tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, ettei nuuskaa saateta markkinoille muissa jäsenvaltioissa.

2.2.3 Tupakoinnin torjuntaa koskeva Maailman terveysjärjestön (WHO) puitesopimus

Ensimmäinen kansanterveyteen keskittyvä monenkeskinen kansainvälinen sopimus syntyi, kun tupakoinnin torjuntaa koskeva puitesopimus hyväksyttiin WHO:n yleisistunnossa toukokuussa 2003. Suomen eduskunta hyväksyi vuonna 2004 (HE 106/2004 vp) puitesopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut. Presidentti vahvisti lain joulukuussa 2004. Sopimus tuli Suomea sitovaksi vuonna 2005 (Valtiosopimukset 27/2005).

Puitesopimus on merkittävin WHO:n viimeaikaisista tupakoinnin vähentämiseen tähtäävistä hankkeista. Se luo jo 164 valtiolle uuden kansainvälisesti sitovan mallin tupakan aiheuttamien terveyshaittojen ehkäisyyn.

Tupakoinnin torjuntaa koskevan puitesopimuksen 13 ja 16 artikloissa määrätään tupakan mainonnasta ja alaikäisille myynnistä. Sopimuspuolet tunnustavat 13 artiklan mukaan, että kattava mainos-, myynninedistämisen- ja sponsorointikielto vähentäisi tupakkatuotteiden kulutusta. Jokaisen sopimuspuolen on perustuslakin-

sa tai perustuslaillisten periaatteiden sa mukaisesti vähintään rajoitettava sellaisten suorien tai epäsuorien kannustimien käyttöä, jotka yllyttävät yleisöä ostamaan tupakkatuotteita.

Puitesopimuksen 16 artiklan b-kohta kieltää myymästä tupakkatuotteita siten, että ne ovat vapaasti esillä esimerkiksi myymälän hyllyillä. Sopimuspuolten marraskuussa vuonna 2008 yhteisesti hyväksymissä 13 artiklan toimeenpano-ohjeiden (FCTC/COP3(12)) 12- ja 13-kohdissa (vähittäismyynti ja esillepano) todetaan, että tupakkatuotteiden esilläpito myyntipaikoissa on jo sellaisenaan mainontaa ja myynninedistämistä. Ohje ei ole jäsenvaltioita velvoittava määräys, vaan sen toteuttaminen voidaan harkita kansallisesti. Toimeenpano-ohjeen mukaan tupakkatuotteiden esilläpito on kuitenkin yksi tärkeimmistä tupakkatuotteiden ja tupakoinnin myynninedistämiskeinoista, koska se kannustaa tupakkatuotteiden heräteostoihin, luo vaikutelman tupakoinnin yleisyydestä ja sosiaalisesta hyväksyttävyydestä ja vaikeuttaa tupakoitsijaa pysymään lopettamispäätöksessään. Puitesopimuksen toimeenpano-ohjeessa korostetaan lasten ja nuorten erityistä haavoittuvuutta tupakkatuotteiden esilläpidon myynninedistämisvaikutukselle.

Puitesopimuksen toimeenpano-ohjeen kohdan 13 mukaan sopimuspuolten tulisi kieltää tupakkatuotteiden esilläpito ja tupakkatuotteiden näkyvyys tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikoissa sen varmistamiseksi, ettei tupakkatuotteiden myyntipaikoissa ole mitään mainonnallisia elementtejä. Ohjeen mukaan sallittua olisi ainoastaan lista tupakkatuotteista ilman minkäänlaisia mainonnallisia elementtejä. Kiellon tulisi koskea myös laivoja, lentokoneita, satamia ja lentokenttiä.

Lisäksi puitesopimuksen 16 artiklan mukaan jokaisen sopimuspuolen on asianmukaisella hallintotasolla otettava käyttöön ja toteutettava tehokkaita lainsäädäntö-, täytäntöön-

pano- ja hallintotoimia sekä muita toimia, joilla estetään tupakkatuotteiden myynti alle 18-vuotiaille. 16 artiklan 7 kohdan mukaan jokaisen sopimuspuolen pitäisi tarpeen mukaan ottaa käyttöön ja toteuttaa tehokkaita lainsäädäntö-, täytäntöönpano- tai hallintotoimia tai muita toimia kotimaisen tai kansallisen lain mukaan alaikäisten tai alle 18-vuotiaiden harjoittaman tupakkatuotteiden myynnin estämiseksi.

Puitesopimuksen 16 artiklan 1 (d) ja 5 kohdan mukaan sopimuspuolet varmistavat, että alaikäiset eivät pääse käsiksi sopimuspuolen toimivalta-alueella oleviin tupakanmyyntiautomaatteihin ja etteivät nämä edistää tupakan myyntiä alaikäisille. Sopimusosapuoli voi myös osoittaa sitoutuvansa estämään tupakanmyyntiautomaattien käyttöön ottamisen toimivalta-alueellaan tai tarpeen mukaan tupakanmyyntiautomaattien kertakaikkisen kieltämiseen. Puitesopimuksen 13 artiklan toimeenpano-ohjeiden mukaan yksi kiellettävistä tupakkatuotteiden mainonnan ja myynninedistämisen muodoista ovat tupakanmyyntiautomaatit.

Puitesopimuksen 8 artiklan mukaan sopimuspuolet tunnustavat tieteellisten tutkimustulosten kiistattomasti osoittavan, että ympäristön tupakansavulle altistuminen aiheuttaa kuolemaa, sairauksia ja vammautumista. Sopimuspuolten on artiklan mukaan hyväksyttävä ja toimeenpantava lainsäädäntö-, täytäntöönpano- ja hallintotoimenpiteitä ja/tai muunlaisia toimenpiteitä, jotka suojelevat ympäristön tupakansavulle altistumiselta työpaikoilla, julkisissa liikennevälineissä, julkisissa sisätiloissa ja tarpeen mukaan muillakin julkisilla paikoilla.

2.2.4 Ulkomaiden lainsäädäntö

Tupakkatuotteiden esilläpito on tällä hetkellä kielletty kokonaan muun muassa Islannissa, Thaimaassa sekä 12:ssa Kanadan 13:sta provinssista ja territorista.

Tupakkatuotteiden esilläpito-kieltoa koskeva lainsäädäntö tuli voimaan Irlannissa 1 päivänä heinäkuuta 2009. Tupakkatuotteet eivät saa olla näkyvillä myyntipisteissä. Kaikkien tupakkatuotteiden tulee olla suljetussa säilytysastiassa, johon pääsee käsiksi vain vähittäismyyjä. Laitteiden painonapeissa ei saa olla tupakkatuotteiden tavaramerkkejä, markkinointikuvia tai logoja, elleivät ne ole kuluttajalle näkymättömissä. Myyjä voi näyttää tupakkatuotteen ostamista harkitsevalle yli 18-vuotiaalle asiakkaalle kuvallisen listan. Lista ei saa kuitenkaan olla näkyvissä.

Lisäksi tupakkatuotteiden esilläpitoikielto on hyväksytty osassa Australiaa, jossa lainsäädäntö tulee voimaan vuosien 2009 ja 2011 välisenä aikana. Australiassa tupakkatuotteiden esilläpitoa rajoitettiin aiemmin siten, että eri tupakkatuotemerkkien vähittäismyyntipakauksia sai lain mukaan olla esillä tupakan myyntipaikassa ainoastaan rajoitettu määrä. Tämä rajoitus kuitenkin lisäsi tuotemerkkivalikoimaa siinä määrin, että tupakkatuotteiden esillepanon mainonnallinen esilläpito säilyi ennallaan. Australiassa tehdyn tutkimuksen mukaan ainoa toimiva keino vähentää tupakkatuotteiden esilläpidon mainonnallisuutta on kieltää tupakkatuotteiden näkyvä esilläpito.

Yhdistyneiden Kuningaskuntien parlamentti on tänä vuonna hyväksynyt tupakkatuotteiden esilläpitoikiellon. Englannissa, Walesissa ja Pohjois-Irlannissa tupakkatuotteiden esilläpito kaupoissa loppuu vuodesta 2013 lähtien. Ruotsissa esilläpitoikieltoa harkitaan.

Tupakointikiellot ovat yleistyneet 2000-luvun aikana joka puolella maailmaa. Tupakointikiellot ovat yleisesti pääsääntö ainakin työpaikoilla, julkisissa liikennevälineissä ja muissa julkisissa sisätiloissa. Ravintoloissa täydelliset tupakointikiellot ovat yleistyneet hitaammin, sillä

useissa maissa tupakointia varten voidaan erottaa erillinen tila.

Uusin kehityspiirre ovat erilaisiin yksityisiin sisätiloihin ja yleisiin ulkotiloihin säädetty tupakointikiellot. Yhdysvalloissa neljässä osavaltiossa on vuoden 2006 jälkeen kielletty tupakointi yksityisautossa, kun kuljetettavana on lapsia. Yläikäraja vaihtelee kuuden ja kahdeksantoista vuoden välillä. Kanadassa Nova Scotia, Ontario ja Brittiläinen Kolumbia ovat kieltäneet tupakoinnin autoissa, kun kyydissä on lapsia. Eräissä Australian osavaltioissa tupakointi on kielletty yksityisautoissa, jos kyydissä on alle 16-vuotiaita lapsia, urheilustadioneilla, kymmentä metriä lähempänä lasten leikkialueita tai neljää metriä lähempänä rakennusten sisäänkäyntiä. Yhdysvalloissa joissakin osavaltioissa tupakointi on kielletty määrätyillä uimarannoilla ja tietyissä yleisissä puistoissa.

2.3 Nykytilan arviointi

2.3.1 Tupakkapolitiikan tavoitteiden saavuttaminen

Tupakoinnin vähentämiseen tähtäävä kokonaisvaltainen lainsäädäntö tuli voimaan vuonna 1977. Tupakointia on onnistuttu merkittävästi vähentämään: Vuonna 1949 suomalaisista aikuisista miehistä tupakoi päivittäin 76 prosenttia, vuonna 1960 vastaava luku oli 58, vuonna 1976 se oli 40, vuonna 1996 noin 27, vuonna 2003 noin 25 ja vuonna 2007 noin 25. Kansanterveyslaitoksen tutkimusten mukaan naisten tupakointi on vastaavana ajankohtana pysynyt kansainvälisesti alhaisella tasolla. Kansanterveyslaitoksen mukaan vuonna 2007 päivittäin tupakoi 15–64-vuotiaista naisista 17 prosenttia.

Tupakoinnin vähentymisestä huolimatta Suomessa on edelleen noin miljoona tupakoitsijaa. Tupakointi tappaa Suomessa edelleen vuosittain yli 5 000 ihmistä. Esimerkiksi joka kolmas syöpäsairaus aiheutuu tupakasta. Joka viidennessä sydänperäisessä kuolemassa tupakka on tärkein riski-

tekijä. Joka toinen tupakoitsija kuolee tupakan aiheuttamiin sairauksiin, jos jatkaa tupakointiaan. Kansanterveyslaitoksen tekemien tutkimusten mukaan valtaosa tupakoivista (miehistä 76 prosenttia ja naisista 86 prosenttia) on huolissaan tupakoinnin vaikutuksesta terveyteensä. Lisäksi suurin osa (60 prosenttia) kertoo haluavansa lopettaa tupakoinnin, ja vain 8 prosenttia ilmoittaa, etteivät he halua lopettaa.

Tupakointi on erityisesti huonoinnissa sosioekonomisessa asemassa olevien suomalaisten terveysongelma. Alempien sosioekonomisten väestöryhmien tupakoinnin yleisyys on tärkein väestöryhmien terveyseroja selittävä tekijä. Kun vuonna 2007 ylemmistä toimihenkilömiehistä tupakoi päivittäin 11 prosenttia ja ylemmistä toimihenkilönaisista 8 prosenttia, työntekijämiehistä päivittäin tupakoivia oli 30 prosenttia ja työntekijänaisista 19 prosenttia. Työttömistä miehistä tupakoi päivittäin 38 prosenttia ja naisista 22 prosenttia.

Useat tutkimukset ja selvitykset osoittavat, että tupakoinnista aiheutuu merkittäviä kustannuksia ja menetyksiä kansantaloudelle. Suurimmat kustannukset koituvat tupakoinnista aiheutuvien sairauksien hoitamisesta, niiden aiheuttamasta työkyvyttömyydestä ja ennenaikaisesta kuolemasta. Tupakkasairauksista johtuvista sairauspoissaoloista ja työkyvyttömyydestä aiheutuu myös työnantajille merkittäviä tulojen ja tuotannon menetyksiä sekä sosiaalivakuutuksen menoja. Tupakkatuotteista perittyjen verojen vuotuinen tuotto kattaa vain osan näistä menetyksistä ja kustannuksista. Tupakoinnin ehkäisyn tehostaminen on erityisen tärkeää, kun sen kustannustehokkuutta verrataan uusiin ja yhä vaativampiin hoitoihin.

2.3.2 Tupakkatuotteiden mainonnan ja muun myyninedistämisen kieltö

Tupakkatuotteiden mainonta on tupakkalaissa kattavasti kielletty.

Varsinaista tupakkamainontaa ei myöskään käytännössä juuri esiinny. Koska tupakkatuotteiden tuotekehittäminen ja valmistus tapahtuu kilpailutilanteessa, jo markkinoilla olevien ja uusien tupakkatuotteiden markkinointiin on pyritty löytämään lain mukaisia keinoja.

Tupakkatuotteita koskeva mainosviesti pyritään nykyään välittämään esimerkiksi muun markkinoinnin ja viestinnän osana. Tupakkatuotteita markkinoidaan erityisesti kehittämällä tuotteiden pakkauksia sekä pakkausten esilläpitoa vähittäismyyntipaikoissa.

Tuotteiden paikat eivät ole kaudessa sattumanvaraisia, vaan ne määritellään tarkasti. Tuotteiden sijoittelu vähittäismyyntipisteissä perustuu kuluttajatutkimuksiin ja myyntilukuihin. Paras paikka hyllyssä on silmän korkeudella tai hieman alempana. Alahyllyille puolestaan sijoitetaan mm. lapsille suunnattuja tuotteita. Tuotesijoittelun avulla asiakas ohjataan ostamaan tiettyjä tuotteita. Tupakkatuotteiden esilläpito myyntipisteen parhaimmalla paikalla kassojen yhteydessä silmän korkeudella pitää tupakkatuotteet jatkuvasti kuluttajan mielessä ja houkuttelee heräteostoksiin.

Vaikka pakkauksen tarkoituksena on alun perin ollut suojata tuotetta, se on nykyään yhä tärkeämpi viestinnän väline. Pakkauksen sisältämät viestit voidaan jaotella informatiivisiin ja myyntiä edistäviin elementteihin. Tupakkalain mukaan pakkauksessa on esimerkiksi annettava tupakkatuotteesta ja sen haitallisuudesta tietoa pakollisin varoitusmerkinnöin. Toisaalta pakkaus ja sen suunnittelu ovat osa tupakan markkinointia. Pakkauksen koko, muoto, materiaali, värit ja siinä käytetyt tavaramerkit ja kuviot suunnitellaan siten, että kuluttajat saisivat sellaisia markkinointillisia ärsykeitä, joiden tiedetään vaikuttavan ostokäyttäytymiseen.

Lainsäädännössä tuotteiden pakkausten katsotaan olevan osa tuot-

teen markkinointia. Kuluttaja-asiamiehen käytännön mukaan pakkaus voi toimia sekä mainosvälineenä että itse mainoksena. Esimerkiksi lasten totuttamista tupakkatuotteisiin ja positiivisen mielikuvan luomista tupakointiin suklaasavukkeiden avulla pidettiin siten lain vastaisena. Näin ollen tupakkalain myynninedistämis- ja mainontakieltoa voitaisiin periaatteessa soveltaa myös savukepakkauksiin.

Tällä hetkellä tupakkatuotteet on pääsääntöisesti sijoitettu vähittäismyyntipisteiden kassalle, mikä mahdollistaa tupakkatuotteiden ja niiden ostotilanteen valvonnan. Tupakkatuotteet ovat yleensä kassalla silmien korkeudella asiakkaiden pakollisella kulkureitillä. Tupakkatuotteiden lisäksi asiakkaiden kulkureitille on yleensä asetettu lapsille ja nuorille tarkoitettuja tuotteita, kuten makeisia, jäätelöä ja sarjakuvatai nuorisolehtiä, jotka voivat ohjata lasten huomion tupakkatuotteisiin.

Käytännössä savukepakkauksiin ja niiden sisältämiin mainonnallisiin elementteihin ei ole puututtu, sillä säännös ei ole tässä suhteessa yksiselitteinen. Vaikka savukepakkauksia käytetään siis mainosvälineenä, edes pakkausten sisältämiä huomiota herättäviä elementtejä ei ole tupakkatuotteiden mainoskiellon nojalla voitu kieltää. Sen sijaan valvontaviranomaiset ovat pyrkineet puuttumaan pakkausten mainosviestin vahvistamiseen pakkausten esilläpidossa. Kielletyksi on katsottu esimerkiksi se, että asiakkaiden huomiota on pyritty herättämään asettamalla useita samanlaisia pakkauksia vierekkäin niin, että ne muodostavat pinta-alaltaan laajan, värikkään ja samaa tuotemerkkiä toistavan seinämän. Yhden tuoter ryhmän näkyvyyttä on voitu myös korostaa esimerkiksi erottamalla tuotteet omaan hyllyynsä tai sijoittamalla tuotteet makeisten ja sarjakuvalehtien läheisyyteen. Tuotteen edullista hintaa on korostettu esil-

lepanolla tai vähittäismyyntipakkauksen lakisääteiset terveyshaittavaroitukset on peitetty esimerkiksi myyntikalusteen tai erillisen myyntipakkauksen reunalla. Kaikki tilanteet, joissa esilläpitoon olisi tarvetta puuttua, tulee kuitenkin käsitellä yksittäistapauksina, eikä jatkuvaan valvontaan ole resurssien puutteen vuoksi mahdollisuuksia.

Pakkausten rooli markkinoinnin välineenä on yleensäkin voimistumassa, koska pelkällä tuotteella erilaistuminen muuttuu markkinoilla yhä vaikeammaksi. Tupakkatuotteita pidetään myyntipaikoissa yleisesti näkyvämmiin esillä kuin muita kulutushyödykkeitä. Tupakkatuotteet saavat näin ollen usein vähittäismyyntipaikoissa laajemman näkyvyyden kuin niiden kysynnän kannalta olisi tarpeellista. Tupakkatuotteiden näkyvyys arkielämän ympäristöissä antaa lapsille ja nuorille virheellisen käsityksen tupakoinnin yleisyydestä. Tupakkatuotteiden pakkausten ja niiden esillepanon avulla luodaan bränditietoutta etenkin tupakointiaan aloittaville tai sitä harkitseville lapsille ja nuorille. Kun tiedetään, että tupakoitsijat ovat lähes poikkeuksetta merkkioskollisia, esilläpidon tavoitteen, alaikäisten joukosta tapahtuvan asiakashankinnan tärkeys korostuu.

Lasten ja nuorten tupakkakäyttäytymistä seurattaessa on havaittu, että he aloittavat tupakoinnin useimmiten juuri eniten mainostulla merkillä. Tutkimusten mukaan tupakoitsijat ovat hyvin merkkioskollisia. Vuoden aikana vain alle 10 prosenttia tupakoitsijoista vaihtaa polttamiensa savukkeiden merkkiä.

Lapsia ja nuoria houkuttelevien tuotteiden sijoittaminen tupakkatuotteiden viereen tuo tupakkatuotteet lasten tietoisuuteen ja luo pohjaa kiinnostukselle tupakkakokeiluihin. Samalla se luo mielikuvaa tupakoinnin ja tupakkatuotteiden tavallisuudesta, hyväksyttävyydestä ja helposta saatavuudesta. Tällainen viesti vai-

kuttaa lapsen ja nuoren alitajuntaan, muokkaa hänen myönteisyyttään tupakkatuotteisiin ja niiden käyttöön. Tupakoinnin aloittava lapsi tai nuori valitsee tupakkamerkin, joka on hänelle tuttu ja jonka kautta hän pystyy samaistumaan esimerkiksi idoliinsa, malliaikuihinsa tai viiteryhmäänsä.

Suomalaisista päivittäin tupakoivista 59 prosenttia haluaa Kansanterveyslaitoksen tutkimusten mukaan päästä eroon tupakoinnistaan. Vuonna 2007 tehdyn tutkimuksen mukaan yli puolet tupakoitsijoista ilmoittaa tupakan näkyvän esilläpidon vaikeuttaneen tupakoinnin lopettamista. Tutkimuksessa todetaan esilläpidon muistuttavan tupakoitsijoita tupakkatuotteiden olemassaolosta ja houkuttelevan impulssiostoihin myös niitä tupakoitsijoita, jotka ovat päättäneet tai yrittävät lopettaa tupakoinnin.

Tupakkatuotteiden laaja ja näkyvä esilläpito sekä läsnäolo päivittäistavarakaupoissa, kioskeissa ja huoltoasemilla on myös käsitteellisesti ristiriidassa voimassa olevien mainonta- ja myynninedistämiskieltojen kanssa. Tupakkamainontadirektiivin mukaan "mainonnalla" tarkoitetaan kaikenlaista kaupallista viestintää, jonka tavoitteena taikka suorana tai epäsuorana vaikutuksena on tupakkatuotteen myynnin edistäminen. Kaupallisen viestinnän määritelmä puolestaan vastaa asiasisällöltään Suomessa vakiintuneesti käytettyä markkinoinnin käsitettä. Näin ollen esimerkiksi kaikki sellaiset tupakan markkinointiin liittyvät toimet, joilla pakkaus kuvataan ostajalle mahdollisimman houkuttelevana, voidaan perustellusti rinnastaa tupakan mainontaan. Kuten edellä on todettu, selkeän säännöksen puuttuessa tupakkapakkauksia on kuitenkin pidetty keskeisesti esillä vähittäismyyntipaikoissa ja valvontaviranomaiset ovat pyrkineet puuttumaan vain selkeästi mainonnallisiin poikkeusjärjestelyihin.

Tupakoinnin aloittamisen ehkäisemiseksi ja lopettamisen tu-

kemiseksi ja erityisesti alaikäisille tapahtuvan tupakan markkinoinnin rajoittamiseksi olisi mahdollista säätää tupakoinnin torjuntaa koskevan puitesopimuksen ohjeiden mukainen ja myös useissa maissa omaksuttu säännös, joka laajentaisi tupakkatuotteiden mainos- ja myynninedistämiskieltojen soveltamisalaa tupakan vähittäismyyntipakkausten näkyvään esilläpitoon vähittäismyyntipaikoissa.

Tupakan mainontakieltoon liittyvät myös tupakkasponsorointia koskevat yhteisön oikeuden velvoitteet. Televisio-ohjelmien sponsorointi on kaupallisilla kanavilla melko yleistä. Ohjelmien yhteydessä esitetyt sponsori-ilmoitukset ovat saaneet mainosmaisia piirteitä. Korkein hallinto-oikeus on katsonut ratkaisussaan 2003:32, että mikäli sponsori-tunniste on mainosluonteinen, tulee siihen soveltaa mainoksia koskevaa sääntelyä, kuten mainosten erottamista muusta ohjelmistosta kuva- tai äänitunnuksella. Myös voimassa oleva tupakkalain mainos- ja myynninedistämiskielto on kiistatta kieltänyt tupakkatuotteiden sponsoroinnin ja sponsoritunnusten esittämisen televisiossa ja radiossa. Tällaista tupakkasponsorointia ei myöskään ole esiintynyt.

Tupakkamainontadirektiivissä säädettyä sponsorointikieltoa ei ole kuitenkaan nimenomaisesti pantu täytäntöön tupakkalaissa. Direktiivin mukaisella sponsoroinnin kielolla saattaisi olla merkitystä käsitteen laajemmassa merkityksessä. Tupakkasponsoroinnilla tarkoitetaan direktiivissä kaikkea sellaista julkista tai yksityistä tapahtumalle, toiminnalle tai henkilölle annettavaa tukea, jonka tavoitteena taikka suorana tai epäsuorana vaikutuksena on tupakkatuotteen myynnin edistäminen.

Tupakkalain 8 §:ssä kielletään tupakkajäljitelmän mainonta, epäsuora mainonta ja muu myynninedistäminen. Tupakkajäljitelmään

monessa suhteessa rinnastettavien tupakan vastikkeiden mainontaa säännöksessä ei kuitenkaan kielletä. Lain 2 §:n mukaan tupakan vastikkeella tarkoitetaan käyttötarkoitukseltaan tupakkaa vastaavaa, tupakkaa sisältämätöntä tuotetta, ja tupakkajäljitelällä muodoltaan tupakkatuotetta tai tupakointivälinettä läheisesti muistuttavaa, tupakkaa tai sen vastiketta sisältämätöntä tuotetta. Tupakkajäljitelmän määritelmää muutettiin vuoden 2000 alusta. Hallituksen esityksen (HE 82/1998 vp) mukaan tavoitteena oli antaa entistä selkeämmin mahdollisuus puuttua esimerkiksi erilaisten tupakkajäljitelmiä ja tupakkaa muistuttavien lelujen myynninedistämistoimintaan tupakkalain mainontaa ja myynninedistämistä koskevien säännösten nojalla riippumatta siitä, mistä materiaalista sanotut tuotteet on valmistettu. Näin ollen esimerkiksi savukkeiden muotoisia suklaapatukoita ei saa mainostaa, mutta esimerkiksi yrttisavukkeiden mainonta on sallittua, jos niitä pidetään tupakan vastikkeina. Ongelmallista on myös, että jotkut tuotteet voivat käyttötavastaan riippuen täyttää molemmat määritelmät. Johdonmukaista olisi, että tupakan vastiketta käsiteltäisiin lain-säädännössä tässä suhteessa samalla tavalla kuin tupakan jäljitelmiä.

2.3.3 Tupakan saatavuuden rajoittaminen lapsilta

Valtaosa säännöllisesti tupakointia aloittaa tupakointinsa kahdeksatoista vuotta nuorempana. Jatkuva ja säännöllinen tupakointi johtuu useimmiten nikotiiniriippuvuudesta. Riippuvuus syntyy jo muutaman viikon säännöllisen tupakoinnin jälkeen. Tupakoinnin aloittamisen harkinnan siirtämisestä mahdollisimman pitkälle aikuisikään seuraa tutkimustiedon mukaan se, että entistä harvempi aloittaa tupakoinnin.

Nuorten päivittäinen tupakointi on vähentynyt tasaisesti 2000-luvul-

la. Tästä huolimatta 14—18-vuotiaat suomalaisnuoret polttavat savukkeita kansainvälisten vertailujen mukaan muita yleisemmin. Nuorten terveys-tapatutkimuksen tietojen mukaan 14—18-vuotiaista pojista 19 prosenttia ja tytöistä 20 prosenttia käytti päivittäin tupakkatuotteita vuonna 2007.

Poikien tupakoinnin yleisyys on laskenut hitaasti 1990-luvun alusta lähtien. Tytöillä kehitys on ollut päinvastainen. Tyttöjen tupakointi lähti lievään nousuun 1980-luvun loppupuolella, ja nousu on jatkunut tasaisesti sen jälkeen. Tytöt ohittivat tupakoinnin yleisyydessä pojat 1999, ja syntynyt ero säilyy edelleen, vaikka vuonna 2007 tyttöjen tupakointi laski edellisvuodesta.

Nuorten tupakoinnin sosioekonomiset erot ovat samanlaisia kuin työikäisten. Erityisen voimakkaasti nuorten tupakointi vaihtelee nuoren oman koulutuksen tai koulumenestyksen mukaan. Ammatillisissa opilaitoksissa opiskelevat polttavat yleisemmin kuin lukiolaiset. Vuonna 2005 ammattiin opiskelevista yli 41 prosenttia tupakoi päivittäin. Kouluterveyskyselyn mukaan samana ajankohtana lukiolaisista 13 prosenttia tupakoi päivittäin. Koska tupakoinnista aiheutuvat sairaudet näkyvät yleensä vasta 30–40 vuoden kuluttua aloittamisesta, tänään syntyvät terveyserot näkyvät vuonna 2050.

Valtioneuvoston vuonna 2001 hyväksymässä periaatepäätöksessä Terveys 2015 -kansanterveysohjelmasta asetettiin tavoite, että nuorten tupakointi vähenee vuoteen 2015 mennessä niin, että 16—18-vuotiaista nuorista alle 15 prosenttia tupakoi.

Alaikäisten tupakointia on tähän asti pyritty ehkäisemään elinkeinonharjoittajia koskevalla tupakkatuotteiden myyntikiellolla ja erityisesti koulualueita koskevilla tupakointikielloilla.

Myyntikiellon myönteisenä vaikutuksena alle 14-vuotiaiden tupakkaostot ja tupakointi ovat vähenty-

neet. Sen sijaan kiellon toimivuus 16- ja 18-vuotiaiden nuorten ikäryhmissä tupakkaostojen ja tupakoinnin vähentämisessä on ollut selvästi vähäisempää.

Tupakan vähittäismyynnin luvanvaraistamisen yksi tavoite oli, että tupakan myyntiä koskevien rajoitusten noudattaminen tehostuisi. Valvontaa kohdennetaan nyt entistä tehokkaammin ja rikkomusten seuraamukset ovat tuntuvia. Kun tupakan saatavuus vähittäismyyntipaikoista vaikeutuu, nuoret pyrkivät saamaan tupakkaa muilla tavoin, joista merkittävin on aikuisten tai muiden nuorten avulla tapahtuva tupakan välittäminen. Jo aiemmin säädetty tupakan myyntikiellot lisäsivät niiden nuorten tupakoitsijoiden määrää, joille joku muu oli ostanut tupakkaa heidän antamallaan rahalla. Vuonna 2007 toteutetun Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan 12–16-vuotiaista päivittäin tupakoivien nuorten tavallisimmat tupakan ostopaikat olivat yleisyysjärjestyksessä kioskit (38 %), kaverit (34 %), kauppa (29 %) ja huoltamot (14 %).

Toisin kuin esimerkiksi alko-olijuomien suhteen on säädetty, tupakan ostamista vähittäismyyn- tipisteestä ja sen välittämistä alaikäisille ei siis ole tupakkalain mukaan kielletty. Tupakkalaki ei myöskään sisällä alaikäisiä koskevia rajoituksia tai kieltoja tupakkatuotteiden maahantuonnin tai hallussapidon osalta.

Myöskään tupakkatuotteiden myyjiä koskevia ikärajavaatimuksia ei tällä hetkellä ole lainsäädännössä. Alaikäisellä myyjällä on suuri vaara joutua pakkotilanteeseen, jossa hän joutuu myymään tupakkatuotteita ikätoverilleen tai itseään vanhemmalle lain vastaisesti.

Kun tavoitteena on nuorten tupakoinnin merkittävä vähentäminen, tupakan myyntiä, välittämistä ja hallussapitoa koskevat säännökset ovat kokonaisuus, jonka avulla tupakan saatavuutta voitaisiin rajoittaa nykyistä tehokkaammin.

2.3.4 Tupakan saatavuuden muu rajoittaminen

Automaattisia tupakkatuotteiden myyntilaitteita on tällä hetkellä käytössä muun muassa hotellien vastaanottojen yhteydessä sekä ravintoloissa. Voimassa olevan tupakkalain mukaan tupakkatuotetta ja tupakointivälinettä saa myydä automaattisesta myyntilaitteesta vain, jos myynti tapahtuu valvonnan alaisena. Tästä huolimatta myyntilaitteen valvonta on käytännössä saattanut olla puutteellista. Esimerkiksi hotellien vastaanotossa on usein vain yksi työntekijä, jonka vastuulla ovat sekä asiakaspalvelutyö että automaattisen myyntilaitteen valvonta. Tällaisessa tilanteessa automaattisen myyntilaitteen valvonta kärsii asiakaspalvelusta, mikä puolestaan mahdollistaa alaikäisten tupakkatuotteiden hankinnan myyntilaitteesta. Osa tupakkatuotteiden automaattisista myyntilaitteista onkin muodostunut nuorten tupakkatuotteiden hankintapaikoiksi. Lisäksi tupakka-automaatit ovat käytännössä tupakan mainosvälineitä, sillä ne joko näyttävät myytävänä olevat tuotteet tai esittävät niiden kuvia ja tunnuksia.

Suussa käytettäväksi tarkoitettun tupakan eli nuuskan käyttäminen lisää palautuvia ja palautumattomia muutoksia suun limakalvoissa, aiheuttaa haima-, ruokatorvi- ja vatsasyöpää, kasvattaa tappavien infarktien ja aivohalvausten vaaraa sekä kohottaa verenpainetta. Lisäksi on viitteitä siitä, että nuuskaaminen lisää diabeteksen, metabolisen oireyhtymän, ennenaikaisen synnytyksen, alhaisen syntymäpainon ja raskausmyrkytyksen riskiä. Toisaalta pelkän nuuskan käyttöön ei liity savukkeiden polttamisesta aiheutuvia keuhkosairauksia.

Kaikkiin tupakasta valmistettuihin tuotteisiin liittyy terveysriskejä ja ne aiheuttavat tai ylläpitävät nikotiiniriippuvuutta. Nuuskan käyt-

tö aiheuttaa fyysisen riippuvuuden, jonka synnyssä keskeinen aine on nikotiini. Nuuskasta nikotiini imeytyy hieman hitaammin kuin tupakan savusta, mutta pitoisuus veressä pysyy pidempään ja korkeampana. Suussa käytettävä tupakka tuo elimistöön enemmän nikotiinia kuin savuke, minkä vuoksi nikotiiniriippuvuus syntyy nopeasti. Suomessa käytettävä ruotsalainen kostea nuuska sisältää ainakin 2 500 kemiallista ainetta. Noin puolet nuuskasta on tupakkaa, jonka lisäksi nuuskassa on muun muassa raskasmetalleja ja jätteitä tuholaisten ja kasvimyrkyistä. Nuuskan avulla ei siis voida järkevästi vieroittaa nikotiiniriippuvuudesta. Lisäksi harhainen käsitys nuuskan vaarattomuudesta houkuttelee nuoria kokeilemaan sitä, jolloin riippuvuuden syntymisen vaara on hyvin suuri.

Vaikka nuuskan myynti ja maahantuonti elinkeinotoiminnassa on Suomessa kielletty, nuuskaa saa Suomessa käyttöönsä kolmella tavalla. Ensinnä nuuskaa tuodaan maahan järjestäytyntä myyntiä varten. Tullin mukaan vuoden 2007 aikana tutkitut tapaukset osoittavat, että nuuskan myynnin ja maahantuonnin osalta kysymys on erittäin laajasta ja ammattimaisesta rikollisesta toiminnasta. Myös nuoret ilmoittavat Nuorten terveystapatutkimuksessa ostaneensa nuuskaa muun muassa kaupoista ja kioskeista. Toiseksi erityisesti ruotsalaiset yritykset markkinoivat nuuskaa yhteisön oikeuden vastaisesti muihin EU-maihin internetissä ja lähettävät tuotteet postitse tilaajille. Kolmanneksi yksityishenkilöt tuovat maahan nuuskaa sekä omaan että kavereiden käyttöön. Ulkomailta ostettua nuuskaa saa tuoda laillisesti maahan omaan käyttöönsä suuriakin määriä: Ruotsista nuuskaa saa tuoda rajoittamasti omaan käyttöönsä maksamatta tuonnista valmisteveroja ja laivoilta nuuskaa saa tuoda enintään 430 euron arvosta (noin 140 rasiaa).

Nuuskaa käyttävien aikuisten osuus on pysynyt vuosituhaten

vaihteen jälkeisten viiden vuoden aikana melko vakaana, mutta lievää kasvua on kuitenkin ollut havaittavissa. Nuorten nuuskan käyttö on lisääntynyt Suomessa neljän viime vuoden aikana niin peruskoululaisten kuin lukiolaistenkin osalta. Nuuskan käyttö on lisääntynyt etenkin 16-vuotiaiden poikien keskuudessa.

Kansanterveyslaitoksen Aikuisväestön terveyskäyttätymistutkimuksen aineistossa vuonna 2007 päivittäin nuuskaa käytti 15—64-vuotiaista miehistä 1,7 prosenttia. Satunnaisesti nuuskaavien miesten osuus oli 2,5 prosentin luokkaa. Nuuskaaminen on yleisintä 25—34-vuotiaiden ikäryhmässä.

Nuuskan päivittäinen käyttö on peruskoululaisten poikien joukossa vuosien 2000—2008 välillä vaihdellut 1,8—3,5 prosentin ja silloin tällöin käyttö 6,7—11,6 prosentin välillä. Lukiolaisten nuuskan käyttötottumuksissa on havaittavissa samankaltainen trendi kuin peruskoululaisten nuuskan käyttötottumuksissa: nuuskan käyttö on vähentynyt vuosien 2000—2004 välillä ja lähtenyt sen jälkeen taas kasvuun. Toisin kuin peruskoululaisten kohdalla, lukiolaisten osalta nuuskan käyttö on vuonna 2008 yleisempää kuin vuonna 2000. Ammattioppilaitosten osalta Kouluterveyskeskely toteutettiin ensimmäisen kerran vuonna 2008. Ammattioppilaitosten pojista päivittäin nuuskaa käyttävien osuus oli 3,8 prosenttia ja silloin tällöin käyttävien osuus 13,3 prosenttia. Yhteensä ammattioppilaitosten opiskelijoista vuonna 2008 nuuskaa käytti päivittäin 2,2 prosenttia ja silloin tällöin 8,5 prosenttia. Nuuskaava nuori alkaa useammin tupakoida kuin sellainen nuori, joka ei käytä nuuskaa.

Myös nuuskan maahantuonti on viime vuosina kasvanut. Tilastokeskuksen kokoaman matkailututkimuksen mukaan vuonna 2005 Ruotsin matkoilta nuuskaa tuoneiden

henkilöiden osuus oli 3 %, vuonna 2006 noin 5 % ja vuonna 2007 jo 6 %. Nuuskan matkustajatuonti on arvion mukaan kahdessa vuodessa kaksinkertaistunut. Huomattavaa on myös, että kaikki viimeaikaisissa kyselyissä nuuskaa maahan tuoneet henkilöt ovat ilmoittaneet tuoneensa yli 500 grammaa nuuskaa maahan. Tammi-toukokuun aikana vuonna 2009 on nuuskaa tuotu maahan noin 2,3 miljoonaa rasiaa. Keskimääräinen tuontimäärä nuuskaa tuonutta matkustajaa kohti oli noin 28 rasiaa.

Ruotsalaisen nuuskan valmistajan mukaan nuuskan kulutus on viime vuosina lisääntynyt, koska tietoisuus tupakoinnin vaarallisuudesta on levinnyt. Valmistaja on todennut, että kuluttajat ovat yhä kiinnostuneempia nuuskatuotteiden tarjoamista nautinnoista sekä nuuskatuotteiden moninaisuudesta.

Nuuskan valmistaja pyrkii suunnittelemaan uusia nuuskatuotteiden variaatioita niin, että ne olisivat mahdollisimman houkuttelevia lapsille, nuorille ja naisille. Tällaisia tuotteita ovat muun muassa eri makuaineita, esimerkiksi mansikan, granaattioimenan, salmiakin, vaniljan, mintun, lakritsin, eukalyptuksen tai savun makua sisältävät nuuskatuotteet. On olemassa myös hampaita valkaisevaksi väitettyä nuuskaa. Nuuskaa markkinoidaan trendikkäinä tuoteperheinä, jotka on pakattu hienostuneisiin rasiioihin ja joille on annettu mielenkiintoa herättäviä nimiä. Tällaisia ovat mm. Dine & Wine gourmet-nuuska, Mocca, Retro ja Romeo y Julieta.

Nuuskan nykyiseen saatavuuteen liittyy useita epäkohtia. Suomalaiset kuluttajat hankkivat merkittäviä määriä nuuskaa Ruotsista, joka on ainoana jäsenvaltiona saanut poikkeuslupan nuuskan myyntiin vain omille markkinoilleen. Internetin kautta nuuskan hankkiminen on helppoa. Ruotsalaisen nuuskanmyyntiyrityksen suomenkielisiltä verkkosivuilta nuuskaa voi tilata haluamansa määrän. Yrityksen asiakkaalle luvataan

toimittaa kuukausittain sähköpostiosoitteeseen uutiskirje, jossa on tietoa mm. uusista tuotteista ja tarjouksista. Nuuska toimitetaan nopeasti postitse Ruotsista Suomeen noin viikon kuluessa tilauksesta.

Nuuskaa tuodaan myös Ruotsista ja Itämeren laivoilta maahan omaan käyttöön suuria määriä kerrallaan ja pääosin maksamatta tuotteesta valmisteveroja. Tämä on terveyspoliittisesti epätarkoituksenmukaista. Lisäksi nuuskaa tuodaan maahan epävirallista ja laitonta myyntiä varten ja tämä tukee harmaata taloutta ja vääristää kilpailutilannetta elinkeinonharjoittajien välillä. Lasten ja nuorten nuuskaaminen on voinut käytännössä yleistyä vain siten, että jotkut tahot myyvät nuuskaa ulkomailla tai laivoilla lapsille tai nuuskaa ostaneet aikuiset tuovat sitä maahan lapsille myytäväksi.

Nuuska säilyy yhteisön alueella tulevaisuudessakin laittomana tuotteena. Siitä huolimatta nuuskan valmistajat ovat lisänneet nuuskan tuotekehittelyä, markkinointia ja myynninedistämistä. Tämän vuoksi eri jäsenvaltiot joutuvat tulevaisuudessa harkitsemaan, millä tavoin Ruotsissa valmistetun ja sieltä muihin jäsenvaltioihin myytävän nuuskan maahantuontia rajoitetaan tai kielletään.

2.3.5 Tupakointikiellot

Tupakointikiellot ovat vähentäneet merkittävästi tupakansavulle altistumista työpaikoilla, julkisissa liikennevälineissä ja julkisissa sisätiloissa.

Kansanterveyslaitoksen mukaan suomalaisten altistuminen ympäristön tupakansavulle työpaikoilla väheni huomattavasti vuoden 1995 tupakalain uudistuksen jälkeen. Senkin jälkeen tupakoimattomien altistus on hieman vähentynyt, ja tupakoivilla miehillä altistumisen väheneminen on edelleen jatkunut. Vuonna 2007 muista kuin päivittäin tupakoivis-

ta miehistä 7 prosenttia ja naisista 3 prosenttia työskentelee tupakansavuisissa työtiloissa vähintään tunnin ajan. Päivittäin tupakoivista työssä käyvistä miehistä 21 prosenttia ja naisista 11 prosenttia ilmoitti oleskelevansa tupakansavuisissa työtiloissa tunnin ajan päivittäin vuonna 2007.

Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan vähintään tunnin päivässä tupakansavulle altistuneiden 12–18-vuotiaiden nuorten osuus väheni vuosien 1991 ja 2007 välillä kaikissa ikä- ja sukupuoliryhmissä. Lasku tasaantui vuosien 2005 ja 2007 välillä 12–14-vuotiailla sekä 16-vuotiailla. Pitkäaikainen oleskelu tupakansavussa (päivittäin 1–5 tuntia tai enemmän) vähentyi huomattavasti vuodesta 1991 vuoteen 2007. Kuitenkin noin 5 prosenttia 14-vuotiaista ja 1–2 prosenttia 12-vuotiaista oleskelee edelleen vähintään tunnin päivässä tupakansavuisissa tiloissa. Kahden viime vuoden aikana altistumisen väheneminen on joissakin ikäryhmissä pysähtynyt.

Syöpäjärjestöjen teettämän tutkimuksen mukaan edelleen pieni osa tupakoivista vanhemmista polttaa sisätiloissa (3 prosenttia) tai autossa (9 prosenttia) lapsen läsnä ollessa. Huomattavasti useampi, kolme neljästä, polttaa ulkona lapsen läsnä ollessa.

Turun ja Helsingin yliopistojen tutkijaryhmän havainnon mukaan passiivinen tupakointi vahingoittaa lasten valtimoita. Valtimoiden jäykistyminen on varhainen merkki ateroskleroosista, joten jos muutokset ovat pysyviä, passiivinen tupakointi altistaa lapset sydän- ja verisuonitauksille. Vaikka ympäristön tupakansavu on kansainvälisen syöpätutkimuslaitoksen analyysien perusteella luokiteltu myös syöpävaaralliseksi aineeksi, edes pienten lasten altistumista ympäristön tupakansavuille erilaisissa tiloissa ja alueilla ei ole täysin estetty.

Silloin, kun kysymyksessä on lapsiperheen kotona tapahtuva tupakointi, lasten altistumista tupakan

savulle pyritään vielä vähentämään tiedotuksella ja valistuksella. Lain-säädännön mahdollisuudet voivat kuitenkin jo nyt tulla harkittaviksi ainakin sellaisissa ympäristöissä, joissa lapsi on hoitosuhteessa tupakoivaan henkilöön tai tämän kanssa samassa taloudessa asuvaan henkilöön. Tällainen tilanne on esimerkiksi perhepäivähoidossa, jossa lapsi viettää suuren osan päivästä hoitajan kotona.

Kanadalaisessa tutkimuksessa ilmeni vuonna 2008, että ympäristön tupakansavun pitoisuudet nousevat henkilöautossa tupakoidessa terveyttä vaarantavalle tasolle, vaikka autossa tuuletettaisiin realistisesti toteutettavissa olevassa määrin. Tutkijat korostivat, että lapset altistuvat ympäristön tupakansavulle siinä määrin, että se on merkityksellistä heidän terveydelleen. Jopa yhden savukkeen polttaminen autossa nostaa tupakansavupitoisuudet samalle tai korkeammalle tasolle kuin se on savuisimmissa ravintoloissa tai baareissa. Tutkijat katsoivat, ettei tuuletus tai ilmanvaihto riitä suojaamaan lapsia tupakansavulle altistumiselta autojen sisätiloissa.

Irlantilaistutkimuksen tulokset osoittavat, että altistuminen passiiviselle tupakoinnille autossa vahingoittaa lasten terveyttä huomattavasti enemmän kuin esimerkiksi kotona. Tutkimuksesta selvisi, että joka seitsemäs 13–14-vuotias oli altistunut tupakansavulle autossa ja he olivat myös alttiimpia kärsimään hengitysoireista. Astma, allerginen nuha ja keuhkoputken tulehdus olivat yleisempiä näillä lapsilla. Tässä valossa tupakointikielto olisi perusteltu julkisten liikennevälineiden lisäksi myös yksityisautojen sisätiloissa, joissa matkustaa lapsia.

Tupakointi asuinkiinteistöjen parvekkeilla ja osakehuoneistoissa on herättänyt viime aikoina vilkasta kansalaiskeskustelua. Kansalaiset pitivät yleisesti jo nyt tupakointia kiellettynä esimerkiksi taloyhtiön porraskäytävässä tai yhteisessä saunassa, vaikka se ei lain mukaan sitä ole. Jos

tällainen kieltö on voimassa, se perustuu taloyhtiön järjestyssääntöihin. Toisaalta monet uskovat, että omassa asunnossa ja parvekkeella tupakointi on täysin sallittua, vaikka siitä aiheutuisi haittaa naapureille. Tilanteeseen voidaan kuitenkin puuttua jopa terveydensuojelulain mukaisella kiellolla, mutta käytännössä tällaisia päätöksiä ei ole ilmeisesti tehty.

Lainsäädännöllinen tilanne on siten jossain määrin epäselvä. Ainakin vakiintuneesti järjestyssäännöillä toteutetut tupakointikiellot voitaisiin siirtää tupakkalakiin, jossa kielletäisiin tupakointi asuinyhteisön yhteisissä ja yleisissä tiloissa. Samoin olisi mahdollista säätää taloyhtiöille mahdollisuus kieltää tupakointi erityisillä yhtiön hallussa olevilla ulko-alueilla, esimerkiksi tuuletusparvekkeilla ja leikkipaikoilla.

Vaikka tupakointi asunnoissa ja osakkaiden hallitsemilla parvekkeilla voi aiheuttaa suuriakin viihtyvyys- ja terveyshaittoja, sekä asunto-osakeyhtiöillä että terveysviranomaisilla on mahdollisuus puuttua tilanteeseen omilla päätöksillään. Asuinyhteisön ja terveysviranomaisten tupakointia rajoittavat päätökset voidaan aina valmistella kyseisen rakennuksen ominaisuuksien ja myös ongelmana olevan tupakansavuaaltistuksen erityispiirteiden mukaisesti. Jos näiden keinojen tehostamisellakaan ei käytännössä voida suojella kansalaisia tupakansavulta, lainsäädännön mahdollisuuksia on arvioitava uudelleen.

WHO:n puitesopimuksen mukaan väestöä tulisi tarpeen mukaan suojella tupakansavulle altistumiselta myös muilla julkisilla paikoilla. Edelleen on arkielämän tilanteita, joissa lapset tai aikuiset altistuvat tahtomattaan tupakansavulle. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi ulkona järjestettävät yleisötilaisuudet, joiden katsomoissa tai yleisölle tarkoitetuilla alueilla yhdenkin henkilön tupakointi voi levittää savua jopa kymmenien katsojien hengitettäväksi.

2.3.6 Nikotiinivalmisteiden myynti

Nikotiinivalmisteiden myyntipaikkojen lisäämisellä pyrittiin vuonna 2006 parantamaan tupakoinnin lopettamista yrittävien henkilöiden mahdollisuutta saada lopettamista helpottavia lääkevalmisteita.

Jo vuonna 2007 valmisteita myytiin noin tuhannen apteekin lisäksi lähes 4 000 kaupasta, huoltoasemalta ja kioskista eli valmisteiden saatavuus on laajentunut alueellisesti ja myyntipaikkojen aukioloajoilla mitattuna selvästi. Nikotiinivalmisteiden myynnin vapauttaminen laski myös niiden hintoja voimakkaasti.

Nykyisin melkein joka kolmas viimeisen vuoden aikana lopettanut on käyttänyt nikotiinivalmisteita. Päivittäin tupakoivista 13,7 % ilmoittaa käyttäneensä valmisteita joskus ja tämä osuus on pysynyt varsin samanlaisena. Valmisteiden käyttö muihin kuin lopettamistarkoitukseen ei näytä merkittävältä. Valmisteita voidaan käyttää esimerkiksi tiloissa joissa ei voida tupakoida, kuten lentomatkoilla.

Läkelain mukaan valmisteiden myyntilupa voidaan myöntää vain kaupalle, huoltoasemalle tai kioskille. Tämä merkitsee esimerkiksi sitä, että ravintolat, joissa tupakointi on hyvin laajasti nykyään kielletty, eivät voi myydä asiakkailleen nikotiinivalmisteita. Mahdollisuus nikotiinivalmisteiden myymiseen myös ravintoloissa tukisi tupakoinnin vähentämistä ja lopettamista ympäristössä, jossa tupakointiin voi muutoin olla kiusaus.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen hallitusohjelma ja viimeaikaiset hallituksen toimenpiteet edustavat linjausta, jonka mukaan terveyttä edistävässä tupakkapolitiikassa tarvitaan yhä tehokkaampia

toimenpiteitä. Tupakan kysynnän vähentämisellä on pyritty vaikuttamaan erityisesti nuorten haluun tai tarpeeseen aloittaa tupakointi. Muun muassa terveysvalistuksella ja tupakan mainontakiellolla on vähennetty tupakointia, mutta viime vuosina kehitys on ollut hidasta. Julkisen vallan on sen vuoksi ryhdyttävä entistä määrätietoisemmin rajoittamaan myös tupakkatuotteiden saatavuutta ja tarjontaa.

Tupakkaveroa korotettiin vuoden 2009 alusta ja hallituksen esityksessä (HE 115/2008 vp) korotuksia perusteltiin muun muassa sillä, että tupakointi ei ole vähentynyt riittävästi. Tupakan myynnin luvanvaraistamista huhtikuun alusta 2009 lukien perusteltiin hallituksen esityksessä (HE 101/2008 vp) viittaamalla siihen, että tupakkatuotteiden saatavuutta voitaisiin myös tulevaisuudessa rajoittaa ja vähentää lakiin perustuvalla lupajärjestelmällä. Yhteisön valmisteverosäännöksiin perustuva matkustajien oikeus tuoda maahan tupakkatuotteita matkavarana toisista jäsenvaltioista maksamatta niistä kansallisia valmisteveroja on johtanut myös siihen, että eduskunta hyväksyi toukokuussa 2009 hallituksen esityksessä (HE 227/2008 vp) ehdotetut varoitusmerkintöjen vaikuttavuutta turvaavat määrälliset tuontirajoitukset yksityishenkilöiden tuontiin. Kyseinen tupakkalain muutos 412/2009 tuli voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2009.

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on marraskuussa vuonna 2008 ottanut kantaa nuorten tupakoinnin ehkäisemiseen. Valiokunta totesi mietinnössään (StVM 20/2008 vp), että erityisesti nuorten tupakointiin on pyrittävä vaikuttamaan kaikin keinoin, koska se on tehokkain tapa vaikuttaa tupakoinnin yleisyyteen väestötasolla.

Lakiesityksen merkittävin tavoite on rajoittaa tupakkatuotteiden markkinointia ja tarjontaa edelleen erityisesti lasten arkielämän piirissä.

Tupakkatuotteiden näkyvä esilläpito vähittäismyyntipaikoissa on tuotteiden markkinointiin kuuluva keino, jota voimassa oleva laki ei kiellä. Vaikka tupakkatuotteita ei lain mukaan saa myydä lapsille, laki ei kiellä tupakan välittämistä alle 18-vuotiaille. Ehdotuksessa pyritään korjaamaan nämä epäkohdat.

Tupakkatuotteiden saatavuuden rajoittamiseen liittyy myös tupakkapolitiittinen linjaus, jonka mukaan uusien tupakkatuotteiden ja erilaisten nikotiinituotteiden tuotekehittelyyn suhtaudutaan kielteisesti. Linjaus merkitsee kannanottoa kysymykseen, tulisiko esimerkiksi savukkeiden polttamisesta aiheutuvia terveyshaittoja ehkäistä kannustamalla tupakkateollisuutta tuomaan markkinoille uusia vähemmän haitallisia savukkeita tai muita vaihtoehtoisia tupakkatuotteita – esimerkiksi nuuskaa. Lakiesityksen lähtökohtana on, että nykyisin markkinoilla olevien tupakkatuotteiden aiheuttamaa nikotiiniriippuvuutta ehkäistään edistämällä niiden käytön lopettamista. Korvattaessa tupakasta saatava nikotiini osittain nikotiinikorvaushoitoon tarkoitettua valmisteista (nikotiinivalmisteista) saatavalla nikotiinilla voidaan lievittää vieroitusoireita. Kaikkien muiden kuin nykyisin Suomen markkinoilla olevien tupakkatuotteiden ja myös uusien nikotiinia sisältävien nautintoaineiden markkinointi ja tarjonta sen sijaan pyritään kieltämään, sillä laajentuvat nikotiinimarkkinat muodostavat terveyspoliittisen riskin eikä muiden tuotteiden käyttöä voida nikotiinivalmisteiden markkinoilla ollessa perustella mahdollisuudella tupakoinnin tai sen haittavaikutusten vähentämiseen.

3.2 Keskeiset ehdotukset

3.2.1 Tupakkalain tavoite

Tupakkapolitiikan tarve johduu tupakkatuotteiden tieteelliseen tutkimustietoon perustuvista ominaisuuksista, jotka on vahvistet-

tu WHO:n tupakoinnin torjuntaa koskevan puitesopimuksen johdannossa. Sen mukaan savukkeet ja muutamat muut tupakkaa sisältävät tuotteet on tarkoin suunniteltu sellaisiksi, että ne aiheuttavat ja ylläpitävät riippuvuutta ja että monet niiden sisältämät yhdisteet ja niiden savu ovat farmakologisesti aktiivisia ja myrkyllisiä, muuttavat perimää ja aiheuttavat syöpää.

Tupakkatuotteet ovat myrkyllisiä kuluttajamarkkinoilla myytäviä kulutushyödykkeitä. Jos ominaisuuksiltaan tupakkatuotteita vastaava uusi kulutushyödyke tuotaisiin nyt markkinoille, ihmisten terveyden suojeluun ja kuluttajan suojaan liittyvät oikeudelliset periaatteet ja oikeussäännöt puoltaisivat vahvasti tuotteen valmistuksen ja myynnin kieltämistä. Historiallisista syistä tupakkatuotteita kuitenkin käytetään joka puolella maailmaa. Sitä, että tupakkatuotteiden myyntiä ei voida käytännön syistä vielä kieltää, ei kuitenkaan voida pitää perusteluna sille, että niitä käsiteläisiin muun lainsäädännön ja kansainvälisten sopimusten perusteella samoin periaattein kuin muita kulutushyödykkeitä. Tupakkatuotteiden myrkylliset ominaisuudet tekevät niistä epätavanomaisia kulutushyödykkeitä, joiden valmistusta ja kaupaa on syytä vähentää kaikin käytettävissä olevin keinoin.

Tupakkalain 1 §:n mukaan lain tavoitteena on ehkäistä tupakan aiheuttamia terveysvaaroja ja -haittoja vähentämällä tupakointia. Tavoitesäännökset eivät ole velvoittavia samalla tavalla kuin tavanmukaiset säännökset, mutta niillä kuvataan vaikiintuneesti niitä poliittisia tavoitteita, joiden vuoksi laki on säädetty. Lain tavoitteen kirjaaminen säädökseen toimii yleensä myös lain varsinaisten ja velvoittavien säännösten tulkinnan tukena, sillä tavoitteella kuvataan julkisen vallan omaksumaa tahtoa ja kehityksen suuntaa. Siten esimerkiksi kunta- ja palvelurakennemuutostuk-

sesta annetun lain (169/2007) 1 §:n 2 momentin mukaan lain tavoitteena on elinvoimainen ja toimintakykyinen sekä eheä kuntarakenne. Tupakkapolitiikan periaatteellinen tavoite voidaan kuvata joko siten, että tupakointia ja sen aiheuttamia sairauksia tulisi vähentää, tai vaihtoehtoisesti siten, että tupakkatuotteiden käyttö tulisi tulevaisuudessa saada loppumaan ja tupakan ihmisille aiheuttamat sairaudet häviämään.

Lakiesityksen valmistelun aloitaneessa tupakkapoliittisia lakimuutoksia ja toimia valmistelevalle työryhmässä yleiseksi poliittiseksi tavoitteeksi asetettiin tupakkavapaa Suomi vuoteen 2040 mennessä. Tähän tavoitteeseen pyritään pääsemään siten, että nuoret ja aloittelijat eivät lainkaan aloittaisi tupakointia ja nykyiset tupakoitsijat vähentäisivät tupakointia ja lopulta lopettaisivat sen. Toisaalta työryhmä piti tavoitteen taustalla periaatteellisen linjauksen, jonka mukaan tupakoitsijoille turvataan laillinen mahdollisuus ostaa tupakkatuotteita ja käyttää niitä.

Esitetyn 1 §:n 2 momentin mukainen tavoite tupakkatuotteiden käytön loppumisesta kuvaisi tupakkapolitiikan yleistä tarkoitusta paremmin kuin tavoite, jonka mukaan tupakkatuotteiden käyttöä halutaan vain vähentää. Ehdotettu tavoite on myös johdonmukainen lähtökohta ja peruste kaikille laissa säädetyille kielloille ja rajoituksille. Tavoitteen julkilausuminen on tärkeää myös siksi, että tupakkatuotteita valmistavat ja myyvät tahot voisivat kaikin tavoin varautua siihen, että terveysvalistuksen tehostamisen lisäksi myös tupakkatuotteiden valmistusta, jakelua ja tarjontaa rajoitetaan jatkossa yhä enemmän. Se, että tupakkatuotteet ovat tällä hetkellä laillisia kulutushyödykkeitä, ei merkitse sitä, että niitä ei voitaisi tulevaisuudessa lailla kieltää. Laissa ilmaistu tupakkapolitiikan selvä tavoite varmistaisi myös sen, että tupakkalainsäädännöltä voidaan odottaa pitkällekin meneviä elinkeinotoiminnan rajoituksia.

Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain nimike ei enää tämän muutoksen jälkeen vastaisi ehdotetun tavoitteen sisältöä. Tämän vuoksi lain nimike ehdotetaan muutettavaksi jo olemassa olevan käytännön mukaisesti tupakkalaki.

Laissa säädettävien toimenpiteiden yhteisenä nimittäjänä olisi siten yhteiskunnallinen tavoite, jonka mukaan tupakkatuotteiden käyttö loppuisi tulevaisuudessa. Käytännössä tupakkalain toimenpiteet ehdotetaan säännöksen 1 momentissa jaettavaksi toimiin, joilla ehkäistään tupakoinnin aloittamista tai edistetään niiden käytön lopettamista taikka joilla suojellaan väestöä tupakansavulle altistumiselta.

3.2.2 Tupakkatuotteiden esilläpito

Tupakkalakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että tupakkatuotteita ja niiden tavaramerkkejä ei saisi pitää esillä tupakkatuotteiden vähittäismyynnissä. Esillä pitämisellä tarkoitettaisiin käytännössä tupakkapakkausten tai niiden tavaramerkkien ja tuotenimien tarkoituksellista pitämistä asiakkaiden nähtävänä.

Ehdotuksen tärkein tavoite on rajoittaa tupakkatuotteiden nykyistä markkinointia. Mainontakiellon voimaantumisen jälkeen pakkausten suunnittelu ja niiden näkyvä esilläpito ovat olleet merkittävä keino, jonka kautta erityisesti uusiin tupakoitsijoihin on pyritty vaikuttamaan. Tutkimusten mukaan tupakan myyntipaikoissa näkyvät tuotteet havaitaan ja ne myös synnyttävät mielihaluja ostaa tupakkaa. Tällaisen mielihalun synnyttäminen on luonnollisesti tuotteiden näkyvän esilläpidon tarkoitus. Ehdotuksella ei rajoitettaisi tupakkatuotteiden tavaramerkkien käyttöä tavaroiden tunnuksena, vaan niiden esittämistä väestön arkielämään kuuluvassa ympäristössä. Vaikka sekä tupakkatuotteiden mainonnan että niiden esilläpidon kieltämisen suoria ja yksiselitteisiä

vaikutuksia väestön tupakointiin on vaikea todentaa, mainonnan ja markkinoinnin rajoitukset ovat kansainvälisesti varauksitta hyväksytty keino, jolla tupakointia pyritään vähentämään.

Tupakoinnin torjuntaa koskevan puitesopimuksen 11 artiklan toimeenpano-ohjeiden mukaan sopimuspuolten tulisi myös harkita sellaisten toimenpiteiden toimeenpanoa, joilla rajoitetaan tai kielletään logojen, värien tai brändi-imagon tai muun mainonnallisen tiedon käyttö tupakkatuotteiden pakkauksissa. Ohjeessa tarkoitetaan niin sanottuja geneerisiä myyntipakkauksia, joissa valkoisessa tai ruskeassa pakkauksessa olisi sallittua esittää vain varoitusmerkinnät, tuoteinformaatio ja tuotemerkki mustalla painovärillä ja määritellyllä kirjjasimella. Vaikka tällaista tupakkapakkausten sääntelyä on valmistelun yhteydessä käsitelty, on vielä tarpeen arvioida, tulisiko tällainen esitys toteuttaa yhteisön oikeudessa vai kansallisella lainsäädännöllä.

Tupakkatuotteiden esilläpidon mainonnallisuutta olisi teoriassa mahdollista vähentää kieltoa lievemmillä rajoituksilla. Tupakkatuotteiden näkyvyys vähittäismyyntipaikoissa jäisi siten yhdeksi tuotteiden markkinointikeinoksi, vaikka esilläpitoa rajoitettaisiin. Tätä ei voida pitää tupakkapolitiikan tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisena. Vähittäismyyntipakkausten ja niiden esilläpidon suunnittelulla ja toteutuksella on lisäksi lähes rajattomat mahdollisuudet, joita ei voida säännöksin ennakoida. Erilaiset tupakkatuotteiden esilläpidon järjestelyt yhdessä tupakkatuotteiden vähittäismyyjien suuren määrän kanssa aiheuttaisivat myös merkittävän valvonnan tarpeen.

Tupakkatuotteiden esilläpitokielto vaikuttaisi erittäin todennäköisesti myönteisesti myös tupakkatuotteiden myynnin valvontaan. Koska tupakan ostaminen edellyttäisi aina

sitä, että asiakas pyytää myyjältä tupakkatuotetta, myyjän on helppo kysyä asiakkaalta henkilöllisyystodistusta ja tarvittaessa kieltäytyä myynnistä alle 18-vuotiaalle asiakkaalle.

Tupakkatuotteiden vähittäismyyjä voisi kuitenkin asiakkaan pyynnöstä esittää asiakkaalle listan, jossa ilmoitetaan vähittäismyyntipaikassa myytävien tupakkatuotteiden nimet, vähittäismyyntipakkausten koot ja hinnat. Lista ei saisi olla esillä jatkuvasti, vaan se annettaisiin asiakkaan nähtäväksi ainoastaan pyynnöstä. Listaa ei saisi antaa asiakkaalle mukaan, vaan nähtäväksi antaminen merkitsisi sitä, että lista olisi aina palautettava myyjälle. Listassa saisi olla asetuksessa tarkemmin määritetyllä kirjasimella ilmoitettuna tuotteen nimi sekä vähittäismyyntipakkauksen koko ja hinta.

Tupakkatuotteita olisi kuitenkin mahdollista pitää esillä myyntipaikassa, jossa myytäisiin pääasiallisesti vain tupakkatuotteita ja tupakointivälineitä ja jonne alle 18-vuotiailta pääsy olisi kielletty. Käytännössä kysymys olisi ensinnäkin tupakka-kaupoista, jotka voidaan vapauttaa esilläpitokiellosta ilman, että ehdotuksen tarkoitus siitä vaarantuisi. Poikkeussäännöksen nojalla erityisesti suuret vähittäismyymälät voisivat myös rakentaa erillisen tupakan myyntipisteen, joka olisi suljettu muilta kuin tupakan ostajilta. Tupakkatuotteiden esilläpidon edellytyksenä erillisessä tilassa olisi, että pakkaukset ja tuotemerkit eivät olisi nähtävissä myyntipaikan ja sen sisäänkäynnin ulkopuolelta.

Kansainvälisessä meriliikenteessä käytettävillä aluksilla myydään merkittävästi tupakkatuotteita. Alusten myymälät ovat tiloja, joissa tupakkatuotteet on asetettu matkustajien näkyviin. Tämän vuoksi tupakkatuotteiden esilläpitokielto olisi perusteltu myös näissä myymälöissä. Käytännössä Suomen tupakkalakia sovelletaan kuitenkin ainoastaan Suomen lipun alla kulkevilla aluk-

silla, joten tupakkatuotteet olisivat kuitenkin laajasti näkyvissä matkustajalaivoilla. Eri syistä johtuen suomalaisessa omistuksessa olevia laivoja on siirretty viime vuosina erityisesti Ruotsin lipun alle. Ehdotuksessa esitetäänkin, että esilläpitokielto ei koskisi kansainvälisessä meriliikenteessä olevia aluksia. Esilläpitokielto koskisi kaikkea muuta Suomen alueella tai Suomen lipun alla tapahtuvaa tupakkatuotteiden verollista tai verotonta myyntiä.

Esilläpitokiellon toteuttamiseen ehdotetaan kahden vuoden siirtymäaikaa. Tänä aikana myös myyntitelineitä suunnittelevat ja valmistavat yritykset voivat kehittää erilaisille myyntipaikoille sopivia hyllyjä, telineitä ja kaapistoja, joiden avulla tupakkatuotteiden myynti voidaan järjestää laillisesti ja sujuvasti.

Tupakkatuotteiden esilläpitokiellon rikkomisesta voisi esityksen mukaan seurata lupaam kohdistuva seuraamus 31 a §:n mukaisesti samalla tavoin kuin nykyään menetellään lain vastaisen mainonnan suhteen. Vastaavasti tupakkatuotteiden esilläpitokielloa rikkonutta voitaisiin esityksen mukaan rangaista 31 §:n mukaan tupakan markkinointirikkomuksesta.

3.2.3 Tupakkatuotteiden sponsorointi ja tupakan vastikkeen mainonta

Lakiesityksessä ehdotetaan, että tupakkamainontadirektiivin sponsoroinnin käsite ja sponsorointikielto säädettäisiin tupakkamainontadirektiivin mukaisesti tupakkalakiin täydennyksenä voimassa olevaan muun myynninedistämisen kieltoon. Kielto koskisi sekä rajat ylittävää sponsorointia että vain Suomen alueella tapahtuvaa toimintaa. Tupakkalain 8 §:ään ehdotettu sponsorointikielto kohdistuu varsinaisesti vain siihen tahoon, joka pyrkii taloudellisella tuellaan edistämään tupakan myyntiä. Säännöksen merkitys

on kuitenkin laajempi, sillä esimerkiksi kielletyn sponsorointiyhteistyön tuloksena syntynyttä tupakan myyntiä edistävää näkyvyyttä tai viestintää voidaan säännöksen perusteella rajoittaa samoin periaattein kuin tupakan mainontaa.

Lakiesityksessä ehdotetaan, että nykyisin kielletyn tupakan jäljitelmän mainonnan lisäksi myös tupakan vastikkeen mainonta, epäsuora mainonta ja muu myynninedistäminen kielletäisiin tupakkalain 8 §:ssä. Sekä tupakajäljitelmiä että tupakan vastikkeitä voidaan pitää tupakkalain tavoitteiden kannalta haitallisina tuotteina. Lakiesityksen valmistelun yhteydessä niiden maahantuontia tai myyntiä ei kuitenkaan katsottu tarpeelliseksi kieltää. Sekä lapsiin vetoavien tupakajäljitelmien että tupakkatuotteiden tuoteturvallisuussäännöksiä sekä myynnin ja mainonnan rajoituksia hyväksi käytävien yritysavukkeiden ja muiden vastaavien tuotteiden markkinointia on syytä rajoittaa.

Tupakkasponsoroinnin tai tupakan vastikkeen mainonnan kieltojen rikkomisesta voitaisiin esityksen mukaan tuomita tupakkalain 31 §:n tai 31 a §:n mukaisesti rangaistus tupakan markkinointirikkomuksesta tai markkinointirikoksesta.

3.2.4 Tupakan saatavuuden rajoittaminen lapsilta

Lakiesityksessä ehdotetaan, että tupakkalain 10 ja 11 §:ssä säädettäisiin lasten terveyden suojelemiseksi rajoituksia, jotka koskisivat tupakkatuotteiden myyntiä, muuta luovuttamista, maahantuontia ja hallussapitoa.

Tällä hetkellä lasten tupakkatuotteiden saatavuutta saada tupakkatuotteita on rajoitettu vain elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myynnin osalta. Esityksen mukaan tupakan myyminen tai muu luovuttaminen alle 18-vuotiaalle ehdotetaan kiellettäväksi myös muissa tapauksissa. Käytännössä kielto merkitsisi sitä,

että yksityinen henkilökään ei saisi lain mukaan myydä, välittää tai tarjota tupakkatuotteita alaikäiselle.

Vastaavasti tupakkatuotteiden maahantuonti ja hallussapito kiellettäisiin esityksen mukaan alle 18-vuotiailta henkilöiltä.

Lain tavoitteen saavuttamisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää ehkäistä kaikin käytettävissä olevin keinoin uusien tupakoitsijoiden tupakoinnin aloittamista. Lisäksi vastaavanlaiset kiellot on säädetty myös alkoholilainsäädännössä alkoholijuomien osalta.

Lasten mahdollisuuksia hankkia tupakkatuotteita voidaan heidän terveytensä suojelemiseksi vähentää vain osana kokonaisvaltaista tupakoinnin vähentämisstrategiaa. Esitettyjen kieltojen todelliset vaikutukset riippuvat eniten siitä, kevatko täysi-ikäiset kansalaiset ne velvoittavina ja noudattavatko he niitä. Lainsäädännön rajoituksilla on symbolista ja normeja luovaa merkitystä ja niiden yhtenä tarkoituksena on myös huomion kiinnittäminen nykyisiin käytäntöihin sekä kansalaisten ja erityisesti vanhempien herättäminen pohtimaan, miksi tupakan myynti alaikäisille on kiellettyä. Koska tupakointi on jo paikoin muuttumassa marginaali-ilmiöksi, tätä kehitystä voidaan tukea saatavuutta rajoittavilla säännöksillä.

Voimassa olevan tupakan myyntikiellon ja ehdotettujen uusien kieltojen rangaistavuutta on erikseen arvioitava kriminaalipoliittisesti. Tällä hetkellä elinkeinotoiminnassa tapahtuva tupakkatuotteiden myynti alaikäiselle on tupakkalain 31 c §:n mukaan tupakan myyntirikkomuksena sakolla rangaistava teko. Eduskunta edellytti vastauksessaan EV 127/2008 vp hallituksen esitykseen tupakkalain muuttamiseksi (HE 101/2008 vp), että tupakkalain rangaistussäännösten tarkoituksenmukaisuus selvitetään pikaisesti ja arvioidaan erityisesti tupakan alaikäisille myymisen rangaistustason asianmukaisuus muiden rikosten

rangaistustasoon verrattuna.

Valmistelun yhteydessä on esitetty perusteluja sen puolesta, että tupakan myyntirikkomuksen rangaistustasoa nostettaisiin merkittävästi. Tupakkatauteihin kuolevat ovat miltei poikkeuksetta aloittaneet polttamisen alaikäisinä ja he menettävät elämästään keskimäärin 20 vuotta. Lasta ei voi pitää riittävän kypsänä arvioimaan tupakoinnin seurauksia itselleen eli päättämään tupakoinnin aloittamisesta ja vastaamaan oman tupakointinsa seurauksista. Vastuu alaikäisten tupakoinnin aloittamisen ehkäisemisestä on aikuisella. Ongelma on erityisen vakava, sillä tupakariippuvuus syntyy pahimmillaan muutaman tupakkakokeilun jälkeen.

Rangaistustason nostamista puoltaisi se, että nuorten terveystapatutkimuksen mukaan 14–16-vuotiaille myydään tupakkatuotteita arviolta 180 000 kertaa vuodessa ja 16–18-vuotiaille arviolta 840 000 kertaa vuodessa. Vuosien 1977–2008 aikana myyntirikkomuksista on annettu kaksi sakkorangaistusta.

Muussa kuin elinkeinotoiminnassa tapahtuvan alle 18-vuotiaalle tapahtuvan tupakan myynnin tai muun luovuttamisen sekä alle 18-vuotiaan tupakan maahantuonnin ja hallussapidon kriminalisointia on arvioitava uusina säännöksinä niiden perusteiden mukaan, joita rangaistussäännösten hyväksyttävälle käyttämiselle yhteiskunnallisina sääntelyvälineinä voidaan asettaa.

Näiden edellytysten mukaan kaikelle rikoslainsäädännölle tulee ensinnäkin olla hyväksyttävä peruste. Toiseksi on kyettävä osoittamaan, että on painava yhteiskunnallinen tarve, joka edellyttää juuri uuden rikostunnusmerkitön säätämistä hyväksyttäväksi arvioitun tavoitteen saavuttamiseksi. Tällöin huomioon tulevat otettaviksi ennestään voimassa oleva muu sääntely samoin kuin mahdolliset tavoitellun päämäärän saavuttamiseen johtavat vaihtoehtoiset menettelyt. Kolman-

neksi säädettävän kriminalisoinnin tulee olla ennaltaehkäisevä eli uuden rangaistussäännöksen on voitava perustellusti olettaa edes jossain määrin vaikuttavan tarkoitetulla tavalla. Neljänneksi jo perustuslain 8 §:ssä säädetystä rikosoikeudellisesta lailisuusperiaatteesta johtuu, että tunnusmerkitön on oltava täsmällinen ja tarkkarajainen (LaVL 9/2004 vp).

Julkisella vallalla on tupakkatuotteiden poikkeuksellisten ominaisuuksien vuoksi vahvat perusteet suojella lapsia riippuvuutta aiheuttavan aineen käytön aloittamiselta. Terveyspoliittisesti ei ole merkitystä, saavatko lapset tupakkatuotteita kaupasta tai yksityiseltä. Voimassa oleva elinkeinotoiminnassa tapahtuvaa myyntiä ja muuta luovuttamista koskeva rangaistussäännös ja alkoholijuomia koskeva vastaavalainen sääntely puoltavat sitä, että myös yksityisen henkilön vastaava käyttäytyminen voitaisiin kriminalisoida. Vaikka yksityisten henkilöiden välistä tavaroiden vaihdantaa on vaikeampi valvoa kuin elinkeinotoiminnassa tapahtuvaa kauppaa, voidaan kriminalisoinnin laajentamisen arvioida vaikuttavan ennaltaehkäisevästi. Esimerkiksi lasten vanhemmat voisivat rangaistussäännöksen tukeamana puuttua tupakan välittämiseen nykyistä tehokkaammin. Useimmissa tilanteissa yksityinen henkilö, joka myy tai välittää tupakkatuotteita lapsille, osoittaa myös teollaan suurempaa syyllisyyttä kuin kaupan kassa, joka voi myydä tupakkatuotteen lapselle huolimattomuuttaan. Etenkin terveysviestinnällä tuettuna rangaistussäännös vahvistaisi normia, jonka mukaan tupakka ei kuulu lapsen elämään.

Toisaalta lapsen tupakoinnin aloittamisen kannalta ei ole juuri merkitystä sillä, saako hän tupakkatuotteita ostamalla tai ilmaiseksi. Noin 18-vuotiaista lähes kolmasosa tupakoi. Tämä merkitsee sitä, että kymmenet tuhannet sekä yli että alle 18-vuotiaat nuoret käsittelevät

tupakkatuotteita päivittäin. Käytännössä tupakkatuotteita ostetaan ja myydään sekä pyydetään ja tarjotaan myös nuorten keskuudessa. Kaveripiirissä tapahtuvaa tupakkatuotteiden vaihdantaa on lähes mahdotonta valvoa. Voidaan myös kysyä, millaista moitearvostelua voidaan osoittaa tupakoivalle seitsemäntoistavuotiaalle nuorelle, joka tarjoaa savukkeen samanikäiselle tupakoivalle luokkatoverilleen.

Esitetyssä tupakkalain 31 c §:ssä nykyisen tupakan myyntirikkomuksen enimmäisrangaistus nostettaisiin sakosta kuuteen kuukauteen vankeutta. Vähäiset tapaukset voitaisiin näin edelleen käsitellä rangaistussääntömenettelyssä. Tämä edistäisi todennäköisesti elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myynnin valvonnan vaikuttavuutta paremmin kuin maksimirangaistuksen merkittävämpi nostaminen. Rikoksen nimike muutettaisiin samalla tupakan myyntirikokseksi. Rangaistavuus edellyttää edelleen tahallisuutta. Esimerkiksi kaupan kassaa, joka myy tupakkatuotteen taitavasti väärennettyä henkilöllisyystodistusta näyttävälle lapselle, ei siten rangaistaisi myyntirikoksesta.

Tupakkatuotteiden kaikki vastiketta vastaan tapahtuva myynti ja luovuttaminen sekä niiden välittäminen alle 18-vuotiaalle henkilölle säädettäisiin samalla rangaistavaksi. Välittämiseen syyllistyisi henkilö, joka hankkii tupakkatuotteen toisen puolesta ja luukun ja luovuttaa sen toimeksiantajalleen. Hankkimista edeltää etukäteinen pyyntö tai toimeksianto. Myyntirikoksena ei siten rangaistaisi vastikkeetonta tupakkatuotteen luovuttamista, vaikka ehdotetun 10 §:n mukaan sekä myynti että muu luovuttaminen olisi kiellettyä. Vastaavasti alkoholilain (1143/1994) mukaan on kiellettyä ja rangaistavaa myydä tai välittää alkoholijuomaa ilman palkkiotakin alaikäiselle, mutta juoman tarjoamista ei ole laissa kielletty. Alkoholipitoisen tuotteen ja tupakkatuotteen välittämistä

koskevat säännökset vastaisivat siten toisiaan (HE 119/1994 vp).

Vastaavasti on arvioitava myös tupakkatuotteen maahantuontia ja hallussapitoa koskevia kriminalisointeja. Lapsiin kohdistuvia kriminalisointeja on ensinnäkin pidettävä poikkeuksellisina. Vielä poikkeuksellisempaa on, että kriminalisoinnin suojaama oikeushyvä olisi rangaistusuhan kohteena olevan lapsen oma terveys ja hyvinvointi. Tupakkatuotteen maahantuonti on kuitenkin konkreettinen tilanne, jossa lapsi on voinut joko itse tai toisen henkilön avustamana hankkia ulkomailta tai laivalta tupakkatuotteita. Maahantuontia on mahdollista valvoa ja tupakkatuotteen saatavuutta on johdonmukaista rajoittaa selvästi ja voimakkaasti tässä suhteessa. Esityksen mukaan alle 18-vuotias henkilö, joka tuo maahan tupakkatuotetta, syyllistyisi siten tupakkatuoterikkomukseen, josta voidaan tuomita sakko-rangaistus.

Sen sijaan perustuslakivaliokunnan kannan mukaan pelkän hallussapidon kriminalisointia on pidettävä poikkeuksellisena. Esimerkiksi sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapidon kriminalisoinnin suojaamisintressin katsottiin kuitenkin olevan painava, sillä säännöksellä pyritään suojaamaan lasta joutumasta seksuaalisen väärinkäytön kohteeksi (PeVL 23/1997 vp). Valiokunnan tarkoittamaa painavaa perustelua ei ole tässä tapauksessa olemassa, vaikka tupakoinnin aloittaminen nuorena voikin johtaa ajan kuluessa erittäin haitallisiin seurauksiin. Tupakkatuotteen hallussa pitäminen ei myöskään aina merkitse sen käyttämistä tai edes käyttämisen aikomista. Kymmenet tuhannet lapset pitävät nykyään päivittäin hallussaan tupakkatuotteita, joten rangaistussäännöksen ei voida olettaa ainakaan alussa vaikuttavan tarkoitetulla tavalla. Tämän vuoksi tupakkatuotteiden hallussapitoa ei ehdoteta kriminalisoitavaksi, vaan tupakoinnin aloittamista

ja tupakkatuotteiden saatavuutta pyritään vielä vähentämään muilla nykyisillä ja ehdotetuilla keinoilla.

Tupakkalain rangaistussäännöksiä ei ole vielä uudistettu rikoslain kokonaisuudistuksen mukaisiksi. Uudistuksessa omaksutun periaatteen mukaan vankeusuhkaiset rangaistussäännökset tulisi sijoittaa rikoslakiin. Rangaistussäännösten uudistaminen tulee valmisteltavaksi myöhemmin joko erillisenä uudistuksena tai osana rikoslain kokonaisuudistuksen viimeistä vaihetta. Rangaistustasoa jatkossa määritettäessä voidaan edelleen kiinnittää huomiota alkoholirikosten uudistamisessa omaksuttuun rangaistustasoon.

Tupakkalain 10 §:ään ehdotetaan myös lisättäväksi uusi säännös, jonka mukaan tupakkatuotteita myyvän henkilön tulee olla täyttänyt 18 vuotta. Sitä nuorempi henkilö saisi myydä tupakkatuotteita vähittäismyyntipaikassa vain 18 vuotta täyttäneen henkilön valvonnan alaisena. Vastavälinlainen säännös alkoholijuomien myyjän vähimmäisiästä on alkoholi-juomista ja väkiviinasta annetun asetuksen (1344/1994) 17 §:ssä.

Koska tupakointi on kielletty jo nyt eräissä nuorten käyttämissä sisätiloissa ja niiden ulkoalueilla, ei ole perusteltua pitää näissä tiloissa tupakkatuotteita kaupan. Tupakkatuotteiden myynti kyseisissä tiloissa ehdotetaan siten kiellettäväksi ehdotuksen 10 a §:n 3 momentissa.

3.2.5 Tupakan saatavuuden muu rajoittaminen

Tupakkatuotteiden myynti automaattisesta myyntilaitteesta ehdotetaan kiellettäväksi tupakkalain 10 a §:n 2 momentissa. Kielto merkitsee käytännössä myös sitä, että myyntilaitteissa näkyvillä olleet tupakkatuotteet tai niiden tuotemerkit poistuvat näkyvistä. Kiellolle ehdotetaan kuitenkin neljän vuoden siirtymäaikaa, jonka aikana myyntilaitteita omistavat yritykset voivat

valmistautua kiellon toimeenpanoon.

Suussa käytettävän tupakan elinkeinotoiminnassa tapahtuva maahan-tuonti, myynti tai muutoin luovuttaminen on voimassa olevan 10 a §:n mukaan kielletty. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, ettei suussa käytettävää tupakkaa saisi lainkaan maahantuoda, myydä tai muutoin luovuttaa. Yksityishenkilön omaan henkilökohtaiseen käyttöön nuuskan maahantuonti olisi kuitenkin sallittua silloin, kun hän saapuu maahan ulkomailta ja kantaa tai kuljettaa itse mukanaan enintään 30 rasiaa edellyttäen, että rasia sisältää enintään 50 grammaa nuuskaa.

Tyypillinen 45 gramman myyntipakkaus irtonuuskaa sisältää suurin piirtein yhtä paljon tupakkaa kuin yksi myyntipakkaus irtotupakkaa pussissa, josta voi valmistaa 30—60 savuketta tekotavasta riippuen. Tuontirajoitus vastaisi siten näin laskettuna noin 1 000—2 000 savuketta eli 5—10 kartonkia savukkeita matkaa kohden. Vastaavasti 1 500 grammaa nuuskaa riittää 15 grammaa päivässä nuuskaavalle henkilölle 100 päivää eli hieman yli kolme kuukautta.

Esityksen tavoitteena on rajoittaa tupakkatuotedirektiivin nojalla kielletyn suunuuskan saatavuutta. Yhteisöjen tuomioistuin on jo kahdesti vahvistanut tupakkadirektiivissä säädetyn nuuskan kaupanpitämiskiellon päteväksi (asiat C-210/03 Swedish Match ja C-434/02 Arnold André). Suunuuska säilyy siten kiellettynä tuotteena kaikissa muissa jäsenvaltioissa paitsi Ruotsissa. On tärkeää, että tupakkateollisuuden pyrkimykset markkinoida ja kehittää yhteisössä kiellettyjä tupakkatuotteita estetään mahdollisimman tehokkaasti. Vaikka suunuuskan maahantuonti esityksen mukaan sallittaisiin rajoitetusti, tavoitteena on, että suunuuskan saatavuutta rajoitetaan myös jatkossa. Vielä tällä hetkellä on mahdollista, että nuuskan maahantuonnin täyskielto johtaisi

laittoman jakelun tarpeettoman laajaan lisääntymiseen.

Nuuskan maahantuonti olisi sallittua vain omaan käyttöön ja vain henkilökohtaisesti omana matkatavarana tuotuna. Tupakkalain 10 a §:n mukaan kiellettyä olisi ensinnäkin sekä yksityisesti että elinkeinotoiminnassa tapahtuva nuuskan myynti ja muu luovuttaminen. Kiellettyä olisi myös nuuskan tuominen maahan toisen henkilön käyttöön riippumatta siitä, maksaisiko vastaanottaja nuuskasta vai ei. Maahantuontiin liittyen nuuskan hankkiminen ulkomailta ja tällaisen nuuskalähetyksen vastaanottaminen Suomen ulkopuolelta olisi myös pykälän mukaan kiellettyä.

Nuuskan maahantuonnin ja myynnin kieltämiseen liittyy myös rangaistavuuden arviointi. Nykyisin sille, joka elinkeinotoiminnassa myy tai muutoin luovuttaa nuuskaa, voidaan tupakkalain 31 d §:n mukaan tuomita tupakkalain vastaisen tuotteen myynnistä sakkorangaistus. Nuuskalle on muodostunut jo vakiintunutta käyttäjäkuntaa ja tuotteesta on syntynyt mielikuva puolilaillisesta tuotteesta. Nuuskan saatavuuden rajoittaminen edellyttää, että myös muussa kuin elinkeinotoiminnassa vastiketta vastaan tapahtuva nuuskan myyminen tai luovuttaminen taikka sen välittäminen olisi rangaistavaa. Esityksen mukaan tällainen teko täyttäisi ehdotetun tupakan myyntirikoksen tunnusmerkistön.

Nuuskan maahantuontikiellon ja sitä koskevan määrällisen rajoituksen noudattamisen tehosteeksi on tarpeen säätää tupakkalain vastaisesti tuodun nuuskan maahantuonti rangaistavaksi. Esityksessä ehdotetaan, että suussa käytettävän tupakan laitton maahantuonti rangaistaisiin tupakkatuoterikkomuksena sakko-rangaistuksella, ellei teosta muualla säädetä ankarampaa rangaistusta. Tältä osin rangaistus olisi sama kuin eduskunnan vuonna 2009 hyväksymässä tupakkalain muutoksessa

(412/2009), jonka mukaan tupakkalain mukaisilta varoitusmerkinnöiltään poikkeavien tupakkatuotteiden tuontirajoituksen ylittävistä tuonnista rangaistaan lain 31 e §:n mukaan sakkorangaistuksella.

Nuuskan maahantuontikieltoa on arvioitava myös yhteisöoikeuden kannalta. Arvioinnin lähtökohtana on, että suunuuska on jatkossakin yhteisön oikeuden kieltämä tupakkatuote. Tupakkatuotedirektiivissä ei kuitenkaan ole selvää säännöstä siitä, voidaanko suunuuskan maahantuonti kieltää sellaisesta jäsenvaltiosta, jossa sitä saadaan poikkeuksellisesti myydä.

Tupakkatuotedirektiivin 13 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat säätää perustamissopimusta noudattaen tupakkatuotteiden valmistusta, maahantuontia, myyntiä ja kulutusta koskevia tiukempia sääntöjä, joita ne pitävät tarpeellisina kansanterveyden suojelemiseksi, sikäli kuin kyseisen direktiivin sääntöjen soveltamista ei rajoiteta ja jollei perustamissopimuksen määräyksistä muuta johdu.

On huomattava, että tupakkatuotedirektiivin tavoitteena on sen johdanto-osan mukaisesti tupakkatuotteiden valmistamista, esillepanoa ja myyntiä koskevien määräysten lähentäminen. Lähtökohtana on näin ollen elinkeinotoiminnassa noudatettavien säännösten riittävä yhdenmukaisuus. Tupakkatuotedirektiivissä viitataan nimenomaisesti perustamissopimuksen 95 artiklan 3 kohtaan, jonka mukaan terveyden suojelun on perustuttava suojelun korkeaan tasoon ja siihen, että jäsenvaltioille on jätettävä mahdollisuus asettaa tietyin edellytyksin omia vaatimuksia, joita ne pitävät tarpeellisina kansalaisten terveyden suojelemiseksi.

Tupakkatuotteiden yksityisen maahantuonnin sallittavuudesta tai rajoittamisesta ei säädetä yhteisön oikeudessa erikseen. Tällöin tulee arvioidavaksi perustamissopimuksen 28 artikla, jonka mukaan jäsenvaltioiden väliset tuonnin määrälliset rajoitukset ja kaikki vaikutukseltaan

vastaavat toimenpiteet ovat kiellettyjä. Määräys ei kuitenkaan estä sellaisia rajoituksia, joita sovelletaan ilman syrjintää, jotka voidaan perustella perustamissopimuksen 30 artiklan mukaisilla perusteilla, jotka soveltuvat tavoitteensa saavuttamiseksi ja jotka eivät mene pidemmälle kuin on tarpeellista määritellyn tavoitteen saavuttamiseksi. Rajoitusten sallittavuus ratkaistaan aina viime kädessä Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa.

Perustamissopimuksen 30 artiklassa mainitaan ihmisten terveyden suojeleminen perusteena, joka voi oikeuttaa sen, että tavaroiden vapaata liikkuvuutta rajoitetaan. Lisäksi perustamissopimuksen 154 artiklan mukaan kaikkien yhteisön politiikkojen ja toimintojen määrittelyssä ja toteuttamisessa varmistetaan ihmisten terveyden korkeatasoinen suojeleminen. Koska tupakatuotteiden yksityistä maahantuontia koskevia säännöksiä ei ole yhdenmukaistettu, jäsenvaltiot voivat lähtökohdaisesti toteuttaa kansallisia toimenpiteitä, joilla pyritään vähentämään tupakointia ja suojelemaan ihmisiä tupakan terveysvaaroilta, vaikka näillä toimenpiteillä olisi kielteinen vaikutus tavaroiden vapaaseen liikkuvuuteen sisämarkkinoilla. Koska Suomessa ei valmisteta nuuskaa ja käytännössä kaikki Suomessa käytetyt tupakkatuotteet ovat maahantuotuja tuotteita, yksityisen maahantuonnin rajoittaminen erityisin perustein ei ole myöskään keino mielivaltaiseen syrjintään.

Tupakointia ja tupakan kulutusta rajoittavien toimien hyväksyttävyyttä voidaan muutoinkin perustella eri tavoin kuin tavallisia kulutushyödykkeitä koskevia rajoituksia. Tupakkatuotedirektiivin mukaan tupakan erityisen haitalliset vaikutukset oikeuttavat johtopäätökseen, jonka mukaan terveyden suojeleminen sääntelyssä etusijalla.

Nuuskan yksityistä maahantuontia koskevien rajoitusten säätäminen on siten mahdollista perustamissopimuksen sekä kansallisten tavoit-

teiden ja olosuhteiden valossa. Käytännössä se on myös ainoa ratkaisu, jolla voidaan varmistaa esityksen mukaisen tavoitteen toteutuminen.

Suunuuskan lisäksi hallituksen esityksen valmistelussa on kiinnitetty huomiota myös erilaisten nikotiinia sisältävien tuotteiden markkinoille tuloon. Nämä tuotteet eivät ole nikotiinivalmisteita, joiden avulla pyritään vieroittautumaan tupakasta, vaan kyse on esimerkiksi sähkötupakasta, joka erittää sähkövirran avulla makuaineita ja nikotiinia sisään hengitettäessä. Esityksen valmistelun yhteydessä on harkittu tällaisten nikotiinituotteiden yksiselitteistä maahantuonti- ja myyntikieltoa. Tällainen esitys kuuluu sellaiseen tuotelainsäädäntöön, johon sovelletaan yhteisön lainsäädännön säännöksiä tavaroiden vapaasta liikkuvuudesta sisämarkkinoilla. Euroopan yhteisön perustamissopimuksen mukaan jäsenvaltio voi rajoittaa tavaroiden vapaata liikkuvuutta sisämarkkinoilla ainoastaan, jos se on perusteltavissa erikseen säädettyin perustein. Kansanterveyden suojeleminen kuuluu näihin perustamissopimuksessa mainittuihin perusteisiin. Jotta kansallinen tuotelainsäädäntö täyttää yhteisön oikeuden vaatimukset, sen tulee myös olla välttämätöntä, syrjimätöntä ja oikeassa suhteessa asetettuihin tavoitteisiin.

Tällainen kieltä sisältäisi myös sellaisia teknisiä eritelmiä, jotka kuuluvat sisämarkkinoilla sovellettavan ns. ilmoitusmenettelydirektiivin (98/34/EY) piiriin. Direktiivi velvoittaa jäsenvaltiot ilmoittamaan komissiolle ja muille jäsenvaltioille kaikki valmisteilla olevat kansalliset tuotteita koskevat tekniset määräykset ja standardit ennen kuin ne hyväksytään osaksi kansallista lainsäädäntöä. Ilmoitusmenettelyn tavoitteena on kansallisen säädösvalmistelun avoimuus ja jäsenvaltioiden välisten kaupan esteiden välttäminen sisämarkkinoilla. Luonnos nikotiinia sisältävien tuotteiden maahantuonti- ja myyntikiellok-

si ilmoitetaan direktiivin mukaisesti komissiolle ja muille jäsenvaltioille, ja sitä koskeva esitys annetaan mahdollisuuksien mukaan täydentävänä hallituksen esityksenä eduskunnalle syysistuntokaudella vuonna 2009.

3.2.6 Tupakointikiellot

Savuttomat elinympäristöt ovat tehokas tapa suojata väestöä tahattomalta tupakansavualtistukselta, vähentää erityisesti nuorten tupakointia ja tupakoinnin yleistä hyväksyttävyyttä. Savuton elinympäristö auttaa myös tupakoinnin lopettaneita pysymään päätöksessään. Lakiehdotuksessa lisättäisiin tupakointikieltoja sellaisille alueille ja sellaisissa tilanteissa, joissa tupakansavu voi olla haitaksi tai vaarantaa sivullisten terveyttä.

Lasten altistumista tupakansavulle ehdotetaan vähennettäväksi voimassa olevia tupakointikieltoja täsmentämällä ja uusia tupakointikieltoja säätämällä. Tupakkalakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että päiväkotien tupakointikielto laajenisi koskemaan myös perhepäivähoitopaikkoja sinä aikana, jolloin lapset ovat perhepäivähoidossa. Tupakointikieltoa ehdotetaan laajennettavaksi myös lastensuojelulain ja mielenterveyslain nojalla hoitoa antavien laitosten niihin sisätiloihin ja ulkoalueille, jotka on tarkoitettu alle 18-vuotiaille. Oppilaitosten tupakointikieltoa täsmennettäisiin siten, että kielto koskisi perusopetusta, ammatillista koulutusta ja lukio-opetusta antavien oppilaitosten sisätiloja ja niiden ulkoalueita. Yleisten ajoneuvojen sisätilojen tupakointikieltoja ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan myös muiden ajoneuvojen sisätiloja, jos tilassa oleskelee alaikäinen.

Tupakointi ehdotetaan myös kiellettäväksi asunto-osakeyhtiön tai muun asuinyhteisön kiinteistöjen yhteisissä ja yleisissä sisätiloissa. Tältä osin ehdotus vahvistaisi sen käytännön, jonka mukaan tupakointi ei ole

näissä tiloissa hyväksyttävää. Nimenomainen säännös, johon mahdollisissa ongelmatilanteissa voitaisiin vedota, tukisi myös paloturvallisuutta.

Asunto-osakeyhtiölle ja muille asuinyhteisöille esitetään lisäksi oikeutta kieltää tupakointi hallitsemallaan yhteisellä ulkoalueella rakennuksen ilmanottoaukkojen läheisyydessä, lasten leikkialueilla ja yhteisillä parvekkeilla. Käytännössä tavoitteena on varmistaa asuinkiinteistöissä järjestyssäännöin toteutettujen kieltojen käytännön jatkuminen ja leviäminen. Tavoitteena on myös estää tupakansavun kulkeutuminen ilmanvaihdon kautta savutomiin sisätiloihin ja suojella rakennuksessa sisällä olevia ulkoa tulevalta tupakansavulle altistumiselta.

Voimassa olevan 12 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan tupakointi on kielletty sisätiloissa järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa, joihin yleisöllä on esteetön pääsy. Yleistä tilaisuutta ei ole laissa määritelty, mutta säännöksen esitöissä (HE 116/1993 vp.) viitataan julkisista huvitilaisuuksista annettuun lakiin (492/1968), joka on kumottu kokoontumislaiilla (530/1999). Yleisen tilaisuuden määritelmä ehdotetaan tämän vuoksi lisättäväksi tupakkalain 1 §:ään. Ehdotuksen mukaan yleisellä tilaisuudella tarkoitettaisiin kokoontumislaisissa tarkoitettua yleistä kokousta ja yleisötilaisuutta.

Tupakointi ulkoalueilla järjestettävissä konserteissa ja näytännöissä voi aiheuttaa merkittävääkin altistumista tupakansavulle, sillä katsojat oleskelevat niissä pitkiäkin aikoja joko järjestäjien osoittamilla nimetyillä paikoillaan tai muutoin täyttymisjärjestyksessä varaamillaan paikoilla. Ehdotuksessa ehdotetaan tupakoinnin kieltämistä katoksissa, katsomoissa ja muilla ulkoalueilla järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa, joissa tilaisuuden osallistujat oleskelevat paikoillaan.

Sisätilojen tupakointikieltoja ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan hotellin ja muun majoitusliikkeen

majoitushuoneita siten, että enintään kymmenesosa huoneista, mutta huoneiden lukumäärästä riippumatta kuitenkin vähintään kolme majoitushuonetta, voitaisiin varata tupakointiville asiakkaille edellytyksellä, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan hotellin ja majoitusliikkeen niihin tiloihin, joissa tupakointi on kielletty. Toinen vaadittava edellytys on työntekijöiden suojele ympäristön tupakansavulle altistumiselta. Ehdotuksen tarkoituksena on lisätä hotellien ja majoitusliikkeiden savuttomien tilojen määrää. Ehdotuksella pyritään turvaamaan majoittuville asiakkaille tupakansavusta vapaat majoitustilat ja vähentämään tupakointiville varatuissa majoitushuoneissa työskentelevien tupakansavualtistusta.

3.2.7 Nikotiinivalmisteiden myynnin laajentaminen ravintoloihin

Nikotiinivalmisteiden myynnin laajentaminen olisi perusteltua, sillä tupakkoinnin lopettamista on syytä kaikin keinoin edelleen tukea. Muutostarve koskee erityisesti ravintolaympäristöä, jossa nikotiinivalmisteen ostamisen tulisi olla vähintään yhtä helppoa kuin tupakkatuotteiden ostamisen.

Lääkelain 54 a §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että kauppojen, huoltoasemien ja kioskien lisäksi nikotiinivalmisteita voitaisiin myydä myös ravitsemisliikkeistä eli esimerkiksi ravintoloista ja kahviloista.

3.2.8 Viranomaisvalvonta

Tupakkalain 13 e §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että säännöksen lisätään alkoholilain 41 §:ssä tarkoitetun valvontaviranomaisen velvollisuus ilmoittaa työsuojeluviranomaiselle ja tupakkalain 14 a §:ssä tarkoitetulle kunnan valvontaviranomaiselle tupakointitilaa ja ulkona tapahtuvaa tupakointia koskevien säännösten rikkomisesta. Kyseessä

on jo nyt olemassa olevan käytännön vakiinnuttaminen lakiin.

Voimassa olevassa laissa olevat maininnat Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksesta muutettaisiin esityksessä vuoden 2009 alussa voimaan tulleen Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastosta annetun lain (669/2008) mukaiseksi virastoksi.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Tupakkoinnin ja sairastavuuden välillä on annos/vaste-suhde eli mitä enemmän ja pitempään tupakoi, sitä suurempi sairauden riski on. Tupakkasairauksien kokonaiskustannukset yhteiskunnalle muodostuvat muun muassa sairaanhoitokustannuksista, työstä poissaoloista ja työkyvyttömyyseläkkeistä, ja niiden arvioidaan olevan jopa kaksi miljardia euroa vuodessa. Tupakkoinnin vähentämiseksi toteutettavien toimenpiteiden taloudelliset vaikutukset ovat onnistuessaan lähtökohtaisesti myönteisiä kansalaisille, kansantaloudelle sekä valtion- ja kunnallistaloudelle.

Erityisesti tupakkatuotteiden esilläpitokiellon tavoitteena on tupakkoinnin ja tupakkatuotteiden kuluksen vähentäminen. Sen ja muiden tupakkapolitiikan keinojen voidaan arvioida näkyvän tupakkatuotteiden myynnin ja siitä kertyvien tulojen menetyksinä sekä valmistus- että jakeluportaassa. Elinkeinonharjoittajien tulojen menetykset ja joissakin tilanteissa aiheuttamisperiaatteen mukaisesti myös kustannusten kasvu kuuluvat tehokkaan tupakkapolitiikan välillisiin vaikutuksiin, vaikka niitä ei ehdotuksella suoranaisesti tavoitellakaan. On myös mahdollista, että tupakkatuotteiden kuluttajahinnat nousevat ja erilaisten tupakkatuotteiden valikoima kuluttajille supistuu ehdotusten seurauksena.

Tupakkatuotteiden myynti- ja varastointijärjestelyjen uudelleen-

organisointi tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikoissa aiheuttaa jonkin verran lisäkustannuksia tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikoille. Suurempia kustannuksia voi syntyä sellaisille kioskeille ja huoltamoille, joissa tupakkatuotteet on nykyään levitetty laajoiksi seinäpinnoiksi. Kustannuksia pienentää huomattavasti se, että siirtymäajan aikana kaikille myyntipaikkatyypeille kehitetään uusia myyntijärjestelyjä, joissa voidaan ottaa mallia myös ulkomaisista kokemuksista.

Päivittäistavarakauppa ry:n mukaan kokonaan uusien myyntitelineiden hankkiminen maksaisi yhteensä kaupalle yli 30 miljoonaa euroa. Arvio perustuu sille, että Suomessa on noin 30 000–40 000 tupakkatuotteiden myyntipaikkaa. Myyntipaikkojen määrä on todellisuudessa pienempi ja kustannukset jäävät muutoinkin tätä pienemmiksi. Monissa tupakkatuotteiden myyntipaikoissa tupakkatuotteet on jo tällä hetkellä sijoitettu tai ne on pienin muutoksin mahdollista sijoittaa myyntipisteen läheisyydessä oleviin myyntihyllyköihin niin, etteivät ne ole asiakkaiden näkyvillä. Suurten kauppojen kassoilla olevat kuluttajien käyttämät tupakan myyntilaitteet voidaan muuttaa yksinkertaisimmin siten, että painikkeet varustetaan numeroin, jonka jälkeen ostaja voi painaa myyjän kysyttäessä ilmoittamaa numeroa ja saada haluamansa tupakkatuotteen.

Tupakoitsijat ovat hyvin merkiksiuskollisia. Tämän vuoksi tupakkatuotteiden myyntitapahtuma, joka sisältää tupakkatuotteen nimen mainitsemisen myyjälle ja joko mainitun numeron ilmoittamisen tai tuotteen ojentamisen ostajalle, ei useimmissa tapauksissa hidastuisi lainkaan. Joissakin tupakkatuotteiden myyntipaikoissa tupakkatuotteet on jo tällä hetkellä sijoitettu yhdelle kassalle, mikä nopeuttaa asiakaspalvelua. Yksittäiset kassat ovat erikoistuneet tiettyjen tuotteiden ja palvelujen

myyntiin myös esimerkiksi Veikkauksen palvelujen osalta.

Toisaalta tupakkatuotteiden esilläpitokielto vähentää tupakkatuotteiden näpistämisen mahdollisuuksia, koska tuotteet eivät enää olisi suoraan asiakkaiden saatavilla. Näin ollen tupakkatuotteiden esilläpitokielto vähentäisi tuotteiden hävikkiä.

Tupakkatuotteiden myynnin kieltäminen automaattisesta myyntilaitteesta vaikuttaa suoraan niiden elinkeinonharjoittajien tuloihin, jotka ovat myyneet tai vuokranneet kyseisiä laitteita. Kuitenkin molempien edellä mainittujen kieltojen negatiivisia vaikutuksia lieventää merkittävästi se, että kieltojen toteuttamiseen ehdotetaan melko pitkät siirtymäajat.

Nikotiinivalmisteiden myynnin laajentaminen myös ravitsemisliikkeisiin johtaa todennäköisesti valmisteiden myynnin lisääntymiseen. Valmisteiden myynti ei vaikuttane merkittävästi ravitsemisliikkeiden taloudellisiin toimintaedellytyksiin, mutta myynnin lisäyksen vaikutus on kuitenkin positiivinen.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Voimassa olevan tupakkalain paikalliset valvontatehtävät kuuluvat kunnalle. Esityksen mukaisten säännösten noudattamisen valvontaan liittyvät tehtävät eivät edellytä uusien virkojen tai toimien perustamista kunnissa.

Tupakkalain valvontaa ohjaava Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus lakkautettiin ja sen tehtävät siirtyivät Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetulla lailla (669/2008) vuoden 2009 alusta lupa- ja valvontavirastolle. Viraston yhtenä painopistealueena on yhtenäisten käytäntöjen varmistaminen koko maassa. Valtakunnallisella ohjeistuksella varmistetaan, että tietoja ja neuvontaa esimerkiksi tupakkatuotteiden esilläpitokiellon kattavaan noudattamiseen on luvanhaltijoiden käytettävissä hyvissä ajoin.

Poliisi ja tulli valvoisivat ehdotettujen myynti- ja maahantuontikieltojen noudattamista. Poliisin valvonta on viimesijaista valvontaa erityisesti nykyisessä tilanteessa, jossa julkisen vallan tulee terveysviestinnällä aktiivisesti parantaa aikuisten vastuuta lasten hyvinvoinnista. Kaikkien aikuisten tietämystä ehdotettujen rangaistussäännösten sisällöstä on syytä lisätä. Todennäköisesti ainakin tupakkatuotteiden välittäminen lapsille johtaa vanhempien ilmiintojen seurauksena ainakin joihinkin esitutkintoihin, vaikka rangaistussäännösten ensisijainen tarkoitus on siis ennaltaehkäisevä.

Tullilain (1466/1994) 2 §:n 1 momentin mukaan tullilainsäädännön toimivaltuuksia voidaan käyttää yhteisön lainsäädäntöä noudattaen myös yhteisön sisäisessä liikenteessä tavaroiden maahantuontia koskevien kieltojen ja rajoitusten valvomiseksi. Nuuskan maahantuonnin valvontaa voidaan käytännössä tehostaa myös ulkomaanliikenteen varustamoiden kanssa tehdyillä vapaaehtoisuuteen pohjautuvilla sopimuksilla, joilla on jo nyt rajoitettu laivoilla myytävien nuuskapakkausten määriä matkustajille.

Ruotsista Suomeen tapahtuvan nuuskan internetmyynnin laillisuutta selvitetään yhdessä Euroopan komission kanssa. Tavoitteena on, että Ruotsi ryhtyy noudattamaan yhteisön oikeutta ja huolehtii itse siitä, ettei nuuskaa saateta Ruotsista muiden jäsenmaiden markkinoille.

Nikotiinivalmisteiden myynnin laajentaminen myös ravitsemisliikkeisiin johtaa vähittäismyyntiluvan haltijoiden määrän kasvuun. Kunnat vastaavat nikotiinivalmisteiden vähittäismyynnin lupahallinnosta. Lupahallinnon kustannukset katetaan vähittäismyyntilupahakemusten käsittelystä ja luvista perittävillä maksuilla. Kunta voi myös periä myynnin valvonnasta vuosittain valvonnan kustannukset kattavaa valvontamaksua. Näin ehdotus ei rasittaisi kuntataloutta.

4.3 Ympäristövaikutukset

Tupakkalain tupakointikielloilla on merkittäviä vaikutuksia ihmisten elinympäristöjen terveellisyyteen ja viihtyvyyteen. Ehdotetuilla tupakointikieltojen laajennuksilla voidaan edelleen vähentää väestön altistumista tupakansavulle. Periaatteellisesti merkittävimmät muutokset ovat tässä suhteessa kaikkien kulkuneuvojen sisätiloja koskeva tupakointikielto lasten läsnä ollessa ja ulkoalueilla järjestettävien yleisten tilaisuuksien katsoimoiden tupakointikielto.

4.4 Terveysvaikutukset

Ehdotuksen merkittävimmät vaikutukset liittyvät tupakkapolitiikan tavoitteiden toteuttamiseen. Esitettyjen muutosten tavoitteena on yhdessä tupakkaveron korotusten kanssa vaikuttaa osaltaan siihen, että tupakoinnin aiheuttamat syövät, sydänsairaudet, halvaukset, raskauskomplikaatiot ja krooniset keuhkohtaumataudit vähenevät. Tupakoivalla on kaksinkertainen riski sydäninfarktiin ja esimerkiksi puolet alle 50-vuotiaiden sydäninfarkteista olisi ehkäistävissä tupakoinnin lopettamisella.

Tupakkatuotteiden esilläpitokielto on yksi niistä toimenpiteistä, joilla etenkin lasten ja alaikäisten tupakointia voidaan vähentää. Koska tupakkatuotteiden näkyvän esilläpidon kiello ei toimi ainoana tupakoinnin vähentämiseen tähtäävänä toimenpiteenä, on hyvin vaikeaa, lähes mahdotonta selvittää sen yksittäistä vaikutusta tupakoinnin vähentymiseen.

Ehdotettujen muutosten tehokkuus väestön tupakoinnin vähentämisessä perustuu siihen, että ne vaikuttavat toisiaan tukien ja osana tupakkapolitiikan toimenpidekokonaisuutta. Muutokset terävöittävät jo käytössä olevia tupakoinnin ehkäisykeinoja: voimassa olevia tupakkamainonnan rajoituksia, tupakan myyntikieltoa alaikäisille, tupakan haittoja koskevaa tiedotusta ja valistusta sekä tupakointikieltoja. Tu-

pakoinnin aloittamiseen ja sen jatkamiseen vaikuttavat tekijät muodostavat monimutkaisen kokonaisuuden, josta yksittäisten toimenpiteiden vaikutuksia on useimmiten vaikea havaita.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Esitys on valmisteltu tupakkapoliittisia lain muutoksia ja toimia valmistelleen työryhmän 18 päivänä joulukuuta 2008 julkistaman raportin (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:15) perusteella virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä.

5.2 Lausunnot

Työryhmän raportista on pyydetty 18 päivänä joulukuuta 2008 lausunnot oikeusministeriöltä, sisäasiainministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, opetusministeriöltä, liikenne- ja viestintäministeriöltä ja työvoima- ja elinkeinoministeriöltä sekä 47 taholta, jotka edustivat val-

tion viranomaisia ja laitoksia, kuntia, tupakkatuotteiden valmistajia ja myyjiä sekä niitä edustavia elinkein järjestöjä sekä terveys- ja hyvinvointijärjestöjä. Työryhmän raportti on lisäksi ollut lausunnon antamista varten ministeriön internetsivuilla. Lausuntoja saatiin kaikkiaan 50 taholta.

Yhteenvedon lausunnoista on ollut saatavilla sosiaali- ja terveysministeriön internetsivuilla huhtikuun alusta 2009. Yleisesti ottaen tupakan aiheuttamia haittoja vähentäviä toimia puolletaan, mutta elinkeinonharjoittajia edustavat järjestöt ovat olleet kriittisiä erityisesti tupakkatuotteiden esilläpitokieltä vastaan.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Esitys on riippuvainen valtion aluehallinnon uudistamista koskevasta hallituksen esityksestä (HE 59/2009) ja aluehallinnon viranomaisten tehtäviä koskevan lainsäädännön muuttamista koskevasta hallituksen esityksestä (HE 161/2009 vp).

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta

Lain nimike. Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain nimike ehdotetaan muutettavaksi tupakkalaksi. Voimassa olevaa lakia kutsutaan jo nyt yleiskielessä tupakkalaksi. Lain nimike vastaisi myös sitä käytäntöä, jonka mukaan vastaavien lakien nimikkeet ovat alkoholilaki ja huumausainelaki.

1 §. Pykälä jakautuisi kahteen momenttiin. Lain voimassa olevat ja ehdotetut säännökset kuvattaisiin 1 momentissa kolmen osatavoitteen avulla: Tupakkatuotteiden käytön aloitta-

mista pyritään ehkäisemään, niiden käytön lopettamista pyritään edistämään ja väestöä pyritään suojelemaan tupakansavulle altistumiselta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lain periaatteellinen tarkoitus. Tupakkatuotteet eroavat markkinoilla olevista kulutushyödykkeistä poikkeuksellisen vakavan myrkyllisyytensä ja riippuvuutta aiheuttavien ominaisuuksiensa vuoksi. Tupakan terveydellisten ja taloudellisten haittojen vuoksi on perusteltua, että julkinen valta pyrkii vaikuttamaan siihen, että tupakkatuotteiden käyttö loppuu tulevaisuudessa. Ehdotettu tavoitesäännös ei ole velvoittava, mutta se kuvaa linjausta, jonka mukaisesti tupakkatuotteita koskevaa lainsäädäntöä kehitetään myös jatkossa.

2 §. Tupakkalain 12 §:n mukaan tupakointi on kielletty sisätiloissa

järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa, joihin yleisöllä on esteetön pääsy. Käsite on omaksuttu huvitilaisuuksia koskevan lainsäädännön aikana, eikä sitä ole tupakkalaissa tai muussa laissa määritelty. Ehdotuksen mukaan pykälän 17 kohdassa määriteltäisiin yleinen tilaisuus kokoontumislain mukaisten yleisen kokouksen ja yleisötilaisuuden käsitteiden avulla. Esitetyllä määritelmällä yhdenmukaistettaisiin eri lainsäädännössä olevia käsitteitä ja helpotettaisiin valvontaa.

Pykälän 18 kohdassa määriteltäisiin ehdotuksen 8 §:ssä tarkoitettu tupakkasponsorointi yhdenmukaisesti tupakkamainontadirektiivin 2 artiklan kanssa. Tupakkasponsoroinnilla tarkoitettaisiin sellaista julkista tai yksityistä tapahtumalle, toiminnalle tai henkilölle annettavaa tukea, jonka tavoitteena tai suorana tai epäsuorana vaikutuksena on tupakkatuotteen myynnin edistäminen. Tupakoinnin torjuntaa koskevan puitesopimuksen mainontakieltoa koskevan 13 artiklan toimeenpano-ohjeiden mukaan kiellettävää tupakkamainontaa ja sponsorointia ovat muun muassa taloudellisen tai muun tuen antaminen tapahtumille, aktiviteeteille, yksilöille tai ryhmille kuten esimerkiksi urheilu- ja taide-tapahtumille, yksittäisille urheilijoille tai joukkueille, yksittäisille taiteilijoille tai taiteellisille ryhmille, hyväntekeväisyysjärjestöille, poliitikoille, poliittisille ehdokkaille tai poliittisille puolueille riippumatta siitä saadaanko näiden kautta julkisuutta. Tämä pitää ohjeen mukaan sisällään myös sosiaaliseen yhteiskuntavastuuseen liittyvät aktiviteetit. Käytännössä ehdotettu sponsorointikielto vastaisi asialliselta sisällöltään pääosin puitesopimuksen 13 artiklan toimeenpano-ohjetta, sillä tupakan myynnistä hyötyvä yhteisö tai luonnollinen henkilö olettaa yleensä, että annettu taloudellinen tuki johtaa suoraan tai epäsuorasti tupakan myynnille myönteiseen tulokseen.

6 a ja 6 b §. Pykälissä mainittu Sosiaali- ja terveydenhuollon tuote-

valvontakeskus ehdotetaan muutettavaksi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoksi.

4 luvun otsikko. Luvun otsikko ehdotetaan muutettavaksi siten, että se vastaa ehdotettuja tupakkatuotteiden maahantuontia, hallussapitoa, myyntiä ja muuta luovuttamista sekä mainontaa koskevia rajoituksia.

7 §. Pykälän 1 momentissa säädetään nykyisin tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkausten vaatimuksista. Säännöksessä viitataan 7 a §:n 1 momenttiin, joka mukaan pakkauksissa ei saa käyttää ilmaisuja, nimityksiä, tavaramerkkejä ja kuvallisia tai muita merkkejä, jotka luovat vaikutelman, että tupakkatuote on vähemmän haitallinen kuin muut tupakkatuotteet. Teknisenä muutoksena ehdotetaan viittausta myös 7 a §:n 2 momenttiin, jonka mukaan pakkauksissa ei myöskään saa väittää, että tuote on paloturvallinen tai muuten luoda mielikuvaa sen vaarattomuudesta tai siitä, että se on turvallisempi kuin muut vastaavat tuotteet. Samoin pykälän 4 momentissa oleva viittaus tupakkatuotteiden merkintöjä koskeviin momentteihin ehdotetaan korjattavaksi 1 ja 3 momentiksi.

Pykälän 6 momentin mukaan vaaritusmerkintöjä koskevat kielivaatimukset eivät koske tiettyjä maasta vietäviä tupakkatuotteita. Säännöksessä oleva virheellinen viittaus 2 momenttiin ehdotetaan muutettavaksi merkintöjä koskevaksi 3 momentiksi.

8 §. Ehdotuksen mukaan esityksen 2 §:ssä säädettävän määritelmän mukainen tupakkasponsorointi olisi kielletty.

Pykälässä kiellettäisiin myös tupakan vastikkeen mainonta, epäsuora mainonta ja muu myynninedistämis-toiminta. Tupakan vastike on määritelty lain 2 §:n 2 kohdassa. Käyttö-tarkoitukseltaan tupakkaa vastaavia tupakkaa sisältämättömiä nautintoaineita ovat esimerkiksi yrttisavukkeet ja vesipiipuissa poltettavat yrtit.

Mainontaa ja muuta myynninedistämistä sekä ehdotuksen mukaan myös tupakkasponsorointia koskevien säännösten rikkomisesta voidaan tuomita rangaistus lain 31 tai 31 a §:n nojalla. Rangaistushenkeä koskee myös laissa kielletyn toimen, esimerkiksi sponsoriyhteistyön seurauksena olevan tupakkatuotteiden tai niiden tunnusten näkyvyyden, toimeenpanijaa ja sen palveluksessa olevaa.

8 a §. Pykälän 1 momentin mukaan tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkkien esilläpito olisi tupakkatuotteiden vähittäismyynnissä kielletty. Ehdotuksen tarkoituksena on rajoittaa tupakkatuotteiden markkinointia erityisesti lasten ja nuorten arkielämän ympäristöön kuuluvissa tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikoissa. Kiellettyä olisi pitää tupakkatuotteita esillä myyntipaikassa siten, että asiakas voisi tarkastella ja valita esillä olevien tupakkatuotteiden joukosta haluamansa tuotteen. Myös tupakkatuotteiden tavara- ja tuotemerkkien ja kuvien pitäminen asiakkaiden nähtävillä olisi kiellettyä. Tupakkatuotteiden tai niiden tavaramerkkien esilläpitoa eivät olisi asiakaspalveluun kuuluvat toimet, jotka liittyvät asiakkaan pyytämän tietyn tuotteen ottamiseen ja mahdolliseen esittelyyn sekä kyseisen tuotteen ojentamiseen asiakkaalle. Käytännössä muitakin tupakkatuotteita voisi näkyä vähittäismyyntipaikassa asiakkaille silloin, kun myyjä avaa hetkeksi tuotteita sisältävän säilytyspaikan.

Tupakkatuotteita myyvät myyntipisteet voisivat säännöksen estämättä ilmoittaa myyvänsä tupakkatuotteita esimerkiksi pitämällä tupakkalain 10 b §:n 5 momentissa tarkoitetun myyntiluvan asiakkaiden nähtävillä. Myyjän työtä helpottavat merkinnät siitä, mitä tupakkatuotteita myyntipisteen kaapissa, laatikossa tai muussa säilytyspaikassa on, eivät olisi säännöksen vastaisia. Merkinnät eivät kuitenkaan saisi näkyä

asiakkaille tavallisessa asiakaspalvelutilanteessa.

Käytännössä tupakkatuotteiden ostaminen edellyttäisi siten yleensä asiakkaan nimenomaista pyyntöä myyjälle. Vaikka suurin osa tupakoitsijoista tietää haluamansa tupakkatuotteen merkin ja osaa sitä pyytää, tupakkatuotteiden valintaan liittyvää päätöksentekoa varten pykälän 4 momentin mukaan sallittaisiin painettu luettelo myytävistä olevista tupakkatuotteista ja niiden hinnoista. Luettelo saisi sisältää vain tuotteen valitsemista varten välttämättömän tuotetiedon yhdenmukaisella tavalla esitettynä. Luettelon sisällöstä ja ulkoasusta annettaisiin ehdotuksen mukaan tarkemmat säännökset sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella. Tarkoitus on, että luettelo ei sallisi tupakkatuotteiden mainontaa tai myynninedistämistä, vaan luettelon esittämistapa ja siinä käytetyt kirjasimet olisivat yhdenmukaiset sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella säädettävällä tavalla. Luettelon saisi näyttää asiakkaalle tämän pyynnöstä, mutta luetteloita ei olisi sallittua jakaa mainosmateriaalina asiakkaille.

Ehdotus merkitsisi myös sitä, että useissa myyntipaikoissa olevia myyntilaitteita, joiden painikkeissa esitetään tarjolla olevan tupakkatuotteen kuva tai tuotemerkki, ei voida nykyiseen tapaan enää siirtymäajan jälkeen käyttää.

Pykälän 2 momentin mukaan tupakkatuotteita saisi kuitenkin pitää esillä sellaisessa erillisellä sisäänkäynnillä varustetussa pääosin tupakkatuotteita ja tupakointivälineitä myyvässä myyntipaikassa, jossa myytäviä tupakkatuotteita ei voida nähdä myyntipaikan ulkopuolelta ja jonne alle 18-vuotiailta on pääsy kielletty. Säännöksen mukaan esimerkiksi tupakkakaupat, joissa ei myydä tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden lisäksi muita tuotteita kuin esimerkiksi iltapäivälehtiä ja makeisia, voisivat pitää tupak-

katuotteita asiakkaiden nähtävillä. Edellytyksenä kuitenkin olisi, että myyntipaikka ilmoittaisi selvästi, että asiakkaiden tulee olla täysi-ikäisiä ja että tupakkatuotteita ei voida nähdä myyntipaikan ikkunoiden tai avonaisenkaan oven ulkopuolelta.

Pykälän 3 momentin mukaan esilläpitokielto ei koskisi tupakkatuotteiden myyntiä kansainvälisessä meriliikenteessä olevalla aluksella. Sen sijaan pykälän pääsääntö koskisi esimerkiksi lentoasemilla myytäviä tupakkatuotteita.

Tupakkatuotteiden esilläpitoon liittyvien säännösten rikkomisesta voisi seurata sakkorangaistus lain 31 §:n nojalla tai lupaan liittyvä viranomais-toimenpide lain 33 a §:n nojalla.

10 §. Pykälän 1 momentissa kielletään nykyisin tupakkatuotteen tai tupakointivälineen elinkeinotoiminnassa tapahtuva myyminen tai muu luovuttaminen alle 18-vuotiaalle. Ehdotuksen mukaan myös muu kuin elinkeinotoiminnassa tapahtuva tupakkatuotteen myyminen tai muu luovuttaminen olisi mainitussa tilanteessa kiellettyä. Tupakointivälineen osalta pykälän 3 momentti olisi samansisältöinen voimassa olevan 1 momentin kanssa.

Pykälän 2 momentin mukaan tupakkatuotteita myyvän henkilön tulee olla täyttänyt 18 vuotta. Sitä nuorempi henkilö saisi kuitenkin myydä tupakkatuotteita täysi-ikäisen henkilön valvonnan alaisena. Ehdotuksen 11 §:n mukainen tupakkatuotteiden hallussapitokielto ei koskisi tällaisia myyjiä, sillä he eivät pidä tuotteita hallussaan omaan lukuunsa vaan työnantajansa lukuun. Tupakkatuotteiden myymisen suhteen ratkaisevaa on, kuka luovuttaa tupakkatuotteen ostajan hallintaan. Säännöksen mukaan esimerkiksi kioskissa tai huoltamalla myyntitiskin takana työskentelevä alle 18-vuotias myyjä voisi myydä tupakkatuotteita, jos vähintään läsnä olisi täysi-ikäinen myyjä. Täysi-ikäisen myyjän valvonta ei kuitenkaan to-

teudu, jos valvova henkilö ei ole itse myyntitilanteessa läsnä tai välitön näköyhteys tupakan myyntitapahtumaan puuttuu esimerkiksi useiden kassojen takaa.

Ehdotuksen mukaan elinkeinonharjoittajan tehtävänä on varmistaa 4 momentissa tarkoitettulla omavalvontasuunnitelmalla, että tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä ei luovuteta lapsille. Voimassa olevat pykälän 2 ja 3 momentin säännökset omavalvonnasta on ehdotuksessa yhdistetty yhteen momenttiin.

10 a §. Pykälän 1 momentin mukaan suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakan elinkeinotoiminnassa tapahtuva maahantuonti, myynti ja muu luovuttaminen on nykyään kielletty. Ehdotuksen mukaan myös muu kuin elinkeinotoiminnassa tapahtuva tuotteen maahantuonti, myynti ja muu luovuttaminen olisi kielletty. Maahantuontikieltoa vastaavasti myös suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakan hankkiminen ja vastaanottaminen postitse tai muulla vastaavalla tavalla kuten esimerkiksi kuriiripalvelun tai muun kuljetusyrityksen kautta Suomen ulkopuolelta olisivat kiellettyjä. Vastaavalla tavalla on säädetty lääkevalmisteiden henkilökohtaisesta tuonnista Suomeen annetun valtioneuvoston asetuksen (1088/2002) 3 §:ssä, jonka mukaan lääkevalmisteiden hankkiminen ja vastaanottaminen postitse Euroopan talousalueen ulkopuolisesta valtiosta on kielletty.

Kyseisen tuotteen maahantuonti olisi siten sallittua vain ehdotuksessa esitettyjen edellytysten täytyttyessä. Ensinnä maahantuonti olisi sallittua vain yksityishenkilöille heidän omaa käyttöönsä varten. Nuuskaa ei siis saisi tuoda toisen henkilön käytettäväksi edes lahjaksi. Toiseksi maahantuonti olisi sallittua vain tuomalla tuotteet henkilökohtaisesti matkatavarana mukanaan. Kolmanneksi tuontia rajoitettaisiin määrällisesti siten, että enimmäismäärä olisi 30 enintään 50 grammaa nuuskaa sisältävää rasiaa.

Pykälän 2 momentin mukaan tupakkatuotteiden myynti automaattisesta myyntilaitteesta olisi kielletty. Ehdotuksen voimaantulosäännöksen mukaan kieltö tulisi voimaan neljän vuoden siirtymäajalla ja siihen asti noudatettaisiin nykyään voimassa olevia myyntilaitteita koskevia säännöksiä.

Pykälän 3 momentin mukaan tupakkatuotteiden myynti tullihuutokaupalla olisi kielletty samalla tavoin kuin se nykyään on kielletty pykälän 2 momentin mukaan.

11 §. Pykälän mukaan tupakkatuotteiden maahantuonti ja hallussapito olisi kiellettyä alle 18-vuotiaalta. Voimassa olevassa 11 §:ssä säädetään tupakan automaattisista myyntilaitteista, joiden kieltämisestä säädetäisiin edellä mainitussa 10 a §:n 2 momentissa.

Tupakkatuotteen 11 §:n vastainen maahantuonti ehdotetaan 31 e §:ssä kriminalisoitavaksi tupakkatuoterikkomuksena, mutta tupakkatuotteen säännöksen vastainen hallussapito ei olisi rangaistava teko.

12 §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi niistä sisätiloista ja ulkoalueista, joissa tupakointi on kiellettyä.

Pykälän 1 momentin 1 ja 2 kohdat vastaavat pienin muutoksin voimassa olevan pykälän 1 momentin 1 kohtaa. Ehdotuksen 1 kohdassa säädettäisiin tupakoinnin kieltämisestä perhepäivähoidon sisätiloissa perhepäivähoidon aikana sekä päiväkotien sisätiloissa ja ulkoalueilla. Perhepäivähoitoa voidaan päivähoidosta annetun lain (36/1973) mukaan järjestää yksityiskodissa tai muussa kodinomaisessa hoitopaikassa, jota kutsutaan perhepäiväkodiksi. Ehdotuksen mukaan tupakointi olisi siten laissa kielletty perhepäivähoitajan yksityiskodissakin sinä aikana, jolloin perhepäivähoidossa olevia lapsia on läsnä. Päiväkotien sisätiloissa ja ulkoalueilla tupakointi olisi aina kiellettyä. Tupakointi ehdotetaan myös kiellettäväksi lastensuojelulain tai

mielenterveyslain nojalla hoitoa antavien laitosten kahdeksaatoista vuotta nuoremmille tarkoitetuissa sisätiloissa ja heille tarkoitetuilla ulkoalueilla.

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa tupakointi ehdotetaan kiellettäväksi kaikissa perusopetusta, ammatillista koulutusta ja lukio-opetusta antavien oppilaitosten sisätiloissa ja oppilasasuntoloissa sekä niiden käytössä olevilla ulkoalueilla. Voimassa olevassa laissa tupakointi on kielletty oppilaitosten oppilaille tarkoitetuissa sisätiloissa ja niiden pääasiassa alle 18-vuotiaille tarkoitetuilla ulkoalueilla. Ehdotuksen mukainen tupakointikieltö olisi nykyistä laajempi, sillä tupakointikiellon edellytyksenä ei enää olisi, onko oppilaitoksen sisätila tarkoitettu oppilaille tai onko oppilaitoksen ulkotila tarkoitettu pääasiassa kahdeksaatoista vuotta nuoremmille.

Ehdotetun pykälän 1 momentin 3–5 kohdat ovat samansisältöiset voimassa olevan pykälän 1 momentin 2, 3 ja 5 kohtien kanssa. Ehdotuksessa 4 kohdassa tarkoitettu yleinen tilaisuus olisi määritelty ehdotuksen 1 §:n 17 kohdassa kokoontumislain mukaisten yleisen kokouksen ja yleisötilaisuuden määritelmien avulla. Määritelmiin kuuluu, että yleisöllä on niihin esteetön pääsy, joten asiaa ei tarvitse enää 4 kohdassa toistaa.

Pykälän 1 momentin 6 kohdassa ehdotetaan kiellettäväksi tupakointi yleisten kulkuneuvojen sisätiloissa vastaavasti kuin se on nyt kielletty 1 momentin 4 kohdassa. Tämän lisäksi tupakointi olisi kielletty myös muiden kulkuneuvojen sisätiloissa silloin, kun tilassa oleskelee alle 18-vuotias. Säännös merkitsisi sitä, että tupakointi olisi kielletty esimerkiksi yksityisauton sisätiloissa lasten ollessa autossa. Tupakkalain 32 ja 33 §:n rangaistussäännöksiä ei esityksessä ehdoteta muutettavaksi, joten henkilöä, joka tupakoi kiellon vastaisesti muussa kuin yleisessä liikennevälineessä ei rangaistaisi tu-

pakointirikkomuksesta. Vastaavasti kulkuneuvon haltijaa, joka sallisi kiellon vastaisen tupakoinnin muussa kuin yleisessä liikennevälineessä, ei rangaistaisi tupakkalain suojaamistoimenpiteiden rikkomisesta.

Pykälän 1 momentin 7 kohdan mukaan tupakointi ehdotetaan kiellettäväksi asunto-osakeyhtiön tai muun asuinyhteisön yhteisissä ja yleisissä sisätiloissa. Asuinyhteisön yhteisillä ja yleisillä tiloilla tarkoitettaisiin esimerkiksi rappukäytäviä ja asukkaiden yhteiskäytössä olevia tiloja kuten ullakkotiloja, pyöräkelareita, muita säilytystiloja, kerho- huoneita, saunatiloja ja pesutupia.

Pykälän 1 momentin 8 kohdan mukaan tupakointi kiellettäisiin katoksissa, katsomoissa ja muilla ulkoalueilla järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa, joissa osallistujat oleskelevat paikoillaan. Tupakointi olisi siten kiellettyä ulkoalueelle rakennetuissa katoksissa ja katoksissa silloin, kun niissä järjestetään esimerkiksi urheilukilpailuja, otteluita, elokuvanäytöksiä sekä teatteri- ja oopperanäytöksiä. Tupakointi olisi myös kiellettyä muilla ulkoalueilla järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa, joissa tilaisuuden osallistujat tai katsojat oleskelevat tilaisuuteen liittyen omilla istuma- tai seisomapaikoillaan. Majoitus- ja ravitsemistominna-annetun lain (308/2006) 1 §:n 4 momentin mukaan yleisötilaisuuksien järjestämiseen ravitsemisliikkeessä sovelletaan kokoontumislakia, jollei tilaisuus kuulu liikkeen tavanomaiseen toimintaan. Tämän vuoksi tupakointikielto koskisi myös ravitsemisliikkeen ulkoaluetta, jos asiakkaat seuraavat pöydistään tai paikoiltaan esimerkiksi musiikkiesitystä tai muuta ohjelmaa.

Koska tupakointikieltojen tavoitteena on suojella väestöä tahattomalta altistumiselta tupakansavulle, säännöksen tarkoituksena on, että kenenkään ei tarvitse siirtyä järjestäjän osoittamalta paikaltaan tai muutoin itselleen varaamal-

taan paikalta pois sen vuoksi, että paikan läheisyydessä tupakoidaan. Säännöksen mukaan tupakointi olisi sallittua kaikissa ulkoalueilla järjestettävissä tilaisuuksissa, jos se tapahtuisi muualla kuin varsinaisella katsomo- tai katosalueella taikka tilaisuuteen liittyvällä katsomo- tai oleskelualueella.

Pykälän 3 momentin mukaan asunto-osakeyhtiö ja muu asuinyhteisö voisi kieltää tupakoinnin hallitsemallaan yhteisellä ulkoalueella rakennuksen ilmanottoaukkojen läheisyydessä, lasten leikkialueilla ja yhteisillä parvekkeilla. Piha-aluetta hallitseva asuinyhteisö voisi siten tarpeen niin vaatiessa kieltää tupakoinnin rakennuksen ilmanvaihtoon kuuluvien venttiilien ja muiden aukkojen läheisyydessä tai yhteisillä parvekkeilla, jotta tupakansavu ei kulkeutuisi ulkoa sisätiloihin. Tarpeen vaatiessa asuinyhteisö voisi myös kieltää tupakoinnin yhteisellä ulkoalueella olevalla lasten leikkialueella suojellakseen lapsia tupakansavulle altistumiselta.

Tupakkalain 33 §:n mukaan esimerkiksi sisätilan tai ulkoalueen haltija tai hänen edustajansa, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta sallii tupakoinnin 12 §:n vastaisesti sisätilassa tai ulkoalueella, jossa se on kiellettyä, on jollei laiminlyöntiä voida pitää vähäisenä ja jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, tuomittava tupakkalain suojaamistoimenpiteiden rikkomisesta sakkoon. Voimassa olevan 13 §:n 5 momentin mukaan tilan haltijan tulee asettaa näkyville tupakointikiellon osoittavat opasteet. Tupakkalain 32 §:n rangaistussäännöstä sovellettaisiin mainituissa tiloissa oleskelevaan henkilöön, joka huomautuksista huolimatta jatkaa tupakointia tupakkalain säännösten vastaisesti.

Voimassa olevassa pykälässä ja ehdotetuissa muutoksissa on tupakointikieltoja, joiden valvonta ja toteuttaminen voi käytännössä olla

vaikeaa. Esimerkiksi päiväkodin pihalueella tai kerrostalon yhteisissä tiloissa tupakointikielto merkitsee käytännössä sitä, että tilan haltija tai hänen edustajansa on velvollinen puuttumaan tietoonsa tulleeseen tupakointiin niillä keinoilla, joita hänen käytettävissään on. Rikosoikeudellisen vastuun jakautumisesta esimerkiksi oikeushenkilöiden toiminnan yhteydessä ei ole nimenomaisia säännöksiä. Vastuun jakautuminen on yksittäistapauksellista ja liittyy tässä tapauksessa erityisesti siihen, onko tupakointikieltoja osoittavat opasteet päätetty asettaa näkyville ja millaiset ohjeet mahdollisille työntekijöille on annettu. On huomattava, että yksityishenkilö ei voi käyttää voimakeinoja tupakointin estämiseen tai henkilön poistamiseen tilasta.

13 §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi tupakointiin tarkoitettujen tilojen järjestämisestä erityisesti niiden sisätilojen yhteyteen, joissa tupakointi on 12 §:n säännösten mukaan kiellettyä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin nykyiseen tapaan tupakointiin varattavan huoneen tai muun tilan järjestämisestä sellaisen sisätilan yhteyteen, jossa tupakointi on kielletty. Tupakointiin varattavaa huonetta tai tilaa ei esityksen mukaan voitaisi järjestää 12 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdissa mainittujen perhepäivähoidon, päiväkotien, hoitolaitosten, oppilaitosten ja oppilasasuntoloiden sisätiloihin eikä 7 kohdassa mainittuihin yhteisiin ja yleisiin sisätiloihin. Edelleen tupakointiin varattavaa huonetta tai muuta tilaa ei voitaisi nykyiseen tapaan järjestää sellaisen sisätilan yhteyteen, joka on pääasiassa alle 18-vuotiaiden käytössä. Tällaisia tiloja voivat olla esimerkiksi lasten ja nuorten harrastus- ja kokoontumistilat.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi hotellin ja muun majotusliikkeen majoitushuoneita koskeva uusi tupakointirajoitus. Tupakointi

asiakkaille tarkoitetuissa sisätiloissa olisi nykyään 12 §:n mukaan kielletty, mutta voimassa olevan 13 §:n 2 momentin mukaan tupakointi voidaan sallia joko joissakin tai kaikissa majoitushuoneissa. Ehdotuksen mukaan tupakointi voitaisiin sallia enintään kymmenesosassa huoneista, mutta huoneiden lukumäärästä riippumatta kuitenkin vähintään kolmessa majoitushuoneessa. Pykälän 1 momentin mukaan tupakoinnin sallimisen edellytyksenä on aina, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan niihin sisätiloihin, joissa tupakointi on kielletty. 2 momentin mukaan toinen vaadittava edellytys on työntekijöiden suojele ympäristön tupakansavulle altistumiselta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin kansainvälisessä meriliikenteessä käytettävien alusten ravintoloiden ja muiden ravitsemisliikkeiden poikkeuksesta ehdotuksen 12 §:n 1 momentin 5 ja 6 kohdissa säädettyyn tupakointikieltoon. Säännös vastaa sisällöltään voimassa olevaa pykälän 2 momentin säännöstä.

Pykälän 4 ja 5 momentissa säädettäisiin nykyisin voimassa olevista työyhteisöjen sisätilojen ja työtilojen tupakointikielloista ja rajoituksista.

Pykälän 6 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tupakointikieltoja ja tupakointitiloja osoittavista opasteista. Lain 12 §:ssä tarkoitetun sisätilan haltijan ja yleisen tilaisuuden järjestäjän sekä pykälän 1 momentissa tarkoitetun tupakointiin varatun tilan haltijan tulisi nykyiseen tapaan asettaa näkyville tupakointikiellon tai tupakointiin varatun tilan osoittavat opasteet. Velvollisuus koski myös ulkoalueella järjestettävän yleisen tilaisuuden järjestäjää, jonka tehtävänä olisi merkitä tupakointikieltoalue katsojille selvästi havaittavalla tavalla. Velvollisuutta ehdotetaan laajennettavaksi myös muihin 12 §:ssä mainittujen ulkoalueiden haltijoihin. Tupakointikieltoa osoittavat opasteet tulisi siten asettaa myös päiväkotien ja pykälässä mai-

nittujen hoitolaitosten ja oppilaitosten ulkoalueille sekä sellaisille ulkoalueille, joihin asunto-osakeyhtiö tai muu asuinyhteisö on päättänyt tupakointikiellon. Lain 12 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi myös sellaisista tilannekohtaisista tupakointikielloista, jotka riippuvat välittömästi sisätilassa oleskelevien ihmisten iästä. Selvyden vuoksi 6 momentissa ehdotetaan, että opasteita koskevat säännökset eivät koskisi luonnollisen henkilön kotia tai muuta kuin yleistä kulkuneuvoa eli käytännössä perhepäivähoidon aikais- ta ja esimerkiksi yksityisauton sisätilaa koskevaa tupakointikieltoa. Tarkemmat säännökset opasteesta ja sen asettamisesta voitaisiin nykyiseen tapaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

13 a §. Pykälässä säädetään nykyisin muun ohella kulkuneuvon haltijan oikeudesta poistaa tupakoitsija kulkuneuvosta, jossa tupakointi on kielletty. Säännöksessä on pykälän esitöiden mukaan tarkoitettu yksinomaan yleistä kulkuneuvoa, vaikka sana ”yleinen” puuttuu pykälästä. Lain 12 §:ssä ehdotetaan tupakointikieltoa myös muihin kulkuneuvoihin lasten läsnä ollessa. Koska näitä tilanteita varten ei ole syytä säätää laissa erityisiä tupakointikiellon täytäntöönpanoa koskevia säännöksiä, esityksessä ehdotetaan pykälän tarkentamista koskemaan vain yleisiä kulkuneuvoja.

13 e §. Pykälän mukaan työsuojeluviranomaisen, tupakkalain valvontaa suorittavan kunnan viranomaisen ja tarvittaessa poliisin on nykyisin ilmoitettava alkoholilaissa tarkoitettulle anniskelulupaviranomaiselle havaitsemastaan tupakointitilaa koskevien säännösten rikkomisesta ja rakennusvalvontaviranomaiselle tupakointitilan rakentamista, kunnosapitoa tai korjaus- ja muutostyötä koskevien säännösten ja määräysten rikkomisesta. Työsuojeluviranomaisen ja kunnan valvontaviranomaisen tulee myös ilmoittaa toisilleen havaitsemistaan rikkomuksista.

Pykälään ehdotetaan säädettäväksi lisäksi, jonka mukaan alkoholilain

42 §:ssä tarkoitetulla valvontaviranomaisella olisi vastaava velvollisuus ilmoittaa työsuojeluviranomaiselle ja tupakkalain 14 a §:ssä tarkoitettulle kunnan valvontaviranomaiselle tupakointitilaa ja ulkona tapahtuvaa tupakointia koskevien säännösten rikkomisesta.

14 b §. Pykälässä säädetään nykyisin tupakkalakia valvovista viranomaisista. Pykälän 1 momentissa oleva viittaus työsuojeluviranomaisen suorittamaan 12 §:n 1 momentin 6 kohdan valvontaan ehdotetaan poistettavaksi, sillä kyseistä kohtaa ei edes voimassa olevassa laissa enää ole. Momentissa oleva viittaus työtilojen tupakointitiloja koskevaan 13 §:n 3 momenttiin koskisi ehdotuksen mukaisesti 13 §:n 4 momenttia.

Pykälän 3 momentin mukaan poliisi valvoo lain 12 §:n 1 momentin 3 ja 5 kohdan noudattamista. Mainitussa 3 kohdassa säädetty sisätiloissa järjestettäviä yleisiä tilaisuuksia koskeva tupakointikielto siirtyisi ehdotuksessa 4 kohdaksi ja lisäksi uudessa 8 kohdassa säädettäisiin ulkoalueilla järjestettäviä yleisiä tilaisuuksia koskevasta tupakointikiellosta. Työyhteisöjen yhteisten, yleisten sekä asiakkaille tarkoitettujen sisätilojen tupakointikielto nykyisessä 5 kohdassa säilyisi entisellään. Poliisin valvontavelvollisuutta koskeva säännös viittaisi siten ehdotuksen mukaan 12 §:n 1 momentin 3, 4 ja 8 kohtaan.

17 §. Pykälässä oleva maininta automaattisten myyntilaitteiden sijoittamisen valvonnasta ehdotetaan poistettavaksi. Koska kyse on siirtymäajanakin tupakkatuotteiden myynnistä, säilyy kunnilla edelleen valvontavelvollisuus myös automaattisista myyntilaitteista tapahtuvaan myyntiin. Pykälässä oleva maininta tupakkatuotteiden sijoittelun valvonnasta ehdotetaan muutettavaksi koskemaan esilläpitoa.

Pykälässä mainittu Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus ehdotetaan muutettavaksi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoksi. Pykälän 2 momentin 1

kohdassa ehdotetaan korjattavaksi 10 c §:ään tehty virheellinen viittaus 10 d §:ksi.

18 §. Pykälässä mainittu Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus ehdotetaan muutettavaksi Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastoksi.

19 §. Pykälässä mainittu Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus ehdotetaan muutettavaksi Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastoksi.

20 §. Pykälässä mainittu Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus ehdotetaan muutettavaksi Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastoksi.

21 §. Pykälässä oleva virheellinen viittaus 7 a §:n 2 momenttiin ehdotetaan muutettavaksi saman pykälän mainontaan koskevaan 3 momenttiin ja vähittäismyyntipakkausta koskeva viittaus 7 a §:n 1 momenttiin ehdotetaan laajennettavaksi myös 2 momenttiin. Pykälän 5 momentissa olevat viittaukset ehdotetaan korjattavaksi ehdotuksen mukaisesti pykäliin, joissa säädetään viranomaisen valvottavista asioista. Pykälässä mainittu Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus ehdotetaan muutettavaksi Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastoksi.

31 ja 31 a §. Tupakan markkinointirikkomusta ja markkinointirikosta koskeviin pykäliin lisättäisiin tupakan vastikkeen mainonnan ja myynninedistämisen kielto. Markkinointirikkomusta koskevaan pykälään lisättäisiin viittaus tupakkatuotteiden esilläpidon kieltoon. Pykälässä oleva virheellinen viittaus 7 a §:n 2 momenttiin ehdotetaan muutettavaksi mainontaa koskevaan 3 momenttiin.

31 c §. Pykälässä säädetään nykyisin tupakkatuotteiden myyntiä koskevien säännösten vastaisista rangaistavaksi säädettyistä teoista. Pykälän rikosnimike ehdotetaan muutettavaksi tupakan myyntirikkomuksesta myyntirikokseksi, josta ehdotetaan

säädettyä sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Rangaistusuhka koskisi vain tahallisia tekoja.

Pykälän 1 kohdan mukaan rangaistavaa olisi myydä tai muutoin vastiketta vastaan luovuttaa tai välittää tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä alle 18-vuotiaalle tupakkalain 10 §:n 1 momentin vastaisesti. Voimassa olevassa pykälässä rangaistavaa on vain elinkeinotoiminnassa tapahtuva myyminen tai muu luovuttaminen alaikäiselle. Käytännössä tästä vähittäismyyntikiellon rikkomisesta määrätään seuraamus hallinnollisessa menettelyssä luvan haltijalle tupakkalain 33 a §:n nojalla. Luvan haltijan menettely voi kuitenkin jossain tilanteissa olla niin moitittavaa, että rikosoikeudellinen seuraamuksen määrääminen on perusteltua. Hallinnolliset seuraamukset on myös mahdollista kohdistaa vain luvan haltijaan, vaikka vähittäismyyntikieltojen valvomisesta vastaa myyntitilanteesta kukin myyjä itsenäisesti. Myyjä voi luvan haltijan ohella tai haltijan tietämättä syyllistyä tupakkalain vastaiseen myyntiin.

Ehdotuksen mukaan tupakkatuotteen tai tupakointivälineen myyminen taikka muu vastiketta vastaan luovuttaminen tai välittäminen alaikäisille olisi rangaistavaa myös muutoin kuin elinkeinotoiminnassa. Tupakkatuotteen tai tupakointivälineen myynnissä vastike maksetaan rahana, mutta myös esineen antaminen tai palvelus voidaan katsoa vastikkeeksi. Välittämiseen syyllistyisi henkilö, joka hankkii tupakkatuotteen toisen puolesta ja lukuun ja luovuttaa sen toimeksiantajalleen. Hankkimista edeltää etukäteinen pyyntö tai toimeksianto. Tupakkatuotteen ostaminen kaupasta ja sen luovuttaminen ostamista pyytäneelle alaikäiselle, vaikka välittäjä ei saisi tästä mitään palkkiota, olisi rangaistavaa tupakan myyntirikoksena. Myyntirikoksena ei rangaistaisi vastikkeetonta tupakkatuotteen luovuttamista lapselle, vaikka ehdotetun 10 §:n mukaan sekä myynti että muu luovuttaminen olisi kiellettyä.

Pykälän 2 kohdan mukaan suussa käytettävän tupakan 10 a §:n vastainen myynti, vastiketta vastaan tapahtuva luovuttaminen tai sen välittäminen olisi rangaistavaa. Vastavasti 1 kohdan mukaisesti suunuuskan tarjoaminen ilman vastiketta ei olisi rangaistavaa, vaikka ehdotetun 10 a §:n mukaan sekä myynti että muu luovuttaminen olisi kielletty.

Pykälän 3 ja 4 kohdassa säädetäisiin nykyiseen tapaan rangaistavaksi säädetyistä luvattomasta tupakkatuotteen vähittäismyynnistä ja säännösten vastaisesta tupakkatuotteen tukkumyynnistä. 4 kohdassa oleva virheellinen viittaus 10 c §:ään korjattaisiin tukkumyyntiä koskevaksi 10 d §:ksi.

31 d §. Pykälässä säädetään rangaistavasta tupakkalain vastaisen tuotteen myynnistä. Tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkausta koskeva viittaus 7 a §:n 1 momenttiin ehdotetaan laajennettavaksi myös 2 momenttiin.

31 e §. Pykälässä säädetään tupakkatuoterikkomuksena rangaistavaksi säädetyistä lain 7 §:n 3 momentista poikkeavien tupakkatuotteiden maahantuonnista 7 b §:n vastaisesti.

Pykälän 1 momentin mukaan 11 §:n vastaisesta tupakkatuotteen maahantuonnista alle 18-vuotiaana ja 10 a §:n vastaisesta suussa käytettäväksi tarkoitettun tupakan maahantuonnista voitaisiin tuomita sakkorangaistus. Nuuskan laitton maahantuonti voi täyttää nykyisen oikeuskäytännön mukaisesti myös salakuljetuksen tai veropetoksen tunnusmerkit. Korkeimman oikeuden tuomiosta KKO 2007:45 ilmenevän periaatteen mukaan nuuskan lain vastaisen tuonnin tunnusmerkistö täyttyisi, kun esimerkiksi internetistä tilattu nuuskalähetys on saapunut Suomen maa- tai merialueelle, vaikka lähetys ei läpäisisikään tulliviranomaisten suorittamaa tarkastusta, eikä sitä luovutettaisi vastaanottajalle.

33 a §. Pykälässä säädetään tupakkatuotteen vähittäismyyntilupaa koskevista hallinnollisista seuraamuk-

sista. Ehdotuksen mukaan pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan seuraamus voitaisiin määrätä silloin, kun luvanhaltija pitää tupakkatuotteita esillä vähittäismyyntipaikassa 8 a §:n vastaisesti.

1.2 Laki lääkelain muuttamisesta

54 a §. Pykälän 1 momentti ehdotetaan muutettavaksi siten, että kauppojen, huoltoasemien ja kioskien lisäksi nikotiinivalmisteita voitaisiin myydä vähittäismyyntiluvan perusteella myös ravitsemisliikkeistä. Ravitsemisliikkeellä tarkoitetaan majointus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (308/2006) 1 §:n mukaan elintarvikehuoneistoa, jossa harjoitetaan ammattimaisesti tapahtuvaa ruoan tai juoman tarjoamista yleisölle elintarvikelaissa (23/2006) tarkoitetussa elintarvikehuoneistossa nautittavaksi.

54 e §. Pykälässä säädetään nikotiinivalmisteiden sijoittelusta vähittäismyymälässä ja vähittäiskaupassa myytävien valmisteiden käyttöohjeista. Koska nikotiinivalmisteiden myynti olisi sallittua myös ravitsemisliikkeissä, ehdotetaan pykälän 1 ja 2 momentissa olevat viittaukset vähittäismyymälöihin ja vähittäiskauppaan muutettavaksi koskemaan vähittäismyyntiä.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tupakkalain muuttamista koskevan ehdotuksen 8 a §:n 4 momentin mukaan tupakkatuotteiden vähittäismyyjä voisi tupakkatuotteiden esilläpitokiellon estämättä esittää pyynnöstä ostajalle painetun luettelon myytävänä olevista tupakkatuotteista ja niiden hinnoista. Tämän luettelon sisällöstä ja ulkoasusta säädettäisiin ehdotuksen mukaan tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

Asetuksessa säädettäisiin myytävänä olevien tupakkatuotteiden yhdenmukainen esittämistapa, jotta lu-

ettelo ei sisältäisi tupakkatuotteiden mainontaa ja muuta myyinnedistämistä. Käytännössä tupakkatuotteiden tavaramerkit, pakkauksen sisällön määrä ja hinta tulisi kuvata yhdenmukaisin kirjasimin mustalla painovärillä valkoisella pohjalla. Asetuksessa säädettävät luettelon sisältöä ja ulkoasua koskevat täsmälliset säännökset estäisivät esimerkiksi halvimpien tuotteiden tai uutuustuotteiden erityisen esittelyn luettelossa.

3 Voimaantulo

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan keväällä 2010.

Tupakkatuotteiden esilläpitoa koskeva tupakkalain 8 a § ehdotetaan voimaantulosäännöksen 2 momentin mukaan kuitenkin tulevaisuuteen voimaan noin kahden vuoden siirtymäajan jälkeen eli vuoden 2012 alusta.

Tupakkatuotteiden myyntikieltoa automaattisista myyntilaitteista koskeva tupakkalain 10 a §:n 2 momentti ehdotetaan voimaantulosäännöksen 3 momentissa tulevaisuuteen voimaan noin neljän vuoden siirtymäajan jälkeen eli vuoden 2014 alusta. Ennen säännöksen voimaantuloa sovellettaisiin automaattisia myyntilaitteiden valvonnan suhteen nyt ehdotetun lain voimaan tullessa voimassa ollutta 11 §:ää ja 31 c §:n 2-kohtaa. Ehdotuksen mukaan automaattisiin myyntilaitteisiin ei sovellettaisi siirtymäkauden aikana lain 8 a §:ää. Vuoden 2012 alusta siirtymäajan loppuun myyntilaitteissa voitaisiin siten nykyiseen tapaan esittää myyntivalikoimassa olevat tupakkatuotteet, tuotteiden kuvat ja niiden tavaramerkit.

Tupakointi voitaisiin nykyiseen tapaan voimaantulosäännöksen 4 momentin mukaan sallia hotellin ja muun majoitusliikkeen asiakkaiden majoitushuoneissa ehdotetun 13 §:n

2 momentin estämättä vuoden 2012 alkuun asti.

Ennen ehdotettujen lakien voimaantuloa voitaisiin ehdotuksen mukaan ryhtyä niiden täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Ehdotetun tupakkatuotteiden esilläpitokiellon tavoitteena on rajoittaa tupakkatuotteiden markkinointia. Perustuslain 12 §:ssä turvattu sananvapaus kattaa lähtökohtaisesti myös mainonnan ja markkinoinnin, vaikkei kaupallinen viestintä kuulukaan sananvapauden ydinalueelle.

Mainontaan ja markkinointiin voidaan perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan kohdistaa pidemmälle meneviä rajoituksia kuin sananvapauden sisällöllisellä ydinalueella olisi mahdollista. Toisaalta myös mainontaa ja markkinointia koskevan sääntelyn tulee täyttää perusoikeutta rajoittavalta lailta vaadittavat yleiset edellytykset (PeVL 19/2002 vp, s. 3/I, PeVL 9/2004 vp, s. 7/I, PeVL 37/2005 vp, s. 4/I).

Tupakkatuotteiden mainonta kiellettiin jo tupakkalain säätämisen yhteydessä vuonna 1976. Hallituksen esitys laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi (HE 693/1976 vp) käsiteltiin tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Eduskunnan perustuslakivaliokunta katsoi miehitinnössään (PeVM 4/1976 vp), että tupakan terveysvaaroista johtuen sen markkinoinnissa elinkeinonharjoittajan vapauksiin voidaan puuttua tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä annettavin säännöksin.

Vuonna 1995 kiellettiin tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkin tai muun tunnusmerkin liittäminen muun tuotteen ja palvelun mainontaan tai muuhun myyinnedistämiseen sekä elinkeinotoiminnassa yleisesti käytetyn muun tuotteen tavaramerkin tai muun tunnusmer-

kin käyttäminen tupakkatuotteen markkinoinnissa. Hallituksen esityksessä (HE 116/1993 vp.) todettiin, että esityksessä esitetyllä tavalla voidaan rajoittaa tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä myös tavaramerkin käyttämistä tupakkatuotteen markkinoinnissa sekä tupakkatuotteen tavaramerkin liittämistä muun tuotteen markkinointiin kuluttajien suojelemiseksi tupakoinnilta ja sen aiheuttamilta terveyshaitoilta.

Nyt ehdotetun sääntelyn tarkoituksena on ehkäistä ja vähentää erityisesti lasten ja nuorten altistumista tupakkatuotteiden markkinoinnille. Tupakkatuotteiden esilläpidon kiellon tarkoituksena on varmistaa, ettei jo säädettyjä tupakkamainonnan ra-

joituksia kierretä sellaisilla markkinoinnin keinoilla, joita ei tähän asti ole kielletty. Ehdotuksella ei rajoitetaisi tupakkatuotteiden tavaramerkkien käyttöä tavaroiden tunnuksena, vaan niiden esittämistä väestön arkielämään kuuluvassa ympäristössä. Esitettyjen rajoitusten taustalla on perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä kansanterveyden edistämiseen ja lasten suojeluun liittyviä perusteita.

Kaiken kaikkiaan on arvioitavissa, että esitykseen sisältyvät lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

I.

**Laki
toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi
annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 13 päivänä elokuuta 1976 annetun lain (693/1976) 10 b §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 984/2008,

muutetaan lain nimike, 1 §, 2 §:n 16 kohta, 6 a ja 6 b §, 4 luvun otsikko, 7, 8, 10, 10 a ja 11–13 §, 13 a §:n suomenkielinen sanamuoto, 13 e §, 14 b §:n 1 ja 3 momentti, 17—21, 31, 31 a, 31 c ja 31 d §, 31 e §:n 1 momentti ja 33 a §:n 1 momentin 1 kohta,

sellaisena kuin niistä ovat 2 §:n 16 kohta, 12 ja 13 e § sekä 14 b §:n 1 ja 3 momentti laissa 700/2006, 6 a § laissa 498/2002 ja mainituissa laissa 984/2008, 6 b, 11 ja 18 § mainituissa laissa 498/2002, 4 luvun otsikko ja 31 e §:n 1 momentti laissa 412/2009, 7 § mainituissa laeissa 498/2002, 984/2008 ja 412/2009,

8 § laissa 765/1994 ja mainituissa laissa 984/2008, 10 § mainituissa laissa 765/1994, laissa 487/1999 ja mainituissa laissa 984/2008, 10 a § mainituissa laissa 487/1999, 13 § mainituissa laeissa 765/1994 ja 700/2006, 13 a §:n suomenkielinen sanamuoto mainituissa laissa 765/1994, 17, 31, 31 a, 31 c, 31 d ja 33 a §:n 1 momentin 1 kohta mainituissa laissa 984/2008, 19 § laissa 1148/1994, 20 § mainituissa laeissa 487/1999 ja 498/2002, 21 § laissa 1541/2001 ja mainituissa laeissa 498/2002 ja 984/2008 sekä

lisätään 2 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 953/1992 ja mainituissa laeissa 487/1999, 498/2002, 700/2006 ja 984/2008, uusi 17 ja 18 kohta ja lakiin uusi 8 a § seuraavasti:

TUPAKKALAKI

1 §

Tässä laissa säädetään toimenpiteistä, joilla ehkäistään tupakkatuotteiden käytön aloittamista, edistetään niiden käytön lopettamista ja suojellaan väestöä tupakansavulle altistumiselta.

Lain tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden käytön loppuminen.

2 §

Tässä laissa tarkoitetaan:

— — — — —

16) työyhteisön asiakkaille tarkoitettulla tilalla työyhteisössä asiakkaille varattua tai heidän käytössään olevaa sisätilaa;

17) yleisellä tilaisuudella kokoon-tumislaisissa (530/1999) tarkoitettua

yleistä kokousta ja yleisötilaisuutta; sekä

18) tupakkasponsoroinnilla sellaista julkista tai yksityistä tapahtumalle, toiminnalle tai henkilölle annettavaa tukea, jonka tavoitteena taikka suorana tai epäsuorana vaikutuksena on tupakkatuotteen myynnin edistäminen.

6 a §

Testauslaboratorion, joka suorittaa 6 §:n 2 momentissa tarkoitettut mittaukset, varmistamisen tai todentamisen, on oltava Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston hyväksymä ja valvoma. Lupa- ja valvontavirasto pitää luetteloa hyväksytyistä laboratorioista.

Testauslaboratorion hyväksymistä koskeva hakemus on toimitettava lupa- ja valvontavirastolle. Lupa- ja valvontavirasto hyväksyy laboratori-

on, jos laboratorio esittää hakemuksensa liitteenä todistuksen siitä, että Mittatekniikan keskus on todennut, että laboratorio täyttää kansainväliset vaatimukset testauslaboratorioiden pätevyydestä ja että sen pätevyysalueeseen kuuluvat 6 §:n 2 momentissa tarkoitettut testausmenetelmät.

Testauslaboratorioksi voidaan hyväksyä vain viranomainen. Tupakkatuotteen maahantuojan tai valmistajan yhteydessä toimiva testauslaboratorio voidaan kuitenkin hyväksyä suorittamaan omien tuotteidensa mittaukset tai varmistamisen. Paloturvallisuusvaatimusten todentamisen voi suorittaa myös muu akkreditoitu tutkimuslaboratorio.

Testauslaboratorio katsotaan ilman eri päätöstä hyväksytyksi, jos testauslaboratorio, tupakkatuotteen valmistaja tai maahantuoja toimittaa lupa- ja valvontavirastolle todistuksen siitä, että toisen jäsenvaltion viranomainen on hyväksynyt testauslaboratorion, ja ilmoittaa ne perusteet, joilla laboratorio ja käytetyt testausmenetelmät on hyväksytty.

6 b §

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi keskeyttää laboratorion toiminnan määräajaksi tai peruuttaa laboratorion hyväksymisen, jos:

1) Mittatekniikan keskus toteaa, ettei testauslaboratorio täytä sen pätevyydelle tai testausmenetelmien pätevyydelle asetettuja vaatimuksia; tai

2) lupa- ja valvontavirasto on saanut toisen jäsenvaltion viranomaiselta tai muulta taholta perustellun tiedon siitä, etteivät testauslaboratorio tai testausmenetelmät täytä hyväksymiselle tai pätevyydelle asetettuja vaatimuksia, tai ettei laboratorion ilmoittamia mittaustuloksia voida pitää luotettavina.

Lupa- ja valvontavirasto voi keskeyttää laboratorion toiminnan määräajaksi myös, jos sillä on perusteltu syy epäillä testauslabo-

ratoriota koskevien tietojen oikeellisuutta tai testauslaboratorion toiminnan asianmukaisuutta.

Testauslaboratorion on ilmoitettava hyväksymisen edellytyksiä koskevista muutoksista lupa- ja valvontavirastolle.

Tarkemmat säännökset testauslaboratorioista ja niiden hyväksymisestä, hyväksymisen edellytyksistä, valvonnan toteuttamisesta sekä lupa- ja valvontavirastolle tehtävistä ilmoituksista annetaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella. Ministeriön asetuksella voidaan säätää myös Euroopan yhteisöjen komissiolle tehtävistä testauslaboratorioista koskevista ilmoituksista.

4 LUKU

Maahantuonti, hallussapito, myynti ja muu luovuttaminen sekä mainonta

7 §

Tupakkatuotteita saa elinkeinotoiminnassa myydä tai muutoin luovuttaa vain tämän pykälän ja 7 a §:n 1 ja 2 momentin mukaisissa vähittäismyyntipakkauksissa. Pakkauksen vähimmäiskoko on 30 grammaa irtotupakkaa, 20 savuketta tai 10 pikkusikaria. Sikareita voidaan kuitenkin myydä irrallisina. Irrallisena myytävän sikarin on oltava varustettu asianmukaisilla merkinnöillä.

Tupakkatuotteita ei saa, sikareita lukuun ottamatta, myydä vähittäismyyntipakkauksessa, joka sisältää pienempiä pakkauksia tai joka voidaan jakaa pienempiin pakkauksiin.

Tupakkatuotteen valmistajan tai maahantuojan on ennen tupakkatuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuvaa myyntiä tai muuta luovuttamista merkittävä tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkaukseen:

1) suomeksi ja ruotsiksi varoitukset tupakan aiheuttamista terveyshaitoista;

2) suomeksi ja ruotsiksi savukkeesta poltettaessa syntyvän tervan, niko-

tiin ja hiilimonoksidin määrät; ja

3) tuotteen tunnistamista ja jäljittämistä varten tarvittavat tiedot.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voidaan säätää 1 ja 3 momentissa tarkoitettujen merkintöjen pinta-alasta, sijainnista, tekstistä, kuvista, vuorottelemisesta, kehystämisestä ja muusta määrittelystä.

Tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkaukseen tulevista valmisteverotukseen liittyvistä merkinnöistä on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään.

Tämän pykälän 3 momentin säännös suomen ja ruotsin kielen käyttämisestä merkinnöissä ei koske maasta vietävää tupakkatuotetta tai tupakointivälinettä eikä tupakkatuotteiden tai tupakointivälineiden myyntiä ammattimaisessa kansainvälisessä liikenteessä olevassa vesitai ilma-aluksessa myytäväksi taikka niiden myyntiä tällaisessa aluksessa tai lentoasemalla sijaitsevassa verotomien tavaroiden myymälässä.

8 §

Tupakkatuotteen mainonta ja epäsuora mainonta on kielletty. Epäsuorana mainontana pidetään erityisesti tupakkatuotteen myynnin edistämistä muun hyödykkeen mainonnan yhteydessä siten, että muun hyödykkeen tunnuksena käytetään sellaisenaan tai tunnistettavasti muunnettuna tupakkatuotteelle vakiintunutta tunnusta tai että muutoin välittyy mielikuva tietystä tupakkatuotteesta. Mitä edellä säädetään tupakkatuotteesta, koskee myös tupakkaa, tupakan vastiketta, tupakkajäljitelmaa ja tupakointivälinettä. Mitä edellä säädetään mainonnasta, koskee myös tupakkasponsoroimista ja muuta myynninedistämistoimintaa.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei kuitenkaan sovelleta mainontaan julkaisussa, joka on painettu ja julkaistu Euroopan yhteisöjen ulkopuolella ja jota ei ole ensisijaisesti suunnattu Euroopan yhteisöjen markkinoille ja

jonka pääasiallinen tarkoitus ei ole tupakan, tupakkatuotteen, tupakan vastikkeen, tupakkajäljitelmän tai tupakointivälineen mainonta.

Tupakan, tupakkatuotteen, tupakan vastikkeen, tupakkajäljitelmän sekä tupakointivälineen valmistaja tai maahantuoja voi antaa 1 momentin säännösten estämättä tuotetta markkinoidessaan sen myyntiin osallistuville tietoa tuotteensa hinnasta, koostumuksesta, ominaisuuksista ja valmistamisesta sekä muuta vastaavaa tuotetietoa. Tarkempia säännöksiä tuotetiedon sisällöstä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

8 a §

Tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkkien esilläpito tupakkatuotteiden vähittäismyynnissä on kielletty.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta sellaiseen erillisellä sisäänkäynnillä varustettuun pääosin tupakkatuotteita ja tupakointivälineitä myyvään myyntipaikkaan, jossa myytäviä tupakkatuotteita ei voida nähdä myyntipaikan ulkopuolelta ja jonne alle 18-vuotiailta on pääsy kielletty.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske tupakkatuotteiden myyntiä kansainvälisessä meriliikenteessä käytettävällä aluksella.

Tupakkatuotteiden vähittäismyyjä saa pyynnöstä esittää tupakkatuotteiden ostajalle vähittäismyynnissä myytävänä olevista tupakkatuotteista ja niiden hinnoista painetun luettelon, joka sisältää vain välttämättömän tuotetiedon yhdenmukaisella tavalla esitettynä. Luettelon sisällöstä ja ulkoasusta säädetään tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

10 §

Tupakkatuotetta ei saa myydä eikä muutoin luovuttaa alle 18-vuotiaalle.

Tupakkatuotteita myyvän henkilön tulee olla täyttänyt 18 vuotta. Sitä nuorempi henkilö saa kuitenkin myydä tupakkatuotteita, jos myynti

tapahtuu 18 vuotta täyttäneen henkilön valvonnan alaisena.

Tupakointivälineitä ei saa elinkeinotoiminnassa myydä tai muutoin luovuttaa alle 18-vuotiaalle.

Tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä myyvän elinkeinonharjoittajan tulee kustannuksellaan laatia ja toteuttaa omavalvontasuunnitelma 1 ja 3 momentissa säädettyjen kieltojen noudattamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset omavalvontasuunnitelman laatimisesta ja säädetään sen sisällöstä ja toteuttamisesta.

10 a §

Suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa ei saa maahantuoda, myydä tai muutoin luovuttaa. Maahantuontikielto koskee myös suussa käytettäväksi tarkoitetun tupakan hankkimista ja vastaanottamista postitse tai muulla vastaavalla tavalla Suomen ulkopuolelta. Yksityishenkilö saa kuitenkin omaa henkilökohtaista käyttöään varten tuoda maahan suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa matkatavarana mukanaan enintään 30 rasiaa edellyttäen, että rasia sisältää enintään 50 grammaa mainittua tupakkaa.

Tupakkatuotteiden myynti automaattisesta myyntilaitteesta on kielletty.

Tupakkatuotteiden myynti tullihuutokaupalla ja 12 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa mainituissa paikoissa on kielletty.

11 §

Tupakkatuotteiden maahantuonti ja hallussapito on kielletty alle 18-vuotiaalta.

12 §

Tupakointi on kielletty:

1) perhepäivähoidon sisätiloissa perhepäivähoidon aikana, päiväkotien sisätiloissa ja ulkoalueilla sekä lastensuojelulain (417/2007) tai mielenterveyslain (1116/1990) nojalla hoitoa antavien laitosten alle 18-vuotiaille tarkoitetuissa sisäti-

loissa ja heille tarkoitetuilla ulkoalueilla;

2) perusopetusta, ammatillista koulutusta ja lukio-opetusta antavien oppilaitosten sisätiloissa ja oppilasasuntoloissa sekä niiden käytössä olevilla ulkoalueilla;

3) virastojen ja viranomaisten sekä niihin verrattavien julkisten laitosten yleisölle ja asiakkaille varatuissa sisätiloissa;

4) sisätiloissa järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa;

5) työyhteisöjen yhteisissä ja yleisissä sekä asiakkaille tarkoitetuissa sisätiloissa, jollei jäljempänä toisin säädetä;

6) yleisten kulkuneuvojen sisätiloissa ja muiden kulkuneuvojen sisätiloissa silloin, kun tilassa oleskelee alle 18-vuotias;

7) asunto-osakeyhtiön tai muun asuinyhteisön asuinkiinteistöjen yhteisissä ja yleisissä sisätiloissa;

8) katoksissa, katsomoissa ja muilla ulkoalueilla järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa, joissa osallistujat oleskelevat paikoillaan.

Jos elinkeinonharjoittaja sallii tupakoinnin ravitsemisliikkeensä ulkona olevassa tarjoilutilassa tai muualla hallinnassaan olevalla ulkoalueella, hänen on huolehdittava, ettei tupakansavu kulkeudu sieltä avoimen ikkunan, oven, muun aukon tai ilmanvaihdon kautta ravitsemisliikkeen sisätiloihin.

Asunto-osakeyhtiö tai muu asuinyhteisö voi kieltää tupakoinnin hallitsemallaan yhteisellä ulkoalueella rakennuksen ilmanottoaukkojen läheisyydessä, lasten leikkialueella ja yhteisillä parvekeilla.

13 §

Edellä 12 §:n 1 momentin 3—6 kohdassa tarkoitettun sisätilan ja yleisen kulkuneuvon haltija ja yleisen tilaisuuden järjestäjä voi kuitenkin sallia tupakoinnin tähän tarkoitukseen varatussa huoneessa tai asianomaisen huoneiston tai tilan osassa siten, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan

niihin tiloihin, joissa tupakointi on kielletty. Tupakointia varten ei voida kuitenkaan järjestää erillistä huonetta tai muuta tilaa sellaisen sisätilan yhteyteen, joka on pääasiassa alle 18-vuotiaiden käytössä.

Tupakointi voidaan myös sallia enintään yhdessä kymmenestä hotellin tai muun majoitusliikkeen asiakkaiden majoitushuoneesta. Huoneiden lukumäärästä riippumatta tupakointi voidaan kuitenkin sallia kolmessa majoitushuoneessa. Tällöin on huolehdittava siitä, etteivät työntekijät joudu näissä huoneissa työskennellessään altistumaan tupakansavulle.

Tupakointi voidaan lisäksi sallia kansainvälisessä meriliikenteessä käytettävän aluksen ravintolassa ja muussa ravitsemisliikkeessä, jonka tarjoilu-tila on alle 50 m². Tätä suuremmasta tarjoiluutilasta voidaan varata tupakointiville enintään 50 prosenttia. Tällöin on kuitenkin huolehdittava, ettei tupakansavu pääse kulkutumaan sille alueelle, jolla tupakointi on kielletty. Samassa ravintolakokonaisuudessa samanaikaisesti avoinna olevat ravintolatilat katsotaan yhdeksi ravintolaksi. Tarjoiluutilalla tarkoitetaan aluetta, joka on varattu tarjolla olevan ruuan tai juoman nauttimiseen.

Työnantaja on velvollinen neuvoteltuaan asiasta työntekijöiden tai näiden edustajan kanssa kieltämään tupakoinnin tai rajoittamaan sitä siten, etteivät työntekijät tahattomasti altistu tupakansavulle niissä työyhteisön työtiloissa, joissa tupakointi ei ole 12 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan kielletty.

Mitä 12 §:n 1 momentin 5 kohdassa ja tämän pykälän 4 momentissa säädetään tupakoinnin kieltämisestä ja rajoittamisesta työyhteisöjen yhteisissä ja yleisissä sisätiloissa ja työtiloissa, ei sovelleta sellaiseen työtilaan, joka on työntekijän tai elinkeinon- ja muun ammatinharjoittajan kodissa, eikä muuhun työtilaan, joka on yksinomaan saman perheen jäsenten ja muiden samassa taloudessa asuvien käytössä.

Edellä 12 §:ssä tarkoitetun sisätilan tai ulkoalueen haltijan ja yleisen tilaisuuden järjestäjän sekä tämän pykälän 1—3 momentissa tarkoitetun tupakointiin varatun tilan haltijan tulee asettaa näkyville tupakointikiellon ja tupakointiin tarkoitetun tilan osoittavat opasteet, jollei kysymys ole luonnollisen henkilön kodista tai muusta kuin yleisestä kulkuneuvosta. Tarkempia säännöksiä opasteesta ja sen asettamisesta voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

13 a §

Jos joku tupakoi yleisessä kulkuneuvossa, sisätilassa tai ulkoalueella, jossa se on 12 tai 13 §:n säännösten perusteella kielletty, eikä kehotuksesta huolimatta lopeta tupakointia, saa yleisen kulkuneuvon haltija tai liikennehenkilökuntaan kuuluva, yleisen tilaisuuden järjestäjä taikka asianomaisen sisätilan tai ulkoalueen haltija taikka näiden edustaja poistaa hänet kulkuneuvosta, sisätilasta tai ulkoalueelta, jollei poistamista voida pitää kohtuuttomana.

13 e §

Työsuojeluviranomaisten, 14 a §:ssä tarkoitetun kunnan valvontaviranomaisen ja tarvittaessa poliisin on ilmoitettava alkoholilain (1143/1994) 41 ja 42 §:ssä tarkoitetulle lupaviranomaiselle tupakointitilaa koskevien säännösten rikkomisesta ja rakennusvalvontaviranomaiselle tupakointitilan rakentamista, kunnossapitoa tai korjaus- ja muutostyötä koskevien säännösten ja määräysten rikkomisesta. Alkoholilain mukaisen lupaviranomaisen on ilmoitettava työsuojeluviranomaiselle ja kunnan valvontaviranomaiselle havaitsemastaan tupakointitilaa ja ulkona tapahtuvaa tupakointia koskevien säännösten rikkomisesta. Työsuojeluviranomaisen ja 14 a §:ssä tarkoitetun kunnan valvontaviranomaisen tulee ilmoittaa toisilleen edellä tarkoitettujen säännösten ja määräysten rikkomisesta.

14 b §

Jollei tässä laissa säädetä toisin, tupakoinnin kieltämistä ja sen rajoittamista koskevan 12 §:n 1 momentin 5 kohdan ja 13 §:n 4 momentin säännösten noudattamista työyhteisössä valvovat työsuojeluviranomaiset siten kuin siitä säädetään työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetussa laissa (44/2006).

— — — — —
Tämän lain 12 §:n 1 momentin 4, 5 ja 8 kohdan noudattamista valvoo poliisi.

17 §

Kunnan tulee omasta aloitteestaan tai tehtyjen ilmoitusten perusteella suorittaa tupakkatuotteiden varastointi- ja myyntipaikkojen tarkastuksia sekä valvoa tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myyntiä ja esilläpitoa myyntipisteessä, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myynnin omavalvontaa, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden mainontaa ja muuta myynninedistämistoimintaa samoin kuin tupakointikieltojen ja rajoitusten noudattamista toimialueellaan.

Jos tarkastuksessa tai muutoin havaitaan säännösten vastaista toimintaa, kunnan tulee kieltää säännösten vastainen toiminta. Kunta voi myös ilmoittaa asiasta:

1) viralliselle syyttäjälle, jos kysymys on 8 a, 10, 10 b, 10 d tai 12 §:n, 13 §:n 1—3 tai 6 momentin taikka 13 b §:n säännösten vastaisesta menettelystä; sekä

2) Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle, jos kysymys on 5, 6, 6 a—6 c tai 7 §:n, 7 a §:n 1 tai 2 momentin taikka 8 tai 9 §:n vastaisesta menettelystä.

18 §

Jos tupakkatuotetta, tupakan vastiketta, tupakkajäljitelmää tai tupakointivälinettä mainostetaan taikka harjoitetaan sen muuta 7 a §:n 3 momentin taikka 8 tai 9 §:n vastaista

myynninedistämistä, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi kieltää mainonta- tai myynninedistämistoimen tilaajaa, sen toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa jatkamasta ja uudistamasta säännösten vastaista menettelyä.

Lupa- ja valvontavirasto voi kieltää tupakkatuotteen tai tupakointivälineen valmistajalta tai maahantuojalta tai muulta elinkeinonharjoittajalta tuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myymisen tai muun luovuttamisen:

1) jos tupakkatuote tai sen vähittäismyyntipakkaus on 5 §:n tai 7 §:n 1—3 momentin tai 7 a §:n 1 tai 2 momentin säännösten vastainen;

2) jos savukkeen terva-, nikotiini- ja hiilimonoksidipitoisuuksia ei ole tutkittu 6 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla tai 6 a §:n mukaisessa hyväksytyssä laboratoriossa taikka jos näistä pitoisuuksista ei ole tehty 6 b §:n 3 momentissa tai 6 c §:n 1 ja 2 momentissa säädettyä ilmoitusta;

3) jos virasto toteaa, että tupakkatuotteiden sisältämät terveydelle vaarallisten aineiden pitoisuudet poikkeavat siitä, mitä valmistaja tai maahantuoja on ilmoittanut, tai pakkausmerkinnät eivät vastaa tupakkatuotteiden sisältämien terveydelle vaarallisten aineiden pitoisuuksia; tai

4) virastolle toimitettujen 6 ja 6 a—6 c §:n mukaisten tietojen tarkistamiseksi.

Lupa- ja valvontavirasto voi määrätä 2 momentissa tarkoitetun myyntikiellon myös harkitessaan testauslaboratorion hyväksymisen tai hyväksymisen peruuttamisen edellytyksiä, jos sillä on perusteltu syy epäillä testauslaboratoriota koskevien tietojen oikeellisuutta tai testauslaboratorion toiminnan asianmukaisuutta. Myyntikieltoa määrättäessä on otettava huomioon, onko tupakkatuotteen ja tupakointivälineen valmistajalla tai maahantuojalla mahdollisuus tässä laissa tarkoitettujen velvoitteiden täyttämiseksi käyttää asian käsit-

telyn aikana toista hyväksyttyä testauslaboratoriota.

Lupa- ja valvontavirasto voi velvoittaa asettamassaan määräajassa 2 momentissa tarkoitetun valmistajan tai maahantuojan ottamaan tupakatuotteen tai tupakointivälineen pois markkinoilta.

Lupa- ja valvontaviraston on päälettävä myyntikiellon tai markkinoilta poistamista koskevan velvoitteen peruuttamisesta välittömästi sen jälkeen, kun tällaiselle viranomaisen määräykselle ei enää ole tässä laissa tarkoitettua perustetta.

19 §

Jos 18 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen säännösten vastaisen menettelyn jatkaminen tai uudistaminen on menettelyn laadun tai merkityksen johdosta tarpeen kiireellisesti estää, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi väliaikaisesti ennen asian lopullista ratkaisemista antaa tätä koskevan kiellon. Väliaikaista kieltoa koskeva määräys tulee voimaan heti, ja se voidaan peruuttaa ennen asian lopullista ratkaisemista.

20 §

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi 18 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 19 §:ssä säädetystä kiellosta tai 18 §:n 4 momentissa säädetystä markkinoilta poistamisesta päättäessään velvoittaa kiellon tai määräyksen saaneen suorittamaan asetetussa määräajassa ja viraston määräämällä tavalla oikaisutoimen, jos sitä säännösten vastaisesta menettelystä aiheutuvien ilmeisten haittojen vuoksi on pidettävä tarpeellisena.

Lupa- ja valvontavirasto tai kunta voi tehostaa tämän lain säännösten perusteella antamaansa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai uhalla, että asetetun määräajan jälkeen tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella. Uhkasakkoon ja teettämisuhaan sovelletaan, mitä uhkasakkolaissa (1113/1990) säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

21 §

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston antamaan kieltopäätökseen tai väliaikaista kieltoa koskevaan määräykseen, joka perustuu 7 a §:n 3 momentin taikka 8 tai 9 §:n vastaiseen mainontaan tai muuhun myynninedistämiseen taikka siihen, että tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkaus on 7 §:n 1—3 momentin taikka 7 a §:n 1 tai 2 momentin vastainen, sekä viraston näiden tehosteeksi asettamaan uhkasakkoon tai teettämisuhaan ei saa hakea valittamalla muutosta.

Kunnan tai sen 14 a §:ssä tarkoitetun viranhaltijan 1 momentissa tarkoitettussa asiassa kiellon noudattamisen tehosteeksi asettamaa uhkasakkoa tai teettämisuhaa koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Se, jolle uhkasakko tai teettämisuha on asetettu, voi saattaa asian hakemuksella viraston käsiteltäväksi 14 päivän kuluessa ohjeiden tiedoksisaannista. Lupa- ja valvontaviraston päätöksen saanut asianomainen voi saattaa asian edelleen markkinaoikeuden käsiteltäväksi siten kuin 3 momentissa säädetään.

Se, jolle lupa- ja valvontavirasto on antanut 1 momentissa tarkoitetun kieltopäätöksen tai väliaikaista kieltoa koskevan määräyksen taikka asettanut sen tehosteeksi uhkasakon tai teettämisuhan, voi hakemuksella saattaa asian markkinaoikeuden käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa päätöksen tai määräyksen tiedoksi saamisesta.

Kunnan tai lupa- ja valvontaviraston 1 momentissa tarkoitettussa asiassa asettaman uhkasakon tuomitsee ja teettämisuhan täytäntöönpanosta päättää uhkasakon tai teettämisuhan asettajan hakemuksesta markkinaoikeus.

Lupa- ja valvontaviraston tai kunnan 5, 6, 6 a—6 c §:n taikka kunnan 10, 10 a tai 12 §:n taikka 13 §:n 1—3 tai 6 momentin säännösten vastaisesti toimineelle asettaman uhkasakon tuomitsee ja teettämisuhan määrää täytäntöön pantavaksi uhkasakon tai

teettämisen asettajan hakemuksesta hallinto-oikeus.

31 §

Joka mainostaa tupakkaa, tupakkatuotetta, tupakan vastiketta, tupakkajäljitelmää tai tupakointivälinettä tai harjoittaa näiden muuta myyminen toimintaa taikka muutoin menettelee 7 a §:n 3 momentin taikka 8, 8 a tai 9 §:n säännösten vastaisesti, on tuomittava tupakan markkinointirikkomuksesta sakkoon. Mitä edellä säädetään, koskee mainonta- ja myyminen toimien ja muun toimen tilaajaa, sen toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa.

31 a §

Joka mainostaa tupakkaa, tupakkatuotetta, tupakan vastiketta, tupakkajäljitelmää tai tupakointivälinettä tai harjoittaa niiden muuta myyminen toimintaa taikka muutoin toimii 7 a §:n 3 momentin taikka 8 tai 9 §:n säännösten vastaisesti siten, että sitä on pidettävä sen toteuttamistapa, kohderyhmän ikä tai koko taikka menettelystä saatu taloudellinen hyöty huomioon ottaen myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä, on tuomittava tupakan markkinointirikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Mitä edellä säädetään, koskee mainonta- ja myyminen toimien ja muun toimen tilaajaa, sen toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa.

31 c §

Joka

1) myy tai muutoin vastiketta vastaan luovuttaa taikka välittää tupakkatuotteen alle 18-vuotiaalle 10 §:n 1 momentin vastaisesti,

2) myy tai muutoin vastiketta vastaan luovuttaa taikka välittää suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa 10 a §:n 1 momentin vastaisesti,

3) elinkeinotoiminnassa myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita

ilman vähittäismyyntilupaa 10 b §:n vastaisesti, taikka

4) tukkumyynnissä myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita muulle kuin toiselle tukkukaupalle tai vähittäismyyntiluvanhaltijalle 10 d §:n vastaisesti,

on tuomittava tupakan myyntirikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

31 d §

Joka elinkeinotoiminnassa myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita, joita ei ole testattu 6 a §:n mukaisessa hyväksytyssä testauslaboratoriossa tai joista ei ole toimitettu 6 c §:ssä tarkoitettuja tietoja tai jonka pakkausmerkinnät eivät ole 7 §:n 1—3 momentin taikka 7 a §:n 1 ja 2 momentin mukaisia, on tuomittava tupakkalain vastaisen tuotteen myynnistä sakkoon.

31 e §

Joka tuo maahan tupakkatuotteita 7 b §:n tai 11 §:n vastaisesti tai suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa 10 a §:n 1 momentin vastaisesti, on tuomittava, jollei teosta muualla säädetä ankarampaa rangaistusta, tupakkatuoterikkomuksesta sakkoon.

— — — — —

33 a §

Kunta voi korvauksetta peruuttaa vähittäismyyntiluvan määräajaksi, vähintään viikoksi ja enintään kuudeksi kuukaudeksi, jos 10 b §:ssä tarkoitettun vähittäismyyntiluvan haltija kunnan tai muun valvontaviranomaisen kirjallisesta huomautuksesta, varoituksesta tai sakkorangaistuksesta huolimatta:

1) mainostaa tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä tai harjoittaa näiden muuta myyminen toimintaa 8 §:n 1 momentin vastaisesti taikka pitää tupakkatuotteita esillä myyntipaikassa 8 a §:n vastaisesti;

Tämä laki tulee voimaan __ päivänä kuuta 20__.

Lain 8 a § tulee kuitenkin voimaan 1 päivänä tammikuuta 2012.

Lain 10 a §:n 2 momentti tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014. Ennen sen voimaantuloa automaattisiin myyntilaitteisiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Tupakointi voidaan sallia hotellin ja muun majoitusliikkeen asiakkaiden majoitushuoneissa 13 §:n 2 momentin estämättä 1 päivään tammikuuta 2012 saakka.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.

LAKI
lääkelain 54 a ja 54 e §:n
muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 10 päivänä huhtikuuta 1987 annetun lääkelain (395/1987) 54 a §:n 1 momentti ja 54 e §, sellaisina kuin ne ovat laissa 22/2006, seuraavasti:

54 a §

Nikotiinivalmisteita saa myydä 38 §:ssä säädetystä poiketen myös tupakkaa myyvissä vähittäiskaupoissa, kioskeissa ja huoltoasemilla sekä ravitsemisliikkeissä myyntipaikan sijaintikunnan myöntämän vähittäismyyntiluvan perusteella. Nikotiinivalmisteita saa myydä ainoastaan 18 vuotta täyttäneille. Myyjän on voitava valvoa ostotilannetta. Myynti automaattisista myyntilaitteista on kielletty.

— — — — —

54 e §

Nikotiinivalmisteiden sijoittelusta vähittäismyynnissä ja lupahakemuksen sisällöstä voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Lääkelaitos voi määrätä, että vähittäismyynnissä myytäviin nikotiinivalmisteisiin on liitettävä erilliset

käyttöohjeet. Lääkelaitos antaa tarvittaessa määräyksiä ohjeiden sisällöstä.

Tämä laki tulee voimaan __ päivänä __ kuuta 20__ .

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 2 päivänä lokakuuta 2009

Tasavallan Presidentti
Tarja Halonen

Peruspalveluministeri
Paula Risikko

3.1.1 Perustuslakivaliokunnan lausunto 21/2010 vp

Hallituksen esitys laeiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain ja lääkelain 54 a ja 54 e §:n muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle
Johdanto

Vireilletulo

Eduskunta on 6 päivänä lokakuuta 2009 lähettäessään hallituksen esityksen laeiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain ja lääkelain 54 a ja 54 e §:n muuttamisesta (HE 180/2009 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi sosiaali- ja terveysvaliokuntaan samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Ismo Tuominen, sosiaali- ja terveysministeriö
- lainsäädäntöneuvos Camilla Busck-Nielsen, oikeusministeriö
- professori Mikael Hidén
- assistentti Juha Lavapuro
- professori Olli Mäenpää
- professori Tuomas Ojanen

Viitetieto

Tupakkateollisuusliitto r.y. on toimittanut valiokunnalle kirjallisen kannanoton.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annettua lakia ja lääkelakia.

Tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkkien esilläpito vähittäismyyntipaikassa kiellettäisiin. Tupakkatuotteita ei saisi myydä eikä muutoin luovuttaa alle 18-vuotiail-

le, joilta myös kiellettäisiin tupakkatuotteiden maahantuonti ja hallussapito. Tupakkatuotteiden myyjälle säädettäisiin 18 vuoden ikäraja. Tupakointikieltoja laajennettaisiin muun muassa lasten ja nuorten käytössä olevissa tiloissa ja ajoneuvoissa, asuinkiinteistöjen yhteisissä tiloissa, ulkotiloissa järjestettävissä tilaisuuksissa ja hotellihuoneissa. Suussa käytettävän tupakan maahantuonti, myynti ja muu luovuttaminen kiellettäisiin, mutta sitä saisi kuitenkin tuoda maahan omaa henkilökohosta käyttöä varten matkatavarana rajoitetun määrän. Tupakkatuotteiden vähittäismyynti automaattisesta myyntilaitteesta kiellettäisiin.

Läakelakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että nikotiinivalmistetta voitaisiin kauppohen, kioskien ja huoltoasemien lisäksi myydä myös ravitsemisliikkeissä.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan keväällä 2010. Tupakkatuotteiden esilläpitoa koskevalle kiellolle samoin kuin hotellihuoneiden tupakointirajoituksille säädettäisiin kuitenkin kahden vuoden siirtymäaika. Tupakan myynti automaattisesta myyntilaitteesta kiellettäisiin neljän vuoden siirtymäajalla.

Esityksen säätämijärjestysperusteluissa arvioidaan tupakkatuotteiden esilläpitokieltoa suhteessa perustuslain 12 §:ssä turvattuun sananvapauteen. Lakiehdotukset katsotaan voitavan säätää tavallisen lain säätämijärjestyksessä.

Valiokunnan kannanotot
Perustelut

Tupakkatuotteiden esilläpitokielto omaisuuden suojan kannalta

Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain 8 §:n 1 momentin mukaan tupakkatuotteen mainonta ja epäsuora mainonta on jo vanhastaan ollut kiellettyä. Hallituksen esitykseen sisältyvän 1. lakiehdotuksen uuden 8 a §:n 1 mo-

mentin mukaan tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkkien esilläpito tupakkatuotteiden vähittäismyynnissä tulee myös kielletyksi.

Hallituksen esityksen perusteluista (esim. s. 18–19) käy ilmi, että tupakkatuotteiden pakkausten näkyvä esilläpito katsotaan erittäin vaikuttavaksi markkinointikeinoksi, jota voimassa oleva laki ei kiellä. Edelleen perustelujen mukaan tupakkatuotteita pidetään yleisesti näkyvämmiin esillä kuin muita kulutushyödykkeitä. Tämän taas katsotaan houkuttelevan impulssiostoihin myös niitä tupakoitsijoita, jotka ovat päättäneet tai yrittävät lopettaa tupakoinnin (s. 11 ja s. 18). Tupakkatuotteiden vähittäismyyjä saakin nyt ehdotetun lain 8 a §:n 3 momentin mukaan pyynnöstä esittää tupakkatuotteiden ostajalle vähittäismyynnissä myytävänä olevista tupakkatuotteista ja niiden hinnoista painetun luettelon, joka sisältää vain välttämättömän tuotetiedon yhdenmukaisella tavalla esitettyinä. Luettelon sisällöstä ja ulkoasusta (mm. luettelossa käytettävistä kirjjasimista) säädetään tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella. Lista ei myöskään saa olla esillä jatkuvasti, vaan se annetaan asiakkaan nähtäväksi ainoastaan pyynnöstä. Listaa ei saa antaa asiakkaalle mukaan, vaan nähtäväksi antaminen merkitsee sitä, että lista olisi aina palautettava myyjälle.

Lakiehdotuksella on valtiösääntöoikeudelliselta kannalta tarkasteltuna yhteyksiä moneen perusoikeuteen. Lakiehdotuksen merkittävimmäksi tavoitteeksi ilmoitetaan (s. 17) tupakkatuotteiden markkinoinnin ja tarjonnan edelleen rajoittaminen erityisesti lasten arkielämän piirissä. Tähän tähtääväällä sääntelyllä on kiistaton kytkentä perustuslain 19 §:n 3 momenttiin, jonka mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Sään-

telyn tällainen tausta muodostaa epäilyksittä hyväksyttävän rajoitusperusteen, joka on painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima.

Perustuslain 15 §:n 1 momentin mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Omaisuudensuojan piiriin kuuluvat myös varallisuusarvoiset immateriaalioikeudet (esim. tavaramerkkioikeus; ks. HE 309/1993 vp, s. 62/II sekä esim. PeVL 27/2008 vp, s. 3/I ja PeVL 28/2005 vp, s. 2/II). Ehdotetulla tupakkatuotteiden esilläpitokiellolla ei suoranaisesti puututa tavaramerkin omistusoikeuteen vaan rajoitetaan voimakkaasti tavaramerkin haltijan oikeutta hyödyntää tätä omaisuutta elinkeinotoiminnassa. Näin ehdotuksella puututaan välillisesti myös perustuslain 18 §:n 1 momentissa turvattuun elinkeinovapauteen, koska kiello vaikuttaa negatiivisesti haluun aloittaa uutta yritystoimintaa alalla. Toisaalta pitää ottaa huomioon, että tupakkatuotteiden tavaramerkkien haltijoina ovat varallisuusmassaltaan huomattavat oikeushenkilöt. Tällaisessa asetuksessa perustuslakivaliokunnan käytännössä on katsottu, että lainsäätäjän liikkumavara on omaisuudensuojan näkökulmasta suurempi kuin silloin, jos vaikutukset muodostuisivat hyvin välittömiksi oikeushenkilöiden taustalla olevien luonnollisten henkilöiden asemalle (ks. PeVL 9/2008 vp, s. 4/I). On myös huomattava, että perustuslakivaliokunta on antanut aiemmassa käytännössään suuren painon tupakkatuotteiden mainonnan ja markkinoinnin rajoitusten ja kieltojen taustalla olevalle pyrkimykselle edistää perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaisesti väestön terveyttä. Jo ennen perusoikeusuudistusta valiokunta katsoi, että tupakoinnin vähentämistä tarkoittavat toimenpiteet ovat yleisen edun vaatimia (ks. PeVL 4/1976 vp, s. 1/II). Perusoikeusuudistuksen jälkeenkin valiokunta on todennut tupakointiin

liittyvien rajoitusten kohdistuvan epäilyksittä merkittävään yhteiskunnalliseen intressiin (ks. esim. PeVL 19/2006 vp, s. 2/I).

Esilläpitokieltoa perustellaan kansanterveydellisillä syillä. Valiokunnan mielestä kiellon tosiasiallisia vaikutuksia on vaikea ennakoida ja todisteellisesti havaita. Kokonaisuutena arvioiden perustuslakivaliokunta kuitenkin katsoo, että lakiehdotuksen omistusoikeuteen kohdistuva rajoitus on tarkoitukseltaan hyväksyttävä eikä mene pidemmälle kuin on perusteltua ottaen huomioon sääntelyn taustalla tältä osin olevan yhteiskunnallisen intressin painavuus omistusoikeuteen puuttumiseen.

Tupakkatuotteiden esilläpitokiellon suhde sananvapauteen

Perustuslain 12 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Tupakkatuotteiden esilläpidon kiello on merkityksellinen sananvapauden kannalta, koska se yhdessä mainontakiellon kanssa olennaisella tavalla rajoittaa elinkeinonharjoittajan mahdollisuutta hyödyntää tavaramerkkiään erityisenä tunnusmerkkinä myytäväksi tarjottavien tai muutoin elinkeinotoiminnassa liikkeeseen laskettavien tavaroiden erottamiseksi toisten tavaroiden. Tällöin myös kuluttajan on vaikea erottaa tarjolla olevia eri tuotteita.

Esilläpitokiellon soveltamiskäytännön on perustelujen valossa suunniteltu olevan erittäin tiukkaa. Esimerkkinä tästä voidaan mainita hallituksen esityksen perustelujen maininta (s. 30) siitä, että tupakkatuotteiden tai niiden tavaramerkkien esilläpitoa eivät olisi asiakaspalveluun kuuluvat toimet, jotka liittyvät

asiakkaan pyytämän tietyn tuotteen ottamiseen ja mahdolliseen esittelyyn sekä kyseisen tuotteen ojentamiseen asiakkaalle. Käytännössä muitakin tupakkatuotteita voisi näkyä vähittäismyyntipaikassa asiakkaalle silloin, kun myyjä avaa hetkeksi tuotteita sisältävän säilytyspaikan.

Perustuslakivaliokunta on käytännössään katsonut, että sananvapauden suoja kattaa lähtökohtaisesti myös mainonnan ja markkinoinnin. Niihin voidaan kuitenkin kohdistaa pidemmälle meneviä rajoituksia kuin sananvapauden sisällöllisellä ydinalueella olisi mahdollista. Toisaalta myös mainontaa ja markkinointia koskevan sääntelyn tulee täyttää perusoikeutta rajoittavalta lailta vaadittavat yleiset edellytykset (ks. PeVL 3/2010 vp, s. 2/I sekä PeVL 54/2006 vp, s. 2/I ja siinä mainitut valiokunnan lausunnot). Tupakka on Suomessa – suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa lukuun ottamatta – laillisesti kaupan oleva nautintoaine. Tähän nähden tupakkatuotteiden markkinoinnin rajoitukset vaikuttavat tarpeettoman ankarilta. Sääntelyn oikeasuhteisuutta olisi omiaan parantamaan jo esimerkiksi se, että asiakkaalla olisi mahdollisuus tutustua myyntipisteessä siellä kaupan olevia tupakkatuotteiden tavaramerkkejä esittelevään kuvastoon sekä saada myös mukaansa painettu luettelo kyseisessä myyntipaikassa kaupan olevista tupakkatuotteista. Näin muutettuna säännöksen voidaan katsoa täyttävän perustuslain 12 §:n 1 momentissa sananvapauden rajoittamiselle asetetut edellytykset ottaen erityisesti huomioon lakiehdotuksen taustalla oleva painava kansanterveydellinen peruste. Tämän kaltainen muutos on edellytys lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Esilläpitokieltoa ei pykälän 2 momentin mukaan kuitenkaan sovelleta sellaiseen erillisellä sisäankäynnillä varustettuun pääosin tupakkatuot-

teita ja tupakointivälineitä myyvään myyntipaikkaan, jossa myytäviä tupakkatuotteita ei voida nähdä myyntipaikan ulkopuolelta ja jonne alle 18-vuotiailta on pääsy kielletty.

Asiallisesti tämä merkitsee, ettei tällainen liike voi pitää näyteikkunaa, jossa on esillä sen päämyyntiartikkeleita. Sen sijaan muuta kaupan olevaa tavaraa — joista perusteluissa mainitaan esimerkkeinä iltapäivälehdet ja makeiset — saisi kyllä olla esillä. Säännös merkitsee voimakasta rajoitusta mahdollisuuteen markkinoida liikkeen keskeisiä tavararyhmiä ja puuttuu välillisesti myös elinkeinovauteen. Siksi valiokunta pitää perustuslain 12 §:n 1 momentin ja 18 §:n 1 momentin kannalta tärkeänä, että kieltoa lievennetään esimerkiksi niin, että tupakkatuotteiden markkinointi ei saa olla niitä ulospäin näkyvällä tavalla esille pantaessa selvästi hallitsevassa asemassa. Samalla alaikäisten pääsyn kieltäminen on syytä poistaa säännöksestä, koska heille ei kuitenkaan saa myydä tupakkatuotteita mutta kylläkin esimerkiksi mahdollisesti kaupan olevia makeisia.

Tupakointikiellot ja niiden valvonta

Ensimmäisen lakiehdotuksen 12 § sisältää joukon uusia säännöksiä paikoista, joissa tupakointi on kielletty. Tällaiset kiellot puuttuvat herkästi henkilön itsemääräämisoikeuteen ja sitä kautta perustuslain 7 §:n 1 momentissa suojattuun henkilökohtaiseen vapauteen samoin kuin 10 §:n 1 momentissa turvattuun yksityiselämän suojaan. Lakiehdotuksen 1 momentin 1 kohdan mukaan tupakointi on kielletty perhepäivähoidon sisätiloissa perhepäivähoidon aikana. Lasten päivähoidosta annetun lain (36/1973) 1 §:n 3 momentin mukaan perhepäivähoitoa voidaan järjestää yksityiskodissa tai muussa kodinomaisessa hoitopaikassa, jota kutsutaan perhepäiväkodiksi.

Kieltoa valvoo lakiehdotuksen 17 §:n mukaan kunta, joka voi teh-

dä kiellon noudattamiseksi tarkastuksia. Viranomaisen tarkastus voi perhepäiväkodissa siis ulottua vakinaiseen asumiseen käytettäviin tiloihin eli kotirauhan suojan piiriin (ks. esim. PeVL 37/2002 vp, s.2/II). Perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaan kotirauhan piiriin voidaan lain nojalla mennä muun muassa toisen perusoikeuden suojaamiseksi. Tässä kiellon tarkoituksena on suojata hyvin pieniä lapsia altistumiselta tupakansavulle. Kiellon ja siihen liittyvän tarkastusoikeuden oikeasuhtaisuutta arvioitaessa on valiokunnan mielestä otettava huomioon erityisesti lasten ikä sekä se, että perhepäivähoitopaikassa tupakansavulle altistuminen on hoitajan tupakoidessa sisätiloissa toistuvaa ja pitkäaikaista. Tähän nähden pienten lasten hyvinvoinnin turvaaminen perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaisesti muodostaa hyväksyttävän perusteen rajoittaa kotirauhaa. On myös hyvin johdonmukaista, että tupakointikielto ulotetaan koskemaan perhepäiväkotitoimintaa, joka on lakisääteinen lasten päivähoitomuoto samoin kuin päiväkoditkin. Viimeksi mainittuja tupakointikielto koskee jo voimassa olevassa laissa. Valiokunnan mielestä kotirauhan suojan varsinainen ydin ei myöskään vaarannu tarkastettaessa tiloja, joissa harjoitetaan ammattitoimintaa. Tupakointikiellon noudattamista on luontevaa valvoa samassa yhteydessä, kun kunnan sosiaalilautakunta päivähoidon harjoittamista koskevan ilmoituksen saatuaan suorittaa tarkastuksen päivähoitopaikassa muun muassa valvoakseen päivähoidolle ja päivähoitopaikalle asetettujen terveydellisten vaatimusten täyttymistä. Tätä koskeva säännös on lasten päivähoidosta annetun asetuksen (239/1973) 11 §:n 1 momentissa. Valtioneuvoston tulee ryhtyä toimiin tarkastustoimintaa koskevan säännöksen siirtämiseksi lain tasolle.

Ehdotettu 12 §:n 1 momentin 1 kohdan mukainen tupakointikielto ei vaikuta esityksen käsittelyjärjestykseen.

Pykälän 1 momentin 6 kohtaan sisältyy kielto tupakoida yleisten kulkuneuvojen sisätiloissa samoin kuin muiden kulkuneuvojen sisätiloissa silloin, kun tilassa oleskelee alle 18-vuotias. Kielto liittyy henkilökohtaiseen vapauteen ja yksityiselämän suojaan. "Muiden kulkuneuvojen" osalta kiellossa on kyse tupakoinnista esimerkiksi yksityisautoissa. Viranomaisten puuttuminen tällaiseen toimintaan kajoaa valiokunnan mielestä varsin syvälle yksityiselämän piiriin.

Pykälän 2 momentista käy ilmi, että kyseeseen voi tulla mm. tarkastuksen toimittaminen. Jos tarkastus on tarkoitus ulottaa esimerkiksi yksityisauton sisätiloihin, käsillä on valiokunnan mielestä toimenpide, joka ei enää ole oikeassa suhteessa sillä tavoiteltavaan päämäärään nähden. Erityistapauksen muodostavat vielä ne yksityiset kulkuneuvot, joissa on tiloja pysyväisluonteista asumista varten, kuten asuntovau-
nut. Nämä tilat nauttivat kotirauhan suojaa, vaikka ne jäävätkin kotirauhan eräänlaiselle reuna-alueelle (ks. PeVL 16/2004 vp, s. 5/II ja PeVL 8/1994 vp, s. 3–4). Tällöin tarkastuksen toimittamisesta voitaisiin säätää lailla, jos se olisi välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi tai toisen perusoikeuden turvaamiseksi. Kiel-
lon noudattamatta jättämisestä ei ole kriminalisoitu. Valiokunnan mielestä kiellon suhde perustuslain 19 §:n 3 momentissa säädettyyn väestön terveyteen jää tässä niin etäiseksi, että perustuslain 10 §:n 3 momentin kvalifiointiperuste ei tältäkin osin täyty.

Valiokunta pitää "muiden kulkuneuvojen sisätiloissa" tupakoinnin kieltoa ongelmallisena myös oikeasuhtaisuuden kannalta ja katsoo, että säännöksen päämäärä on saavutettavissa lainsäädäntöä lievemmin keinoin terveysvalistuksella ja asennekasvatuksella. On myös syytä epäillä, että tällaista kieltoa ei voitaisi todellisuudessa tehokkaasti valvoa

vaan että se jäisi pikemminkin symboliseksi lainsäädännöksi, jollaista valiokunnan mielestä pitää karttaa.

Kokonaisuutena arvioiden valiokunta katsoo, että "muiden kulkuneuvojen sisätilojen" poistaminen 12 §:n 1 momentin 6 kohdan kiellon piiristä on perustuslain 7 §:n 1 momentin ja 10 §:n 1 momentin vuoksi edellytyksenä tavallisen lain säätämisenjärjestyksen käyttämiselle.

Lakiehdotuksen 17 §:n 2 momentin mukaan kunnan tulee kieltää tarkastuksessa havaitsemansa säännöksen vastainen toiminta ja se voi momentin 1 kohdan mukaan myös ilmoittaa asiasta viralliselle syyttäjälle. Edelleen 20 §:n 2 momentin mukaan kunta voi tehostaa antamaansa kieltoa uhkasakolla. Uhkasakon tuomitsee 21 §:n 5 momentin mukaan asettajan hakemuksesta hallinto-oikeus. Kaikkiaan sääntely muodostuu valiokunnan mielestä erittäin vaikeasti ymmärrettäväksi ja erikoiseksi ennen kaikkea sen vuoksi, että tupakointikiellot sisältävän 12 §:n asiallista soveltamisalaa ehdotetaan merkittävästi laajennettavaksi, kun taas voimassa olevan lain ohjausta ja valvontaa koskevia säännöksiä ehdotetaan tarkistettavaksi lähinnä vain viranomaisten nimien sekä eräiden pykäläviittausten osalta. Valiokunnan mielestä tällainen menettely ei täytä hyvän lainvalmistelun vaatimuksia.

Pykälän 1 momentin 8 kohdassa tupakointi on kielletty katoksissa, katsomoissa ja muilla ulkoalueilla järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa, joissa osallistujat oleskelevat paikoillaan. Säännöksen perustelujen (s. 33) mukaan sen soveltamisalaan kuuluvat ulkoalueelle rakennetut katsomot ja katokset silloin, kun niissä järjestetään esimerkiksi urheilukilpailuja ja otteluita. Tupakointi olisi kuitenkin perustelujen mukaan sallittua kaikissa ulkoalueilla järjestettävissä tilaisuuksissa, jos se tapahtuisi muualla kuin varsinaisella katsomo- tai katosalueella taikka

tilaisuuteen liittyvällä katsomo- tai oleskelualueella.

Säännöksen sanamuodon ja sen perustelujen valossa jää kovin epäselväksi, missä tupakointi on sallittu säännöksessä tarkoitetuissa tilaisuuksissa. Valiokunnan mielestä säännöstä olisikin pyrittävä selventämään – ottaen erityisesti huomioon, että sen rikkominen tulee kriminalisoiduksi – vastaamaan sen perusteluja.

Testauslaboratorion hyväksyminen

Lain voimassa olevan 6 §:n 2 momentin mukaan savukkeen valmistajan tai maahantuojan on huolehdittava, että savukkeesta poltettaessa syntyvän tervan, nikotiinin ja hiilimonoksidin määrät on mitattu ja että pakkauksissa olevien tervaa ja nikotiinia koskevien merkintöjen paikkansapitävyys on varmistettu ennen tuotteen luovuttamista vähittäismyyntiin.

Tarvittavat mittaukset suorittavan testauslaboratorion on 1. lakiehdotuksen 6 a §:n mukaan oltava Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston hyväksymä ja valvoma. Testauslaboratorioksi voidaan saman pykälän 2 momentin mukaan hyväksyä vain viranomainen. Tupakkatuotteen maahantuojan tai valmistajan yhteydessä toimiva testauslaboratorio voidaan kuitenkin hyväksyä suorittamaan omien tuotteidensa mittaukset tai varmistaminen. Paloturvallisuusvaatimusten todentamisen voi suorittaa myös muu akkreditoitu tutkimuslaboratorio. Lakiehdotuksen 6 b §:n 3 momentin mukaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi keskeyttää laboratorion toiminnan määrääjäksi, jos sillä on perusteltu syy epäillä testauslaboratoriota koskevien tietojen oikeellisuutta tai testauslaboratorion toiminnan asianmukaisuutta.

Perustuslakivaliokunta on aiemmin katsonut, ettei viranomaisille lähtökohtaisesti kuuluvien hallinto- tehtävien hoitaminen kuulu perus-

tuslain 18 §:n 1 momentissa turvattun elinkeinovapauden piiriin (ks. esim. PeVL 20/2006 vp, s. 5/I). Valiokunta on tällöin kuitenkin pitänyt viranomaisorganisaatioon kuulumattoman yksityisen toimijan oikeuksia ja velvollisuuksia koskevan sääntelyn oikeasuhtaisuuden kannalta välttämättömänä, että mahdollisuus hyväksynnän peruuttamiseen tai toiminnan keskeyttämiseen sidotaan vakaviin tai olennaisiin rikkomuksiin tai laiminlyönteihin sekä siihen, että yksityiselle toimijalle annetut huomautukset ja varoitukset eivät ole johtaneet toiminnassa esiintyneiden puutteiden korjaamiseen. Tämän vuoksi lakiehdotuksen 6 b §:n 2 momenttia on syytä muuttaa siten, että laboratorion toiminnan keskeyttäminen sidotaan tällaisiin edellytyksiin.

Automaattiset tupakkatuotteiden myyntilaitteet

Ensimmäisen lakiehdotuksen 10 a §:n 2 momentin mukaan tupakkatuotteiden myynti automaattisesta myyntilaitteesta on kielletty. Lakiehdotuksen voimaantulosäännöksen 3 momentin mukaan tämä kieltö tulee kuitenkin voimaan vasta siirtymäajan jälkeen 1 päivästä tammikuuta 2014. Tätä ennen sovelletaan ehdotetun lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Automaattisia tupakkatuotteiden myyntilaitteita on käytössä muun muassa hotellien vastaanottojen yhteydessä sekä ravintoloissa. Voimassa olevan lain mukaan tupakkatuotetta ja tupakointivälinettä saa myydä automaattisesta myyntilaitteesta, jos myynti tapahtuu valvonnan alaisena.

Uusi säännös ei vaikuta automaattisten myyntilaitteiden omistussuhteisiin. Siksi säännöstä on arvioitava perustuslain 15 §:n 1 momentin omaisuuden suojan yleislausekkeen pohjalta. Ehdotettu kieltö merkitsee sitä, että tällaisia laitteita ei enää saa käyttää tupakkatuotteiden ja tupakoin-

tivälineiden jakeluun, minkä vuoksi laite voi käydä omistajalleen hyödyttömäksi, jollei sitä pystytä muuntamaan muuhun käyttöön. Säännöksen taustalla on kuitenkin pyrkimys vaikeuttaa tupakkatuotteiden leviämistä erityisesti alaikäisten keskuuteen, koska laitteiden käyttöä ja käyttäjiä on varsin vaikea valvoa varsinaisen asiakaspalvelutoiminnan ohessa. Alaikäisten suojele tupakan terveyshaitoilta muodostaa hyväksyttävän ja painavan perusteen ehdotetulle sääntelylle.

Laitteiden omistajille ei ehdoteta maksettavaksi korvausta. Valiokunnan mielestä mahdollisuus käyttää laitetta vielä neljän vuoden siirtymäaikaana tuloa tuottavalla tavalla muodostaa kuitenkin kokonaisuutena arvioiden riittävän kompensaaation kiellon voimaan tulemisesta. Oikeasuhtaisuuden näkökulmasta valiokunta pitää kuitenkin parempana, että kiello tulisi voimaan vasta 1 päivänä tammikuuta 2015, jolloin varmuudella toteutuisi lain perusteluissakin mainittu neljän vuoden siirtymäaika riippumatta siitä, milloin laki vahvistetaan.

Muuta

Ensimmäisen lakiehdotuksen 1 §:n 2 momentin mukaan lain tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden käytön loppuminen. Sen paremmin voimassa oleva laki kuin uudet ehdotetut pykälät eivät kuitenkaan sisällä säännöksiä, jotka tämän mahdollistaisivat. Perusoikeuksien kannalta tällaisen säännöksen vaarana on, että sitä käytetään perusoikeuksia rajoittavien tulkintojen tukena sen sijaan, että ongelmatilanteissa turvauduttaisiin perusoikeusmyönteiseen tulkintaan. Siksi valiokunta pitää valtiosääntöoikeudellisista syistä tärkeänä, että tällainen yleisen poliittisen linjauksen luonteinen säännös poistetaan tai sitä ainakin olennaisesti muokataan lain sisältöä paremmin vastaavaksi.

Valiokunta on kiinnittänyt huomiota myös 1. lakiehdotuksen 11 §:ään, jonka mukaan tupakkatuotteiden hallussapito on kielletty alle 18-vuotiaalta. Hallussapitoa ei ole kriminalisoitu, eikä sen rikkomisesta ole muitakaan seuraamuksia. Hallituksen esityksen yleisperustelujen (s. 20) mukaan lainsäädännön rajoituksilla on symbolista ja normeja luovaa merkitystä ja niiden yhtenä tarkoituksena on myös huomion kiinnittäminen nykyisiin käytäntöihin. Valiokunta katsoo, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan tulee harkita lakiehdotuksen 11 §:ään sisältyvän hallussapitokiellon poistamista, jollei sille pystytä osoittamaan lain soveltamisen kannalta mielekästä normatiivista sisältöä, koska pelkästään symbolista lainsäädäntöä tulisi välttää.

Valiokunnalla ei ole huomauttamista 2. lakiehdotuksesta.

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä, jos valiokunnan 1. lakiehdotuksen 8 a §:n 4 momentista ja 12 §:n 1 momentin 6 kohdasta tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset otetaan asianmukaisesti huomioon.

Helsingissä 5 päivänä toukokuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa
pj. Kimmo Sasi /kok
vpj. Jacob Söderman /sd
jäs. Tuomo Hänninen /kesk (osittain)
Ulla Karvo /kok
Elsi Katainen /kesk
Esko Kiviranta /kesk
Kari Kärkkäinen /kd
Elisabeth Naucélér /r
Ville Niinistö /vihr
Johanna Ojala-Niemelä /sd
Tuula Peltonen /sd
Veijo Puhjo /vas
Tuulikki Ukkola /kok

Ulla-Maj Wideroos /r
Ilkka Viljanen /kok
Antti Vuolanne /sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut valiokuntaneuvos Risto Eerola

3.1.2 Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 14/2010 vp

Hallituksen esitys laeiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain ja lääkelain 54 a ja 54 e §:n muuttamisesta

Johdanto

Vireilletulo

Eduskunta on 6 päivänä loka-kuuta 2009 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laeiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain ja lääkelain 54 a ja 54 e §:n muuttamisesta (HE 180/2009 vp).

Eduskunta-aloitteet

Esityksen yhteydessä valiokunta on käsitellyt seuraavat aloitteet:

- lakialoitteen laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta (LA 111/2008 vp – Hannakaisa Heikkinen / kesk ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 19 päivänä helmikuuta 2009,
- lakialoitteen laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta (LA 115/2008 vp – Sanna Lauslahti /kok ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 19 päivänä helmikuuta 2009,
- lakialoitteen laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain 2 §:n 3 a kohdan ja 10 a §:n 1 momentin kumoamisesta (LA

133/2008 vp – Ulla-Maj Wideroos /r ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 19 päivänä helmikuuta 2009,

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon (PeVL 21/2010 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Ismo Tuominen, sosiaali- ja terveysministeriö
- lainsäädäntöneuvos Lena Andersson, oikeusministeriö
- poliisitarkastaja Antti Simanainen, sisäasiainministeriö
- neuvotteleva virkamies Mikko Huuskonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- lakimies Johanna Haapala-Mrena ja ylitarkastaja Pertti Metiäinen, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira
- pääjohtaja Pekka Puska ja ylilääkäri Antero Heloma, Terveystieteiden tutkimuskeskus ja Hyvinvoinnin tutkimuskeskus (THL)
- tullilylitarkastaja Juha Vilkkio, Tullihallitus
- dosentti Outi Salminen, Helsingin yliopisto
- johtava ympäristötarkastaja Markku Viinikka, Helsingin kaupungin ympäristökeskus
- järjestöjohtaja Mervi Puolanne, Hengitysliitto Heli ry
- 1. varapuheenjohtaja Jaana Ylitähti, Palvelualojen ammattiliitto PAM ry
- ylilääkäri Matti Rautalahti, Syöpäjärjestöt
- päälakimies Anu Kärkkäinen, Suomen Kiinteistöliitto ry
- professori, ylilääkäri Henrik Riska, Suomen Keuhkolääkäri-

- yhdistys ry
- varatoimitusjohtaja Veli-Matti Aittoniemi, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry
- johtaja Ilkka Nieminen, Päivittäistavarakauppa ry
- hallituksen jäsen Lauri Mäkinen ja asiamies Paavo Heiskanen, Tupakkateollisuusliitto ry
- johtaja Mikael von Rabenau, Philip Morris Finland Oy
- puheenjohtaja Olli Simonen, Lääkärit tupakkaa vastaan -verkosto
- tupakkatyöryhmän puheenjohtaja Ilkka Oksala
- Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet
- työ- ja elinkeinoministeriö
- Lääkealan turvallisuus- ja kehittämisskeskus Fimea
- Suomen Kuntaliitto.

Hallituksen esitys ja eduskunta-aloitteet

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annettua lakia ja lääkelakia.

Tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkkien esilläpito vähittäismyyntipaikassa kiellettäisiin. Tupakkatuotteita ei saisi myydä eikä muutoin luovuttaa alle 18-vuotiaille, joilta myös kiellettäisiin tupakkatuotteiden maahantuonti ja hallussapito. Tupakkatuotteiden myyjälle säädettäisiin 18 vuoden ikäraja. Tupakointikieltoja laajennettaisiin muun muassa lasten ja nuorten käytössä olevissa tiloissa ja ajoneuvoissa, asuinkiinteistöjen yhteisissä tiloissa, ulkotiloissa järjestettävissä tilaisuuksissa ja hotellihuoneissa. Suussa käytettävän tupakan maahantuonti, myynti ja muu luovuttaminen kiellettäisiin, mutta sitä saisi kuitenkin tuoda maahan omaa henkilökohosta käyttöä varten matkatavarana rajoitetun määrän. Tupakkatuottei-

den vähittäismyynti automaattisesta myyntilaitteesta kiellettäisiin.

Tupakan myyntirikoksen rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa tai enintään kuutta kuukautta vankeutta. Myyntirikoksena rangaistavaksi säädettäisiin tupakkatuotteen tai tupakointivälineen myyminen, muu vastiketta vastaan luovuttaminen taikka välittäminen alle 18-vuotiaalle sekä suussa käytettävän tupakkatuotteen myyminen, muu vastiketta vastaan luovuttaminen tai välittäminen. Tupakkatuotteen maahantuonti alle 18-vuotiaana sekä suussa käytettävän tupakkatuotteen lain vastainen maahantuonti ehdotetaan rangaistavaksi tupakkatuoterikkomuksena.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain nimike muutettaisiin tupakkalaksi samalla, kun tavoitesäännös uudistettaisiin. Voimassa olevassa laissa olevat maininnat Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksesta muutettaisiin vuoden 2009 alusta toimintansa aloittaneeksi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoksi.

Läkelakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että nikotiinivalmisteita voitaisiin kauppojen, kioskien ja huoltoasemien lisäksi myydä myös ravitsemisliikkeissä.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan keväällä 2010. Tupakkatuotteiden esilläpitoa koskevalle kiellolle samoin kuin hotellihuoneiden tupakointirajoituksille säädettäisiin kuitenkin kahden vuoden siirtymäaika. Tupakan myynti automaattisesta myyntilaitteesta kiellettäisiin neljän vuoden siirtymäajalla.

Lakialoitteet

Lakialoitteessa LA 111/2008 vp ehdotetaan tupakkalain rangaistus-säännöksiä muutettaviksi.

Lakialoitteessa LA 115/2008 vp ehdotetaan, että alle 18-vuotias ei saa pitää hallussaan eikä kuljettaa tupakkatuotetta tai tupakointivälinettä.

Lakialoitteessa LA 133/2008 vp ehdotetaan nuuskan maahantuonti-, myymis- ja luovuttamiskiellon kumoamista.

Valiokunnan kannanotot

Yleisperustelut Lain tavoite

Voimassa olevan lain tavoite tupakoinnin vähentämisestä ehdotetaan muutettavaksi tavoitteeksi tupakkatuotteiden käytön loppumisesta. Tavoitteeseen pyritään pääsemään siten, että nuoret eivät lainkaan aloittaisi tupakointia ja että nykyiset tupakoitsijat vähentäisivät ja lopulta lopettaisivat tupakoinnin. Perustelujen mukaan tavoitteen julkilausuminen on tärkeää muun muassa siksi, että tupakkatuotteita valmistavat ja myyvät tahot voivat kaikkiin tavoin varautua siihen, että terveysvalistuksen tehostamisen lisäksi myös tupakkatuotteiden valmistusta, jakelua ja tarjontaa rajoitetaan jatkossa yhä enemmän.

Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että lain soveltamisessa tulee huolehtia siitä, ettei tavoitesäännöstä käytetä perusoikeuksia rajoittavien tulkintojen tukena. Vaikka tupakkalain voimassa olevilla ja muutettaviksi ehdotetuilla säännöksillä ei yksin saavuteta tupakkatuotteiden käytön loppumisen tavoitetta, pitää valiokunta selkeän tavoitteen asettamista tärkeänä.

Erityisesti lasten ja nuorten tupakoinnin aloittamisen ehkäiseminen on tupakoinnin loppumisen kannalta keskeistä. Esityksessä on useita ehdotuksia, joilla pyritään rajoittamaan tupakointia lasten ja nuorten kasvuympäristössä ja vähentämään tupakoinnin aloittamisen edellytyksiä. Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan 14–18-vuotiaiden tupakoivien poikien osuus on 1990-luvulta alkaen hitaasti pie-

nentynyt ja tyttöjen tupakointi on nykyisin hieman yleisempää kuin poikien (osuudet 19 ja 20 prosenttia ikäluokasta). Tähänastisilla myyntikielloilla on arvioiden mukaan pysytty vaikuttamaan eniten nuorimpien ikäluokkien tupakkaostojen ja tupakoinnin vähentymiseen.

Arviolta 7 prosenttia alle 15-vuotiaista lapsista altistuu kotona tupakansavulle. Savulle altistuminen lisää lapsen alttiutta sairastua hengitystieinfektioihin, kuten korvatulehduksiin, keuhkoputkentulehdukseen ja keuhkokuumeeseen. Vanhempien tupakointi lisää lapsen riskiä sairastua astmaan ja pahentaa jo syntynyttä astmaa. Valiokunta pitää tärkeänä, että lakiehdotuksilla pyritään edistämään lapsen oikeutta puhtaaseen hengitysilmaan muun muassa kotona, perhepäivähoidossa, erilaisissa yleisötilaisuuksissa ja yksityisautoissa.

Tupakointi on myös tärkein sosioekonomisia terveyseroja selittävä tekijä. Työntekijämiehistä noin 30 prosenttia tupakoi päivittäin ja työntekijänaisista 19 prosenttia, kun toimihenkilöillä vastaavat luvut ovat 11 ja 8 prosenttia. Ammattiin opiskelevista nuorista yli 41 prosenttia ja lukiolaisista 13 prosenttia tupakoi päivittäin. Valiokunta katsoo, että tupakkalainsäädännön lisäksi tupakasta aiheutuvia terveyseroja on pyrittävä pienentämään muun muassa korottamalla edelleen asteittain tupakan ja alkoholin veroja sekä lisäämällä ja kohdentamalla tupakoinnin terveysvaaroista kertovaa informaatiota esimerkiksi terveystiedon opetuksessa.

Tupakkatuotteiden saatavuuden rajoittaminen lapsilta

Lasten tupakkatuotteiden saatavuutta on nykyisin rajoitettu vain elinkeinotoiminnassa tapahtuvassa myynnissä. Ehdotettujen tupakkalain 10 ja 11 §:n muutosten jälkeen myöskään yksityishenkilöt eivät saa lain mukaan myydä, välittää tai tarjota tupakka-

tuotteita alaikäiselle. Samoin kielletään tupakkatuotteiden maahantuonti ja hallussapito alaikäisiltä. Vastaavalaiset alkoholijuomia koskevat kiellot on säädetty jo aikaisemmin. Valiokunta katsoo, että näiden kieltojen noudattamisen valvontaan liittyvistä ongelmista huolimatta niillä on huomattava merkitys sekä käyttäytymisnormien muodostumisen että tupakoinnin vastaisen kasvatuksen kannalta.

Tupakkatuotteiden hallussapidon kieltoa ei ehdoteta rangaistavaksi eikä myöskään poliisin valvottavaksi. Kielloilla tuetaan kuitenkin erityisesti koulujen ja muiden oppilaitosten samoin kuin seurakuntien, urheiluseurojen ja nuorisotyön ohjaajien päätöksentekoa lasten ja nuorten tupakoinnin rajoittamiseksi.

Valiokunta toteaa, että kieltojen ja niiden rikkomista koskevien rangaistussäännösten soveltamisen kannalta on välttämätöntä, että vähittäismyyntiin henkilökunnalle järjestetään riittävä perehdytys tupakkalainsäädännön vaatimuksiin. Kieltojen vastaisten tekojen rangaistavuus edellyttää edelleen tahallisuutta, eikä esimerkiksi kaupan myyjän toimintaa pidettäisi rangaistavana tilanteessa, jossa tämä taitavasti väärennetyin henkilötodistuksen perusteella erehtyy asiakkaan iästä. Elinkeinonharjoittajan on myös varmistettava omavalvontasuunnitelmalla, että tupakkatuotteita ei luovuteta lapsille. Kaupan kannalta rangaistusvastuuta merkittävämpiä ovat vähittäismyyntilupa kohdistuvat seuraamukset, kuten luvan peruuttaminen. Valiokunta kiirehtii kuitenkin jälleen tupakkalain rangaistussäännösten uudistamista rikoslain kokonaisuudistuksen mukaisiksi.

Tupakan saatavuuden muu rajoittaminen

Tupakkatuotteiden myynti automaattisesta myyntilaitteesta kielletään noin neljän vuoden siirtymäajan jälkeen. Valiokunta toteaa, että kiello vähentää tupakan saatavuutta erityi-

sesti alaikäisiltä, mutta vähentää myös osaltaan tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkkien näkyvyyttä.

Suussa käytettävän tupakan eli nuuskan elinkeinotoiminnassa tapahtuva maahantuonti, myynti ja muu luovuttaminen ovat nykyisin kiellettyjä. Ehdotuksen mukaan nuuskan saatavuutta rajoitetaan siten, että yksityishenkilö voi tuoda omaan henkilökohtaiseen käyttönsä nuuskaa ulkomailta maahan saapuessaan enintään 30 rasiaa (à 50 g). Muuten nuuskan maahantuonti, myynti ja luovuttaminen ovat kiellettyjä.

Valiokunta pitää nuuskan sallitun matkustajatuonnin rajoja korkeina verrattuna savukkeiden ja irtotupakan vastaaviin tuontirajoituksiin. Maahantuontikielto voi myös aiheuttaa valvontaongelmia Ahvenanmaan lainsäädännön vuoksi, koska ehdotettu kiello koskee maahantuontia Suomeen, mutta ei Ahvenanmaan maakuntaan. Käytännössä tämän epäkohdan merkitystä vähentävät varustamojen vapaaehtoiset rajoitukset nuuskan myynnille Itämeren liikenteessä. Valiokunnan käsityksen mukaan nuuskan maahantuonnin rajoitusten toimivuutta on seurattava ja arvioitava sääntelyn tarkoituksenmukaisuutta myös harmaiden markkinoiden syntymisen estämiseksi.

Tupakkatuotteiden maahantuonnin ja myynnin rajoittaminen voivat myös salakuljetuksen ja matkustajatuonnin lisääntymisen vuoksi lisätä valvonnan tarvetta ja vähentää valmis-teveroista saatavia tuloja. Valiokunta toteaa, että samoin kuin valmisteve-rojen korotuksissa, on myös tupakan saatavuuden rajoittamisessa syytä edetä asteittain siten, että rajoitusten terveyspoliittiset hyödyt pysyvät matkustajatuonnista ja salakuljetuksesta aiheutuvia haittoja suurempina.

Tupakointikiellot

Väestön suojaaminen tahattomalta tupakansavulle altistumiselta on edennyt vähitellen vuoden 1977 julkisten tilojen ja yleisten kulkuneuvo-

jen tupakointikielloista ravintoloiden savuttomuuteen vuonna 2007. Työpaikat tulivat pääsääntöisesti savuttomiksi vasta noin 15 vuotta sitten. Hallituksen esityksessä on ehdotettu kieltoja laajennettaviksi eräisiin tilanteisiin, joissa tupakointi on yleensä vähäisempää mutta joissa arvioidaan kiellolla kuitenkin voitavan edelleen vähentää lasten ja muiden sivullisten henkilöiden altistumista savulle. Kieltojen arvioidaan myös vähentävän tupakoinnin yleistä hyväksyttävyyttä.

Valiokunta pitää erittäin kannattavina erityisesti lasten savulta suojaamiseksi ehdotettuja kieltoja tupakoida perhepäivähoitopaikoissa ja eräissä laitoksissa lapsille tarkoitetuissa tiloissa samoin kuin yksityisautossa lasten läsnä ollessa. Valiokunta pitää tärkeänä, että lainsäädännön keinoin suojellaan lasten terveyttä muun muassa edistämällä lapsen oikeutta savuttomaan ympäristöön.

Kuten perustuslakivaliokunta toteaa, on perhepäivähoitopaikan sisätiloissa tupakoinnin kiellon tarkoituksena suojata hyvin pieniä lapsia altistumiselta tupakansavulle. Sääntelyn oikeasuhtaisuutta arvioitaessa on lausunnon mukaan otettava huomioon erityisesti lasten ikä sekä se, että perhepäivähoitopaikassa tupakansavulle altistuminen on hoitajan tupakoidessa sisätiloissa toistuvaa ja pitkäaikaista. Perustuslakivaliokunnan mielestä kotirauhan suojan varsinainen ydin ei vaarannu tarkastettaessa tiloja, joissa harjoitetaan ammattitoimintaa. Perustuslakivaliokunta piti tässä tapauksessa pienten lasten hyvinvoinnin turvaamista hyväksyttävänä perusteena kotirauhan rajoittamiselle.

Sen sijaan tupakoinnin kieltäminen esimerkiksi yksityisautossa lasten läsnä ollessa edellyttää perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan perustuslain säätämismääräystä. Lausunnon mukaan viranomaisen puuttuminen tällaiseen toimintaan (tupakointiin esimerkiksi yksityisautossa lasten läsnä ollessa) kajoaa varsin syvälle yksityiselämän piiriin.

Yksityisauton sisätilojen mahdollinen tarkastus ei lausunnon mukaan enää olisi oikeassa suhteessa toimenpiteellä tavoiteltuun päämäärään nähden. Erityistapauksena käsiteltiin kiellon kohdistumista tupakointiin asuntovaunuissa, jotka kuuluvat kotirauhan piiriin, vaikka lausunnon mukaan jäävät kotirauhan eräänlaiselle reunaluokkaan. Perustuslakivaliokunta katsoi, että säännöksen päämäärä on saavutettavissa lainsäädäntöä lievemmin keinoin terveystarkastuksella ja asennekasvatuksella.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta toteaa, että myös autossa tupakointi lasten läsnä ollessa voi kohdistua hyvin pieniin lapsiin ja olla lasten kulkuttamisen yhteydessä päivittäistä ja toistuvaa useiden vuosien ajan. Tupakointi tällaisessa pienessä tilassa myös tehostaa erityisesti lasten ja nuorten savulle altistumista merkittävästi. Se, että tupakoinnin haitoista voivat joutua kärsimään myös muut kuin hyvin pienet lapset, ei valiokunnan käsityksen mukaan vähennä toiminnan moitittavuutta. Asuntovaunujen ja yksityisautojen sisätilat olisi sinänsä mahdollista jättää perustuslakivaliokunnan lausunnossa käsitellyn viranomaisen tarkastusoikeuden ulkopuolelle. Perustuslakivaliokunta katsoi, että muiden kulkuneuvojen sisätilojen poistaminen kiellon piiristä on edellytyksenä tavallisen lain säätämismääräyksen käyttämiselle. Kanta perustui kokonaisarvioon säännöksen puuttumisesta perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen ja 10 §:ssä säädettyyn yksityiselämän suojaan. Vaikka sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta pitää lakiehdotusta lasten hyvinvoinnin turvaamisen kannalta tarkoituksenmukaisena, ei valiokunta perustuslakivaliokunnan lausunnon vuoksi ehdota yksityisautossa tupakointikiellon uudelleen muotoilua tämän lakiehdotuksen käsitellyn yhteydessä vaan kiellon poistamista tältä osin lakiehdotuksen 12 §:stä.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tutkimuksissa on saatu

vahvoja viitteitä siitä, että tupakointi autossa ajon aikana on esimerkiksi matkapuhelimeen puhumista suurempi liikenneturvallisuusriski. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että autossa tupakoinnin vaarallisuuteen kiinnitetään lainsäädännön ja viranomaistoiminnan kehittämisessä huomiota myös tästä näkökulmasta. Valiokunta katsoo lisäksi, että autossa tupakoinnin vaaroihin on syytä kiinnittää erityistä huomiota ja jakaa asiaa koskevaa tietoa terveyden edistämistä koskevassa viestinnässä ja esimerkiksi lastenneuvoloissa.

Tupakointirajoitukset yleisötilaisuuksissa ja asuinkiinteistöissä

Tupakkalain 12 §:n 8 kohtaan ehdotetun kiellon tarkoituksena on varmistaa, ettei kenenkään tarvitsisi yleisötilaisuudessa tahtomattaan altistua tupakansavulle tai siirtyä paikaltaan toisen henkilön tupakoinnin vuoksi. Tupakointikielto koskisi ensinnäkin tilaisuuden seuraamista varten rakennettuja katsomoita ja katoksia myös silloin, kun ne ovat tilapäisiä. Säännöksessä mainittu oleskelu paikoillaan ei kuitenkaan edellytä esimerkiksi paikkalippujen myyntiä katsomoon. Tilaisuuden seuraamiseen välittömästi tarkoitettu alue on esimerkiksi esiintymislavan edusta ja välitön läheisyys, johon yleisöllä on pääsy. Tilaisuuden järjestäjillä on parhaat mahdollisuudet arvioida, mitkä ulkoalueet on tarkoitettu tilaisuuden seuraamiseen.

Kuten voimassa olevan lain 13 §:ssä, myös lakiehdotuksen nojalla tilaisuuden järjestäjä voi sallia tupakoinnin tähän tarkoitukseen varatussa tilan osassa siten, ettei tupakansavu pääse niihin tiloihin, joissa tupakointi on kielletty. Lisäksi tupakointi on sallittu muualla kuin varsinaisella katsomoalueella. Tilaisuuden järjestäjän tai ulkotilan haltijan tulee osoittaa tupakointikielto opasteilla ja ohjeistaa esimerkiksi järjestyksenvalvojat puuttumaan kiellon rikkomiseen.

Asuinkiinteistöjen yhteisten tilojen tupakointikieltoja ehdotetaan selkeytettäväksi siten, että kielto koskee yhteisiä ja yleisiä tiloja, kuten rappukäytäviä ja yhteiskäytössä olevia tiloja, kuten ullakoita ja muita säilytystiloja, kerhotiloja ja pesutupia. Asunto-osakeyhtiö voi lisäksi kieltää tupakoinnin hallitsemallaan yhteisellä ulkoalueella rakennuksen ilmanottoaukkojen läheisyydessä, lasten leikkialueilla ja yhteisillä parvekkeilla. Valiokunta pitää ehdotettuja säännöksiä perusteltuina.

Valiokunta korostaa, että yleisötilaisuuksien ja asuinkiinteistöjen tupakointia koskevat viranomaisohjeet tulee laatia siten, että lakia sovelletaan nykyistä yhdenmukaisemmin ja että tilaisuuksien järjestäjät ja esimerkiksi asunto-osakeyhtiöiden hallitusten jäsenet voivat selkeästi todeta heidän vastuulleen kuuluvat toimenpiteet tupakoinnin rajoittamisessa. Rajoituksen toteuttamiseen tarvittava viranomaisneuvonta on myös järjestettävä helposti saatavaksi.

Tupakkatuotteiden esilläpito

Tupakan mainonta on ollut kiellettyä jo vuodesta 1977, ja kieltoa laajennettiin epäsuoraan mainontaan ja myynninedistämiseen vuonna 1994. Tupakkatuotteiden markkinointia rajoitetaan edelleen vähentämällä niiden esilläpitoa myyntipaikoissa. Tupakkatuotteita markkinoidaan käytännössä pakkausten ulkoasua kehittämällä ja sijoittamalla ne harkitusti vähittäismyyntipisteissä ja siten kansalaisten arkisessa asiointiympäristössä.

Valiokunta pitää perusteltuna ehdotettua tupakkatuotteiden esilläpidon kieltämistä. Esityksen perusteluissa todetaan, ettei esilläpitona pidetä asiakaspalveluun kuuluvia toimia, joissa tupakkatuotteet näkyvät hetkellisesti asiakkaille. Valiokunnan käsityksen mukaan on selvää, että perusteluissa mainittujen esimerkkien lisäksi on muitakin tilanteita, joita ei voida katsoa esilläpitokiellon

vastaisiksi toimiksi. Tällaisia ovat esimerkiksi tavaroiden hyllyttäminen tai inventaariot, joiden yhteydessä tupakkatuotteita voi hetkellisesti olla asiakkaiden nähtävillä.

Valiokunta pitää tärkeänä, että tupakkatuotteiden sijoittelussa otetaan huomioon, ettei vähittäismyynnin työntekijöille aiheudu sijoittelusta ergonomisia ongelmia eikä väkivalan kohteeksi joutumisen vaaraa.

Perustuslakivaliokunta katsoi lausunnossaan, että tupakkatuotteiden markkinoinnin rajoitukset vaikuttavat tarpeettoman ankarilta. Perustuslakivaliokunta katsoi, että sääntelyn oikeasuhtaisuutta olisi omiaan parantamaan esimerkiksi se, että asiakkaalla olisi mahdollisuus tutustua myyntipisteessä siellä kaupan olevia tupakkatuotteiden tavaramerkkejä esittelevään kuvastoon sekä saada myös mukaansa painettu luettelo kyseisessä myyntipaikassa kaupan olevista tupakkatuotteista.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa tupakkalain 8 a §:n muuttamista tältä osin perustuslakivaliokunnan ehdottamalla tavalla. Jotta vähittäismyynnissä pyynnöstä mukaan annettavista luetteloista ei muodostuisi uutta markkinoinnin välinettä, pitää valiokunta perusteltuna, että luetteloissa ei ole kuvia, vaan ainoastaan tupakkatuotteiden nimet ja hinnat.

Perustuslakivaliokunta piti tärkeänä, että tupakkatuotteiden esilläpito-kieltoa tupakkakaupoissa lievennetään esimerkiksi niin, että tupakkatuotteiden markkinointi ei saa olla niitä ulospäin näkyvällä tavalla esille pantaessa selvästi hallitsevassa asemassa. Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että tupakan näyteikkunamainonta on ollut mainontakiellon vastaista jo vuodesta 1976, eikä valiokunta pidä perusteltuna mainontakiellon lieventämistä. Valiokunta yhtyy kuitenkin perustuslakivaliokunnan käsitykseen siitä, että alaikäisen pääsyn kieltäminen myyntipaikkaan on syytä poistaa säännöksestä.

Läkelain muutosehdotukset

Tupakoinnin lopettamiseen tarkoitetut nikotiinivalmisteet ovat lääkevalmisteita, joiden vähittäismyynti on rajoitettu. Aiemmin vain apteekkeista ostettavia valmisteita on vuodesta 2006 lähtien voinut ostaa myös tupakkaa myyvistä myyntiluvan saaneista kaupoista, kioskeista ja huoltoasemilta. Nyt ehdotetulla myynnin laajentamisella ravitsemisliikkeisiin pyritään edelleen kaventamaan tupakan ja nikotiinivalmisteiden saatavuuden välistä eroa.

Nikotiinivalmisteet lisäävät tupakoinnin lopettamisen onnistumismahdollisuuden jopa kaksinkertaiseksi riippumatta valmistemuodosta. Tähän tavoitteeseen päästään kuitenkin vain valmisteiden oikealla käytöllä, jossa annokset ovat riittävän suuria ja hoitoaika on riittävän pitkä. Myös nikotiinivalmisteiden pitkäaikaisen käytön aiheuttamasta riippuvuudesta eroon pääseminen edellyttää tukea ja neuvontaa. Valiokunta pitää nikotiinivalmisteiden myynnin laajentamista ravitsemisliikkeisiin perusteltuna, mutta katsoo, että valmisteiden käytön asianmukaisuutta on edelleen seurattava ja lisättävä kansalaisten tietoisuutta nikotiinivalmisteiden oikeasta käytöstä.

Tupakkalain valvonta

Perustuslakivaliokunta kiinnitti lausunnossaan huomiota siihen, että tupakkalain ohjausta ja valvontaa koskeva sääntely muodostuu erittäin vaikeasti ymmärrettäväksi ja erikoiseksi ennen kaikkea sen vuoksi, että tupakointikieltojen soveltamisalaa laajennetaan, kun taas ohjausta ja valvontaa koskeviin säännöksiin tehdään vain vähäisiä tarkistuksia.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnitti viime vuonna voimaan tulleen vähittäismyynnin luvanvaraisuuden yhteydessä myös huomiota tupakkalain valvonnan toimivuuteen ja voimavarojen riittävyyteen (StVM 20/2008 vp). Esitettyjen rajoitusten

käytännön valvonnan vaikeuksiin ja valvonnan edellyttämien voimavarojen arviointiin olisi esityksessä ollut syytä kiinnittää nyt enemmän huomiota. Valiokunta toteaa, että tupakkalain ohjausta ja valvontaa kos-

kevien voimassa olevien säännösten tarkoituksenmukaisuutta on tarpeen selvittää ja arvioida vielä erikseen ottaen huomioon myös tupakointirajoitusten laajentaminen nyt käsiteltävässä lakiehdotuksessa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

- 1 Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta

6 §. Perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella 2 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että laboratorion toiminta voitaisiin keskeyttää toiminnan kannalta olennaisen syyn vuoksi tilanteessa, jossa huomautukset tai varoitukset eivät ole johtaneet puutteiden korjaamiseen.

8 a §. Perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi alaikäisten pääsyn kieltäminen tupakkakaupan tuotteiden esilläpidon ehtona.

Pykälän 4 momentin säännös ehdotetaan muutettavaksi siten, että asiakkaalla on mahdollisuus tutustua myyntipisteessä tupakkatuotteiden kuvastoon ja saada mukaansa tupakkatuotteista ja niiden hinnoista painettu luettelo.

9 §. Valiokunta ehdottaa, että kytkeytyksen kieltä sovelletaan myös tupakan vastikkeisiin, joita lakiehdotuksessa koskevat muutoinkin samat säännökset kuin esimerkiksi tupakan jäljitelmää.

10 a §. Valiokunta ehdottaa uutta 2 momenttia sen selkeyttämiseksi, ettei laittomana maahantuontina pidetä nuuskan pitämistä suljetussa myyntitilassa tai varastossa kansainvälisessä liikenteessä olevan aluksen saavuttua Suomen alueelle.

12 §. Perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella valiokunta ehdottaa, että 1 momentin 6 kohdasta poistetaan ehdotettu tupakointikielto muun kuin yleisen kulkuneuvon sisätiloissa silloin, kun tilassa oleskelee alaikäinen.

Valiokunta ehdottaa yleisperusteluissa esitetyistä syistä 1 momentin 8 kohdassa ehdotetun ulkotilaisuuksien tupakointikiellon sanamuodon tarkistamista.

13 §. Edellä 12 §:ään ehdotetun muutoksen vuoksi ehdotetaan, että 6 momentista poistetaan maininta tupakointikiellosta muissa kuin yleisissä kulkuneuvoissa.

14 b §. Valiokunta ehdottaa, että 2 momenttiin lisätään viittaukset tullin tehtäviin kuuluviin maahan- tuontirajoitusten ja -kieltojen valvontaan.

17 §. Valiokunta ehdottaa 2 momentin säännösviittauksen teknistä korjaamista.

Voimaantulosäännös. Tupakkatuotteiden automaattisten myyntilaitteiden kiellon voimaantulo ehdotetaan siirrettäväksi yhdellä vuodella, jotta esityksessä tarkoitettu neljän vuoden siirtymäaika käytännössä toteutuu lain vahvistamisajankohdasta riippumatta.

- 2 Laki lääkelain 54 a ja 54 e §:n muuttamisesta

54 §. Valiokunta ehdottaa 2 momentissa viraston nimen korjaamista voimassa olevan lain mukaisesti

Lääkealan tutkimus- ja kehittämis-keskukseksi.

Aloitteet

Valiokunta ehdottaa tupakkalain rangaistussäännösten hyväksymistä hallituksen esityksen mukaisina. Valiokunnan kannasta seuraa, että lakialoite LA 111/2008 vp on hylättävä.

Valiokunta ehdottaa tupakkatuotteiden ja hallussapidon kieltämistä alle 18-vuotiaalta lain 11 §:ssä. Valiokunnan kannasta seuraa, että lakialoite LA 115/2008 vp on hylättävä.

Valiokunta ehdottaa suussa käytettäväksi tarkoitettun tupakan maahantuontikiellon laajentamista tupakkalain 10 a §:ssä. Valiokunnan kannasta seuraa, että lakialoite LA 133/2008 vp on hylättävä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosi-aali- ja terveysvaliokunta ehdottaa, että lakiehdotukset hyväksytään muutettuina (Valiokunnan muutos-ehdotukset) ja että lakialoitteet LA 111/2008 vp, LA 115/2008 vp ja LA 133/2008 vp hylätään.

I.

Laki

**toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain
muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 13 päivänä elokuuta 1976 annetun lain (693/1976) 10 b §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 984/2008,

muutetaan lain nimike, 1 §, 2 §:n 16 kohta, 6 a ja 6 b §, 4 luvun otsikko, 7–10 a ja 11–13 §, 13 a §:n suomenkielinen sanamuoto, 13 e §, 14 b §:n 1 ja 3 momentti, 17–21, 31, 31 a, 31 c ja 31 d §, 31 e §:n 1 momentti ja 33 a §:n 1 momentin 1 kohta,

sellaisena kuin niistä ovat 2 §:n 16 kohta, 12 ja 13 e § sekä 14 b §:n 1 ja 3 momentti laissa 700/2006, 6 a § laissa 498/2002 ja mainituksa laissa 984/2008, 6 b, 11 ja 18 § mainituksa laissa 498/2002, 4 luvun otsikko ja 31 e §:n 1 momentti laissa 412/2009, 7 § mainituksa laeissa 498/2002, 984/2008 ja 412/2009, 8 § laissa 765/1994 ja mainituksa laissa 984/2008, 10 § mainituksa laissa 765/1994, laissa 487/1999 ja mainituksa laissa 984/2008, 10 a § mainituksa laissa 487/1999, 13 § mainituksa laeissa 765/1994 ja 700/2006, 13 a §:n suomenkielinen sanamuoto mainituksa laissa 765/1994, 17, 31, 31 a, 31 c, 31 d ja 33 a §:n 1 momentin 1 kohta mainituksa laissa 984/2008, 19 § laissa 1148/1994, 20 § (*poist.*) laeissa 487/1999 ja 498/2002, 21 § laissa 1541/2001 ja mainituksa laeissa 498/2002 ja 984/2008 sekä

lisätään 2 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 953/1992 ja mainituksa laeissa 487/1999, 498/2002, 700/2006 ja 984/2008, uusi 17 ja 18 kohta ja lakiin uusi 8 a § seuraavasti:

TUPAKKALAKI

1 ja 2 §

(Kuten HE)

6 a §

(Kuten HE)

6 b §

(1 mom. kuten HE)

Lupa- ja valvontavirasto voi keskeyttää laboratorion toiminnan määrääjäksi myös, jos sillä on *toiminnan kannalta oleellisessa asiassa* perusteltu syy epäillä testauslaboratoriota koskevien tietojen oikeellisuutta tai testauslaboratorion toiminnan asianmukaisuutta *eivätkä laboratoriolle annetut huomautukset tai varoitukset ole johtaneet puutteiden korjaamiseen.*

(3 ja 4 mom. kuten HE)

4 LUKU

**Maahantuonti, hallussapito,
myynti ja muu luovuttaminen
sekä mainonta**

7 ja 8 §

(Kuten HE)

8 a §

(1 mom. kuten HE)

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta sellaiseen erillisellä sisäänkäynnillä varustettuun pääosin tupakkatuotteita ja tupakointivälineitä myyvään myyntipaikkaan, jossa myytäviä tupakkatuotteita ei voida nähdä myyntipaikan ulkopuolelta (*poist.*). (3 mom. kuten HE)

Tupakkatuotteiden vähittäismyyjä saa (*poist.*) esittää tupakkatuotteiden ostajalle *tämän pyynnöstä myyntipai- kassa vähittäismyynnissä myytävänä olevien tupakkatuotteiden pakkauksia esittävän painetun kuvaston. Vähittäismyyjä saa myös luovuttaa ostajalle tämän pyynnöstä tupakkatuotteista ja niiden hinnoista painetun luettelon. Kuvaston ja luettelon sisällöstä ja ulko- asusta säädetään tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.*

9 § (Uusi)

Tupakan, tupakkatuotteen, tupakan vastikkeen ja tupakkajäljitelmän sekä tupakointivälineen kytkeminen muiden tuotteiden myyntiin tai luovutukseen taikka palvelujen antami- seen on kielletty.

10 §

(Kuten HE)

10 a §

(1 mom. kuten HE)

Edellä 1 momentissa tarkoitettu maahantuontikielto ei koske kansain- välisessä liikenteessä käytettävän vesi- tai ilma-aluksen suljetussa myyntitilas- sa tai varastossa olevaa tuotetta. (Uusi) (3 ja 4 mom. kuten HE:n 2 ja 3 mom.)

11 §

(Kuten HE)

12 §

Tupakointi on kielletty:

(1–5 kohta kuten HE)

6) yleisten kulkuneuvojen sisäti- loissa (*poist.*);

(7 kohta kuten HE)

8) ulkoalueilla järjestettävien yleis- ten tilaisuuksien katoksissa ja katso- moissa sekä muissa tilaisuuden seu- raamiseen välittömästi tarkoitetuissa tiloissa, joissa osallistujat oleskelevat paikoillaan.

(2 ja 3 mom kuten HE)

13 §

(1–5 mom. kuten HE)

Edellä 12 §:ssä tarkoitetun sisäti- lan tai ulkoalueen haltijan ja yleisen tilaisuuden järjestäjän sekä tämän pykälän 1–3 momentissa tarkoitetun tupakointiin varatun tilan haltijan tu- lee asettaa näkyville tupakointikiel- lon ja tupakointiin tarkoitetun tilan osoittavat opasteet, jollei kysymys ole luonnollisen henkilön kodista (*poist.*). Tarkempia säännöksiä opasteesta ja sen asettamisesta voidaan antaa val- tioneuvoston asetuksella.

13 a ja 13 e §

(Kuten HE)

14 b §

(1 mom. kuten HE)

Tulli valvoo tämän lain 7 b §:ssä tarkoitettujen tuontirajoitusten sekä 10 a §:n 1 momentissa ja 11 §:ssä tarkoitettujen maahantuontikieltojen noudattamista.

(3 mom. kuten HE)

17 §

(1 mom. kuten HE)

Jos tarkastuksessa tai muutoin havaitaan säännösten vastaista toi- mintaa, kunnan tulee kieltää sään- nösten vastainen toiminta. Kunta voi myös ilmoittaa asiasta:

(1 kohta kuten HE)

2) Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle, jos kysymys on 5, 6, 6 a–6 c tai 7, 7 a, (*poist.*) 8 tai 9 §:n vastaisesta menettelystä.

18–21, 31, 31 a, 31 c–e ja 33 a §

(Kuten HE)

Voimaantulosäännös

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Lain 10 a §:n 3 momentti tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2015. Ennen sen voimaantuloa au- tomaattisiin myyntilaitteisiin sovel- letaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

(4 ja 5 mom. kuten HE)

2.

Laki lääkelain 54 a ja 54 e §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 10 päivänä huhtikuuta 1987 annetun lääkelain (395/1987)
54 a §:n 1 momentti ja 54 e §, sellaisina kuin niistä on 54 a §:n 1 momentti
laissa 22/2006 ja 54 e § laeissa 22/2006 ja 773/2009, seuraavasti:

54 a §
(Kuten HE)

käyttöohjeet. *Lääkealan turvallisuus-
ja kehittämiskeskus* antaa tarvittaessa
määräyksiä ohjeiden sisällöstä.

54 e §
(1 mom. kuten HE)
*Lääkealan turvallisuus- ja kehit-
tämiskeskus* voi määrätä, että vähit-
täismyynnissä myytäviin nikotiini-
valmisteisiin on liitettävä erilliset

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Helsingissä 9 päivänä kesäkuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa
pj. Inkeri Kerola /kesk
vpj. Sirpa Asko-Seljavaara /kok
jäs. Outi Alanko-Kahiluoto /vihr
Maria Guzenina-Richardson /sd
Arja Karhuvaara /kok
Anneli Kiljunen /sd
Marjaana Koskinen /sd
Jukka Mäkelä /kok
Tuomo Puumala /kesk
Päivi Räsänen /kd
Paula Sihto /kesk
Satu Taiveaho /sd
Lenita Toivakka /kok
Erkki Virtanen /vas

Valiokunnan sihteerinä on toiminut
valiokuntaneuvos Harri Sintonen

3.1.3 Tupakkapoliittisia lakimuutoksia valmisteleavan työryhmän ehdotukset

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 1.11.2007 työryhmän valmistelemaan hallitusohjelman tupakkapoliittisten ohjelmatavoitteiden toimeenpanoa koskevan ehdotuksen. Tavoitteena oli tupakkatuotteiden käytöstä aiheutuvien terveydellisten ja yhteiskunnallisten haittojen vähentäminen hallitusohjelman mukaisesti, ottaen samalla huomioon kansainväliset sitoumukset ja tupakkalain uudistustarpeet. Työryhmä ehdotti 8.5.2008 luovuttamassaan väliraportissa tupakkaverojen korottamista kahdesti hallituskauden aikana siten, että senttimääräiset suurimmat korotukset tehtäisiin halvan hintaryhmän savukkeille ja itse käärittävälle irtotupakalle.

Työryhmä ehdotti 15.12.2008 luovuttamassaan loppuraportissa tupakkalakia muutettavaksi siten, että

- tupakkatuotteiden näkyvä esiläpito vähittäismyynnissä kielletään;
- tupakointikieltoja laajennetaan lasten ja nuorten elinympäristöissä, asuinkiinteistöissä ja määritellyillä ulkoalueilla;
- tupakointitiloja koskevat säännökset yhdenmukaistetaan;
- tupakoinnin mainontaa ja myynninedistämistä tukeva sponsorointi kielletään;
- kahdeksaatoista vuotta nuorempien tupakkatuotteiden

saatavuutta rajoitetaan ja tupakkatuotteiden hallussapito kielletään;

- myyntikieltorikkomuksia koskevia seuraamuksia tiukennetaan;
- nikotiinia sisältävien tuotteiden maahantuonti, myynti ja muu luovuttaminen kielletään;
- tupakan vastikkeiden, tupakakääljelmien ja suunuuskan maahantuonti, myynti ja muu luovuttaminen kielletään;
- tupakkatuotteiden myynti automaattisesta myyntilaitteesta kielletään ja
- tupakkalain tavoitepykälä muutetaan Maailman terveysjärjestön puitesopimuksen mukaiseksi.

Lisäksi työryhmä esitti, että Suomi ehdottaisi Euroopan komissiolle tupakkatuotedirektiivin muuttamista siten, että tupakan makua muuttavien ja hengitysteiden limakalvon tuntoa alentavien aineiden käyttö kiellettäisiin tupakkatuotteissa ja että tupakkatuotteet pakattaisiin ja myytäisiin yhtenäisissä geneerisissä vähittäismyyntipakkauksissa. Lisäksi esitettiin, että komissio ryhtyisi toimenpiteisiin suunuuskan salakuljetuksen estämiseksi Suomeen ja suunuuskan myynnin kieltämiseksi Ruotsin lipun alla purjehtivilla laivoilla niiden ollessa Suomen aluevesillä.

Työryhmän raportti julkaistu myös sähköisenä versiona osoitteessa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-2807-7>.

3.2 Tupakkatuotteiden myynnin luvanvaraisuus (HE 101/2008 vp)

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta (HE 101/2008 vp)

Esityksen pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annettua lakia. Tavoitteena on tupakoinnista aiheutuvien haittojen vähentäminen tehostamalla alaikäisiä koskevan tupakkatuotteiden myyntikiellon noudattamista ja ehkäisemällä tupakkatuotteiden laitonta vähittäismyyntiä ja säätämällä savukkeille paloturvallisuusvaatimukset.

Esityksen mukaan tupakkatuotteiden myynti olisi luvanvaraista ja luvan myöntäminen ja myynninvalvonta maksullista. Maksujen saaja olisi kunta. Kunta vahvistaisi maksujen perusteet taksassa siten, että maksuilla katettaisiin enintään lupahakemuksen käsittelystä ja päätöksestä sekä valvonasta kunnalle aiheutuvat kustannukset. Kunta voisi tietyin edellytyksin peruuttaa antamansa tupakkatuotteiden vähittäismyyntiluvan. Myös tupakkatuotteiden osto tukkukaupasta jälleenmyyntiin edellyttäisi vähittäismyyntilupaa.

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkausten vähimmäiskoot olisivat 20 savuketta, 10 pikkusikaria tai 30 grammaa irtotupakkaa. Lisäksi savukkeiden olisi itsestään palamista koskevilta ominaisuuksiltaan täytettävä paloturvallisuusvaatimukset. Rangaistussäännöksistä poistettaisiin eräitä syytteen nosto-oikeutta ja tunnusmerkistöä koskevia rajoituksia.

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Lainsäädäntö

Suomessa tupakkatuotteiden myynti ei edellytä lupaa eikä ilmoitus-

ta eikä myyjää koskevia tietoja kerätä kunnan, läänin eikä valtakunnan tasolla. Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain (693/1976), jäljempänä tupakkalaki, 10 §:n 1 momentissa kielletään tupakkatuotteiden myynti ja muu luovuttaminen elinkeinotoiminnassa kahdeksatoista vuotta nuoremmille ja 10 a §:ssä suunuuskan maahantuonti, myynti ja muu luovuttaminen elinkeinotoiminnassa. Tupakkalain 10 §:n 2 momentin mukaan tupakkatuotteita ja tupakointivälineitä myyvällä elinkeinonharjoittajalla tulee olla omavalvontasuunnitelma myyntikiellon toimeenpanemiseksi. Kun tupakkatuotteita myydään automaattisesta myyntilaitteesta tupakkalain 11 §:n mukaan, myynnin tulee olla valvottua. Suomessa myytävissä tupakkatuotteissa tulee tupakkalain mukaan olla suomen- ja ruotsinkieliset varoitusmerkinnät ja merkinnät tuotteiden terva-, nikotiini- ja hiilimonoksidipitoisuuksista. Lisäksi kuhunkin vähittäismyyntipakkaukseen on kiinnitettävä tupakkaverosta annetun lain (1470/1994) mukainen hintalipuke tai teksti, josta käy ilmi tuotteen vähittäismyyntihinta.

Suomessa myytävien tupakkatuotteiden pakkauksissa ei tupakkalain mukaan saa käyttää sellaisia ilmaisuja, nimityksiä, tavaramerkkejä ja kuvallisia tai muita merkkejä, jotka luovat vaikutelman, että kyseinen tupakkatuote on vähemmän haitallinen kuin muut.

Vähittäismyyntipakkauksessa myytävien savukkeiden määrää ei laissa ole rajoitettu.

Savukkeille ei ole säädetty erityisiä paloturvallisuusvaatimuksia. Tupakoinnista aiheutuvia tulipaloja on pyritty ehkäisemään säätämällä muun muassa paloturvallisuusvaatimukset patjoille ja pehmustetuille huonekaluille. Kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta annettua lakia (75/2004) edeltäneen tuoteturvallisuuslain (914/1986) nojalla on annettu asetus pehmustettujen istuinhuonekalujen paloturvalli-

suusvaatimuksista (743/1990) sekä asetus patjojen paloturvallisuusvaatimuksista (57/1991). Näissä asetuksissa säädetään testausvaatimuksista, joilla elinkeinonharjoittajan tulee tarvittaessa osoittaa, etteivät tuotteet syty kytevästä savukkeesta. Vaatimusten seurauksena markkinoilta ovat poistuneet kaikkein palovaaralliset ja herkimmin syttyvät materiaalit.

Tupakkatuotteiden mainontakieltoa ei sovelleta mainontaan sellaisessa Suomessa levitettävässä ulkomaisessa painokirjoituksessa, jonka pääasiallinen tarkoitus ei ole tupakkatuotteiden mainonta.

Virallisen syyttäjän syytteen nosto-oikeutta tupakan markkinointirikkomuksissa, tupakan markkinointirikoksissa ja tupakan myyntirikkomuksissa on rajoitettu. Tupakan myyntirikkomuksen tunnusmerkistö toteutuu vasta, kun säännöksiä on rikottu toistuvasti ja vastoin kunnan antamaa kieltoa. Virallinen syyttäjä saa nostaa syytteen vain valvontaviranomaisen ilmoituksesta. Suunuuskan elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myyntikiellon rikkomisesta sen sijaan voidaan ilmoittaa suoraan viralliselle syyttäjälle.

1.2 Kansainvälinen kehitys ja ulkomaidenlainsäädäntö

Tupakkatuotteiden myynnin luvanvaraisuus on toteutettu monessa Euroopan unionin jäsenmaassa. Myynti on Maailman terveysjärjestön The European Tobacco Control-raportin mukaan tällä hetkellä luvanvaraista ainakin Belgiassa, Bulgariassa, Espanjassa, Irlannissa, Italiassa, Itävallassa, Kreikassa, Kyproksella, Latviassa, Liettuassa, Puolassa, Ranskassa, Saksassa, Slovakiassa, Sloveniassa, Unkarissa ja Virossa. Ruotsissa tupakkatuotteiden myynti säädettiin ilmoitusvelvollisuuden alaiseksi toiminnaksi vuoden 2003 alusta. Ilmoitusvelvollisuuden muuttamista lupamenettelyksi selvi-

tetään, sillä 20–30 prosenttia ruotsalaisista tupakkakauppiaista ei ole erisyistä johtuen rekisteröitynyt.

Palveluista sisämarkkinoilla annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/123/EY 9 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat asettaa palvelutoiminnan aloittamisen tai harjoittamisen ehdoksi lupajärjestelmän noudattamisen vain siinä tapauksessa, että lupajärjestelmä ei ole ketään syrjivä, lupajärjestelmän tarve on perusteltavissa yleiseen etuun liittyvästä pakottavasta syystä eikä tavoiteltua päämäärää voida saavuttaa vähemmän rajoittavalla toimenpiteellä, etenkin koska jälkikäteisvalvonta tapahtuisi liian myöhään, jotta sillä olisi todellista vaikutusta. Jäsenvaltiota ei 16 artiklan mukaan estetä asettamasta palvelutoiminnan harjoittamista koskevia vaatimuksia, jotka ovat perusteltuja muun muassa kansanterveyden suojeluun liittyvin syin. Ehdotettu myynnin luvanvaraistaminen täyttää direktiivissä mainitut edellytykset, koska myynnin luvanvaraistamisen tavoitteena on vähentää alaikäisten tupakkatuotteiden saatavuutta ja tupakoinnin yleisyyttä ja tällä tavoin suojella kansanterveyttä. Nykyinen jälkikäteisvalvonta tupakkatuotteiden alaikäisille myynnin estämiseksi ei ole osoittautunut riittävän tehokkaaksi keinoksi, sillä huomattava osa alaikäisistä tupakoi. Lupajärjestelmä ei ole myöskään ketään syrjivä, sillä kaikilla laissa mainitut lupaehdot täyttävillä on yhtäläinen mahdollisuus myyntiluvan saamiseen.

Yhdysvalloissa savukkeiden paloturvallisuutta koskevaa lainsäädäntöä yritettiin saada aikaan jo 1970-luvulla. Tuolloin kuitenkin tupakkateollisuuden voimakas vastustus kaatoi esityksen. Ensimmäiset osavaltiokohtaiset säädösesitykset annettiin 1980-luvun alussa, mutta säädöksiä on tullut voimaan vasta 2000-luvulla. Osavaltioista ensimmäisenä savukkeiden paloturvallisuusvaatimukset tulivat voimaan

New Yorkissa kesäkuussa 2004. Samanlaiset vaatimukset on annettu vuoden 2007 loppuun mennessä 21 muussa osavaltiossa, jotka yhteensä kattavat 52 prosenttia Yhdysvaltojen väestöstä.

Osavaltioiden savukkeiden paloturvallisuusvaatimukset ovat keskenään yhteneväiset. Myynnissä olevien savukkeiden on sammuttava itsestään, jos niitä ei aktiivisesti imeytä. Savukkeen sammumisen testausmenetelmänä käytetään standardia ASTM E2187-04 "Standard Test Method for Measuring the Ignition Strength of Cigarettes". (ASTM American Society for Testing and Materials). Testissä palava savuke asetetaan paperipinon päälle, jossa on 10 kerrosta standardisuodatinpaperia. Vaatimukseksi on asetettu, että korkeintaan 25 prosenttia testattavasta 40 savukkeen erästä saa palaa loppuun asti. Valmistustekniset tai muut keinot, joilla vaatimus saadaan täytettyä, ovat valmistajan määritettävissä. Jos toteutustapana on ohuiden nauhojen lisääminen savukepaperiin eräänlaisiksi jarrukohdiksi, nauhojen sijainnille kuitenkin on voitu asettaa vaatimuksia.

Valmistajalta edellytetään vaatimustenmukaisuuden osoittamiseksi sertifikaatti, joka on uusittava kolmen vuoden välein. Testaus on tehtävä akkreditoidussa laboratoriossa. Laboratorion pätevyyden arvioinnissa käytetään standardia ISO/IEC 17025. Savukepakkauksissa on oltava merkintä siitä, että savukkeet ovat osavaltion vaatimusten mukaisia. Merkintä on tehtävä osavaltion viranomaisen hyväksymällä tavalla, esimerkiksi pakkauksen viivakoodin yhteyteen lisättävällä pienellä lisämerkillä. Osavaltioiden säätämät siirtymäajat vaatimusten voimaan tulemiselle ovat vaihdelleet puolesta vuodesta kahteen vuoteen.

Kanadassa säädettiin ensimmäisenä koko maata koskevat savukkeiden paloturvallisuusvaatimukset, jotka tulivat voimaan lokakuussa 2005.

Vaatimukset sisältyvät tupakkalainsäädäntöön ja koskevat kaikkia Kanadassa valmistettuja tai maahantuotuja savukkeita. Vaatimukset vastaavat Yhdysvaltojen osavaltioiden asettamia vaatimuksia ja perustuvat samaan ASTM E2187-04 standardiin. Jokaisen valmistajan on lisäksi tehtävä vuosittain kaikille savukemerkeilleen myrkyllisyysmittaukset, joiden tulokset on toimitettava viranomaisille.

Paloturvallisuusvaatimukset ovat olleet voimassa vasta niin vähän aikaa, ettei niiden vaikutuksia tulipalojen vähenemiseen voida vielä arvioida luotettavasti. Kansainvälisissä asiaa koskevissa muistioissa on arviona mainittu tupakkaperäisten tulipalojen vähentyvän kolmanneksella. Kanadan terveysviraston tuotevalvonnassa valtaosa myynnissä olevista savukkeista on täyttänyt uudet paloturvallisuusvaatimukset. Uudet vaatimukset eivät ole vaikuttaneet savukkeiden hintaan eivätkä myyntimääriin. Uudenlaisten savukkeiden ei ole myöskään havaittu muilta ominaisuuksiltaan, kuten myrkyllisyydeltään, poikkeavan tavallisista savukkeista.

Vastaavia paloturvallisuusvaatimuksia on valmisteilla myös muissa maissa kuten Australiassa ja Iso-Britanniassa. Australiassa julkaistiin maaliskuussa 2007 sääntelyn perustaksi kansallinen standardi AS4830-2007, joka perustuu Yhdysvalloissa ja Kanadassa käytössä olevaan ASTM-standardiin. Iso-Britanniassa ehdotukset ovat olleet lausunnolla alkuvuodesta 2008.

Euroopan yhteisössä savukkeiden paloturvallisuusvaatimusten säätämismahdollisuuksista on keskusteltu syksystä 2005 lähtien sekä tupakkatuotteiden valmistamista, esittämistapaa ja myyntiä koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/37/EY, jäljempänä tupakkatuotedirektiivi, sääntelykomiteassa että yleisestä tuoteturvallisuu-

desta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/95/EY, jäljempänä tuoteturvallisuudirektiivi, komiteassa. Keskusteluissa jäsenvaltiot ovat kannattaneet yhteisösääntelyä, jossa mallina käytettäisiin Kanadan ja Yhdysvaltojen vaatimuksia.

Jäsenvaltiot hyväksyivät marraskuussa 2007 tuoteturvallisuudirektiivin komiteassa ehdotuksen komission päätöksiä paloturvallisuuteen liittyvistä vaatimuksista, jotka savukkeita koskevien eurooppalaisten standardien on täytettävä. Päätösehdoituksessa paloturvallisuusvaatimus on vastaava kuin Kanadassa ja Yhdysvalloissa: testattavasta savuke-erästä korkeintaan 25 prosenttia saa palaa loppuun asti. Komission päätös on tarkoitus tehdä lähiaikoina.

Päätöksen nojalla komission on tarkoitus antaa kesällä 2008 Eurooppalaiselle standardisointijärjestölle (CEN) toimeksianto paloturvallisuusstandardin laatimiseksi. Päätöksen perusteluosassa edellytetään, että valmistelu pohjautuu ASTM E2187-04 standardiin. Komissio arvioi standardin valmistelun vievän vähintään 2–3 vuotta.

Standardin valmistuttua komissio yhdessä tuoteturvallisuudirektiivin komitean kanssa arvioi, voidaanko standardi hyväksyä tuoteturvallisuudirektiivin tarkoittamaksi yleisen turvallisuusvaatimuksen varmistavaksi eurooppalaiseksi standardiksi. Vastaavalla menettelyllä on aiemmin säädetty muun muassa savukkeensyöttimien lapsiturvallisuudesta.

Maailman terveysjärjestö (WHO) hyväksyi 21 päivänä toukokuuta 2003 tupakoinnin torjuntaa koskevan puitesopimuksen (WHO Framework Convention on Tobacco Control). Sopimus tuli Suomea sitovaksi 24 päivänä huhtikuuta 2005. Sopimuksen mukaan savukkeiden myynti pienissä pakkauksissa tulisi kieltää, koska alaikäisillä on niiden ostamiseen paremmat taloudelliset mahdollisuudet.

Euroopan Neuvosto on 2 päivänä joulukuuta 2003 antanut suosituks-

sen (2003/54/EY), että jäsenvaltiot kieltäisivät savukkeiden myynnin alle 19 savukkeen pakkauksissa.

Tupakkatuotteiden mainontaa ja sponsorointia koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/33/EY, jäljempänä tupakkamainontadirektiivi, täytäntöönpanoaika päättyi 31 päivänä heinäkuuta 2005. Direktiivi kieltää kaiken tupakkamainonnan lehdissä, radiossa ja Internetin avulla toteutettuna. Direktiivin mukaan tupakkatuotteiden mainontakieltoa ei sovelleta julkaisuihin, jotka on painettu ja julkaistu kolmansissa maissa, jos näitä julkaisuja ei ole ensisijaisesti suunnattu yhteisön markkinoille. Euroopan komissio on lähettänyt syksyllä 2006 kirjallisen kyselyn niille jäsenvaltioille, jotka eivät ole saattaneet tupakkamainontadirektiivin edellyttämiä lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä voimaan.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on tuomiossaan 10 päivänä joulukuuta 2002 asiassa C491/01 (The Queen, Secretary of State for Health vastaan British American Tobacco (Investments) Ltd ja Imperial Tobacco Ltd) todennut, että tupakkatuotedirektiivin tietynlaisten tuotekuvausten kieltämistä koskevaa 7 artiklaa voidaan soveltaa vain yhteisössä myytäviin tupakkatuotteisiin.

1.3 Nykytilan arviointi

Tupakkatuotteiden saatavuus Suomessa arviolta 30 000–40 000 myyntipaikasta on suuri verrattuna alkoholin ja lääkkeiden tarjontaan. Suomessa alkoholia voi hankkia 339 alkoholija 7 500 oluen myyntipaikasta ja lääkkeitä 805 apteekista ja sivuapteekista. Nikotiinivalmisteiden myyntipaikkoja on noin 3 900.

Tupakkatuotteiden elinkeinotoiminnassa tapahtuva myynti ja muu luovuttaminen alle 18-vuotiaille on ollut kiellettyä vuodesta 1995 alkaen. Myyntikiellon myönteisenä vaikutuk-

sena alle 14-vuotiaiden tupakkaostot ja tupakointi ovat vähentyneet. Sen sijaan kiellon toimivuus 16- ja 18-vuotiaiden nuorten ikäryhmissä tupakkaostojen ja tupakoinnin vähentämisessä on ollut selvästi vähäisempää.

Tämä johtuu paljolti valvonnan vähäisyydestä, jotka ovat heikentäneet kiellon noudattamista. Tupakkalain mukaan tupakkatuotteiden myyntiä valvoo kunta. Valvonta on tällä hetkellä pääosin ilmoitusten pohjalta tapahtuvaa valvontaa ja selaisena riittämätöntä.

Myyntikieltojen noudattamisen valvonta tehostuisi nykyisestä, jos valvontaa kehitettäisiin järjestelmällisemmäksi ja valvontaviranomaiset saisivat tietoonsa kaikki tupakkatuotteiden myyntipaikat. Kaikkein tehokainta olisi, jos myyntikieltojen valvontaa voitaisiin valvoa ostokokein.

Myyntikieltojen noudattaminen paranisi, jos valvonta olisi järjestelmällistä, ja valvontaviranomaisella olisi tiedossaan kaikki tupakkatuotteiden myyntipaikat.

Myönteisestä kehityksestä huolimatta nuorten tupakointi on edelleen yleistä ja tytöillä yleisempää kuin aikuisilla naisilla. Kansanterveyslaitoksen Aikuisväestön terveyskäyttätymistutkimuksen mukaan vuonna 2007 työikäisistä miehistä 26 prosenttia ja naisista 17 prosenttia tupakoi päivittäin. Tampereen yliopiston Nuorten terveystapatutkimuksen 2007 mukaan vuonna 2007 16–18-vuotiaista pojista tupakoi päivittäin 24 prosenttia ja tytöistä 25 prosenttia. Valtioneuvoston vuonna 2001 hyväksymässä periaatepäätöksessä Terveys 2015 -kansanterveysohjelmasta asetettiin tavoite, että nuorten tupakointi vähenee vuoteen 2015 mennessä niin, että 16–18-vuotiaista nuorista alle 15 prosenttia tupakoi.

Tupakkatuotteiden alaikäisiä koskevan myyntikiellon rikkominen on edelleen varsin yleistä, kuten taulukoidut Tampereen yliopiston vuonna 2007 tekemän Nuorten terveystapa-

tutkimuksen tulokset esimerkiksi 14- ja 16-vuotiaiden kohdalla osoittavat. Ostajan iän kasvaessa, myyntikiellon rikkominen yleistyy jyrkästi.

Taulukko: Nuorten käyttämät tupakkatuotteiden ostopaikat

Ostopaikka	14-v.	16-v.
kauppa	16 %	33 %
kioski	30 %	41 %
huoltoasema	7 %	17 %
muu kaupallinen lähde	35 %	53 %

Nuorten terveystapatutkimuksen tietojen mukaan myyntikieltoa rikottiin vuonna 2007 joka kuukausi 14-vuotiaiden kohdalla noin 15 500 kertaa kuukaudessa ja 16-vuotiaiden kohdalla noin 70 000 kertaa kuukaudessa.

Merkittävä myyntirikkomusten määrä, valvonnan ja valvontakeinojen vähäisyys ovat edellä kuvatun perusteella edelleen laaja ja merkittävä ongelma.

Ehdotettu tupakkatuotteiden myynnin luvanvaraistaminen ja valvonnan selkeyttäminen tukee valtioneuvoston asettamaa nuorten tupakoinnin vähenemistä koskevaa kansanterveystavoitetta, ehkäisee suunuuskan ja muiden tupakkalain vastaisten tupakkatuotteiden maahantuontia ja myyntiä elinkeinotoiminnassa sekä parantaa tupakkalainsäännösten valvontaa.

Pakkauskoko

Tupakkateollisuus sanoutui 1990-luvulla irti kauppa- ja teollisuusministeriön kanssa tekemästään kirjallisesta sitoumuksesta olla markkinoimatta Suomessa pienikokoisia savukepakkauksia. Kun alle 20 savuketta sisältävät savukepakaukset tuotiin markkinoille, niistä tuli nopeasti halvemman hintansa perusteella nuorten suosimia tupakoinnin kokeilu- ja aloituspakkauksia.

sia. Savukepakkausten kokojen vaihtelu mahdollisti hinnan käyttämisen markkinointikeinona.

Eräissä maissa, joissa savukepakkausten kokoa on jo rajoitettu, on alettu markkinoida 20 savukkeen pakkauksia, jotka on jaettavissa 10 savukkeen käyttöpakkauksiksi. Tämä on osoitus pienen savukepakkausten käytöstä tupakoinnin edistämiskeinona.

Myös itsekäyttävien savukkeiden käyttö on varsin yleistä nuorten keskuudessa, sillä itsekäytyn savukkeen hinta jää puoleen tehdasvalmisteisen savukkeen hinnasta. Jos tupakkatuotteiden hintoja nostetaan verotusta lisäämällä niin kuin pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen hallitusohjelmassa on päätetty ja pienimmän savukepakkauksen vähimmäiskooksi säädetään 20 savuketta, on vaara, että markkinoille ilmaantuvat irtotupakan pienpakkaukset nykyisten 30 ja 50 gramman pakkausten ohelle ja nykyistä 10 pikkusikarin pakkausta pienemmät pikkusikaripakkaukset.

Tupakkatuotteiden pakkausten pienempää haitallisuutta kuvaavat ilmaisut

Suomessa myytävien tupakkatuotteiden pakkauksissa ei saa käyttää sellaisia ilmaisuja, nimityksiä, tavaramerkkejä ja kuvallisia tai muita merkkejä, jotka luovat vaikutelman, että kyseinen tupakkatuote on vähemmän haitallinen kuin muut. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on tuomiossaan 10 päivänä joulukuuta asiassa C491/01 todennut, että kyseistä tupakkatuotedirektiivin tietynlaisten tuotekuvausten kieltämistä koskevaa 7 artiklaa voidaan soveltaa vain yhteisössä myytäviin tupakkatuotteisiin. Säännöksessä ei ole erikseen todettu, että 7 artiklaa voidaan soveltaa vain yhteisössä myytäviin tupakkatuotteisiin. Tupakkalain 7 a §:ssä olisi vastaavasti selvyiden vuoksi todettava, että säännöstä sovelletaan vain yhteisössä myytäviin tupakkatuotteisiin.

Savukkeiden paloturvallisuus

Kuolemaan johtaneiden tulipalojen yleisin syytymissyys Suomessa on tupakointi ja siihen liittyvä huolimaton tulenkäsittely. Tupakoinnista alkunsa saaneissa paloissa kuolee vuosittain 25–35 ihmistä, mikä on 30–40 prosenttia tapaturmaisista palokuolemista. Suurimmassa osassa tapauksia on kyse tupakoinnista vuoteessa tai sohvalla. Tupakoinnista alkunsa saaneen palon uhri on usein alkoholin tai muiden päihteiden vaikutuksen alainen. Palon uhri on usein myös ikääntynyt tai liikuntarajoitteinen henkilö.

Pelastustoimen tilastojen mukaan kaikista tulipaloista yli 5 prosenttia arvioidaan saaneen alkunsa palavasta savukkeesta tai muusta tupakkatuotteesta. Tämä on keskimäärin 700 tulipaloa vuosittain. Näiden palojen aiheuttamat välittömät omaisuusvahingot arvioidaan yli 6 miljoonaksi euroksi vuosittain. Lähes 40 prosenttia savukkeesta alkaneista tulipaloista on maastopaloja, mikä on 8 prosenttia kaikista maastopaloista. Näissä paloissa palanut maastopinta-ala on keskimäärin yli 50 hehtaaria vuosittain.

Tupakoinnista aiheutuvaa paloriskiä on pyritty pienentämään säättämällä patjoille ja pehmustetuille istuinhuonekaluille paloturvallisuusvaatimukset, joiden mukaan ne eivät saa testissä syttyä palavasta savukkeesta. Huonekalujen vaatimukset ovat olleet voimassa vuodesta 1991, patjojen vuodesta 1992. Käytössä on vielä myös vanhempia huonekaluja, jotka eivät täytä näitä vaatimuksia. Säädökset ovat kansallisia, mikä vähentää niiden tunnettuutta elinkeinonharjoittajien keskuudessa. Lisäksi kuluttajat tuovat Suomeen muista maista tavaroita, jotka eivät aina täytä kansallisia paloturvallisuusvaatimuksia. Vuodevaatteille vastaavia yleisiä paloturvallisuusvaatimuksia ei ole. Vaikeasti syttyviä lakanoita ja muita tekstiilejä käytetään lähinnä

vain hotelleissa ja hoitolaitoksissa. Palovahinkoja ja erityisesti palokuolemia on pyritty ehkäisemään myös säätämällä palovaroittimet pakollisiksi asunnoissa.

Nykyisten savukkeiden aiheuttama paloriski ei ole hyväksyttävissä. Mikään palava tuote ei voi koskaan olla täysin paloturvallinen, mutta riskiä, että palava savuke sytyttää tulipalon, on mahdollista pienentää merkittävästi heikentämällä savukkeen palamisominaisuuksia. Yhdysvaltojen ja Kanadan esimerkit osoittavat, että paloturvallisuusvaatimusten säätäminen savukkeille on taloudellisesti ja teknisesti mahdollista ilman, että siitä aiheutuu haittaa kuluttajille. On myös nähtävissä, että valmistajat eivät tuo itsestään sammuvia savukkeita markkinoille oma-aloitteisesti, vaan vasta säädösten velvoittamina.

Tupakkatuotteiden mainonta

Tupakkamainontadirektiivin 3 artiklan 1 kohdan mukaan tupakkatuotteiden mainontakieltoa ei sovelleta julkaisuihin, jotka on painettu ja julkaistu kolmansissa maissa, jos näitä julkaisuja ei ole ensisijaisesti suunnattu yhteisön markkinoille. Voimassa olevan tupakkalain 8 §:n 2 momentin mukaan mainontakieltoa ei sovelleta mainontaan sellaisessa Suomessa levitettävässä ulkomaisessa painokirjoituksessa, jonka pääasiallinen tarkoitus ei ole tupakkatuotteiden mainonta. Säännös ei ole tupakkamainontadirektiivin mukainen, eikä sen nojalla voida puuttua toisessa jäsenvaltiossa painettujen ja Suomeen levitettävien julkaisujen tupakkamainontaan.

Tupakkamainontadirektiivin 7 artikla edellyttää, että jäsenvaltiot säätävät direktiivin nojalla annettujen kansallisten säädösten rikkomiseen sovellettavista seuraamuksista. Kansallisiin säädöksiin on sisällytettävä säännöksiä sen varmistamiseksi, että henkilöillä tai organisaatioilla,

joilla on jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti oikeutettua etua direktiivin vastaisen mainonnan, sponsoroinnin tai muun menettelyn lopettamisesta, voivat ryhtyä oikeustoimiin tällaista mainontaa tai sponsorointia vastaan. Voimassa olevassa tupakkalaissa on virallisen syyttäjän syytteen nosto-oikeutta rajoitettu siten, että syytteen nostaminen markkinointirikkomuksesta tai markkinointirikoksesta edellyttää Tuotevalvontakeskuksen ilmoitusta. Rajattu syytteen nosto-oikeus ei ole tarkoituksenmukaista ja poikkeaa muissa rikoksissa omaksutusta sääntelystä. Tupakkamainontaa valtakunnallisella tasolla valvovan Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen asiantuntemus olisi kuitenkin edelleen syyttäjän käytössä, mikä varmistettaisiin siten, että syyttäjän tulisi sekä tupakan markkinointirikkomusta että tupakan markkinointirikosta koskevaa asiaa käsitellessään varata Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle tilaisuus antaa lausuntonsa. Myös tuomioistuimen tulisi tupakan markkinointirikkomus- tai markkinointirikosasiaa käsitellessään varata Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle tilaisuus tulla kuulluksi.

Alaikäiselle myynti

Syytteen nostaminen tupakan myyntirikkomuksissa edellyttää voimassaolevan lain mukaan kunnan ilmoituksen. Kunnan valvontaviranomaisen on kiellettävä alaikäiselle myynti tai muu elinkeinotoiminnassa tapahtuva luovuttaminen ennen viralliselle syyttäjälle ilmoittamista. Rangaistavuus edellyttää, että kunta on antanut yhden kiellon ja että elinkeinonharjoittaja on rikkonut tätä kieltoa. Rajoituksen poistaminen alaikäisiä koskevan myyntikiellon noudattamisen varmistamiseksi olisi yhdenmukainen ja oikeassa suhteessa ehdotetun mainontaa koskevan ja

jo käytössä oleva suunuuskan myyntiä koskevan valvonnan kanssa.

- 2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset
- 2.1 Myynnin luvanvaraisuus

Esityksen mukaan tupakkatuotteiden vähittäismyynti säädettäisiin luvanvaraiseksi ja myynnin valvontaa tehostettaisiin tupakkatuotteiden tupakkalain vastaisen myynnin estämiseksi. Tupakkatuotteita voisi myydä se, jolle myyntipaikan sijaintikunta on myöntänyt näiden tuotteiden myyntiä koskevan myyntipaikkakohdaisen vähittäismyyntiluvan. Vähittäismyyntilupa voitaisiin myöntää myös määräaikaisena, jos toiminta on luonteeltaan määräaikaista. Määräaikainen lupa myönnettäisiin enintään yhden vuoden ajaksi. Silloin kun myyntipaikan sijaintikuntaa ei voida osoittaa, kuten esimerkiksi liikennevälineissä, luvan myöntäisi elinkeinonharjoittajan kotikunta. Vähittäismyyntilupa myönnettäisiin sille, joka on esittänyt hyväksyttävän omavalvontasuunnitelman ja tupakkalain säännökset täyttävän selvityksen tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden sijoittelusta tupakkatuotteiden myyntipisteessä ja jonka myynnin valvontajärjestelyt ovat riittävät. Luvasta perittäisiin myyntilupamaksu. Kunta vahvistaisi taksassa maksun perusteet sellaiseksi, että sillä katettaisiin luvan käsittelystä ja myöntämisestä kunnalle aiheutuvat kustannukset.

Luvanvaraistaminen mahdollistaisi aiempaa paremman myynnin valvonnan, koska vähittäismyyntiluvan myöntävä ja myyntiä valvova kunnallinen valvontaviranomainen saisi tietoonsa kunnan alueella olevat tupakkatuotteiden myyntipaikat, myyntipisteet, automaattiset myyntilaitteet, omavalvontasuunnitelmat, tiedot tuotteiden sijoittelusta myyntipisteissä ja myynnin valvontajärjestelyt. Lupajärjestelmä mahdollistaisi

myös luvan peruuttamisen eräissä tupakkalain säännösten rikkomistapauksissa. Myynnin luvanvaraistamisen tavoitteena on vähentää alaikäisten tupakkatuotteiden saatavuutta ja tupakoinnin yleisyyttä. Tupakkatuotteiden saatavuutta voitaisiin myös tulevaisuudessa rajoittaa ja vähentää lakiin perustuvalla lupajärjestelmällä. Luvanvaraistamisen tavoitteena on myös estää laittomasti maahantuotujen kiellettyjen ja muiden tupakkalain vastaisten tupakkatuotteiden levitys laillisten tupakkatuotteiden jakelukanavien kautta.

Tarkempia säännöksiä lupahakemuksen sisällöstä ja lupatietojen näkyvillä pidosta voitaisiin antaa sosiaalili- ja terveysministeriön asetuksella.

Tavoite on, että tupakkatuotteiden ja nikotiinivalmisteiden haku- ja myyntilupahakemusten käsittely ja päätöksenteko voitaisiin teknisesti yhdistää ja perustaa automaattiseen tietojen käsittelyyn.

Mahdollisuudet alkoholi- ja tupakkalain valvonnan hallinnolliseen yhteensovittamiseen selvitetään vaalikauden loppuun mennessä.

2.2 Valvonnan järjestäminen

Kunta valvoo nykysäädösten mukaan tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myyntiä, myynnin omavalvontaa, tupakkatuotteiden varastointi- ja myyntipaikkoja, mainonta- ja myynninedistämiskieltoja ja tupakointikieltojen ja rajoituksen noudattamista toimialueensa päiväkodeissa ja oppilaitosten oppilaille tarkoitetuissa sisätiloissa ja niiden pääasiassa kahdeksatoista vuotta nuoremmille tarkoitetuilla ulkoalueilla, virastojen ja viranomaisten sekä niihin verrattavien julkisten laitosten yleisölle ja asiakkaille varatuissa sisätiloissa ja yleisten kulkuneuvojen sisätiloissa. Kunta valvoo myös ravintoloiden tupakointikieltoja.

Kunnan valvontaviranomaisen nettelyä tupakkalain rikkomistapauk-

sisä ehdotetaan yksinkertaistettavaksi. Valvonnan vaikutusmahdollisuudet riippuvat niistä toimenpiteistä, joita valvojalla on käytettävissään rikkomustilanteita varten. Havaittuaan elinkeinonharjoittajan esimerkiksi myyvän tupakkaa alaikäisille kunnan viranomaisen tulee voimassaolevan lain mukaan kirjoittaa elinkeinonharjoittajalle hallinnollinen kieltopäätös ja asettaa määräaika, jonka kuluessa elinkeinonharjoittajan tulee lopettaa tupakan myynti alaikäisille. Vain siinä tapauksessa, että elinkeinonharjoittajan havaitaan vastoin kunnan viranomaisen antamaa kieltoa rikko- van myyntikieltoa toistuvasti, kunnan valvontaviranomainen voi ilmoittaa rikkomuksesta viralliselle syyttäjälle. Sakkorangaistukseen tuomitsemisen edellytyksenä on, että tupakkaa myydään alaikäisille toistuvasti vastoin kunnan antamaa kieltoa. Syyttäjän on näytettävä tämä toistuvuus toteen. Määräajan asettamisesta ehdotetaan luovuttavaksi. Kunnan viranomainen itse harkitsisi tapauskohtaisesti, riittääkö tupakkalain vastaisen toiminnan seuraamukseksi rikkomuksen ja laiminlyönnin toteaminen, opastaminen ja kehoitus korjata tilanne. Jos tämän ei katsottaisi riittävän, valvontaviranomainen voisi kieltää säännösten vastaisen toiminnan ja asettaa tarvittaessa uhkasakon antamansa kiellon tehosteeksi. Uhkasakon asettaminen kiellon tehosteeksi on mahdollista voimassa olevan tupakkalainkin mukaan. Käytännössä kunnat eivät ole käyttäneet mahdollisuutta asettaa uhkasakko, sillä uhkasakkomenettelyä pidetään liian monimutkaisena tavanomaisissa rikkomustilanteissa.

Ehdotuksen mukaan kunnan viranomaisen tulee kieltää säännösten vastainen toiminta. Kunnan viranomainen voi ilmoittaa tupakkalain säännösten rikkomisesta suoraan viralliselle syyttäjälle ilman erillisen määräajan asettamista, jos katsoo sen perustelluksi.

Kuntien mahdollisuudet valvoa tupakkatuotteiden myyntiä alaikäi-

sille ja valvonnassa käytettävät keinot ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Valvontaviranomaisilla ei ole myyntipaikkoja koskevia tarkkoja tietoja, sillä tupakan myynti ei edellytä lupaa tai ilmoituksen tekemistä. Kuntien taloudelliset valvontaresurssit ovat valvonnan tarpeeseen nähden rajalliset. Elintarvikelain (23/2006) mukaisia elintarvikehuoneistoja on noin 45 000. Arviolta lähes puolessa elintarvikehuoneistoista myydään tupakkatuotteita. Alkoholijuomien vähittäismyyntilupia on vajaa 8 000 ja anniskelulupia noin 9 000. Näiden lukujen perusteella voidaan arvioida, että tupakkatuotteita myydään ainakin 30 000–40 000 myyntipaikassa.

Ehdotetulla tupakkalain muutoksella pyritään luomaan tupakkatuotteiden vähittäismyyntin valvon- nalle sellaiset toimintaedellytykset, että niiden avulla voitaisiin estää tupakkalain vastaisten tupakkatuotteiden vähittäismyynti laillisten jakelukanavien kautta ja parantaa tupakkatuotteiden myyntiä koskevien säännösten noudattamista.

Tupakkatuotteiden myyntiä koskevien säännösten noudattamisen parantuminen vähentäisi lasten ja nuorten tupakointia ja siirtäisi mahdolliset tupakoinnin aloittamisko- keilut myöhempään ikään, jolloin aloittamishalukkuus ja aloittajien määrä ei enää olisi niin suuri kuin aiemmin. Tupakoinnin vähentäminen ja erityisesti lasten ja nuorten tupakoinnin ehkäisy on laajasti hyväksytty yhteiskuntapoliittinen ja keskeinen nuorten terveyttä tukeva tavoite. Yleinen mielipide ja erilaiset julkisyhteisöjen, kansalaisjärjestöjen ja lähiyhteisöjen toimintaohjelmat tukevat lasten ja nuorten terveyskasvatuksen tavoitteita. Erilaisten yhteiskuntapoliittisten keinojen tulisi toimia toisiaan vahvistavasti. Lapsille ja nuorille tapahtuva laajamittainen tupakan myynti ja puutteellinen valvonta voivat tässä suhteessa vai- kuttaa negatiivisesti muun toimin-

nan tuloksellisuuteen. Toisaalta tupakan myyntikiellon noudattamisen tiukentaminen on tarkoituksenmukaista vain, kun tiedotus- ja valistus-toiminta saadaan samalla tukemaan nuorten tupakoinnin vähentämistyötä. Tässä tarkoituksessa vuonna 2003 käynnistettiin useampivuotinen valtakunnallinen nuorten tupakoimattomuutta tukeva viestintäkampanja, joka on kohdennettu ja räätälöity tietyille valituille kohderyhmille. Näissä kohderyhmissä tupakointikokeilut ja tupakointi ovat selvästi vähentyneet ja ennakoivat jatkuessaan valtioneuvoston nuorten tupakoinnin vähentämistavoitteen toteutuvan.

2.3 Pakkauskoon rajoittaminen

Savukkeiden vähittäismyynti- ja käyttöpakkausten vähimmäiskooksi ehdotetaan 20 savuketta ja irtotupakan vähittäismyynti- ja käyttöpakkausten kooksi nykyistä 30 gramman tupakkamäärää. Pikkusikareita saisi myydä vain vähittäismyyntipakkauksessa, jossa on vähintään 10 pikkusikaria. Savukepakkausten sisältämien savukkeiden ja irtotupakan myynti- ja käyttöpakkausten sisältämän irtotupakan vähimmäismäärän rajoittaminen vähentäisi lasten ja nuorten tupakointia ja siirtäisi mahdolliset tupakoinnin aloittamiskokeilut myöhempään ikään, jolloin aloittamishalukkuus ja aloittajien määrä vähenisi nykyisestään.

Ehdotetulla savukepakkausten sisältämien savukkeiden ja pikkusikareiden vähimmäismäärän sekä irtotupakan vähittäismyyntipakkauksen koon rajoittamisella pyritään ehkäisemään myös pakkauskokojen vaihtelun ja pakkausten jakamisen käyttämistä tupakkatuotteiden myynnin ja käytön edistämiskeinona.

Pienten pakkausten kieltäminen on Euroopan unionin neuvoston tupakoinnin ehkäisemisestä ja aloitteista tupakoinnin torjunnan tehostamiseksi antaman suosituksen ja Suomen ratifi-

oiman tupakoinnin torjuntaa koskevan Maailman terveysjärjestön (WHO) puitesopimuksen (WHO Framework Convention on Tobacco Control) mukainen ja tärkeä osa nuorten tupakoinnin aloittamisen ehkäisyä.

Myös itsekääräyttävien savukkeiden käyttö on varsin yleistä nuorten keskuudessa, sillä itsekäärityn savukkeen hinta jää puoleen tehdasvalmisteisen savukkeen hinnasta. Jos tupakkatuotteiden hintoja nostetaan verotusta lisäämällä niin kuin pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen hallitusohjelmassa on päätetty ja pienimmän savukepakkausten vähimmäiskooksi säädetään 20 savuketta, on vaara, että markkinoille ilmaantuvat irtotupakan pienpakkaukset nykyisten 30 ja 50 gramman pakkausten ohelle ja nykyistä 10 pikkusikarin pakkausta pienemmät pikkusikaripakkaukset.

2.4 Savukkeiden paloturvallisuus

Savukkeille ehdotetaan säädettäväksi vastaavanlaiset paloturvallisuusvaatimukset kuin mitä on voimassa Kanadassa ja eräissä Yhdysvaltojen osavaltioissa. Vaatimukset korvattaisiin yhteisillä eurooppalaisilla vaatimuksilla niiden valmistuttua. Savukkeiden olisi oltava niin sanottuja itsestään sammuvia, jolloin olisi pienempi todennäköisyys, että palava savuke huolimattomasti käsiteltynä sytyttää tulipalon. Savukkeiden valmistajan tai maahantuojan olisi osoitettava, että savukkeet täyttävät paloturvallisuusvaatimukset.

Savukkeille säädettäväksi ehdotettujen paloturvallisuusvaatimusten tavoitteena on vähentää tupakoinnista aiheutuvien tulipalojen ja palokuolemien määrää. Tulipalojen määrän odotetaan vähenevän merkittävästi.

Paloturvallisuusvaatimukset ehdotetaan säädettäväksi Kanadan ja Yhdysvaltojen mallin mukaisesti. Suo-messa ei ole omaa savukkeiden valmistusta, joten ei ole realistista, että Suomi pienenä markkina-alueena ottaisi

yksin käyttöön erilaiset tai esimerkiksi muita tiukemmat vaatimukset. Yhdysvalloissa ja Kanadassa säädettyjen vaatimusten etuna on myös, että ne eivät ole teknologiariippuvaisia, vaan vaatimukset voidaan täyttää eri keinoin ja keinot ovat valmistajan itsensä määritettävissä.

Omien kansallisten vaatimusten vaihtoehtona olisivat yhteiset eurooppalaiset vaatimukset. Valmistelu Euroopan yhteisössä on käynnissä yleisen tuoteturvallisuudirektiivin soveltamisen puitteissa, mutta vaatimusten voimaantulon aikataulu on kuitenkin vielä epävarma. Eurooppalaisen standardin valmistelu vie vähintään 2–3 vuotta, joten riippuen siirtymäajan pituudesta vaatimukset voivat tulla voimaan aikaisintaan vuonna 2011. Jos standardin valmistelussa päädytään muista maista poikkeavaan lähestymistapaan, vaatimusten voimaantulo kestää todennäköisesti vielä kauemmin. Tässä tilanteessa ei ole perusteita jäädä odottamaan eurooppalaisen standardin voimaantuloa. Myös Iso-Britannia on päätyvässä samaan ratkaisuun.

Tuoteturvallisuudirektiivin puitteissa käynnistyvä eurooppalaisen standardin valmistelu ei estä kansallisten tuoteturvallisuusvaatimusten säätämistä väliajaksi. Perustamissopimuksen 28 ja 30 artiklan mukaisesti kansallisten säännösten on oltava perusteltuja terveyden ja turvallisuuden suojelemiseksi ja noudatettava vastaavuoroisen tunnustamisen periaatetta. Vastaava tilanne on esimerkiksi sisusteiden paloturvallisuuden sääntelyssä, joka on edelleen täysin kansallista. Sisusteille on saatu aikaan useita eurooppalaisia testimenetelmästandardeja, mutta ei yhteisiä vaatimuksia, joissa edellytettäisiin standardien noudattamista.

Vaatimusten pohjana ehdotetaan käytettäväksi amerikkalaista ASTM-testistandardia. Vastaavaa kansainvälistä tai eurooppalaista standardia ei ole, ja kyseinen standardi on jo laajasti käytössä. Todennäköistä on, että eurooppalainen standardi poh-

jautuu samaan standardiin. Käytettäväksi ehdotettu ASTM-testistandardi ja sen pohjalta asetetut vaatimukset ovat syntyneet lähes 30 vuoden tutkimustyön ja politiikkakeskustelun tuloksena. Sammumistestin sijasta testimenetelmänä voisi tulla kyseeseen sytyttämistesti, jolla mallinnettaisiin palavan savukkeen kykyä sytyttää huonekalu palamaan. Mallinnustesteissä ongelmana on kuitenkin muun muassa niiden herkkyys ja vaikeampi toistettavuus, mitkä johtavat myös suurempiin testauskustannuksiin.

Tupakoinnista aiheutuviin tulipaloihin voitaisiin vaikuttaa myös säättämällä paloturvallisuusvaatimuksia vaatteille, huonekaluille ja muille kodin sisusteille. Vastaavaa vaikutusta tulipalojen ja palokuolemien määrään ei kuitenkaan saataisi aikaan. Esimerkiksi vaatteille ja vuodetekstiileille säädettävät paloturvallisuusvaatimukset voisivat koskea vain uusia myynnissä olevia tuotteita, eivät jo käytössä olevia. Tiukemmat paloturvallisuusvaatimukset edellyttäisivät palosuojakemikaalien laajempaa käyttöä, mihin voi liittyä haitallisia ympäristö- ja terveysvaikutuksia. Myös kustannusvaihtokutukset olisivat mittavat ja ne kohdistuisivat kaikkiin kuluttajiin.

Koska savukkeiden paloturvallisuusvaatimukset eivät poista kaikkia tupakointiin liittyviä paloriskejä, tarvitaan jatkossakin valistusta siitä, miten paloriskejä voidaan vähentää. Pelkän valistuksen keinoin ei kuitenkaan ole saavutettavissa vastaavia vaikutuksia. Tämä johtuu osin myös siitä, että varsinkin kuolemaan johtaneissa savukepaloissa mukana on usein ollut vaikuttavana tekijänä runsas alkoholin käyttö tai henkilön sairauden tai vamman takia heikentynyt liikunta- tai toimintakyky.

Savukkeille ehdotetaan säädettäväksi vastaavanlaiset paloturvallisuusvaatimukset kuin Kanadassa ja eräissä Yhdysvaltojen osavaltioissa. Vaatimukset korvattaisiin yhteisillä eurooppalaisilla vaatimuksilla niiden valmistuttua. Savukkeiden olisi oltava-

va niin sanottuja itsestään sammuvia, jolloin olisi pienempi todennäköisyys, että palava savuke huolimattomasti käsiteltynä sytyttää tulipalon. Savukkeiden valmistajan tai maahantuojan olisi osoitettava, että savukkeet täyttävät paloturvallisuusvaatimukset.

Savukkeille säädettäväksi ehdotettujen paloturvallisuusvaatimusten tavoitteena on vähentää tupakoinnista aiheutuvien tulipalojen ja palokuolemien määrää. Tulipalojen määrän odotetaan vähenevän merkittävästi. Savukepalon uhri ei myöskään aina ole tupakoija itse.

2.5 Tupakkatuotteiden pakkausmerkintä vaatimukset Euroopan yhteisön ulkopuolelle vietävien tupakkatuotteiden pakkauksissa

Lain 7 a §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, etteivät 1 momentin säännökset koske Euroopan yhteisön ulkopuolelle vietävien tupakkatuotteiden pakkauksia Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen 10 päivänä joulukuuta 2002 tekemän päätöksen mukaisesti.

2.6 Tupakkamainonnan kieltäminen ulkomaaisissa painotuotteissa

Ulkomaisten painotuotteiden tupakkamainontaa koskeva säännös ehdotetaan muutettavaksi tupakkamainontadirektiivin mukaiseksi niin, että säännös koskisi vain kolmansissa maissa painettuja julkaisuja. Muutoksella saatettaisiin voimaan tupakkamainontadirektiivin määräys. Samalla se mahdollistaisi puuttumisen toisessa jäsenmaassa painetussa painotuotteessa esiintyvään ja Suomessa jakelussa olevaan painotuotteen direktiivissä kiellettyyn tupakkatuotteiden mainontaan.

2.7 Seuraamukset

Ehdotuksen mukaan kunta voisi harkintansa mukaan peruuttaa tupak-

katuotteiden vähittäismyyntiluvan määräaikaaisesti tai pysyvästi, jos laiminlyönti tai rikkomus sitä edellyttää. Lupa voitaisiin peruuttaa, jos tupakkatuotteita mainostetaan tai myydään ja muutoin luovutetaan tupakkalain vastaisesti tai jos elinkeinonharjoittaja on jättänyt ilmoittamatta 10 b §:n 3 momentissa tarkoitettuja olennaisia tietoja tai jos myyntipaikassa säilytetään tupakkatuotteita, joiden myynti on kielletty tai jotka eivät ole tupakkalain mukaisia. Tupakkatuotteiden myyntipaikoissa on ollut elinkeinotoiminnassa maahantuonti- ja myyntikiellossa olevaa suunuuskaa, jonka tupakkatuotteiden myyjä on ilmoittanut olevan tarkoitettu vain omaan käyttöön. Viranomaiset ovat voineet osoittaa useassa tapauksessa, että kyseessä on ollut kuitenkin myyntiin tarkoitettu suunuuska. Ehdotettu tupakkalain vastaisten tupakkatuotteiden säilyttämisen kieltäminen myyntipaikalla on tarpeen tupakkalain vastaisten tupakkatuotteiden myynnin estämiseksi.

Tupakkalakiin ehdotettu vähittäismyyntiluvan peruuttaminen vastaisi alkoholilain (1143/1994) 16 §:n 2 momentissa säädettyä myyntiluvan peruuttamista vastaavassa tilanteessa. Alkoholilain 15 §:n 1 momentin mukaan alkoholijuoman vähittäismyyntiluvanhaltijalle voidaan määrätä huomautus, kirjallinen varoitus tai myyntiluvan määräaikaainen tai pysyvä peruutus, jos myyntipaikassa on rikottu alkoholilakia. Edelleen alkoholilain 15 §:n 4 momentin mukaan lääninhallitus voi määrätä elinkeinonharjoittajalle, joka myy alkoholilain 16 §:n 2 momentin vastaisesti alle 18-vuotiaalle vähintään 1,2 ja enintään 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävää juomaa, huomautuksen, kirjallisen varoituksen taikka kieltää kyseessä olevien juomien myynnin määrääjäksi, enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Voimassaolevan tupakkalain rangaistussäännösten käyttö on jäännyt nykyisellään hyvin vähäiseksi. Tuomioistuintilastojen mukaan tu-

pakan myyntirikkomuksesta tuomittiin vuonna 2000 koko maassa yksi 10 päiväsakon rangaistus, vuonna 1999 ei yhtään. Rangaistusten määrän kasvattaminen ei ole yhteiskuntapoliittinen tavoite, mutta tilastosta voidaan päätellä, että tupakkalain myyntikiellon nykyisellä kriminalisoinnilla ei ole ollut juurikaan yleisestävää vaikutusta. Myös tämän vuoksi uusi hallinnollinen seuraamus katsotaan tarpeelliseksi, koska mahdollisuudella vähittäismyyntiluvan peruuttamiseen pysyvästi tai määräajaksi voitaisiin vaikuttaa ennaltaehkäisevästi elinkeinonharjoittajien ja tupakan myyjien käyttäytymiseen entistä tehokkaammin.

Tupakkalakiin ehdotetaan lisättäväksi rangaistussäännökset tupakkatuotteiden myynnistä ilman vähittäismyyntilupaa ja tukkumyynnissä tupakkatuotteiden myynnistä muille kuin toiselle tukkukaupalle tai vähittäismyyntiluvanhaltijoille.

2.8 Syytteen nostooikeuden rajoitusten poistaminen

Virallisen syyttäjän syytteen nosto-oikeutta koskevia rajoituksia ehdotetaan poistettavaksi markkinointirikkomuksen ja markkinointirikoksen sekä myyntirikkomusten osalta.

Tupakkamainontadirektiivin 7 artiklassa edellytetään, että jäsenvaltioiden on säädettävä direktiivin nojalla annettujen kansallisten säännösten rikkomiseen sovellettavista seuraamuksista ja toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että niitä sovelletaan. Näihin säädöksiin on sisällytettävä säännöksiä sen varmistamiseksi, että henkilöt tai organisaatiot, joilla on jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti oikeutettua etua direktiivin vastaisen mainonnan, sponsoroinnin tai muun menettelyn lopettamisesta, voivat ryhtyä oikeustoimiin tällaista mai-

nontaa tai sponsorointia vastaan. Direktiivin tavoite toteutuisi parhaiten poistamalla virallisen syyttäjän syytteen nosto-oikeuden rajoitukset.

Voimassaolevan tupakkalain 31 §:n 5 momentissa virallisen syyttäjän syytteen nosto-oikeutta on rajoitettu siten, että syytteen nostaminen edellyttää aina joko Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen tai kunnan ilmoitusta. Suussa käytettävää tupakkaa koskeva vastaava rajoitus poistettiin vuonna 2002 valvonnan tehostamiseksi.

Alaikäiselle myyntiin tai tupakkatuotteiden mainontaan ei liity sellaisia erityispiirteitä, joiden vuoksi virallisen syyttäjän harkintavaltaa tulisi rajoittaa. Tupakkalain täytäntöönpanon valvonta tehostuisi olennaisesti, kun valvontaa hankaloittavat syytteen nosto-oikeuden rajoitukset poistettaisiin ja syytteen nostaminen jätettäisiin syyttäjän harkittavaksi. Syyttäjän oikeudesta jättää syyte nostamatta säädetään oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 7 ja 8 §:issä. Syytteen nostaminen olisi siten syyttäjän harkinnassa samoin periaattein kuin muissakin rikoksissa.

3 Esityksen vaikutukset

Lakiehdotuksen tavoitteena on tupakoinnista aiheutuvien haittojen vähentäminen tehostamalla alaikäisiä koskevan tupakkatuotteiden myyntikiellon noudattamista ja ehkäisemällä tupakkatuotteiden laittontaa vähittäismyyntiä. Laittoman vähittäismyynnin estäminen mahdollisimman tehokkaasti on kaupan ja yhteiskunnan etu, joka parhaimmillaan arvioiden mukaan voisi nostaa kaupan tupakkatuottoa 3–8 prosenttia. Tupakkatuotteiden vähittäismyynnin luvanvaraistaminen on erityisen

tärkeää matkustajatuonnin vapauttua ja sisämarkkinoiden rajavalvonnan loputtua.

Tupakkatuotteiden myynnin luvanvaraistaminen aiheuttaa jonkin verran kustannuksia tupakkatuotteita myyvälle elinkeinonharjoittajalle. Luvan käsittelystä arvioidaan aiheutuvan 120–200 euron kertakustannus edellyttäen, että lupahakemuksen käsittely ei vaadi erityistoimia kuten tarkastajan käyntiä myyntipakalla. Jos arviossa otetaan huomioon luvanvaraisuuden hyötynä tupakkatuotteiden laittoman maahantuonnin ja jakelun estyminen, luvanvaraisuus edistää alan elinkeinotoimintaa ja voi osaltaan parantaa sen tulosta. Lupamenettelyn kustannusrasitus jakautuu kuitenkin usealle vuodelle, koska lupa myönnetään yleensä pysyväksi. Vähittäismyyntiluvan hakemisessa, hakemuksen käsittelyssä ja lupapäätöksen tekemisessä voidaan käyttää hyödyksi automaattista tietojenkäsittelyä ja tiedonsiirtoa, mikä vähentää lupamenettelyn kustannuksia. Ehdotettu hakumenettely on pyritty tekemään helpoksi, jotta lupahakemuksen tekemisestä ja käsittelystä aiheutuva työmäärä pysyisi vähäisenä.

Tarkoitus on myös yhdistää nikotiinivalmisteiden ja tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupamenettely siten, että kumpakin lupaa voitaisiin hakea samalla hakemuksella ja käsitellä samanaikaisesti. Menettely on toiminnan järjeistämistä ja säästää hakijan kustannuksia ja kunnan voimavaroja. Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus huolehtisi mainitun automaattisen tietojenkäsittelyjärjestelmän rakentamisesta ja ylläpidosta sekä olisi samalla lupajärjestelmän rekisteriviranomaisen. Tukkukauppa saisi lupatiedot suoraan rekisteristä kassajärjestelmiinsä. Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus rakentaisi lupahallinnon tietojenkäsittelyjärjestelmän vaiheittain niin, että ensimmäisessä vaiheessa järjestelmä kattaisi

hakemuksen, lupakäsittelyn sekä tukkukaupan tiedontarpeet. Toinen vaihe kattaisi valvonnan tarpeet ja se olisi osa valmisteilla olevaa eri viranomaisten yhteistä ympäristöterveydenhuollon rekisterikokonaisuutta. Ensimmäisen vaiheen toimenpiteet eivät edellytä lisävoimavaroja. Toisen vaiheen valmistelu on jo edennyt pitkälle eri valvontaviranomaisten yhteistyönä ja rahoituksella.

Tupakkatuotteiden myynnin valvonta on ollut laissa tarkemmin säädettyin perustein maksullista vuoden 2008 alusta. Voimassaoleva tarkastuskohtainen valvontamaksu soveltuu huonosti myynnin valvontaan. Ehdotettu vuotuinen valvontamaksu mahdollistaisi tehokkaamman myynnin valvonnan ja tasaisi valvonnasta aiheutuvan kustannusrasituksen myyntiluvan haltijoiden kesken ja olisi myyntipisteiden määrään suhteutettuna oikeudenmukaisempi kuin muut vaihtoehdot. Ehdotettava vuositainen valvontamaksumenettely on yhteneväinen nikotiinivalmisteiden myynnin valvonnan maksullisuuden kanssa ja järjeistää tupakkatuotteiden ja nikotiinivalmisteiden valvontamaksukäytännön.

Tupakkatuotteiden myynnin luvanvaraistaminen, sen maksullisuus ja valvonnan tehostuminen lisäävät koulutuskysyntää sekä neuvonnan ja ohjauksen tarvetta. Tuotevalvontakeskus ohjaisi lääninhallitusten ohella kuntia niille laissa kuuluvien tehtävien hoitamisessa. Tämä toiminta voidaan hoitaa pitkälti olemassa olevin voimavaroin.

Ehdotuksen mukaan kunnat vastaisivat tupakkatuotteiden myynnin lupahallinnosta ja myynnin valvonnasta. Ehdotuksen keskeinen tavoite on tehostaa tupakkalain valvontaa kaikilta osin. Sekä lupahallinnosta että nykyistä tehokkaammasta valvonnasta aiheutuisi kunnille henkilöstövoimavarojen lisäämisen tarvetta. Tästä aiheutuvat kustannukset katettaisiin ehdotuksen mukaan vähittäismyyntilupahakemusten

käsittelystä ja luvista ja valvonnasta perittävillä maksuilla. Jos tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikkojen lopulliseksi määräksi arvioidaan 20 000–30 000 myyntipaikkaa, myyntilupamaksuja voidaan arvioida kertyvän 3–5 miljoonaa euroa. Kuntien on myös mahdollista vähentää valvonnasta aiheutuvia kustannuksia järjestämällä valvonta yhdessä toisen kunnan kanssa tai kuntien yhteistyönä kuntayhtymässä. Lupa- ja valvontamaksujen periminen antaa kunnille taloudelliset voimavarat ja mahdollisuuden palkata lisätyövoimaa lupahakemusten ajoissa tapahtuvaan käsittelyyn ja tupakkatuotteiden myynnin tehokkaan ja toimivan valvonnan ylläpitoon.

Savukkeiden vähittäismyynti- ja käyttöpakkauskauksen sisältämien savukkeiden vähimmäismäärän rajoittaminen 20 savukkeeseen ja irtotupakan vähittäismyynti- ja käyttöpakkauskauksen koon rajoittaminen 30 grammaan vähentäisi nuorten tupakointikokeiluja ja nuorten tupakointia.

Tupakoinnista alkunsa saaneita tulipaloja ja palokuolemia arvioidaan voitavan vähentää merkittävästi, jos nykyiset savukkeet korvataan ehdotetun standardin mukaisesti sammuvilla savukkeilla. Suomalaisten palotilastojen sekä eri maissa tehtyjen vaikuttavuusarviointien perusteella voidaan arvioida, että palokuolemia voitaisiin ehkäistä vähintään 10–15 vuosittain. Tupakoinnista alkunsa saaneiden tulipalojen määrässä vähennys olisi vähintään 20 prosenttia ja välittömissä omaisuusvahingoissa 25 prosenttia.

Suomen markkinoille savukkeet tuodaan nykyisin pääasiassa Euroopasta, ja itsestään sammuvia savukkeita ei Euroopassa vielä valmisteta. Kuitenkin suuret tupakanvalmistajat valmistavat itsestään sammumisen vaatimukset täyttäviä savukkeita niiden maiden markkinoille, joissa sammumista koskevat vaatimukset ovat voimassa. On ilmeistä,

että ainakin alkuvaiheessa Suomen markkinoille tarkoitetut savukkeet voidaan valmistaa Euroopan ulkopuolella. Esitetyt vaatimukset eivät ole teknologiariippuvaisia, vaan vaatimusten täyttämiseen on erilaisia keinoja, jotka ovat valmistajan itsensä määritettävissä. Vaatimukset ovat samat kuin mitä muualla on jo voimassa. Kanadassa uusien vaatimusten aiheuttamat kustannukset valmistajalle arvioitiin olevan 0,09–0,19 euroa (0,13–0,26 dollaria) savukekartonkia kohti, joiden ei kuitenkaan odotettu siirtyvän kokonaan kuluttajahintoihin.

Mainontaa koskevan poikkeussäännöksen muuttamisella pantaisiin täytäntöön tupakkamainontadirektiivin asiaa koskeva määräys. Poikkeussäännöksen muuttamisella voitaisiin puuttua Suomessa levitetävien ja toisessa jäsenvaltiossa painettujen julkaisujen tupakkamainontaan tupakkamainontadirektiivin mukaisesti.

Virallisen syyttäjän syytteen nosto-oikeuden rajoitusten poistaminen tupakan markkinointirikkomuksen ja tupakan markkinointirikoksen osalta vaikuttaisi ennaltaehkäisevällä tavalla elinkeinonharjoittamisessa tapahtuvaan tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden lainvastaiseen alaikäiselle myyntiin ja kannustaisi elinkeinonharjoittajia tehokkaaseen omavalvontaan.

Ehdotuksen keskeinen tavoite on lasten ja nuorten tupakoinnin vähentäminen ja tupakkatuotteiden saatavuuden rajoittaminen, tupakkamainontadirektiivin voimaan saattaminen ja oikeuskäytännön yhtenäistäminen. Ehdotetuilla muutoksilla ei ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia, joskin syytteen nosto-oikeuden rajoitusten poistamista koskevat ehdotukset vähentäisivät päällekkäistä työtä ja vapauttaisivat voimavaroja valvontaan. Toisaalta kunta voi kattaa syntyvät kustannukset kannettavilla lupa- ja valvontamaksuilla.

4 Asian valmistelu

Ehdotus on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen kanssa.

Lakiluonnos on ilmoitettu 21 päivänä joulukuuta 2007 Euroopan yhteisöjen komissiolle teknisiä standardeja ja määräyksiä koskevien tietojen toimittamisessa noudatettavasta menettelystä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 98/34/EY mukaisesti. Direktiivin mukainen odotusaika päättyi 23 päivänä kesäkuuta 2008. Vastaus Euroopan yhteisöjen komissiolle huomautusten johdosta on annettu 23 päivänä kesäkuuta 2008 savukkeille asetettavien paloturvallisuusvaatimusten osalta. Vastaava ilmoitus lausuntojen perusteella tehdystä pikkusikarien pakkauskoon rajoittamisehdotuksesta on tehty komissiolle 24 päivänä toukokuuta 2008. Maailman kauppajärjestön kaupan teknisiä esiteitä koskevan sopimuksen mukainen ilmoitus lakiluonnoksesta on tehty Maailman kauppajärjestölle 9 päivänä tammikuuta 2008.

Esitykseen sisältyvistä ehdotuksista on pyydetty lausunnot muun muassa valtiovarainministeriöltä, oikeusministeriöltä, sisäasiainministeriöltä, kauppa- ja teollisuusministeriöltä, lääninhallituksilta, Suomen Kuntaliitolta, Kuluttajavirastolta, eräiltä kaupungeilta, eräiltä kansanterveysjärjestöiltä, Tupakkateollisuusliitto ry:ltä ja Philip Morris Finland Oy:ltä. Lausunnoissa on suhtauduttu pääosin myönteisesti tupakkatuotteiden myynnin luvanvaraistamiseen ja savukkeiden paloturvallisuusvaatimusten käyttöön ottamiseen. Tupakkateollisuus ja Päivittäistavarakauppa ry katsovat kuitenkin, että savukkeiden paloturvallisuusvaatimusten käyttöön ottamisessa tulisi odottaa Euroopan unionin sääntelyä. Myynnin luvanvaraistamiseen suhtautuvat kielteisesti Bensiinikauppiaitten ja Liikennepalvelualojen Liitto SBL ry, Matkailu- ja ravintolapalvelut MaRa ry sekä Suomen Yrittäjät ry.

Hallituksen esitys on käsitelty kunnallistalouden ja hallinnon neuvottelukunnassa, joka puoltaa esityksen antamista.

1. LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT

2 §. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin uudet 3 b, c ja d kohdat, joissa olisi savukkeen, sikarin ja pikkusikarin määritelmät, koska pakkausten vähimmäiskoot määriteltäisiin ja savukkeille ehdotetaan säädettäväksi itsestään sammumista koskeva paloturvallisuusvaatimusvelvoite. Savukkeiden ja sikareiden määritelmät siirrettäisiin lain tasolle sellaisenaan toimenpiteistä tupakkokannin vähentämisestä 25 päivänä helmikuuta 1977 annetun asetuksen (225/1977) 1 §:stä. Pikkusikareiden määritelmää täsmennettäisiin siten, että pikkusikarilla tarkoitettaisiin sikaria, jonka yksittäispaino on enintään 3 grammaa.

5 §. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi kolmas momentti, jossa säädettäisiin savukkeille itsestään sammumista koskevien ominaisuuksien paloturvallisuusvaatimus. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella säädettäisiin standardista, jota savukkeiden paloturvallisuusvaatimusten täyttymisen todentamisessa tulisi noudattaa. Vaatimusten pohjana käytettäisiin amerikkalaista ASTM-testistandardia.

6 §. Pykälässä säädetään tupakkatuotteen sisältämien aineiden pitoisuuksien tutkimisesta, pakkausmerkintöjen paikkansapitävyyden varmistamisesta ja niihin liittyvästä laadunvalvonnasta. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi paloturvallisuusvaatimusten toden-

tamisen varmistaminen ja 2 momenttiin pakkauksissa olevien paloturvallisuusvaatimusten täyttymistä koskevien merkintöjen paikkansapitävyyden varmistaminen.

6 a §. Pykälässä säädetään testauslaboratorioiden hyväksymisestä ja valvomisesta. Pykälän 1 momentin säännökset ehdotetaan koskemaan myös paloturvallisuusvaatimusten todentamista. Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisäystä, joka mahdollistaa esimerkiksi Valtion teknillisen tutkimuslaitoksen ja myös vastaavan muun akkreditoidun eli päteväksi todetun tutkimuslaboratorion hyväksymisen paloturvallisuusvaatimusten testauslaboratorioksi.

6 c §. Pykälässä säädetään tupakkatuotteiden ainesosien ja palamistuotteiden ilmoittamisesta Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 kohta, jossa säädetään paloturvallisuusvaatimusten ilmoittamisesta Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle. Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin mahdollisuus antaa sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella tarkemmat säännökset paloturvallisuusvaatimuksia koskevien tietojen toimittamisesta Tuotevalvontakeskukselle. Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kuluttajille tiedottaminen rajataan koskemaan vain tupakkatuotteiden ainesosia.

7 §. Pykälän 1 momentin mukaan tupakkatuotteita saa elinkeinotoiminnassa myydä ja muutoin luovuttaa vähittäismyyntipakkauksissa, jotka ovat tupakkalain 7 ja 7 a §:ien mukaisia. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä säädetään myytävien ja käytettävien savukepakkausten sisältämien savukkeiden vähimmäismääräksi 20 savuketta ja irtotupakan myyntipakkauksen vähimmäiskooksi 30 grammaa irtotupakkaa sekä pikkusikareiden vähimmäismääräksi 10 pikkusikaria. Tupakkatuotteiden

vähittäismyyntipakkaukset lukuun ottamatta sikareita eivät saa ehdotuksen mukaan olla jaettavissa pienempiin käyttöpakkauksiin. Siten vähittäismyyntipakkauksen sisällä ei voisi olla esimerkiksi kahta 10 savukkeen käyttöpakkausta, 30 grammaa pienempiä irtotupakan ja 10 pikkusikaria pienempiä käyttöpakkauksia.

Tarkoitus on poistaa markkinoilta alle 20 savukkeen vähittäismyyntipakkaukset ja ehkäistä irtotupakan nykyistä pienempien vähittäismyyntipakkausten markkinoille tulo, koska ne ovat selvitysten mukaan tyyppillisiä nuorten tupakointikokeilu- ja aloituspakkauksia. Savukepakkausten sisältämien savukkeiden ja pikkusikareiden vähimmäismäärän sekä irtotupakan vähittäismyyntipakkauksen koon rajoittamisella pyritään ehkäisemään myös pakkauskokojen vaihtelun käyttämistä myynnin edistämiskeinona. Ehdotettu savukkeita koskeva muutos on Euroopan unionin neuvoston tupakoinnin ehkäisemisestä ja aloitteista tupakoinnin torjunnan tehostamiseksi antaman suosituksen ja Suomen ratifioiman tupakoinnin torjuntaa koskevan Maailman terveysjärjestön (WHO) puitesopimuksen (WHO Framework Convention on Tobacco Control) mukainen ja osa nuorten tupakoinnin aloittamisen ehkäisyä. Savukkeiden vähimmäismäärää pakkausta kohden on säännelty muun muassa Hollannissa, Belgiassa, Italiassa, Irlannissa, Iso-Britanniassa ja Ranskassa.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi kolmas kohta savukkeen paloturvallisuusvaatimusten todentamisesta, jolloin nykyinen kolmas kohta siirtyisi sellaisenaan saman momentin neljänneksi kohdaksi. Paloturvallisuutta osoittavana merkintänä käytettäisiin esimerkiksi standardista käytettävää lyhennettä, josta säädettäisiin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

7 a §. Pykälän 1 momentissa kielletään käyttämästä tupakkatuottei-

den pakkauksissa sellaisia ilmaisuja, nimityksiä, tavaramerkkejä ja kuvalisia tai muita merkkejä, jotka luovat vaikutelman, että kyseinen tupakkatuote on vähemmän haitallinen kuin muut. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että säännös ei koskisi Euroopan yhteisöjen ulkopuolelle vietäviä tupakkatuotteiden pakkauksia. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on tuomiossaan 10 päivänä joulukuuta 2002 asiassa C491/01 (The Queen vastaan Secretary of State for Health, ex parte British American Tobacco (Investments) Ltd ja Imperial Tobacco Ltd) todennut, että tupakkatuotedirektiivin tietynlaisten tuotekuvausten kieltämistä koskevaa 7 artiklaa voidaan soveltaa vain yhteisössä myytäviin tupakkatuotteisiin.

Ehdotetun 2 momentin mukaan tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkauksessa ei saisi mainita, että tuote on paloturvallinen tai muuten luoda mielikuvaa sen vaarattomuudesta tai siitä, että se on turvallisempi kuin muut vastaavat tuotteet. Tällaiset merkinnät voisivat olla harhaanjohtavia ja antaa kuluttajille väärän turvallisuudentunteen, koska kyse on kuitenkin tuotteesta, joka on tarkoitettu poltettavaksi ja johon siksi liittyy joka tapauksessa tietty tulipalon vaara. Sama vaatimus koskisi 3 momentin mukaan tuotteiden esillepanoa myyntipaikoissa sekä 8 §:n 3 momentissa tarkoitettua tuotetietoa.

8 §. Pykälän 2 momentin mukaan tupakkatuotteiden mainontakieltoa ei sovelleta mainontaan sellaisessa Suomessa levitettävässä ulkomaisessa painokirjoituksessa, jonka pääasiallinen tarkoitus ei ole tupakkatuotteiden mainonta. Voimassa oleva säädös on tupakkamainontadirektiivin 3 artiklan 1 kohdan vastainen ja osoittautunut riittämättömäksi Suomen markkinoille suunnatuissa painotuotteissa tapahtuvan tupakkatuotteiden mainonnan kieltämisessä. Esimerkiksi Ruotsissa painettujen ja Suomessa kotimaan lennoilla

jaettavien ja ensisijaisesti yhteisön markkinoille suunnattujen julkaisujen nuuskamainontaan ei ole voitu puuttua voimassaolevan tupakkalain säännöksen nojalla, vaikka tupakkamainontadirektiivi tätä edellyttäisi. Ehdotettu muutos mahdollistaisi sen, että Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voisi tupakkalain 18 §:n 1 momentin nojalla kieltää elinkeinonharjoittajaa jatkamasta ja uudistamasta säännösten vastaista menettelyä. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että poikkeussäännös koskisi vain kolmansissa maissa painettuja julkaisuja. Ehdotetulla muutoksella saatettaisiin voimaan tupakkamainontadirektiivin asiaa koskeva määräys.

10 §. Termi asianomainen ministeriö muutettaisiin nykykäytännön mukaisesti sosiaali- ja terveysministeriöksi.

10 b §. Pykälässä säädettäisiin tupakkatuotteiden vähittäismyyntin luvanvaraisuudesta ja myynnin valvonnasta.

Ehdotuksen mukaan tupakkatuotteiden myynti olisi järjestettävä siten, että myyjän on voitava jatkuvasti valvoa ostotilannetta. Ehdotus on sama, mitä nikotiinivalmisteiden myynnin järjestämisestä ja myynnin valvonnasta on säädetty.

Ehdotuksen mukaan tupakkatuotteita saisi vähittäin myydä se, jolle kunta on hakemuksesta myöntänyt tupakkatuotteiden vähittäismyyntiluvan.

Tupakkatuotteiden tukkumyyntiin ei tarvittaisi erillistä lupaa. Sen sijaan tukkumyyjän on haettava vähittäismyyntilupa, jos tämä myy tupakkatuotteita myös suoraan kuluttajille. Ehdotuksen mukaan tupakkatuotteita saisi myydä tai muutoin luovuttaa vain myyntipaikan sijaintikunnan myöntämän vähittäismyyntiluvan perusteella. Kunta myöntäisi ehdotuksen mukaan myyntipaikkakohtaisen vähittäismyyntiluvan elinkeinotoiminnassa tapahtuvien tupakkatuotteiden

myyntiä varten. Vähittäismyyntilupa voitaisiin myöntää määräaikaisena, jos toiminta on luonteeltaan määräaikaista. Määräaikainen lupa myönnettäisiin enintään vuoden ajaksi.

Jos myyntipaikan sijaintikuntaa ei voida osoittaa, kuten esimerkiksi liikennevälineissä, luvan myöntäisi elinkeinonharjoittajan kotikunta. Kunnassa luvan myöntäisi tupakkalain 14 a §:ssä tarkoitettu kunnan valvontaviranomainen. Vähittäismyyntilupa myönnettäisiin kirjallisesta hakemuksesta, jos hakija on esittänyt hyväksyttävän omavalvontasuunnitelman, säännökset täyttävän selvityksen tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden sijoittelusta tupakkatuotteiden myyntipisteessä ja hyväksyttävän selvityksen myynnin valvontajärjestelyjen riittävydestä. Hakemuksesta tulisi käydä ilmi hakijaa koskevien tietojen lisäksi selvitykset myyntipaikan sijainnista sekä myyntipisteiden lukumäärästä ja sijainnista. Hakemukseen liitettävään omavalvontasuunnitelmaan tulisi sisällyttää myyntipaikkakohtaiset omavalvontaohjeet, tiedot henkilökunnan koulutuksen toteuttamisesta ja tietojen ylläpidosta sekä omavalvonnan vastuuhenkilö myyntipaikalla.

Perustuslain 18 §:n mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Voimassa olevan lain mukaan tupakkatuotteiden myynti ei ole luvanvaraista toimintaa, vaan elinkeinonharjoittaja saa myydä niitä vapaasti. Vähittäismyyntiluvan myöntämisen edellytyksenä olisi tupakkatuotteiden myynnin omavalvontasuunnitelma ja selvitykset myynnin valvontajärjestelyjen riittävydestä, joilla estetään tupakkatuotteiden myynti alaikäisille. Tupakointi on erityisen vaarallista kasvavan nuoren terveydelle. Julkisen vallan on perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan edistettävä väestön terveyttä, ja luvanvaraisuuden keskeisenä tarkoituksena on erityisesti lasten ja nuorten tervey-

den suojele. Lupamenettelyllä pyritään estämään tupakkatuotteiden myynti alaikäisille. Tämän vuoksi elinkeinovapauden rajoittamiselle säätämällä tupakkatuotteiden myynti luvanvaraiseksi on hyväksyttävät ja painavat perusteet.

Luvanvaraistaminen ei ole uutta Suomessa, sillä lääkkeiden, alkoholin ja nimettyjen vaaralliseksi todettujen kemikaalien ja torjunta-aineiden myynti ja käsittely on säädetty luvanvaraiseksi. Sama koskee elinkeinotoimintana tehtäviä sähköasennuksia, erilaisia päästöjä ja myrkyllisten aineiden hävittämistä. Kaiken luvanvaraistamisen tavoite on ollut niistä aiheutuvien haittojen vähentäminen, terveydensuojelu ja lainvastaisen toiminnan estäminen. Tupakkatuotteiden myynnin rajoittaminen ja luvanvaraistaminen on varsin yleistä Euroopan unionin jäsenmaissa. Sen perusteena on ollut tieto tuotteen käytön vaarallisuudesta ja tarve suojella alaikäisiä tupakoinnilta. Euroopassa onkin onnistuttu monin paikoin Suomea paremmin alaikäisten tupakoinnin vähentämisessä.

Myyntilupamenettelyn avulla kunta saisi tupakkalain toimeenpanon valvontaa varten tarpeelliset tiedot tupakkatuotteiden myyntipaikoista ja automaattisista myyntilaitteista. Myyntilupahakemuksessa ilmoitettavia tietoja olisivat myyntipisteiden lukumäärä ja sijainti. Myyntipisteiden lukumäärällä tarkoitetaan myyntipaikassa yhtä aikaa käytössä olevien tupakan luovutus- tai kassatoimintoja sisältävien itsenäisten asiakaspalvelupisteiden enimmäismäärää. Kun yksittäisesä kioskissa ja huoltamossa tupakan myyntipisteitä on yleensä vain yksi, suuressa tavaratalossa voi yhtä aikaa olla käytössä useita myyntipisteitä. Myyntipisteiden lukumäärä ilmaisee pääpiirteissään myyntitoiminnan ja valvontatarpeen laajuuden. Myös tupakkalain 11 §:ssä tarkoitettu automaattinen myyntilaitte edellyttäisi myyntipaikkakohtaisen vähittäis-

myyntiluvan. Lupahakemuksessa tulisi myös mainita mahdollisten automaattisten myyntilaitteiden määrä, sijoittelu ja sijainti myyntipaikassa ja erityisesti tällaisen myynnin valvontajärjestelyt. Tupakkalain 11 §:n 2 momentin mukaan automaattisen myyntilaitteen sijoittamisesta ja käytön valvonnasta vastaa automaattisen myyntilaitteen sijoittamispaikan omistaja, haltija, vastaava hoitaja tai tähän tehtävään nimetty yöntekijä.

Alkoholijuomien vähittäismyynti- ja anniskelupaikoissa myydään lähes poikkeuksetta myös tupakkatuotteita. Alkoholilain ja tupakkalain myynti-ikärajat ja rajoitusten tavoitteet ovat yhtenevät, joten molempia tuotteita myyvien elinkeinonharjoittajien neuvontaa ja valvontaa voidaan kehittää viranomaisten yhteistyönä. Alkoholijuomien vähittäismyynti- ja anniskelulupa voidaan peruuttaa määräajaksi tai pysyvästi alkoholilain 15 ja 22 §:issä säädetyin perustein.

Ehdotetun 3 momentin mukaan vähittäismyyntiluvan haltijan olisi ilmoitettava kunnalle vähittäismyyntilupahakemuksessa ilmoitettujen tietojen muutoksista. Muutosten ilmoittamisvelvollisuudella varmistettaisiin osaltaan, että myyntiluvan haltijaa koskevat tiedot pysyvät ajan tasalla.

Tarkemmat ohjeet vähittäismyyntilupahakemuksen sisällöstä ja luvan riittävästä esillepanosta myyntipisteessä voitaisiin antaa sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella. Sisältöä koskevat säännökset helpottaisivat ja yhtenäistäisivät luvan hakemista ja käsittelyä. Luvan esillepano tukee myyntiä koskevien säännösten toimeenpanoa ja valvontaa.

10 c §. Lupahallintoon liittyvien tietojen käsittelyyn viranomaisessa sovellettaisiin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) ja henkilötietolakia (523/1999). Pykälässä ehdotettu tupakkatuotteiden vähittäismyynnin luparekisteri olisi henkilötietolaissa

tarkoitettu henkilörekisteri, koska se käsittelisi myös yksityiseen elinkeinonharjoittajaan liittyviä tietoja ja mahdollistaisi tietojen ryhmitteilyn esimerkiksi kuntakohtaisesti. Rekisteröitävät tiedot ehdotetaan rajattavaksi säännöksessä kuvatuin tavoin siten, että vain valvontaan liittyvät välttämättömät tiedot rekisteröitäisiin. Rekisteri palvelisi myös tupakkatilaston myyntiä koskevien tietojen keruuta. Rekisteri olisi atk-pohjainen ja erikseen määriteltynä luvanhaltijan nimi, lupal numero sekä osoite- ja yhteystiedot voitaisiin ehdotuksen mukaan pitää sekä tupakan tukkumyyjiä että kansalaisten julkisesti saatavana esimerkiksi internetissä. Tukkumyyjiä kannalta tämä on tarpeen ehdotuksen 10 d §:n mukaisen velvoitteen varmistamiseksi. On myös tärkeää, että valvontaviranomaiset saavat kansalaisilta tarvittaessa valvontaan liittyviä luotettavia tietoja esimerkiksi tupakkatuotteiden myynnistä alaikäisille. Hyödykkeen myynnin luvanvaraistamisen yhteydessä on myös vaarana, että merkittävä osa myyjistä jättäisi luvan hakematta. Lupa liittyvien välttämättömien osoite- ja yhteystietojen julkisuus ehkäisee omalta osaltaan tältäkin osin rikkomuksia.

10 d §. Ehdotuksen mukaan tukkumyyntitoiminnassa tupakkatuotteita saisi myydä jälleenmyyntiä varten vain toiselle tukkukaupalle ja sille, jolla on vähittäismyyntilupa. Säännöksellä on tarkoitus varmistaa, että kaikilla tupakkatuotteiden vähittäismyyjillä on lupa, jonka edellytyksenä on hyväksyttävä myynnin omavalvontasuunnitelma ja toimiviksi arvioitunut myynnin valvontajärjestelyt. Säännöksen tarkoituksena on erityisesti lasten ja nuorten terveyden suojeleminen, sillä menettelyllä pyritään estämään tupakkatuotteiden myynti alaikäisille. Tämän vuoksi elinkeinovapauden rajoittamiselle säätämällä tupakkatuotteiden tukkumyynti sallituksi vain toiselle tukkukaupalle tai sille, jolla on vähittäismyyntilupa, on hyväksyttävät perusteet. Samalla

säännös osaltaan vähentäisi myynnin viranomaisvalvonnan tarvetta.

17 §. Pykälässä säädetään kunnan valvonta- ja ilmoittamisvelvollisuuksista. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin kunnan velvollisuudeksi valvoa

tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden sijoittelua myyntipisteessä. Tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden sijoittelun nykyistä tarkempaa valvontaa tarvitaan mainontakiellon rikkomisen estämiseksi.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

Pykälän nykyiset 2 ja 3 momentti ehdotetaan yhdistettäväksi yhdeksi 2 momentiksi, jossa kunnan viranomaisen valvontamenettelyä yksinkertaistetaan. Havaittuaan elinkeinonharjoittajan rikkovan tupakkalain säännöksiä kunnan valvontaviranomaisen tulee voimassaolevan lain mukaan antaa elinkeinonharjoittajalle hallinnollinen kieltopäätös ja asettaa määräaika, jonka kuluessa elinkeinonharjoittajan tulee lopettaa säännösten vastainen toiminta. Vain siinä tapauksessa, että elinkeinonharjoittajan vastoin kunnan viranomaisen antamaa kieltoa rikkoo kieltoa toistuvasti, kunnan valvontaviranomainen voi ilmoittaa rikkomuksesta viralliselle syyttäjälle. Menettely on käytännössä osoittautunut liian monimutkaiseksi ja tehokkaan valvonnan esteeksi. Tämän vuoksi määräajan asettamisvelvollisuus ehdotetaan poistettavaksi.

Pykälän 2 momentin 1 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi viittaukset ehdotettuihin 10 b ja 10 c §:iin. Kunnan tulisi ilmoittaa viralliselle syyttäjälle, jos tupakkatuotteita myytäisiin ilman vähittäismyyntilupaa tai tukkumyynissä tupakkatuotteita myytäisiin muille kuin toiselle tukkukupalle tai sellaiselle, jolla on vähittäismyyntilupa. Näiden säännösten rikkomisesta säädettäisiin rangaistus 31 §:ssä. Momentin 2 kohta säilyisi muuttamattomana.

21 §. Muutetaan teknisenä korjauksena pykälän 1 momentissa oleva viittaus 14 §:n 1 momenttiin viittaukseksi 14 a §:n 1 momentissa tarkoitettuun kunnan viranomaiseen.

21 a §. Rangaistussäännöksissä kriminalisoidut menettelyt voivat antaa aihetta valvontaviranomaisten antamiin kieltoihin, joita voidaan tehostaa uhkasakolla. Tämän vuoksi lakiin ehdotetaan sanktiokumulaation estämiseksi lisättäväksi uusi 21 a §, jonka mukaan se, joka rikkoo uhkasakolla tehostettua kieltoa tai velvoitetta, voidaan jättää tuomitsematta rangaistukseen samasta teosta.

25 a §. Pykälässä säädetään lain valvonnasta perittävistä maksuista. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jossa säädettäisiin tupakkatuotteiden vähittäismyyntiluvasta ja valvonnasta ja valvontaan liittyvistä toimenpiteistä perittävistä maksuista. Kunnan olisi perittävä vahvistamansa maksu tupakkatuotteiden vähittäismyyntiluvan hakijalta lupahakemuksen käsittelystä ja lupapäätöksestä. Vuosittain myyntiluvan haltijoilta perittävällä kunnan vahvistaman taksan mukaisella valvontamaksulla katettaisiin valvonnasta ja myyntilupajärjestelmän ylläpidosta kunnalle aiheutuvat kustannukset. Valvontamaksu kattaisi sekä kunnan valvontasuunnitelmaan sisältyvän että muun myynnin valvonnan ja valvontatoimenpiteet.

28 §. Lisätään teknisenä korjauksena pykälän 1 ja 4 momenttiin tietojen saantiin oikeutetuksi viranomaiseksi myös 14 a §:ssä tarkoitettu kunnan viranomainen.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi lisäys, jonka mukaan uhkasakkoa ei kuitenkaan saisi asettaa silloin, kun asianosaista on aihetta epäillä rikoksesta ja pyydetty aineisto liittyy rikosepäilyyn

kohteena olevaan asiaan. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännön mukaan itsekriminointisuoja on otettava huomioon ainakin silloin, kun pyydetty tiedot voivat saattaa henkilön syytteen vaaraan vireillä olevassa tai odotettavissa olevassa rikosoikeudenkäynnissä. Tässä tilanteessa epäiltyä ei saa painostaa tietojen antamiseen. Säännöksen soveltaminen edellyttää konkreettista rikosepäilyä. Säännös ei estäisi muiden pakkokeinojen käyttämistä. Tarkastusten suorittaminen tai näytteiden ottaminen olisi mahdollista, jos toimenpiteet voidaan suorittaa ilman epäillyn myötävaikutusta.

30 a §. Lisätään teknisenä korjauksena pykälään viittaus 14 a §:ssä tarkoitettuun viranomaiseen, jolloin myös kunnan viranomaisen on oikeus saada muilta viranomaisilta virka-apua.

31 ja 31 a §. Voimassa olevan 31 §:n 1 ja 2 momentin asiasisältö säilyisi ennallaan. Tupakan markkinointirikkomusta koskevat säännökset otettaisiin 31 §:ään ja tupakan markkinointirikosta koskevat säännökset ehdotettuun 31 a §:ään, sillä rikoslain kokonaisuudistuksessa on tapana, että rikkomuksista ja rikoksista säädetään erillisissä pykälissä. Vankeusuhkainen tupakan myyntirikosta koskeva säännös on tarkoitus siirtää oikeusministeriön ilmoituksen mukaan rikoslain kokonaisuudistuksen loppuvaiheessa rikoslakiin, jos siihen liitetty vankeusuhka päätetään säilyttää.

31 b §. Pykälässä ehdotetaan, että syyttäjän on varattava Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle mahdollisuus antaa lausuntonsa ennen syytteen nostamista ja tuomioistuimen varattava tilaisuus tuotevalvontakeskukselle tulla kuuluksi käsiteltäessä 31 §:n mukaista markkinointirikkomusta ja 31 a §:n markkinointirikosta koskevaa asiaa. Menettelyllä varmistettaisiin tupakan, tupakkatuotteiden, tupakkajäljitelmiä ja tupakointivälineiden mainonta- tai

muissa myynninedistämistapauksissa syyttäjän ja tuomioistuimen mahdollisuus saada asiantuntijan näkemys kyseessä olevasta lain rikkomisesta.

31 c §. Voimassaolevan lain 31 §:n 2–4 momentit ehdotetaan siirrettäväksi muutettuina uusiin 31 c ja 31 d §:iin. Voimassa olevan lain 4 momentin omavalvontasuunnitelman laatimista koskeva viittaus 10 §:n 2 momenttiin ehdotetaan kumottavaksi, koska myyntiluvan yhdeksi edellytykseksi 10 b §:ssä ehdotetaan hyväksytty omavalvontasuunnitelma.

Voimassa oleva 31 §:n 5 momentti ja siten virallisen syyttäjän syytteen nosto-oikeutta koskevat rajoitukset ehdotetaan kumottavaksi. Tämän jälkeen syytteen nostaminen tupakan markkinointirikkomuksesta ja markkinointirikoksesta, tupakkalain vastaisen tuotteen myynnistä ja tupakan myyntirikkomuksesta olisivat syyttäjän harkintavaltaan kuuluva asia samoin kuin muissakin rikoksissa eikä enää vaadittaisi Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen tai kunnan ilmoitusta.

Kunnan viranomaisen tulisi kieltää säännösten vastainen toiminta ja ilmoittaa tupakkalain säännösten rikkomisesta suoraan viralliselle syyttäjälle ilman erillisen määräjän asettamista, jos hän katsoo sen perustelluksi. Tupakan myyntirikkomuksen tunnusmerkistön sisältö muuttuisi, sillä enää ei tarvitsisi näyttää toteen, että kiellossa mainittua säännösten vastaista menettelyä on jatkettu tai se on uusittu asetetun määräjän jälkeen. Kunnan antaman kiellon tehosteeksi voitaisiin edelleen asettaa uhkasakko tarvittaessa tupakkalain 20 §:n mukaisesti.

Ehdotettuun 31 c §:ään on koottu tupakkatuotteiden myyntiä tai muuta luovuttamista koskevien säännösten rikkomista koskevat säännökset. Kohtien 1 ja 2 asiasisältö säilyisi nykyisin voimassa olevan lain mukaisena. Tupakkatuotteiden myyntirikkomuksesta voidaan 1 kohdan mukaan tuomita se, joka elinkeinotoimin-

nassa myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteen alaikäiselle 10 §:n 1 momentin vastaisesti. Kohdan 2 mukaan voidaan tuomita se, joka automaattisen myyntilaitteen sijoittamispaikan omistajana, haltijana, vastaavana hoitajana tai tähän tehtävään nimettynä työntekijänä laiminlyö valvoa 11 §:n mukaisesti automaattisesta myyntilaitteesta tapahtuvaa myyntiä tai muuta luovuttamista.

Ehdotetun 3 kohdan mukaan voitaisiin tuomita se, joka elinkeinotoiminnassa myy tai muuten luovuttaa tupakkatuotteita ilman vähittäismyyntilupaa 10 b §:n vastaisesti. Ehdotetun 4 kohdan mukaan voitaisiin tuomita se, joka tukkumyynnissä jälleenmyy tupakkatuotteita muille kuin toiselle tukkukaupalle tai kunnan myöntämän vähittäismyyntiluvan saaneelle.

31 d §. Nykyisen 31 §:n 3 momentin asiasisältö ehdotetaan otettavaksi uuteen 31 d §:ään. Pykälässä säädettäisiin rangaistus tupakkalain vastaisen tuotteen myynnistä. Rikoksen tunnusmerkistön sisältöä muutettaisiin ehdotetun 17 §:n muutoksen mukaisesti, sillä enää ei tarvitsisi näyttää toteen, että kiellossa mainittua säännösten vastaista menettelyä on jatkettu tai se on uusittu valvontaviranomaisen asettaman määräajan jälkeen. Voimassa olevan lain mukaan on rangaistavaa, jos elinkeinotoiminnassa myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita, joita ei ole testattu 6 a §:n mukaisessa testauslaboratoriossa tai joista ei ole toimitettu 6 c §:ssä tarkoitettuja tietoja tai joiden pakkausmerkinnät eivät ole 7 §:n 1–3 momentin tai 7 a §:n 1 momentin mukaisia. Rangaistavaa on myös, jos elinkeinotoiminnassa myy tai muutoin luovuttaa suussa käytettävää tupakkaa 10 a §:n vastaisesti. Suussa käytettävän tupakan maahantuonti elinkeinotoiminnassa on kielletty 10 a §:ssä, ja siitä rangaistaan rikoslain 46 luvun 4 ja 5 §:ien (769/1990) salakuljetusta koskevien säännösten mukaisesti.

33 a §. Lain 10 lukuun Seuraukset ehdotetaan lisättäväksi

uutena seuraamuksena vähittäismyyntiluvan peruuttaminen. Lupa voitaisiin peruuttaa, jos vähittäismyyntiluvan haltija kunnan tai muun valvontaviranomaisen kirjallisesta huomautuksesta tai varoituksesta huolimatta jatkaa säännösten vastaista toimintaa. Vähittäismyyntilupa voitaisiin peruuttaa määräajaksi, vähintään viikoksi ja enintään kuitenkin kuudeksi kuukaudeksi, tai pysyvästi.

Ehdotetun 33 a §:n 1 momentin mukaan kunta voisi peruuttaa tupakkatuotteiden 10 b §:ssä tarkoitettua vähittäismyyntiluvan määräajaksi, jos mainostetaan tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä tai harjoitetaan näiden muuta myyntityöstämistoimintaa, jos tupakkatuotteita myydään tai muutoin luovutetaan elinkeinotoiminnassa tupakkalain vastaisesti tai jos myyntipaikassa säilytetään tupakkatuotteita, joiden myynti on kielletty tai jotka eivät ole tupakkalain mukaisia.

Vähittäismyyntilupa voitaisiin peruuttaa määräajaksi myös silloin, kun olennaisia 10 b §:ssä ilmoitettavaksi säädettyjä tietoja ei huomautuksesta huolimatta annetussa määräajassa ilmoiteta. Olennaisilla tiedoilla tarkoitetaan esimerkiksi yhteisön toiminimen muuttumista. Toistuvuus ei välttämättä edellytä sitä, että esimerkiksi laissa kiellettyä tupakan myyntiä alaikäisille jatkettaisiin huomautuksen tai kirjallisen varoituksen jälkeen, vaan sitä, että myynti on voinut olla toistuvaa myös muulla tavoin arvioituna.

Silloin kun tupakkalain rikkominen 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa kirjallisesta huomautuksesta tai varoituksesta huolimatta jatkuu tai on toistuvaa tai rikkomisen on tahallista tai sitä on pidettävä myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä, vähittäismyyntilupa voitaisiin peruuttaa pysyvästi.

Peruuttaminen tulee kysymykseen silloin, kun elinkeinonharjoittaja on osoittautunut sopimattomaksi

myymään tupakkatuotteita ja seuraamuksen ensisijaisena tarkoituksena on lainvastaisesta myynnistä aiheutuvien haittojen ehkäiseminen. Suhteellisuusperiaate huomioon ottaen myyntikieltoa ei kuitenkaan olisi syytä käyttää ensimmäisenä seuraamuksena täysin satunnaisista ja toimivasta omavalvontajärjestelmästä huolimatta tapahtuneista rikkomuksista. Luvan peruuttaminen on yksilön oikeusasemaan puuttavana viranomaistoimena vaikutuksiltaan jyrkempi kuin haetun luvan epääminen. Lisäksi on huomattava, että rikoslain 10 luvun 2 §:n (875/2001) mukaan rikoksen tuottama taloudellinen hyöty on tuomittava valtiolle menetetyksi. Kunnan tulisi seuraamuksia harkitessaan ottaa suhteellisuusperiaatteen mukaisesti huomioon myös eri seuraamusten yhteisvaikutukset eli sanktiokumulaatio.

Pysyvästi peruutettu vähittäismyyntilupa voitaisiin myöntää uudelleen hakemuksesta aikaisintaan vuoden kuluttua vähittäismyyntiluvan peruuttamisesta.

34 §. Säännös ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana, koska yleissäännökset menettämisseurauksista on nykyään säädetty rikoslain 10 luvussa ja niiden perusteella voidaan tuomita menettämisseuraukset myös tupakkalain rikos-, rikkomus- ja laiminlyöntitilanteissa.

35 §. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset muutoksenhausta taksapäätökseen ja muihin kunnan tupakkalain nojalla tekemiin päätöksiin. Suomen Kuntaliiton ohjeen mukaan taksapäätöksestä haetaan muutosta kuntalain (365/1995) mukaan. Sen jälkeen viranomainen voi periä taksan mukaisen maksun, jolloin tästä ei ole enää mahdollista valittaa kuntalain mukaisesti, vaan maksusta on tehtävä perustevalitus hallinto-oikeudelle. Kunnan toimielimen päätöksestä tehdään kuntalain mukaisesti ensin oikai-

suvaatimus monijäseniselle toimielimelle ja toimielimen päätökseen voidaan hakea muutosta kunnallisvalituksella alueelliselta hallinto-oikeudelta. Hallinto-oikeuden päätökseen voidaan hakea muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Valtioneuvoston alaisen valtion viranomaisen hallintopäätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen hallintolainkäyttölain mukaisesti.

2 Tarkemmat säännökset

Nykyisin omavalvontasuunnitelmasta säännellään sosiaali- ja terveysministeriön määräyksessä nro 1999:53 Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain mukaisen omavalvontasuunnitelman laatimista koskeva määräys. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella uudistettaisiin omavalvontasuunnitelmaa. Omavalvontasuunnitelmasta tulisi käydä ilmi myyntipaikka-kohtaiset omavalvontaohjeet, tiedot henkilökunnan koulutuksen toteuttamisesta sekä omavalvonnan vastuhenkilö myyntipaikalla. Omavalvontasuunnitelma olisi pyydettyä esitettävä valvontaviranomaiselle tupakkatuotteen myyntipaikalla.

Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella säädettäisiin standardista, jota savukkeiden paloturvallisuusvaatimusten täyttymisen todentamisessa tulisi noudattaa. Asetus annetaan vuoden 2009 lopulla. Vaatimusten pohjana käytettäisiin valmisteilla olevaa Euroopan unionin standardia tai, ellei sitä vielä silloin ole, amerikkalaista ASTM-testistandardia.

3 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2009.

Elinkenotoiminnassa saataisiin edelleen myydä tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita ehdotetun 10 b §:n säännösten estämättä yhden vuoden ajan lain voimaantulosta edellyttä-

en, että tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupa on jätetty kunnalle kolmen kuukauden kuluessa lain voimaantulosta. Ehdotettu säännös mahdollistaa joustavan myyntilupien käsittelyn ja päätöksenteon tupakkatuotteiden vähittäismyyntiin keskeytymättä. Samoin tukkumyynnissä voitaisiin myydä tupakkatuotteita yhden vuoden ajan lain voimaantulosta vähittäismyynnille, joille ei vielä ole vähittäismyyntilupaa.

Ennen lain voimaantuloa valmistettuja ehdotetun 7 §:n 1 momentin vastaisia vähemmän kuin 20 savuketta sisältäviä savukkeiden vähittäismyyntipakkauksia, vähemmän kuin 30 grammaa sisältäviä irtotupakan vähittäismyyntipakkauksia ja vähemmän kuin 10 pikkusikaria sisältäviä vähittäismyyntipakkauksia saisi myydä kuuden kuukauden ajan lain voimaantulosta. Säännös mahdollistaisi hyvin maahantuojan, tukkukaupan ja vähittäiskaupan varastossa olevien sallittua pienempien tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkausten myynnin loppuun.

Savukkeiden paloturvallisuusvaatimukset tulisivat voimaan vuoden kuluttua lain voimaantulosta.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Esityksen mukaan ehdotettu laki voidaan käsitellä tavallisessa

lainsäätämisyjärjestyksessä. Tupakkatuotteiden myynnin säätäminen luvanvaraiseksi rajoittaa elinkeinovapautta. Perustuslain 18 §:n mukaan jokaisella on oikeus hankkia toimeentulonsa valitsemallaan elinkeinolla. Vähittäismyyntiluvan myöntämisen edellytyksenä olisi myynnin omavalvontasuunnitelma ja selvitys myynnin valvontajärjestelyjen riittävydestä, joilla estetään tupakkatuotteiden myynti alaikäisille. Julkisen vallan on perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan edistettävä väestön terveyttä, ja tupakkatuotteiden myynnin luvanvaraisuuden tarkoituksena on erityisesti lasten ja nuorten terveyden suojeleminen. Tämän vuoksi elinkeinovapauden rajoittamiselle säätämällä tupakkatuotteiden myynti luvanvaraiseksi on hyväksyttävät ja painavat perusteet. Tupakkatuotteita saisi myydä tukkumyynnissä vain toiselle tukkukaupalle tai sille, jolla on vähittäismyyntilupa. Tällä halutaan varmistaa, että tupakkatuotteita myydään valvotusti eikä niitä myydä alaikäisille. Myöskin vähittäismyyntiluvan peruuttaminen olisi mahdollista vain tietyissä laissa tarkasti määritellyissä tapauksissa.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

LAKI
toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain
muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 13 päivänä elokuuta 1976 annetun lain (693/1976) 34 §,

muutetaan 6 §, 6 a §:n 1 ja 3 momentti, 6 c §, 7 §:n 1 ja 2 momentti, 7 a §, 8 §:n 2 momentti, 10 §:n 3 momentti, 17 §, 21 §:n 2 momentti, 25 a §, 28 §:n 1 ja 4 momentti, 30 a ja 31 § sekä 35 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 6 §, 6 a §:n 1 ja 3 momentti, 6 c §, 7 §:n 1 ja 2 momentti, 7 a §, 28 §:n 1 ja 4 momentti ja 30 a § laissa 498/2002, 10 §:n 3 momentti laissa 487/1999, 17 § mainituissa laissa 498/2002 ja laissa 700/2006, 21 §:n 2 momentti laissa 1541/2001, 25 a § ja 35 §:n 1 momentti laissa 286/2006, 31 § mainituissa laeissa 487/1999 ja 498/2002, sekä

lisätään 2 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 953/1992 ja mainituissa laeissa 487/1999, 498/2002 ja 700/2006, uusi 3 b- 3 d kohta, 5 §:ään, sellaisena kuin se on mainituissa laissa 498/2002, uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, lakiin uusi 10 b—d ja 21 a §, sekä lakiin uusi 31 a—31 d ja 33 a § seuraavasti:

2 §

Tässä laissa tarkoitetaan:

3 b) *savukkeella* poltettavaksi tarkoitettua valmiiksi paperiin käärittyä tai muusta aineesta valmistettuun hylsyn muotoiseen päällykseen sijoitettua tai sijoitettavaksi tarkoitettua tupakkakääröä, joka ei ole sikari tai pikkusikari;

3 c) *sikarilla* poltettavaksi tarkoitettua luonnon tupakasta valmistettua tupakkakääröä, jonka uloin kääre tai sidelehti on tupakanlehteä tai tupakanväristä rekonstruoitua tupakkaa;

3 d) *pikkusikarilla* sikaria, joka painaa enintään kolme grammaa;

5 §

Savukkeen palamisominaisuuksien on täytettävä itsestään samumista koskevat riittävät paloturvallisuusvaatimukset. Tarkempia säännöksiä paloturvallisuusvaati-

muksista annetaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

6 §

Tupakkatuotteen ja tupakointivälineen valmistaja tai maahantuoja vastaa elinkeinotoiminnassa myyntiin tai muuhun luovuttamiseen tarkoitetun tupakkatuotteen sisältämien 5 §:ssä tarkoitettujen aineiden pitoisuuksien tutkimisesta, paloturvallisuusvaatimusten todentamisesta, pakkausmerkintöjen paikkansapitävyyden varmistamisesta ja niihin liittyvästä laadunvalvonnasta.

Savukkeen valmistajan tai maahantuoja on huolehdittava, että savukkeesta poltettaessa syntyvän tervan, nikotiinin ja hiilimonoksidin määrät on mitattu ja pakkausissa olevien tervaa ja nikotiinia sekä paloturvallisuusvaatimusten täyttymistä koskevien merkintöjen paikkansapitävyys on varmistettu ennen tuotteen luovuttamista vähittäismyyntiin. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan

tarkemmat säännökset mittauksissa, varmistamisessa ja todentamisessa käytettävistä menetelmistä.

6 a §

Testauslaboratorion, joka suorittaa 6 §:n 2 momentissa tarkoitettut mittaukset, varmistamisen tai todentamisen, on oltava Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen hyväksymä ja valvoma. Tuotevalvontakeskus pitää luetteloa hyväksytyistä laboratorioista.

Testauslaboratorioksi voidaan hyväksyä vain viranomainen. Tupakkatuotteen maahantuojan tai valmistajan yhteydessä toimiva testauslaboratorio voidaan kuitenkin hyväksyä suorittamaan omien tuotteidensa mittaukset tai varmistamisen. Paloturvallisuusvaatimusten todentamisen voi suorittaa myös muu akkreditoitu tutkimuslaboratorio.

6 c §

Tupakkatuotteen valmistajan tai maahantuojan tulee kerran vuodessa toimittaa Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle:

1) luettelo, jossa ilmoitetaan elinkeinotoiminnassa myytävänä olevista savukkeista poltettaessa syntyvän tervan, nikotiinin ja hiilimonoksidin määrä ja tiedot mittauksen ja varmistamisen suorittaneesta testauslaboratoriosta;

2) tuotemerkki- ja tyyppikohtainen ainesosaluettelo kunkin tupakkatuotteen kaikista sen valmistamisessa käytetyistä ainesosista ja niiden määristä;

3) tuotemerkkikohtaisesti paloturvallisuusvaatimusten täyttymistä osoittavat hyväksytyn testauslaboratorion tai tutkimuslaitoksen tutkimusselosteet ja lausunnot sekä tiedot testauslaboratoriosta tai tutkimuslaitoksesta.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan tarkemmat

säännökset 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen luetteloiden rakenteesta, luetteloihin liitettäviä ainesosia koskevista selvityksistä, toksikologisista ja muista tiedoista sekä luetteloiden toimittamisesta Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle ja Euroopan yhteisöjen komissiolle. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen tietojen toimittamisesta tuotevalvontakeskukselle.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus huolehtii siitä, että 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuja tietoja tiedotetaan kuluttajille.

7 §

Tupakkatuotteita saa elinkeinotoiminnassa myydä tai muutoin luovuttaa vain tämän pykälän ja 7 a §:n 1 momentin mukaisissa vähittäismyyntipakkauksissa. Pakkauksen vähimmäiskoko on 30 grammaa irtotupakkaa, 20 savuketta tai 10 pikkusikaria. Sikareita voidaan kuitenkin myydä irrallisina. Irrallisena myytävän sikarin on oltava varustettu asianmukaisilla merkinnöillä.

Tupakkatuotteita ei saa, sikareita lukuun ottamatta, myydä vähittäismyyntipakkauksessa, joka sisältää pienempiä pakkauksia tai joka voidaan jakaa pienempiin pakkauksiin.

Tupakkatuotteen valmistajan tai maahantuojan on ennen tupakkatuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuvaa myyntiä tai muuta luovuttamista merkittävä tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkaukseen:

1) suomeksi ja ruotsiksi varoitukset tupakan aiheuttamista terveyshaitoista;

2) suomeksi ja ruotsiksi savukkeesta poltettaessa syntyvän tervan, nikotiinin ja hiilimonoksidin määrät;

3) merkintä savukkeiden paloturvallisuusvaatimusten täyttymisestä;

4) tuotteen tunnistamista ja jäljittämistä varten tarvittavat tiedot.

7 a §

Ilmaisuja, nimityksiä, tavaramerkkejä ja kuvallisia tai muita merkkejä, jotka luovat vaikutelman, että tupakkatuote on vähemmän haitallinen kuin muut, ei saa käyttää tupakkatuotteiden pakkauksissa. Mitä tässä momentissa säädetään ei kuitenkaan koske Euroopan yhteisöjen ulkopuolelle vietävien tupakkatuotteiden pakkauksia.

Tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkauksessa ei saa väittää, että tuote on paloturvallinen tai muuten luoda mielikuvaa sen vaarattomuudesta tai siitä, että se on turvallisempi kuin muut vastaavat tuotteet.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään tupakkatuotteiden pakkauksista, koskee myös tuotteiden esillepanoa myyntipaikoissa sekä 8 §:n 3 momentissa tarkoitettua tuotetietoa.

— — — — —

8 §

Mitä 1 momentissa säädetään, ei kuitenkaan sovelleta mainontaan julkaisussa, joka on painettu ja julkaistu Euroopan yhteisöjen ulkopuolella, ja jota ei ole ensisijaisesti suunnattu Euroopan yhteisöjen markkinoille, ja jonka pääasiallinen tarkoitus ei ole tupakan, tupakkatuotteen tai -jäljitelmän taikka tupakointivälineen mainonta.

— — — — —

10 §

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset omavalvontasuunnitelman laatimisesta, sisällöstä ja toteuttamisesta.

10 b §

Tupakkatuotteita saa myydä tai muutoin luovuttaa vain myyntipaikan sijaintikunnan myöntämän vähittäismyyntiluvan perusteella. Tupakkatuotteiden myyjän on voitava jatkuvasti valvoa ostotilannetta. Vähittäismyyntilupa voidaan myöntää määräajaksi, jos toiminta on määräaikaista. Määräaikainen

lupa voidaan myöntää enintään vuodeksi.

Kunta myöntää kirjallisesta hakemuksesta myyntipaikkakohtaisen vähittäismyyntiluvan elinkeinotoiminnassa tapahtuvaan tupakkatuotteiden myyntiin, jos hakija on esittänyt hyväksyttävän tupakkatuotteiden myynnin omavalvontasuunnitelman ja säännökset täyttävän selvityksen tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden sijoittelusta tupakkatuotteiden myyntipisteessä ja osoittaa kykenevänsä vastaamaan valvontajärjestelyjen riittävydestä. Liikennevälineessä tapahtuvaan tupakkatuotteiden myyntiin luvan myöntää luvanhakijan kotikunta.

Myyntilupaa koskevassa hakemuksessa on oltava seuraavat tiedot:

1) hakijan nimi tai yhteisön toiminimi ja yhteystiedot, yritys- tai yhteisötunnus sekä tupakkatuotteiden myyntipaikan osoite;

2) selvitys myynnin valvontajärjestelyistä ja omavalvontasuunnitelma;

3) selvitys myyntipaikassa sijaitsevien myyntipisteiden lukumäärästä ja sijainnista.

4) selvitys tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden sijoittelusta myyntipisteessä.

Mitä edellä on säädetty tupakkatuotteiden myynnin luvanvaraisuudesta, koskee myös 11 §:ssä tarkoitettuja tupakkatuotteiden automaattisia myyntilaitteita.

Myyntilupa on pidettävä asiakkaiden nähtävillä myyntipisteessä.

Vähittäismyyntiluvan haltijan on ilmoitettava kunnalle lupahakemuksessa ilmoitettujen tietojen muutoksista ja myynnin lopettamisesta. Kunnan on ilmoitettava luvan myöntämisestä ja peruuttamisesta, myyntirikkomuksista sekä myynnin lopettamisesta Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle.

Lupahakemuksen sisällöstä ja luvan näkyvillä pidosta myyntipisteessä voidaan antaa tarkempia säännöksiä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

10 c §

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus ja kunnat pitävät tässä laissa tarkoitettujen lupa-asioiden käsittelyä ja valvontaa varten tupakkatuotteiden vähittäismyynnin luparekisteriä elinkeinonharjoittajista, joille on myönnetty tässä laissa tarkoitettu lupa tai jotka ovat hakeneet tällaista lupaa. Vastuullisena rekisterinpitäjänä toimii tuotevalvontakeskus.

Rekisteröitäviä tietoja ovat:

1) nimi ja toiminimi, yhteystiedot, henkilö- tai yritys- ja yhteisötunnus sekä tupakkatuotteiden myyntipaikan osoite;

2) lupanumero, tiedot tämän lain nojalla myönnetyn luvan perusteella tapahtuvasta toiminnasta ja omavalvonnasta sekä tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten, määräysten ja kieltojen rikkomisesta ja tällaisen rikkomuksen seuraamuksesta sekä tiedot valvontaviranomaisten suorittamista tarkastuksista ja näiden tuloksista; sekä

3) muut lupa-asioiden käsitteilyä, valvontaa ja tilastointia varten tarpeelliset tiedot, jotka eivät sisällä henkilötietolain (523/1999) 11 §:ssä tarkoitettuja arkaluonteisia tietoja.

Edellä 2 momentissa tarkoitettun valvonnan kohdetta koskevien tietojen tarkastusoikeudesta ja virheen oikaisusta on voimassa, mitä henkilötietolaissa säädetään. Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään, luvanhaltijan nimi, lupanumero, osoite- ja yhteystiedot voidaan saattaa rekisterissä sellaisinaan julkisiksi. Elinkeinonharjoittajaa koskevat tiedot säilytetään rekisterissä viisi vuotta myynnin lopettamisen tai vähittäismyyntiluvan peruuttamisen jälkeen.

10 d §

Tupakkatuotteita saa myydä tukumyynnissä ilman vähittäismyyntilupaa vain toiselle tukkukaupalle jälleenmyyntiä varten ja sille, jolla on 10 b §:n mukainen vähittäismyyntilupa.

6 LUKU Ohjaus ja valvonta

17 §

Kunnan tulee omasta aloitteestaan tai tehtyjen ilmoitusten perusteella suorittaa tupakkatuotteiden varastointi- ja myyntipaikkojen tarkastuksia sekä valvoa tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myyntiä ja sijoittelua myyntipisteessä, automaattisen myyntilaitteen sijoittamista, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myynnin omavalvontaa, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden mainontaa ja muuta myyminenestämistoimintaa samoin kuin tupakointikieltojen ja rajoitusten noudattamista toimialueellaan.

Jos tarkastuksessa tai muutoin havaitaan säännösten vastaista toimintaa, kunnan tulee kieltää säännösten vastainen toiminta. Kunta voi ilmoittaa asiasta:

1) viralliselle syyttäjälle, jos kysymys on 10, 10 b, 10 c, 11 tai 12 §:n, 13 §:n 1, 2 tai 5 momentin taikka 13 b §:n säännösten vastaisesta menettelystä; sekä

2) Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle, jos kysymys on 5, 6, 6 a—6 c, 7, 7 a, 8 ja 9 §:n vastaisesta menettelystä.

21 §

Kunnan tai sen 14 a §:ssä tarkoitettun viranhaltijan 1 momentissa tarkoitettussa asiassa kiellon noudattamisen tehosteeksi asettamaa uhkasakkoa tai teettämisuhkaa koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Se, jolle uhkasakko tai teettämisuhka on asetettu, voi saattaa asian hakeumuksella Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen käsiteltäväksi 14 päivän kuluessa ohjeiden tiedoksisaannista. Tuotevalvontakeskuksen päätöksen saanut asianomainen voi saattaa asian edelleen markkinaoikeuden käsiteltäväksi siten kuin 3 momentissa säädetään.

21 a §

Joka rikkoo uhkasakolla tehos-
tettua tässä laissa tarkoitettua kiel-
toa tai velvoitetta, voidaan jättää
tuomitsematta rangaistukseen sa-
masta teosta.

25 a §

Kunnan on perittävä elinkeinon-
harjoittajalta hyväksymänsä taksan
mukainen maksu 14 a §:n 3 momentis-
sa tarkoitettuun kunnan valvontasuun-
nitelmaan sisältyvistä tarkastuksista
ja näytteenotosta tupakkatuotteiden
myynnin valvontaa lukuun ottamat-
ta. Lisäksi kunnan on perittävä toi-
minnanharjoittajalta maksu 14 a §:n
3 momentissa tarkoitettuun kunnan
valvontasuunnitelmaan sisältyvän
tarkastuksen perusteella annettujen
määräysten valvonnasta silloin, kun
määräysten antaminen perustuu tä-
män lain säännösten noudattamatta
jättämiseen.

Kunnan on perittävä tupakka-
tuotteiden myyntiluvan hakijalta
myyntiluvasta hyväksymänsä taksan
mukainen maksu. Lisäksi kunnan
on perittävä myyntiluvan haltijalta
myynnin valvonnasta ja valvontaan
liittyvistä toimenpiteistä vahvista-
mansa taksan mukainen vuosittai-
nen myyntipistekohtainen valvonta-
maksu.

Kunnan tulee määrätä suoritteis-
taan perimänsä maksut siten, että
ne vastaavat suuruudeltaan enintään
suoritteen tuottamisesta aiheutuvia
kustannuksia.

28 §

Tämän lain 14 ja 14 a §:ssä tarkoi-
tetulla viranomaisella on tämän lain ja
sen nojalla annettujen säännösten nou-
dattamisen valvontaa varten oikeus:

1) päästä tarkastamaan tupakka-
tuotteiden ja tupakointivälineiden
valmistus-, pakkaus-, varastointi- ja
myyntipaikan sekä testauslaborato-
rioiden tiloja ja toimintaa sekä val-
vonnassa tarvittavia asiakirjoja;

2) ottaa ja saada asianomaisen
tuotteen valmistajalta, maahan-

tuojalta ja myyjältä tutkimuksia var-
ten tupakasta, tupakan vastikkeista,
tupakkatuotteista ja tupakointiväli-
neistä korvauksetta näytteitä;

3) saada korvauksetta käyttöönsä
tarvittavat tiedot, selvitykset, asia-
kirjat ja muu aineisto.

Jollei 1 momentin 2 ja 3 kohdassa
tarkoitettuja näytteitä, tietoja, selvi-
tyksiä, asiakirjoja ja muuta aineistoa
anneta määräajassa, 14 ja 14 a §:ssä
tarkoitettu viranomainen voi velvoit-
taa antamaan ne sakon uhalla. Uh-
kasakon tuomitsee hallinto-oikeus
14 ja 14 a §:ssä tarkoitettun viran-
omaisen hakemuksesta. Uhkasakkoa
ei kuitenkaan saa asettaa, jos asian-
osaista on aihetta epäillä rikoksesta
ja pyydetty aineisto liittyy rikosepäi-
lyn kohteena olevaan asiaan.

30 a §

Tämän lain 14 ja 14 a §:ssä tar-
koitetulla viranomaisella on oikeus
saada muilta viranomaisilta virka-
apua tämän lain ja sen nojalla an-
nettujen säännösten noudattamisen
valvomiseksi ja päätösten täytän-
töön panemiseksi.

31 §

Joka mainostaa tupakkaa, tupak-
katuotetta, tupakkajäljitelmaa tai tu-
pakointivälinettä tai harjoittaa näiden
muuta myynninedistämistoimintaa
taikka muutoin toimii 7 a §:n 2 mo-
mentin, 8 §:n tai 9 §:n säännösten vas-
taisesti, on tuomittava *tupakan mark-
kinointirikkomuksesta* sakkoon.

31 a §

Joka mainostaa tupakkaa, tupak-
katuotetta, tupakkajäljitelmaa tai
tupakointivälinettä tai harjoittaa sen
muuta myynninedistämistoimin-
taa taikka muutoin toimii 7 a §:n
2 momentin, 8 §:n tai 9 §:n sään-
nösten vastaisesti siten, että sitä
on pidettävä sen toteuttamistapa,
kohderyhmän ikä tai koko taikka
menettelystä saatu taloudellinen

hyöty huomioon ottaen myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä, on tuomittava *tupakan markkinointirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

31 b §

Ennen 31 ja 31 a §:ään perustuvaa tupakan markkinointirikkomusta tai markkinointirikosta koskevan syytteen nostamista virallisen syyttäjän on varattava Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle tilaisuus antaa lausuntonsa ja tuomioistuimen on käsitellessään tällaista asiaa varattava tuotevalvontakeskukselle tilaisuus tulla kuulluksi.

31 c §

Joka

1) elinkeinotoiminnassa myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteen tai tupakointivälineen kahdeksaatoista vuotta nuoremmalle henkilölle 10 §:n 1 momentin vastaisesti;

2) automaattisen myyntilaitteen sijoittamispaikan omistajana, haltijana, vastaavana hoitajana tai tähän tehtävään nimettynä työntekijänä laiminlyö valvoa 11 §:n mukaisesti automaattisesta myyntilaitteesta tapahtuvaa myyntiä tai muuta luovuttamista;

3) elinkeinotoiminnassa myy tai muuten luovuttaa tupakkatuotteita ilman vähittäismyyntilupaa 10 b §:n vastaisesti; taikka

4) tukkumyynnissä jälleenmyy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita muulle kuin toiselle tukkukaupalle tai vähittäismyyntiluvanhaltijalle 10 c §:n vastaisesti,

on tuomittava *tupakan myyntirikkomuksesta* sakkoon.

31 d §

Joka elinkeinotoiminnassa myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita, joita ei ole testattu 6 a §:n mukaisessa hyväksytyssä testauslaboratoriossa tai joista ei ole toimitettu

6 c §:ssä tarkoitettuja tietoja tai jonka pakkausmerkinnät eivät ole 7 §:n 1–3 momentin taikka 7 a §:n 1 momen-

tin mukaisia taikka myy tai muutoin luovuttaa suussa käytettävää tupakkaa tupakkalain 10 a §:n kiellon vastaisesti on tuomittava *tupakkalain vastaisen tuotteen myynnistä* sakkoon.

33 a §

Kunta voi korvauksetta peruuttaa vähittäismyyntiluvan määrääjäksi, vähintään viikoksi ja enintään kuudeksi kuukaudeksi, jos 10 b §:ssä tarkoitetun vähittäismyyntiluvan haltija kunnan tai muun valvontaviranomaisen kirjallisesta huomautuksesta tai varoituksesta huolimatta:

1) mainostaa tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä tai harjoittaa näiden muuta myynninedistämistoimintaa;

2) myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä elinkeinotoiminnassa tämän lain vastaisesti;

3) jättää ilmoittamatta 10 b §:n 3 momentissa tarkoitettuja olennaisia tietoja.

Kunta voi korvauksetta peruuttaa 10 b §:ssä tarkoitetun vähittäismyyntiluvan pysyvästi, jos annettu kirjallinen huomautus tai varoitus ei ole johtanut toiminnassa esiintyneiden 1 momentissa tarkoitettujen epäkohtien poistamiseen ja lain rikkominen on toistuvaa tai tahallista tai se on myös kokonaisuutena arvostellen törkeää.

Kunta voi korvauksetta peruuttaa myyntiluvan pysyvästi, jos 10 b §:ssä tarkoitettu myyntiluvan haltija myy, säilyttää tai antaa säilyttää myyntipaikassa tupakkatuotteita, joiden myynti on tämän lain mukaan kielletty

tai jotka eivät ole tämän lain mukaisia.

Pysyvästi peruutettu vähittäismyyntilupa voidaan myöntää uudelleen hakemuksesta aikaisintaan vuoden kuluttua vähittäismyyntiluvan peruuttamisesta.

35 §

Muutosta 10 b §:ssä tarkoitettua myyntilupaa, 14 a §:n 3 momentissa tarkoitettua valvontasuunnitelmaa

ja 25 a §:ssä tarkoitettuja taksoja koskevaan päätökseen haetaan noudattaen, mitä muutoksenhausta kunnalaissa (365/1995) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan __ päivänä __ kuuta 20__.

Elinkeinotoiminnassa saa 10 b §:n estämättä myydä tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita yhden vuoden ajan lain voimaantulosta, jos tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupahakemus on jätetty asianomaiselle kunnalle kolmen kuukauden kuluessa lain voimaantulosta.

Tukkumyynnissä saadaan 10 c §:n estämättä myydä tai muutoin luovuttaa jälleenmyyntiin tupakkatuotteita yhden vuoden ajan lain voimaantulosta, jos ostaja on tehnyt vähittäismyyntilupahakemuksen asianomaiselle kunnalle kolmen kuukauden kuluessa lain voimaantulosta.

Elinkeinotoiminnassa saa myydä tämän lain voimaan tullessa olemassa olevia 7 §:n 1 momentin vastaisia vähittäismyyntipakkauksia kuuden kuukauden ajan lain voimaantulosta.

Elinkeinotoiminnassa saa myydä savukkeita, vaikka ne eivät täytä 5 §:n 2 momentissa tarkoitettuja paloturvallisuusvaatimuksia, vuoden ajan lain voimaantulosta.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Naantalissa 26 päivänä kesäkuuta 2008

Tasavallan Presidentti
Tarja Halonen

Sosiaali- ja terveysministeri
Liisa Hyssälä

3.2.1 Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö 20/2008 vp

Hallituksen esitys laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta

Johdanto

Vireilletulo

Eduskunta on 9 päivänä syyskuuta 2008 lähettänyt sosiaali- ja terveystieteiden valtiokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta (HE 101/2008 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- neuvotteleva virkamies Olli Simonen, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
- lainsäädäntöneuvos Liisa Vanhala, oikeusministeriö
- yli-insinööri Kirsi Rajaniemi, sisäasiainministeriö
- ylitarkastaja Leila Vilhunen, työ- ja elinkeinoministeriö
- ylilääkäri Tiina Laatikainen, Kansanterveyslaitos
- ympäristöterveyspäällikkö Merja Vuori, Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus
- ympäristöterveyspäällikkö Antti Pönkä, Helsingin kaupungin ympäristökeskus
- toiminnanjohtaja Pertti Paakinen, Hengitysliitto Heli ry
- ylilääkäri Matti Rautalahti, Syöpäjärjestöt
- lakiasiaintoimittaja Helena Pollari, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry
- toimitusjohtaja Osmo Laine, Päivittäistavarakauppa ry
- lainopillinen asiamies Outi Tähtinen, Suomen Yrittäjät ry
- asiamies Asta Mörsky ja Regulatory Engagement Manager Lauri Mäkinen, Tupakkateollisuusliitto

- johtaja Perttu Ratilainen, Philip Morris Finland Oy
- oikeustieteen tohtori Erkki Aurejärvi

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet Suomen Kuntaliitto sekä Suomen Bensinikauppiaitten ja Liikennepalvelualojen liitto SBL ry.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annettua lakia. Tavoitteena on tupakoinnista aiheutuvien haittojen vähentäminen tehostamalla alaikäisiä koskevan tupakkatuotteiden myyntikiellon noudattamista ja ehkäisemällä tupakkatuotteiden laitonta vähittäismyyntiä ja säätämällä savukkeille paloturvallisuusvaatimukset.

Esityksen mukaan tupakkatuotteiden myynti olisi luvanvaraista ja luvan myöntäminen ja myynninvalvonta maksullista. Maksujen saaja olisi kunta. Kunta vahvistaisi maksujen perusteet taksassa siten, että maksuilla katettaisiin enintään lupahakemuksen käsittelystä ja päätöksestä sekä valvonnasta kunnalle aiheutuvat kustannukset. Kunta voisi tietyin edellytyksin peruuttaa antamansa tupakkatuotteiden vähittäismyyntiluvan. Myös tupakkatuotteiden osto tukkukaupasta jälleenmyyntiin edellyttäisi vähittäismyyntilupaa.

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkausten vähimmäiskoot olisivat 20 savuketta, 10 pikkusikaria tai 30 grammaa irtotupakkaa. Lisäksi savukkeiden olisi itsestään palamista koskevilta ominaisuuksiltaan täytettävä paloturvallisuusvaatimukset. Rangaistussäännöksistä poistettaisiin eräitä syytteen nosto-oikeutta ja tunnusmerkistöä koskevia rajoituksia.

Valiokunnan kannanotot Yleisperustelut

Yleistä

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen hallitusohjelman päihdepoliittisten linjausten mukaan tupakalainsäädäntöä uudistetaan rajoittamalla tupakkatuotteiden saatavuutta, tehostamalla valvontaa ja suuntaamalla ennaltaehkäiseviä toimia erityisesti lapsiin ja nuoriin. Lisäksi hallitusohjelman mukaan kansanterveydellisiin perustein nostetaan alkoholijuomien ja tupakkatuotteiden verotusta. Valiokunta on tupakkaverosta antamassaan lausunnossa pitänyt tärkeänä veron maltillisten korotusten jatkamista tulevina vuosina terveyden edistämisen tavoitteiden mukaisesti (StVL 12/2008 vp). Sekä tupakkaveron korotuksella että tupakkalain muuttamisella pyritään ehkäisemään erityisesti nuorten tupakointia.

Hallituksen esityksen tavoitteena on tupakoinnista aiheutuvien haittojen vähentäminen tehostamalla alaikäisiä koskevan tupakkatuotteiden myyntikiellon noudattamista ja ehkäisemällä tupakkatuotteiden laitonta vähittäismyyntiä. Valiokunta katsoo, että myynnin luvanvaraistamisella voidaan hillitä tupakan myyntiä alaikäisille ja tehostaa myynnin valvontaa, koska laki mahdollistaa vähittäismyyntiluvan peruuttamisen, jos lain säännösten vastaista myyntiä jatketaan viranomaisten asiaan puuttumisesta huolimatta. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä muutettuna.

Valiokunta katsoo, että tupakalainsäädännön kehittämistä on edelleen jatkettava ottaen huomioon terveystieteelliset tavoitteet ja tupakoinnin torjuntaa koskevat kansainväliset velvoitteet.

Nuorten tupakoinnin ehkäiseminen

Tupakan myynnin alaikäraja on ollut 18 vuotta vuodesta 1995. Tu-

pakkatuotteiden alaikäisiä koskevan myyntikiellon rikkominen on kuitenkin edelleen varsin yleistä. Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan 14–16-vuotiaille myydään tupakkatuotteita arviolta 180 000 kertaa vuodessa ja 16–18-vuotiaille arviolta 840 000 kertaa vuodessa. Tilastojen mukaan 16–18-vuotiaista nuorista noin neljännes tupakoi. Tupakointia kokeilleiden ja satunnaisesti tupakkoivien nuorten ryhmä on merkittävä senkin vuoksi, että nikotiiniriippuvuus syntyy jo lyhytaikaisen tupakoinnin seurauksena. Alaikäisten tupakoinnin tehokkaalla ehkäisemisellä voitaisiin tupakointi ja sen haitat saada kokonaan loppumaan.

Valiokunta on tupakkaverosta antamassaan lausunnossa todennut, että tupakointi on erityisesti vähiten koulutettujen ja huonoimmassa sosioekonomisessa asemassa olevien terveysongelma, mikä ilmenee myös nuorten tupakoinnissa. Tupakoinnin haitat kasaantuvat näihin väestöryhmiin. Tärkeimmät keinot sosioekonomisten terveyserojen kaventamiseen ovat alkoholin ja tupakan osalta hintapolitiikka ja vaikuttaminen saatavuuteen. Valiokunta toistaa mainitussa lausunnossa esittämänsä näkemyksen siitä, että erityisesti nuorten tupakointiin on pyrittävä vaikuttamaan kaikin keinoin, koska se on tehokkain tapa vaikuttaa tupakoinnin yleisyyteen väestötasolla. Taloudellisiin vaikuttimiin kohdistuvilla keinoilla tuetaan terveyskasvatuksen, mainonnan rajoitusten ja myynti-ikärajojen vaikutusta. Valiokunta korostaa lisäksi kaikkien lasten ja nuorten parissa toimivien tahojen, esimerkiksi koulujen ja seurakuntien, vastuuta omalta osaltaan vaikuttaa nuorten tupakoinnin ehkäisemiseksi. Myös vähittäiskaupan tulee omilla toimillaan, kuten tupakkatuotteiden sijoittelulla, vähentää tupakkatuotteiden näkyvyyttä.

Valvonnan tehostamisen lisäksi tupakan myyntipakkausten vähimmäiskokojen sääntelyllä pyritään

erityisesti vähentämään nuorten tupakoinnin aloittamista. Koska nuorilla on usein niukasti rahaa käytettävissään, on pienten pakkausten halvempi hinta lisännyt nuorten tupakoinnin aloittamista ja tupakasta riippuvaiseksi tulemista. Valiokunta pitää nuorten tupakoinnin ehkäisemisen kannalta tärkeänä pienten pakkausten poistamista myynnistä.

Valvonta

Kuntien kannalta myyntilupamenettely lisää merkittävästi henkilöstövoimavarojen tarvetta erityisesti suurissa kaupungeissa ja lain voimassaolon alkuvaiheessa. Myyntilupien myöntämisestä ja valvonnasta kunnille aiheutuvat kustannukset on tarkoitus kattaa valvottavilta perittävillä maksuilla. Lain soveltaminen voi tästä huolimatta aiheuttaa alueellisesti huomattavia vaikeuksia osaavan henkilöstön saamisessa ja riittävydessä. Valiokunta toteaa, että lain toteutumista on tältä osin seurattava ja arvioitava kuntien mahdollisuudet hoitaa tehtävä jatkossa.

Sosiaali- ja terveystalalan valvontaa tehostetaan äskettäin hyväksytyllä Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen ja Terveystalalan oikeusturvakeskuksen yhdistämisellä. Valiokunta katsoo, että aluehallintouudistuksen yhteydessä on arvioitava myös mahdollisuudet alkoholi- ja tupakkavalvonnan yhdistämiseen. Samalla on harkittava alueellisesti määräytyvien maksujen tarkoituksenmukaisuutta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

Valiokunta ehdottaa lakiehdotuksen säännökset, joissa viitataan Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukseen, muutettavaksi eduskunnan hyväksymän lakiehdotuksen (HE 131/2008 vp) mukaises-

Rangaistussäännökset

Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä huomiota tupakkalain rangaistussäännöksiin erityisesti alaikäiselle tapahtuvan myynnin osalta. Valiokunnan käsityksen mukaan myös rangaistussäännöksillä on merkittävä vaikutus lain velvoitteiden toteutumisessa ja tupakkatuotteiden laittoman myynnin ja markkinoinnin ehkäisemisessä.

Tupakkalain rangaistussäännöksiä ei ole vielä uudistettu osana rikoslain kokonaisuudistusta. Rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksutun periaatteen mukaan vankeusuhkaiset rangaistussäännökset tulisi sijoittaa rikoslakiin. Rangaistussäännösten porrastus ei myöskään vastaa rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksuttua porrastusta lievään tekemuotoon, teon perusmuotoon ja törkeään tekemuotoon.

Oikeusministeriön ilmoituksen mukaan tupakkaa koskevien rangaistussäännösten uudistaminen tulee valmisteltavaksi myöhemmin joko osana rikoslain kokonaisuudistuksen viimeistä vaihetta tai erillisenä uudistuksena. Valiokunta kiirehtii rikoslain kokonaisuudistuksen periaatteiden toteuttamista tupakkalain osalta ja katsoo, että valmistelussa on erityisesti selvitettävä alaikäiselle tapahtuvan tupakan myynnin rangaistustason koventamisen ja hallussapidon rangaistavuuden tarpeellisuus verrattuna esimerkiksi alkoholirikoksista ja huumausainerikoksista säädettyihin rangaistuksiin. Valiokunta ehdottaa asiasta lausumaa (Valiokunnan lausumaehdotus).

ti viittauksiksi Sosiaali- ja terveystalalan lupa- ja valvontavirastoon.

6 ja 7 §. 6 §:n 2 momentissa ja 7 §:n 3 momentin 3 kohdassa ehdotetaan säädettäväksi paloturvallisuusvaatimusten täyttymistä koskevista merkinnöistä vähittäismyyntipakkauksissa. Euroopan komissio on pitänyt perustamissopimuk-

sen vastaisena lain nojalla annettavaksi suunniteltua asetusta, jossa oli tarkoitus säätää tarkemmin näistä merkinnöistä. Koska sosiaali- ja terveysministeriö on ilmoittanut, ettei asetukseen ole tarkoitus sisällyttää komission tarkoittamia säännöksiä, valiokunta ehdottaa paloturvallisuusmerkintöjä koskevien säännösten poistamista lakiehdotuksesta.

10 c §. Valiokunta ehdottaa 1 momentin täydentämistä siten, että luparekisterin tietoja voidaan käyttää myös tilastointiin. Valiokunta ehdottaa 3 momentissa tarkoitettun henkilötietolain mukaisen tarkastusoikeuden ja virheen oikaisun täsmentämistä koskemaan luonnollisia henkilöitä. Lisäksi 3 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että internetissä voitaisiin julkaista rekisterin yleiseen käyttöön tarkoitettuja tietoja.

31 ja 31 a §. Valiokunta ehdottaa rangaistussäännöksiä täsmennettäväksi voimassa olevan lain 18 §:ää vastaavasti siten, että rangaistavuus voi koskea markkinointitoimenpiteen tilaajaa, toimeenpanijaa ja näiden palveluksessa olevaa.

33 a §. Valiokunta ehdottaa 1 momentin täsmentämistä siten, että 1 kohdassa myyntiluvan määräaikaisen peruuttamisen edellytyksenä on 8 §:n 1 momentin vastaisen markkinoinnin jatkaminen kirjallisen huomautuksen, varoituksen tai sakkorangaistuksen jälkeen. Saman momentin 2 kohtaa ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että edellytyksenä myyntiluvan määräaikaiselle peruuttamiselle on 10 §:n 1 momentin vastainen myynti alaikäiselle.

Valiokunta ehdottaa 3 momentin täsmentämistä siten, että lain-

kohdassa yksilöidään ne tupakkalain säännökset, joiden vastaisten tupakkatuotteiden myynti ja säilyttäminen voivat johtaa myyntiluvan pysyvään peruuttamiseen ilman huomautuksen tai varoituksen huomiotta jättämistä. Kyse on käytännössä tilanteista, joissa myydään esimerkiksi kokonaan kiellettyä nuuskaa tai laittomasti maahantuotuja tupakkatuotteita.

33 b § (Uusi). Poliisi voi tietyissä tupakkalain valvontatilanteissa määrätä sakkorangaistuksen tai antaa vähäisissä tapauksissa suullisen tai kirjallisen huomautuksen. Valiokunta ehdottaa, että pykälässä säädetään poliisin velvollisuudesta ilmoittaa toimenpiteestään vähittäismyyntiluvan myöntäneelle kunnalle.

Voimaantulosäännös. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan savukkeiden paloturvallisuusvaatimusten liian aikainen voimaantulo voi muodostua ongelmaksi, jos asiasta ei voida antaa asetusta EU:n teknisten määräysten ilmoitusmenettelyn ja odotusaikojen vuoksi. Valiokunta ehdottaa tämän vuoksi 5 momentin muuttamista siten, että paloturvallisuusvaatimuksia koskeva 5 §:n 2 momentti tulee voimaan 1.4.2010. Muutos ei käytännössä pidennä paloturvallisuusvaatimusten soveltamisen siirtymäaikaa hallituksen esittämästä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa, että lakiehdotus hyväksytään muutettuna (**Valiokunnan muutos-**
ehdotukset) ja

että hyväksytään yksi lausuma.

**Laki
toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain
muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 13 päivänä elokuuta 1976 annetun lain (693/1976) 34 §,

muutetaan 6 §, 6 a §:n 1 ja 3 momentti, 6 c §, 7 §:n 1 ja 2 momentti, 7 a §, 8 §:n 2 momentti, 10 §:n 3 momentti, 17 §, 21 §:n 2 momentti, 25 a §, 28 §:n 1 ja 4 momentti, 30 a ja 31 § sekä 35 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 6 §, 6 a §:n 1 ja 3 momentti, 6 c §, 7 §:n 1 ja 2 momentti, 7 a §, 28 §:n 1 ja 4 momentti ja 30 a § laissa 498/2002, 10 §:n 3 momentti laissa 487/1999, 17 § mainituissa laissa 498/2002 ja laissa 700/2006, 21 §:n 2 momentti laissa 1541/2001, 25 a § ja 35 §:n 1 momentti laissa 286/2006, 31 § mainituissa laeissa 487/1999 ja 498/2002, sekä

lisätään 2 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 953/1992 ja mainituissa laeissa 487/1999, 498/2002 ja 700/2006, uusi 3 b–3 d kohta, 5 §:ään, sellaisena kuin se on mainituissa laissa 498/2002, uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, lakiin uusi 10 b–d ja 21 a §, sekä lakiin uusi 31 a–31 d, 33 a ja 33 b § seuraavasti:

2 ja 5 §
(Kuten HE)

— — — — —
(3 mom. kuten HE)
— — — — —

6 §

(1 mom. kuten HE)

Savukkeen valmistajan tai maahantuojan on huolehdittava, että savukkeesta poltettaessa syntyvän tervan, nikotiinin ja hiilimonoksidin määrät on mitattu ja pakkauksissa olevien tervaa ja nikotiinia (*poist.*) koskevien merkintöjen paikkansapitävyys on varmistettu ennen tuotteen luovuttamista vähittäismyyntiin. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset mittauksissa, varmistamisessa ja todentamisessa käytettävistä menetelmistä.

6 a §

Testauslaboratorio, joka suorittaa 6 §:n 2 momentissa tarkoitetut mittaukset, varmistamisen tai todentamisen, on oltava *Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston* hyväksymä ja valvoma. *Lupa- ja valvontavirasto* pitää luetteloa hyväksytyistä laboratorioista.

6 c §

Tupakkatuotteen valmistajan tai maahantuojan tulee kerran vuodessa toimittaa *Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle*:

(1–3 kohta kuten HE)

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen luetteloiden rakenteesta, luetteloihin liitettäviä ainesosia koskevista selvityksistä, toksikologisista ja muista tiedoista sekä luetteloiden toimittamisesta *Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle* ja Euroopan yhteisöjen komissiolle. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen tietojen toimittamisesta *Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle*.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto huolehtii siitä, että 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuista tiedoista tiedotetaan kuluttajille.

7 §

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Tupakkatuotteen valmistajan tai maahantuojan on ennen tupakkatuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuvaa myyntiä tai muuta luovuttamista merkittävä tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkaukseen: (1 ja 2 kohta kuten HE) (3 ja 4 kohta poist.)

— — — — —

7 a, 8 ja 10 §

(Kuten HE)

10 b §

(1–5 mom. kuten HE)

Vähittäismyyntiluvan haltijan on ilmoitettava kunnalle lupahakemuksessa ilmoitettujen tietojen muutoksista ja myynnin lopettamisesta. Kunnan on ilmoitettava luvan myöntämisestä ja peruuttamisesta, myyntirikkomuksista sekä myynnin lopettamisesta *Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle*.

(7 mom. kuten HE)

10 c §

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto ja kunnat pitävät tässä laissa tarkoitettujen lupa-asioiden käsittelyä, valvontaa ja tilastointia varten tupakkatuotteiden vähittäismyynnin luparekisteriä elinkeinonharjoittajista, joille on myönnetty tässä laissa tarkoitettu lupa tai jotka ovat hakeneet tällaista lupaa. *Luparekisterin tietojärjestelmän toimivuudesta vastaa sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto*.

(2 mom. kuten HE)

Jos edellä 2 momentissa tarkoitettu elinkeinonharjoittaja on luonnollinen

henkilö, tietojen tarkastusoikeudesta ja virheen oikaisusta on voimassa, mitä henkilötietolaissa säädetään. Poiketen siitä, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:n 3 momentissa (621/1999) säädetään, luvanhaltijan nimi, lupanumero ja yleiseen käyttöön tarkoitettut osoite- ja yhteystiedot voidaan saattaa rekisterissä sellaisinaan julkisiksi. Elinkeinonharjoittajaa koskevat tiedot säilytetään rekisterissä viisi vuotta myynnin lopettamisen tai vähittäismyyntiluvan peruuttamisen jälkeen.

10 d §

(Kuten HE)

6 LUKU

Ohjaus ja valvonta

17 §

(1 mom. kuten HE)

Jos tarkastuksessa tai muutoin havaitaan säännösten vastaista toimintaa, kunnan tulee kieltää säännösten vastainen toiminta. Kunta voi ilmoittaa asiasta: (1 kohta kuten HE)

2) *Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle*, jos kysymys on 5, 6, 6 a–6 c, 7, 7 a, 8 ja 9 §:n vastaisesta menettelystä.

21 §

Kunnan tai sen 14 a §:ssä tarkoitettun viranhaltijan 1 momentissa tarkoitettussa asiassa kiellon noudattamisen tehosteeksi asettamaa uhkasakkoa tai teettämisuhkaa koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Se, jolle uhkasakko tai teettämisuhka on asetettu, voi saat-
taa asian hakemuksella *Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston* käsiteltäväksi 14 päivän kuluessa ohjeiden tiedoksisaannista. *Lupa- ja valvontaviraston* päätöksen saanut asianomainen voi saattaa asian edelleen markkinaoikeuden käsiteltäväksi siten kuin 3 momentissa säädetään.

— — — — —

21 a, 25 a, 28 ja 30 a §
(Kuten HE)

31 §

Joka mainostaa tupakkaa, tupakatuotetta, tupakkajäljitelmaa tai tupakointivälinettä tai harjoittaa näiden muuta myynninedistämistoimintaa taikka muutoin toimii 7 a §:n 2 momentin, 8 §:n tai 9 §:n säännösten vastaisesti, on tuomittava tupakan markkinointirikkomuksesta sakkoon. Mitä edellä säädetään, koskee mainonta- ja myynninedistämistoimen ja muun toimen tilaajaa, sen toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa.

31 a §

Joka mainostaa tupakkaa, tupakatuotetta, tupakkajäljitelmaa tai tupakointivälinettä tai harjoittaa sen muuta myynninedistämistoimintaa taikka muutoin toimii 7 a §:n 2 momentin, 8 §:n tai 9 §:n säännösten vastaisesti siten, että sitä on pidettävä sen toteuttamistapa, kohderyhmän ikä tai koko taikka menettelystä saatu taloudellinen hyöty huomioon ottaen myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä, on tuomittava *tupakan markkinointirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. *Mitä edellä säädetään, koskee mainonta- ja myynninedistämistoimen ja muun toimen tilaajaa, sen toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa.*

31 b §

Ennen 31 ja 31 a §:ään perustuvaa tupakan markkinointirikkomusta tai markkinointirikosta koskevan syytteen nostamista virallisen syyttäjän on varattava *Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle* tilaisuus antaa lausuntonsa ja tuomioistui-
men on käsitellessään tällaista asiaa varattava *lupa- ja valvontavirastolle* tilaisuus tulla kuulluksi.

31 c ja 31 d §
(Kuten HE)

33 a §

Kunta voi korvauksetta peruuttaa vähittäismyyntiluvan määräajaksi, vähintään viikoksi ja enintään kuudeksi kuukaudeksi, jos 10 b §:ssä tarkoitetun vähittäismyyntiluvan haltija kunnan tai muun valvontaviranomaisen kirjallisesta huomautuksesta, varoituksesta tai *sakkorangaistuksesta* huolimatta:

1) mainostaa tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä tai harjoittaa näiden muuta myynninedistämistoimintaa 8 §:n 1 momentin vastaisesti;

2) myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä elinkeinotoiminnassa 10 §:n 1 momentin vastaisesti;

(3 kohta kuten HE)

(2 mom. kuten HE)

Kunta voi korvauksetta peruuttaa myyntiluvan pysyvästi, jos 10 b §:ssä tarkoitettu myyntiluvan haltija myy, säilyttää tai antaa säilyttää myyntipaikassa tupakkatuotteita, joiden *maahantuonti, myynti ja muu luovuttaminen on 10 a §:n mukaan kielletty* tai jotka ovat 7 tai 7 a §:n vastaisia. (4 mom. kuten HE)

33 b § (Uusi)

Poliisin on ilmoitettava sille ilmoitetuista myyntirikkomuksista ja poliisin toimista asiassa myyntiluvan myöntäneelle kunnalle.

35 §
(Kuten HE)

— — — — —
(1-4 mom. kuten HE)

Edellä 1 momentista poiketen 5 §:n 2 momentti tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2010.

(6 mom. kuten HE)
— — — — —

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että tupakkalain rangaistussäännösten tarkoituksenmukaisuus selvitetään pikaisesti ja arvioidaan erityisesti tupakan alaikäiselle myymisen rangaistustason asianmukaisuus muiden rikosten rangaistustasoon verrattuna.

Helsingissä 24 päivänä lokakuuta 2008

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Juha Rehula /kesk

vpj. Sirpa Asko-Seljavaara /kok

jäs. Risto Autio /kesk

Maria Guzenina-Richardson /sd

Hannakaisa Heikkinen /kesk

Arja Karhuvaara /kok

Anneli Kiljunen /sd

Marjaana Koskinen /sd

Jukka Mäkelä /kok

Håkan Nordman /r

Paula Sihto /kesk

Anni Sinnemäki /vihr

Satu Taiveaho /sd

Lenita Toivakka /kok

Erkki Virtanen /vas

Valiokunnan sihteerinä on toiminut
valiokuntaneuvos Harri Sintonen

3.3 Ravintolatupakoinnin kieltäminen (HE 226/2005 vp)

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta (HE 226/2005 vp)

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annettua lakia. Esityksen lähtökohtana on, että ravintolat ja muut ravitsemisliikkeet olisivat savuttomia.

Tupakointi voisi kuitenkin olla sallittua ravintolan tai muun ravitsemisliikkeen sisätiloissa hyväksytyssä erillisessä tupakointitilassa. Ravintolan tai muun ravitsemisliikkeen elinkeinonharjoittaja voisi päättää, varaako hän tähän tarkoitukseen tupakointitilan.

Tupakointitila tulisi toteuttaa sellaisia teknisiä menetelmiä hyväksi käyttäen, että tupakansavun kulkeutuminen tupakointitilasta muihin sisätiloihin estyy. Ruoan ja juoman tarjoilu ja nauttiminen olisi kielletty tupakointitilassa. Työskentely tupakointitilassa olisi muutoinkin kielletty lukuun ottamatta järjestyksen kannalta välttämättömiä toimenpiteitä.

Esityksen mukaan kunnan rakennusvalvontaviranomainen hyväksyisi tupakointitilan rakennusluvan yhteydessä. Rakennusvalvontaviranomainen voisi määrätä tupakointitilan korjattavaksi silloin, kun ilmenee, että sisällä oleviin tiloihin kulkeutuu tupakansavua tai tupakointitila ei muutoin täytä sille asetettuja edellytyksiä. Määräystensä tehostamiseksi rakennusvalvontaviranomainen voisi asettaa uhkasakon tai teettämisuhan. Tupakointia ravintolassa valvovat kunnan tupakkalain mukainen valvontaviranomainen ja työsuojeluviranomainen.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2007.

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Ympäristön tupakansavu on pahimpia työturvallisuus- ja työterveysriskejä, joka vaarallisuusasteeltaan luetaan B 1 luokkaan kuuluvaksi syöpäsairauden vaaraa aiheuttavaksi aineeksi. Tupakansavuton hengitysilma työpaikalla on jokaisen työntekijän oikeus ja tärkeä työpaikan työturvallisuus- ja terveystekijä. Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämisestä annetun lain (693/1976), jäljempänä tupakkalaki, ja työturvallisuuslain (738/2002) säännöksillä toteutetaan muun muassa perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaista julkisen vallan velvoitetta huolehtia työvoiman suojelusta, 19 §:n 3 mukaista velvoitetta edistää väestön terveyttä ja 20 §:n 2 momentin mukaista velvoitetta pyrkiä turvaamaan jokaiselle turvallinen ympäristö.

Tupakkalainsäädäntö on mahdollistanut kohtuullisen hyvin työntekijöiden ja asiakkaiden suojaamisen tahatonta ympäristön tupakansavualtistumista vastaan useimmilla työpaikoilla, julkisissa tiloissa ja yleisissä kulkuneuvoissa. Lainsäädännön tavoite turvata myös ravintolan ja muun ravitsemisliikkeen sekä hotellin ja muun majoitusliikkeen asiakkaat ja työntekijät kyseiseltä altistumiselta ei kuitenkaan ole toteutunut tarkoitettulla tavoin. Tämä johtuu siitä, että ravintoloissa ja muissa aniskelutiloissa tupakoitsijoille varatun enimmäistilan tekninen järjestely on monimutkaisuudessaan usein epäonnistunut. Tilojen tekniset ratkaisut, niiden sijoittelut ja osastoinnit eivät ole estäneet tupakansavun kulkeutumista alueelle, jolla tupakointi on kielletty. Myös määriteltäessä tiloja esimerkiksi sisätiloiksi ja erityisiksi tupakkaeriöiksi on ilmennyt käsitteellistä epäselvyyttä, joka on ollut omiaan hankaloittamaan lain käytännön toimeenpanoa. Kunnat ovat näiden säännösten valvontaviranomaisia.

Professori Kari Reijulan ravintola-asiakkaiden ja työntekijöiden altistumista tupakansavulle koskevan selvityksen (sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimusraportti 2004:15) mukaan altistuminen tupakansavulle ravintolatyössä on vähentynyt hyvin hitaasti. Lain tiukentumisesta huolimatta joka kolmas ravintolatyöntekijä altistuu tupakansavulle yli neljä tuntia päivittäin. Selvityksen mukaan tämä johtuu useimmiten siitä, että tuloilman tuominen savuiliselle puolelle ja poistoilman vieminen huoneesta savuttomalle alueelta aiheuttaa savun leviämisen savuiliselta savuttomalle puolelle. Toteutetut tilajärjestelyt ovat siten epäonnistuneet.

Edellä mainitun selvityksen mukaan ruokaravintoloiden työntekijät ja asiakkaat altistuvat kuitenkin vain vähän tai eivät lainkaan tupakansavulle, koska ruokailun yhteydessä ravintoloissa ei yleensä tupakoida. Sitä vastoin yökerhojen, tanssiravintoloiden ja pienien pubien työntekijät ja asiakkaat altistuvat tiettyinä vuorokaudenaikoina erittäin voimakkaasti tupakansavulle. Selvityksen mukaan vain harvassa kohteessa oli tehty tupakansavupitoisuuksien laskua edistäviä muutoksia, eikä savuttomien alueiden valinnassa ole kyetty aina huomioimaan ilmajärjestelmien liikkeitä. Uudenmaan alueterveystieteiden tutkimuskeskuksen mittaukset osoittavat myös, että edellinen tupakkalain muutos ei ole johtanut toivottuihin tuloksiin eli siihen, että työntekijät eivät altistuisi tupakansavulle.

Ravintolatyöntekijöiden työsuhtedemuodosta riippumatta tulee olla työsuojelullisesti samanarvoisessa asemassa kuin muidenkin suomalaisten työntekijöiden. Savuttomuuden tulee toteutua siten kaikissa tiloissa, joissa työskennellään. Työsuojeluviranomaiset valvovat työpaikoilla, että työnantajat noudattavat heitä velvoittavaa lainsäädäntöä.

Lisäksi lain vastaisesta toistuvasta tupakoinnin sallimisesta sisätiloissa ja ulkotiloissa, joissa tupa-

kointi on kielletty, voidaan tuomita tupakkalain suojaamistoimenpiteiden laiminlyönnistä sakkoon. Tämä edellyttää sisätilan haltijan, työsuojeluviranomaisen, poliisin tai kunnan ilmoitusta viralliselle syyttäjälle. Seuraamus- ja valvontajärjestelmä ei ole toiminut tehokkaasti.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Lainsäädäntö

Tupakkalaki

Tupakkalain 12 §:n mukaan tupakointi on kielletty muun muassa työyhteisöjen yhteisissä ja yleisissä tiloissa sekä asiakkaille tarkoitetuissa sisätiloissa. Tupakointi on kielletty myös ravintolan ja muun ravitsemisliikkeen baaritiskillä ja pelitilassa, jollei kyseisessä tilassa työskentelevien työntekijöiden altistumista tupakansavulle voida muuten estää. Lain 13 §:ssä säädetyn poikkeuksen mukaan tupakointi voidaan sallia ravintolassa ja muussa ravitsemisliikkeessä, jonka tarjoilutila on alle 50 m². Tätä suuremmasta tarjoilutilasta voidaan varata tupakoiville enintään 50 prosenttia. Laki edellyttää kuitenkin, että on huolehdittava siitä, että tupakansavu ei pääse kulkeutumaan sille alueelle, jolla tupakointi on kielletty. Lain 11 a §:ssä tupakansavu on määriteltä syöpävaaralliseksi aineeksi, jolta suojaamiseen työssä noudatetaan työturvallisuudesta annettuja säännöksiä.

Työturvallisuuslaki

Työturvallisuuslain nojalla työnantajan on mahdollisuuksien mukaan poistettava vaara- ja haittatekijät, kuten tupakansavu kaikista työtiloista. Jos tämä ei ole mahdollista, on työntekijää suojeltava tupakansavulle altistumiselta. Lain 33 § edellyttää työpaikalla riittävän kelpoista hengitysilmaa, ja ilman-

vaihdon tulee olla riittävän tehokas ja tarkoituksenmukainen. Tämä edellyttää ilmastointia tai muuta puhdistamista siten, että saavutetaan mahdollisimman korkea ilmanpuhtaus. Lain 36 § edellyttää, että työtilan siivous suoritetaan siten, ettei siitä aiheudu haittaa tai vaaraa työntekijöiden turvallisuudelle tai terveydelle, ja 37 §:n mukaan ilman epäpuhtauksien leviäminen on mahdollisuuksien mukaan estettävä eristämällä epäpuhtauden lähde tai sijoittamalla se suljettuun tilaan tai laitteeseen sekä poistettava tarkoituksenmukaisen ilmanvaihdon avulla. Lain 38 §:n mukaan altistuminen on rajoitettava niin vähäiseksi, ettei siitä aiheudu haittaa tai vaaraa työntekijän turvallisuudelle tai terveydelle taikka lisääntymisterveydelle.

Valtioneuvoston asetus työhön liittyvän syöpävaaran torjunnasta

Työhön liittyvän syöpävaaran torjunnasta annettu valtioneuvoston asetus (716/2000) edellyttää, että työpaikalla, jossa on perusteltua syytä olettaa työntekijälle aiheutuvan lisääntynyttä vaaraa sairastua syöpään, altistumisen määrä ja kesto tulee vähentää niin alhaiseksi kuin se teknisesti on mahdollista. Työnantajan on myös pyrittävä rajoittamaan vaaraa aiheuttavia tekijöitä ja altistuvien tai mahdollisesti altistuvien työntekijöiden määrää, estettävä ja minimoitava syöpäsairauden vaaraa aiheuttavien tekijöiden vapautumista, tehostettava paikallispoistojärjestelmiä ja ilmanvaihtoa, kehitettävä työmenetelmiä, yleisten suojausmenetelmien ja henkilökohtaisten suojausmenetelmien käyttöä, tiedotettava, rajattava vaara- aluetta, käytettävä varoitus- ja turvallisuuskilpiä sekä koottava ja hävitettävä jätteet turvallisesti. Asetuksen mukaan altistuminen syöpäsairauden vaaraa aiheuttavalle aineelle ei saa ylittää asetuksen liitteessä mainittuja raja-arvoja.

Työministeriön päätös syöpäsairauden vaaraa aiheuttavista tekijöistä

Työministeriön päätöksessä syöpäsairauden vaaraa aiheuttavista tekijöistä (838/1993) työnantajan on työhön liittyvän syöpävaaran torjunnasta annetun valtioneuvoston asetuksen 3 §:n mukaisesti luetteloitava syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville työmenetelmille ja aineille altistuvat työntekijät.

Valtioneuvoston päätös ympäristön tupakansavusta ja siihen liittyvän syöpävaara torjunnasta työssä

Valtioneuvoston päätöksessä ympäristön tupakansavusta ja siihen liittyvän syöpävaaran torjunnasta työssä (1153/1999) veloitetaan työnantaja arvioimaan työntekijän tupakansavulle altistumisen luonne, määrä ja kesto sekä vaarat työntekijän terveydelle sekä ryhtymään tarpeellisiin toimenpiteisiin. Jos työntekijät altistuvat merkittävässä määrin ympäristön tupakansavulle, työnantajan on ryhdyttävä asetuksessa mainittuihin altistumisen torjunta- ja vähentämistoimenpiteisiin. Näillä tarkoitetaan työntekijän suojaamista siten, että altistumisen määrää ja kestoja vähennetään niin paljon kuin se on kohtuudella ja teknisesti sekä tilojen rakenteellisia ratkaisuja hyväksikäyttäen mahdollista. Säädöksessä on myös esimerkkiluettelo niistä toimenpiteistä ja teknisistä ratkaisuista, joiden avulla tähän tavoitteeseen voidaan päästä.

Laki eräistä naapurussuhteista

Ravintoloissa tupakoinnista saatua aiheutua haittaa myös ravintolan ympäristölle tupakansavun ja -hajun kulkeutuessa naapurikiinteistölle tai kadulle. Erityisesti kesällä haitat lisääntyvät ravintoloiden sisätilojen tuuletuksen ja terassianniskelun yhteydessä. Myös siinä tapauksessa,

että tupakointi enenevässä määrin kiellettäisiin sisätiloissa, tupakoitsijat todennäköisesti siirtyisivät ravintolan läheisyydessä oleviin ulkotiloihin.

Eräistä naapuruussuhteista annetun lain (26/1920) 17 §:n mukaan kiinteistöä, rakennusta tai huoneistoa ei saa käyttää siten, että naapurille, lähistöllä asuvalle tai kiinteistöä, rakennusta tai huoneistoa hallitsevalle aiheutuu kohtuutonta rasitusta ympäristölle haitallisista aineista, nesteistä, liasta, pölystä, hajusta, kosteudesta, melusta, tärinästä, säteilystä, valosta, lämmöstä tai muista vastaavista vaikutuksista. Arvioitaessa rasituksen kohtuuttomuutta on tällöin otettava huomioon paikalliset olosuhteet, rasituksen muu tavanomaisuus, rasituksen voimakkuus ja kesto, rasituksen syntymisen alkamisajan kohta sekä muut vastaavat seikat.

Terveysuojelulaki

Terveyshaittaa aiheuttavan toiminnan harjoittaminen on luvanvaraista toimintaa, johon vaaditaan terveysuojelulain (763/1994) nojalla lupa.

Terveysuojelulain 13 §:n mukaan toiminnanharjoittajan on tehtävä hyvissä ajoin ennen toiminnan aloittamista kirjallinen ilmoitus kunnan terveysuojeluviranomaiselle työtilasta, jonka käytöstä voi aiheutua terveyshaittaa, tai terveydellisiltä vaikutuksiltaan siihen rinnastettavan toiminnan sijoittamisesta asuinrakennukseen tai alueelle, jossa on asuinhuoneistoja.

Terveysuojeluasetuksen (1280/1994) 4 §:n mukaan terveysuojelulain 13 §:n mukainen ilmoitus on tehtävä kirjallisesti sen kunnan terveysuojeluviranomaiselle, jonka alueella toimintaa aiotaan harjoittaa. Ilmoituksesta on käytävä ilmi muun muassa selvitys toimintaan varatun paikan sijainnista, selvitys harjoitettavasta toiminnasta, selvitys ilmanvaihdosta sekä muut terveyshaitan arvioimiseksi

tarpeelliset tiedot ja mahdolliset toimenpiteet terveyshaitan estämiseksi. Ilmoitukseen on liitettävä tarpeelliset piirustukset.

Kunnan terveysuojeluviranomaisen tulee tarkastaa ilmoitus viivytyksettä ja tehdä ilmoituksen käsittelyn mahdollisesti edellyttämä tarkastuskäynti. Kunnan terveysuojeluviranomaisen on lisäksi toimitettava jäljennös lääninhallitukselle antamistaan yleisistä määräyksistä terveyshaitan ehkäisemiseksi ja terveydellisten olojen valvomiseksi (terveysuojelujärjestys).

Terveysuojelulain mukaan myös elintarvikehuoneiston perustamisesta ja toiminnan olennaisesta muuttamisesta on tehtävä ilmoitus kunnan terveysuojeluviranomaiselle ennen ravitsemisliiketoiminnan aloittamista.

Alkoholilaki

Alkoholilain (1143/1994) 21 §:n nojalla alkoholijuomien anniskelua saa harjoittaa vain se, jolle lupaviranomainen on myöntänyt anniskeluluvan. Anniskelulupa myönnetään toistaiseksi, määräajaksi tai tilapäisesti. Anniskelulupa on anniskelupaikkakohtainen.

Alkoholilain mukaan anniskelupaikan tulee soveltua ravitsemisliiketoimintaan, anniskelupaikassa alkoholijuomia saa anniskella ainoastaan lupaviranomaisen hyväksymällä anniskelualueella, jossa valvonta voidaan tehokkaasti järjestää ja anniskelualue tulee rajata tai merkitä niin, että raja on asiakkaiden selvästi havaittavissa, jollei anniskelualuetta voida muuten selvästi todeta. Kulkemista anniskelualueelle ja sieltä pois on voitava lain mukaan tehokkaasti valvoa.

Alkoholilain 21 c §:n mukaan lupaviranomaiselle on esitettävän anniskelualueen rajaamista koskeva suunnitelma. Anniskelualuetta voidaan muuttaa luvanhaltijan ilmoituksen perusteella. Anniskelualueen muuttaminen edellyttää kuitenkin lupaviran-

omaisen luvan, jos muutos on anniskelun valvonnan kannalta merkittävä.

Alkoholijuomista ja väkiviinasta annetun asetuksen (1344/1994) 20 §:n mukaan alkoholijuomien anniskeluluvan myöntää kirjallisesta hakemuksesta anniskelupaikan sijaintikunnan lääninhallitus. Asetuksen 21 §:n 2 momentin mukaan hakemukseen on liitettävä muun muassa anniskelualueen rajaamista koskeva suunnitelma piirustuksineen ja lupaviranomaisen tarpeelliseksi katsomat muut luvan myöntämisen edellytyksiä koskevat selvitykset hakijan taloudellisesta tilanteesta, organisatiosta, henkilökunnasta, vastaavista hoitajista, asiakaspaikkamäärästä sekä anniskelupaikasta ja -alueesta.

Alkoholilain 21 c §:n mukaan anniskelupaikan tilojen tulee täyttää ne vaatimukset, jotka niiden käytölle ravitsemisliiketarkoitukseen on lainsäädännössä asetettu. Tällaisia säännöksiä on erityisesti rakentamista, palo- ja pelastustointia sekä terveydensuojelua koskevassa lainsäädännössä. Elintarvikehuoneistoa koskevan ilmoituksen perusteella tehtävä kunnan viranomaisen päätös on edellytyksenä alkoholijuomien anniskelutoiminnan aloittamiselle.

Lupaviranomainen voi tarvittaessa vaatia luvan myöntämisen edellytyksiä, luvan rajoittamista taikka valvonnan ja järjestyksenpidon kannalta tarpeellisten ehtojen asettamista koskevia lisäselvityksiä.

Kansanterveyslaki ja työterveyshuoltolaki

Kansanterveyslain (66/1972) 14 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan kansanterveystyöhön kuuluvina tehtävinä kunnan tulee tuottaa kunnan alueella sijaitsevilla työ- ja toimipaikoissa työskenteleville työntekijöille työnantajan järjestettäväksi työterveyshuoltolain 12 §:ssä tai muissa säädöksissä säädettyjä ja niiden nojalla määrättyjä työterveyshuoltopalveluja.

Työterveyshuoltolain (1383/2001) 12 §:n mukaan työnantajan järjestettäväksi 4 §:ssä säädettyyn työterveyshuoltoon kuuluu hyvän työterveyshuoltokäytännön mukaisesti:

- työn ja työolosuhteiden terveellisuuden ja turvallisuuden selvittäminen ja arviointi toistuvien työpaikkakäynnein ja muita työterveyshuollon menetelmiä käyttäen ottaen huomioon työpaikan altisteet, työn kuormittavuus, työjärjestelyt sekä tapaturma- ja väkivaltavaara samoin kuin näiden tekijöiden huomioon ottaminen työtä, työmenetelmiä ja työtiloja suunniteltaessa sekä työolosuhteiden muutostilanteissa;
- työperäisten terveysvaarojen ja -haittojen, työntekijöiden terveydentilan sekä työ- ja toimintakyvyn selvittäminen, arviointi ja seuranta mukaan lukien työstä ja työympäristöstä aiheutuva erityinen sairastumisen vaara sekä edellä mainituista seikoista johtuvat terveystarkastukset ottaen huomioon työntekijän yksilölliset ominaisuudet ja
- toimenpide-ehdotusten tekeminen työn terveellisuuden ja turvallisuuden parantamiseksi, tarvittaessa työn sopeuttamiseksi työntekijän edellytyksiin, työntekijöiden työ- ja toimintakyvyn ylläpitämiseksi ja edistämiseksi sekä toimenpide-ehdotusten toteutumisen seuranta.

Hallituksen esitys Eduskunnalle elintarvikelaiksi sekä laiksi terveydensuojelulain muuttamisesta (HE 53/2005 vp)

Uusi elintarvikelaki korvaisi voimassa olevan elintarvikelain, eläimistä saatavien elintarvikkeiden elintarvikehygieniasta annetun lain sekä terveydensuojelulain elintarvikehygieniasta koskevan 8 luvun. Terveystarkastuslainsäädännön mukaisesti kumottavaksi ehdotettu luku siirrettiisiin uuteen elintarvi-

kelakiin. Lain soveltamisalaan kuuluisivat lähtökohtaisesti kaikki elintarvikkeiden jakeluvaiheet. Elintarvikehuoneiston käyttöönotto ja toiminnan olennainen muuttaminen edellyttäisivät valvontaviranomaisen hyväksymisen lukuun ottamatta eräitä vähäisiksi katsottavia toimintoja. Lain valvontaviranomaisten tehtävät vastaisivat pääosin voimassa olevan lainsäädännön mukaisia tehtäviä.

Voimassa olevan terveydensuojelulain 13 §:n 3 kohdan mukaan toiminnanharjoittajan on tehtävä ennen toiminnan aloittamista ilmoitus kunnan terveydensuojeluviranomaiselle elintarvikehuoneiston perustamisesta tai käyttöönotosta. Terveydensuojelulain 15 §:n mukaan viranomainen tarkastaa ilmoituksen ja tekee siitä päätöksen. Elintarvikehuoneistolla tarkoitetaan terveydensuojelulain 34 §:n mukaan muun muassa huoneistoa tai sen osaa, jossa myytäväksi tarkoitettuja elintarvikkeita valmistetaan, säilytetään, pidetään kaupan, tarjoillaan tai muutoin käsitellään. Ravitsemisliikkeet ovat elintarvikehuoneistoja. Käytännössä myös pelkkä juomien tarjoilu katsotaan elintarvikkeiden käsittelyksi. Myös voimassa olevan terveydensuojelulain 13 §:n 3 momentin elintarvikehuoneistoilmoitusta koskeva säännös siirrettäisiin elintarvikelakiin. Siinä säädettäisiin ilmoitusmenettelyn sijasta elintarvikehuoneiston hyväksymismenettelystä. Ehdotetun säännöksen mukaan elintarvikehuoneiston on oltava asianomaisen valvontaviranomaisen hyväksymä ennen toiminnan aloittamista tai sen olennaista muuttamista.

2.1.2 Kuvaus tupakointiin kohdistuvasta viranomaisvalvonnasta

Tupakkalain säännösten ja määräysten yleinen johtaminen ja ohjaus kuuluvat sosiaali- terveysministeriölle. Valvonta ja sen ohjaus kuuluvat Sosiaali- ja terveydenhuollon tuo-

tevalvontakeskukselle, jäljempänä Tuotevalvontakeskus.

Tuotevalvontakeskus toteuttaa yleistä valvontatehtäväänsä ohjaamalla lääninhallituksia ja kuntia niille tupakkalain mukaan kuuluvien tehtävien hoitamisessa. Sillä on valvontaviranomaisena myös eräitä varsinaisia valvontatehtäviä, kuten mainonnan valvonta, tupakkatuotteiden koostumuksen ja laadun valvonta sekä myynnin valvonta siltä osin kuin se koskee haitta-ainepitoisuuksien mittaamista, pakkausmerkintöjä ja tupakkatuotteiden esillepanoa.

Läninhallitus ohjaa kuntia tupakkalain ja sen nojalla annettujen määräysten toimeenpanossa läänin alueella. Tupakkalain paikallinen valvonta kuuluu kunnille. Kunnat valvovat alueellaan tupakan vähittäismyyntiä, mainontaa ja tupakointikieltojen noudattamista. Käytännössä valvonta on useimmissa tapauksissa kunnan terveydensuojeluviranomaisen tehtävänä.

Rakennushankkeelle asetetuista vaatimuksista rakennushankkeen suunnittelussa ja viranomaisvalvonnasta säädetään maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999) ja sen nojalla annetuissa säännöksissä. Rakennushankkeen valvontaviranomaisilla tarkoitetaan tällöin kunnan rakennusvalvontaviranomaista (lautakuntaa) sekä kunnan rakennustarkastajaa. Nämä valvovat rakennustoimintaa yleisen edun kannalta ja käsittelevät suunnitelmia tästä näkökulmasta.

Työsuojeluviranomainen valvoo tupakkalain noudattamista työpaikoilla osana yleistä työsuojelun valvontaa. Se valvoo tupakkalain mukaisten työnantajille kuuluvien velvoitteiden noudattamista ja vastaa ympäristön tupakansavun syöpävaarallisuuden valvonnasta.

Terveyshaittaa aiheuttavan toiminnan harjoittamisesta on tehtävä ilmoitus kunnan terveydensuojeluviranomaiselle, ja kunnan terveydensuojeluviranomaisen tulee tarkastaa

ilmoitus viivytyksettä ja tehdä tarvittaessa tarkastuskäynti liikkeesä. Kunnan terveysviranomaisen toimittaa lääninhallitukselle jäljennöksen antamistaan määräyksistä terveyshaitan ehkäisemiseksi ja terveydellisten olojen valvomiseksi. Kunnan terveydensuojeluviranomaisen myös hyväksyy huoneiston elintarvikehuoneistoksi ennen ravitsemisliiketoiminnan aloittamista.

Tulli valvoo suussa käytettävän tupakan maahantuontikiellon noudattamista.

Yleisissä tilaisuuksissa tupakointikieltojen noudattamista valvoo poliisi.

Työsuojeluhallinnosta annetun lain (16/1993) perusteella työsuojeluhallinto huolehtii sosiaali- ja terveysministeriön johdolla työsuojelun alueellisesta ohjauksesta ja valvonnasta. Työsuojelua koskevien säännösten ja määräysten noudattamisen valvonta on määrätty työsuojeluviranomaisten eli työsuojelupiirien ja sosiaali- ja terveysministeriön työsuojeluosaston tehtäväksi. Työsuojeluviranomaisten perustehtävät muodostuvat lainsäädännön noudattamisen valvonnasta ja pakkokeinojen käyttöön liittyvistä tehtävistä.

Työsuojeluviranomaisille valvottavaksi annetut keskeiset säännökset koostuvat työolosuhteita koskevasta lainsäädännöstä, kuten työturvallisuuslainsäädännöstä, työaikaa ja työsuhdetta koskevasta lainsäädännöstä sekä työterveyshuoltolainsäädännöstä. Näin ollen työsuojeluviranomaiset valvovat niitä työnteon turvallisuuden ja terveellisyyteen liittyvien säädöksiin perustuvia velvoitteita, joista säädetään esimerkiksi tupakkalainsäädännössä.

Työsuojelutarkastajan oikeuksista säädetään työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa annetun lain (131/1973), jäljempänä valvontalaki, 4 §:ssä. Tarkastajalla on oikeus tehdä tarkastus ilmoittamatta siitä etukäteen. Tarkastaja laatii tarkastuksestaan pöytäkirjan, jossa

annetaan ohjeita tarkastuksessa havaituista puutteista ja epäkohdista sekä niiden ratkaisuksista. Pöytäkirja ei kuitenkaan ole työnantajaa oikeudellisesti velvoittava, eikä pöytäkirja siten voi olla muutoksenhaun kohteena. Työsuojelutoimisto voi kuitenkin velvoittaa päätöksellään työnantajan suorittamaan sopivan määräajan kuluessa sellaiset toimenpiteet, jotka ovat tarpeen välittömän hengen tai terveyden menettämisen vaaran torjumiseksi, kieltää laitteen tai työmenetelmän tai työnteon jatkamisen, kunnes puute on korjattu tai epäkohta poistettu.

Työsuojeluviranomaisen veloitettava päätös on valituskelpoinen hallintopäätös. Päätöksen tehosteena voidaan käyttää sakon uhkaa, teettämisuuhkaa, työnteon keskeyttämisuuhkaa tai uhkaa laitteen tai työmenetelmän käytön kieltämisestä.

2.1.3 Käsitteistöstä

Yleistä

Tupakkalain 5 luvun mukaan tupakointi on kielletty erinäisissä sisätiloissa ja ulkoalueilla sekä baaritiskillä ja pelitilassa, jollei kyseisessä tilassa työskentelevän työntekijän altistumista tupakansavulle voida muutoin estää. Lain soveltamisalaa koskevassa 2 luvun 2 §:ssä ei kuitenkaan ole tarkemmin määritelty, millaisia sisätiloja tällöin tarkoitetaan.

Työtilojen suunnittelussa noudatetaan maankäyttö- ja rakennusasetuksen (895/1999) 52 §:n 1 momentin mukaan soveltuvin osin asuntosuunnittelulle asetettuja asuinhuonetta koskevia vaatimuksia.

Suomen rakentamismääräyskoelmaan sisältyvän ympäristöministeriön asuntosuunnittelusta antaman 1 päivänä maaliskuuta 2005 voimaan tulleen asetuksen mukaan huonealalla tarkoitetaan huoneen alaa, jonka rajoina ovat huonetta ympäröivien seinien pinnat tai niiden ajateltu jatke. Asetuksen mukaan huoneistoala

on ala, jota rajaavat toisaalta huoneistoa ympäröivien seinien, toisaalta huoneiston sisällä olevien kantavien seinien ja muiden rakennukselle välttämättömien rakennusosien huoneiston puoleiset pinnat.

Maankäyttö- ja rakennuslain 155 §:n 1 momentin mukaan asuinrakennuksen yhteyteen tulee järjestää riittävästi ulkotilaa leikkipaikkoja ja oleskelutilaa varten. Ne on turvallisesti erotettava liikenteelle varatusta alueesta.

Sisätila

Tupakkalain 12 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan tupakointi on kielletty työyhteisön yhteisissä ja yleisissä sekä asiakkaille tarkoitetuissa sisätiloissa. Lain esitöiden mukaan (HE 116/1993 vp) työyhteisön yhteisiä tiloja ovat työntekijöiden yhteisessä käytössä olevat tilat, jotka eivät ole työtiloja. Työyhteisön yleisiä tiloja ovat ne työyhteisötilat, joihin yleisöllä on esteetön pääsy, ja työyhteisön asiakastiloja ovat työyhteisössä asioiville varatut tilat. Pykälän 5 kohdassa ei ole mainintaa työyhteisön ulkotiloista.

Sisätila voi syntyä myös siten, että ulkona olevan, tavallisesti avoimen kehikon varaan rakennetaan seinä- ja kattopinnat esimerkiksi telttakaan tai kuormapeitteen eli pressun avulla. Niin ikään teltta muodostaa laissa tarkoitettun sisätilan.

Hotellihuone, majoitushuone ja tarjoilutila

Tupakkalain 13 §:n 2 momentin mukaan tupakointi voidaan sallia hotellin ja muun majoitusliikkeen asiakkaiden majoitushuoneissa sekä ravintolassa ja muussa ravitsemusliikkeessä, jonka tarjoilutila on alle 50 m². Säännöksessä ilmenee jo sana "huone". Laista ei kuitenkaan ilmene, tarkoitetaanko huoneella esimerkiksi Suomen rakentamismääräyskokoelmassa määriteltä huonetta. Tarjoilutilalla tarkoitetaan lain mukaan tilaa, joka on varattu tarjoilla olevan ruuan

tai juoman nauttimiseen. Tarjoilutilan määritelmään on sosiaali- ja terveysvaliokunta ottanut mietinnössään (StVM 38/1998 vp – HE 82/1998 vp) sellaisen kannan, että Tuotevalvontakeskuksen hallussa olevia tietoja anniskeluhuoneistoista tulisi käyttää hyväksi tarjoilutilaa määriteltäessä. Tarjoilutilan käsitettä sellaisenaan ei käytetä alkoholilain mukaista anniskeluhuoneistoa määriteltäessä. Alkoholijuomien anniskelua varten varattua tilaa kutsutaan anniskelualueeksi.

Pelitila ja baaritiski

Edellä mainitun sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön mukaan ravintolassa on myös tiloja, joissa työntekijät altistuvat keskimääräistä enemmän tupakansavulle. Tällaisia tiloja ovat muun muassa baarissa ja pelitiloissa työskentelevät, kun näissä tiloissa usein tupakoidaan keskimääräistä keskitetymmin. Tämän mukaisesti lakiin otettiin uusi 12 §:n 6 kohta. Käsitteitä ei kuitenkaan ole tarkemmin määritelty laissa. Valiokunta on lausunnossaan kuitenkin katsonut kyseisten tilojen liittyvän ravintolaan.

Terassit ja muut ulkotilat

Terassit ja muut ulkotilat voivat olla joko katettuja, kuten erilaiset paviljongit tai ilman katosta suoraan kadulla. Tällaisiin tiloihin voidaan myös tarjoilla ja anniskella. Myöskään näiden osalta tupakkalaissa ei ole tupakoinnin kieltäviä säännöksiä.

2.1.4 Eriyisten työntekijäryhmien toimintavaltuudet

Järjestysmies

Järjestyksenvalvojista annetun lain (533/1999) 1 §:n nojalla laissa säädetään velvollisuuksista ja valtuuksista, jotka muun muassa majoitus- ja ravitsemusliikkeistä annetun asetuksen (727/1991) nojalla järjestystä ja turvallisuutta valvomaan asetetulla

henkilöllä (järjestyksenvalvoja) tehtävässään on. Turvamiehen, jota voidaan pitää mainitun lain tarkoittamana järjestyksenvalvojana, tulisi siten lain 4 §:n nojalla erityisesti valvoa, ettei hänen toimialueellaan vaaraneta kenenkään turvallisuutta sekä ryhdyttävä tarvittaessa erinäisiin tilanteen vaatimiin toimenpiteisiin. Jos nämä toimenpiteet eivät ole riittäviä, järjestyksenvalvojan on ilmoitettava turvallisuutta vaarantavista seikoista poliisille ja tarpeen vaatiessa pelastusviranomaiselle. Järjestyksenvalvojalla on myös 9 §:n nojalla oikeus laissa säädettyjen voimakeinojen käyttöön.

Siivooja

Työturvallisuuslain 36 §:n 1 momentin mukaan työpaikalla on huolehdittava turvallisuuden ja terveellisyysedellyttämästä järjestyksestä ja siisteydestä. Siivous on suoritettava siten, että siitä ei aiheudu haittaa tai vaaraa työntekijöiden turvallisuudelle tai terveydelle. Siivousta on esimerkiksi turvallisuudelle ja terveydelle haittaa tai vaaraa aiheuttavien lian, pölyn ja roskien poistaminen työtiloista. Jätteistä terveydelle ja ympäristölle aiheutuvasta vaarasta säädetään jätelaissa (1072/1999). Tarvittaessa siivous on hoidettava varsinaisen työajan ulkopuolella.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö

2.2.1 Lainsäädäntö

Euroopan unionissa ei ole harmonisoitu ravintolatupakointia koskevia säädöksiä.

Joissakin Euroopan maissa ja muualla maailmassa tupakointi ravintoloissa ja muissa anniskeluliikkeissä on kielletty kokonaan tai rajoitettu tapahtuvaksi niille erikseen varatuissa tiloissa. Irlannissa ja Norjassa ravintoloiden ja muiden anniskeluliikkeiden sisätiloissa ei saa tupakoida lainkaan. Ruotsissa kesäkuusta 2005 lähtien sekä

Virossa kahden vuoden siirtymäajan jälkeen kesäkuussa 2007 tupakointi on mahdollista ainoastaan tupakointihuoneissa. Myös Italian laki mahdollistaa erillisen tupakointitilan rakentamisen. Ravintolassa tapahtuvaa tupakointia rajoittavaa lainsäädäntöä on valmisteilla Espanjassa sekä Isossa-Britanniassa. Euroopan ulkopuolisista maista Yhdysvaltojen tietyt osavaltiot sekä Uusi Seelanti ovat olleet aktiivisia savuttomuuden edistämässä ravintoloissa ja muissa anniskeluliikkeissä.

2.2.2 Irlanti

Irlanti kielsi ensimmäisenä Euroopan maana tupakoinnin ravintoloissa, pubeissa ja yöklubeissa maaliskuussa 2004. Maan tupakkalainsäädäntö kieltää tupakoinnin kaikilla työpaikoilla lukuun ottamatta erityisiä poikkeuksia. Lain mukaan tupakointikielto tulee osoittaa kieltomerkein. Kiellon rikkomisesta voidaan rangaista paikan omistajaa, johtajaa tai vastuullista henkilöä.

2.2.3 Norja

Tupakan aiheuttamien vahinkojen ehkäisemiseksi säädetyn lain mukaan Norjassa ei ole kesäkuun 2004 jälkeen saanut tupakoida ravintoloissa, baareissa, diskoissa ja pubeissa. Lain mukaan tupakointikielto tulee olla selkeästi merkitty ja tiloja hallinnoiva tai niiden omistaja on vastuussa kiellon sisäisestä valvonnasta. Kiellon rikkoja voidaan poistaa tiloista. Tahallisuudesta rikkomisesta voidaan asettaa myös sakkorangaistus.

2.2.4 Uusi Seelanti

Irlannin ja Norjan jälkeen kolmantena maana maailmassa tupakoinnin kokonaan kaikissa ravintoloissa, baareissa, klubeissa ja kasinoissa kielsi Uusi Seelanti joulukuussa 2004. Tupakointikiellon rikkomisesta tai noudattamatta jättämisestä voidaan antaa sakkorangaistus työnantajalle sekä yksityiselle henkilölle.

2.2.5 Italia

Italiassa tupakointi on kielletty kaikkien työpaikkojen sisätiloissa, myös ravintoloissa ja muissa anniskeluliikkeissä, jollei niihin ole rakennettu erillistä ilmastoitua tupakointitilaa. Laki astui voimaan tammikuussa 2005. Tilat, joissa tupakointi on kielletty, tulee lain mukaan olla asianmukaisin kyltein merkittyjä. Kylteissä tulee myös olla tieto siitä, kuka vastaa lain noudattamisesta kyseessä olevassa tilassa. Lain rikkomisesta voi saada kirjallisen varoituksen tai sakon (27,5–275 euroa), joka kaksinkertaistuu jos paikalla on ollut samanaikaisesti selvästi raskaana oleva nainen tai lapsia. Sakko voidaan antaa tupakoitsijalle ja myös tilasta vastaavalle taholle. Ravintoloitsijalle, joka ei ole asianmukaisin toimenpitein estänyt tupakointia tai asettanut tupakointikielosta kertovia kylttejä, voidaan antaa sakkorangaistus (220–2 000 euroa). Paikallisesti lain noudattamista valvovat viranomaiset. Lisäksi kansalliset voivat soittaa ilmaisnumeroon ja kertoa havaitsemistaan rikkeistä.

2.2.6 Ruotsi

Ruotsin uudistettu tupakkalaki tuli voimaan kesäkuun alussa 2005. Laki kieltää tupakoinnin anniskelu-
liikkeissä. Tupakointi voidaan kuitenkin lain mukaan sallia erityisessä tupakointia varten varatussa tilassa. Tupakointihuoneen tulee täyttää sille laissa asetetut määräykset. Tupakointihuoneeseen ei ole tarjoilua, eikä asiakas saa viedä sinne mukanaan ruokaa tai juomaa. Huoneen tulee sijaita sellaisessa paikassa, että asiakkaiden ei pidä joutua kulkemaan sen läpi ja työntekijöiden ei tarvitse joutua oleskelemaan siellä kuin tilapäisesti, kun siellä poltetaan. Ruotsissa lain valvomatta jättämisestä voidaan rangaista paikan omistajaa sakolla tai viime kädessä ottamalla pois alkoholin myyntiin tarvittava lisenssi. Tällai-

nen tulee kysymykseen siinä tapauksessa, jos rikkoja ei ole kehotuksista ja muista toimenpiteistä huolimatta ryhtynyt asianmukaisiin toimenpiteisiin lain noudattamiseksi. Henkilö, joka tupakoi alueella missä tupakointi on kielletty, voidaan poistaa paikalta, jos hän kieltämisestä huolimatta jatkaa tupakointia.

2.2.7 Viro

Virossa maan uusi tupakkalaki tuli voimaan kesäkuussa 2005. Siirtymäajan jälkeen, toukokuusta 2007 lähtien baareissa, kahviloissa, pubeissa, yökerhoissa, ruokaloissa sekä muissa julkisissa paikoissa, joissa tarjoillaan ruokaa ja juomaa, saa tupakoida ainoastaan erityisissä ilmastoiduissa tupakointihuoneissa. Viron tupakkalaki ei velvoita rakentamaan tupakointihuoneita.

2.2.8 Espanja

Espanjan valmisteilla olevassa lakiehdotuksessa ollaan kieltämässä tupakointi kaikkien työpaikkojen sisätiloissa. Erityisiä tupakointiin varattuja tiloja voidaan ehdotuksen mukaan rakentaa ravintoloihin ja baareihin, joiden asiakkaille varattu pinta-ala on 100 neliömetriä tai enemmän. Myös yli 18-vuotiaille tarkoitetuissa yökerhoissa sekä diskoissa erilliset tupakointialueet ovat ehdotuksen mukaan sallittuja. Tupakointiin varatun tilan tulee olla erotettu muusta tilasta, eikä tupakoimattomien henkilöiden tarvitse kävellä sen kautta. Tilan tarkoitus tulee olla näkyvästi merkittynä. Tupakointitilassa tulee olla erillinen ilmastointi tai tupakansavun poistaminen tilasta tulee tapahtua jollakin muulla tehokkaalla tavalla. Ravintolaan ja baariin, joiden asiakkaille varattu pinta-ala on 100 m² tai yli, voidaan rakentaa tupakointitila, joka on korkeintaan 30 prosenttia asiakkaille varatusta tilasta. Muissa tapauksissa, joissa tupakointitilan rakentaminen on sallittu, saa tupakointiin varattava tila viedä alle 10 prosenttia asiakkaille tar-

koitetusta tilan pinta-alasta. Tilan haltija on vastuussa tupakointitilaan liittyvien määräysten noudattamisesta. Lakiehdotuksessa tupakointikiellon rikkomisesta voi seurata sakkorangaistus, jonka suuruus riippuu rikkeen vakavuuden asteesta. Tupakointitilaan liittyvien määräysten rikkomista, kuten puutteellista tiedottamista, voidaan pitää lievänä rikkeenä, josta voidaan antaa sakkorangaistus tilan haltijalle. Vakavaksi rikkeeksi voidaan katsoa itse tupakointitilaan liittyvien rakenteellisten ja ilmanvaihdollisten määräysten puutteellinen noudattaminen. Myös tästä voidaan rangaista sakolla tilan haltijaa.

2.3 Nykytilan arviointi

Nykyinen tupakkalaki sallii tiettyjen edellytysten tupakoinnin ravintoloissa, hotelleissa ja majoitus- tai ravitsemisliikkeissä. Koska lain edellyttämät tekniset ratkaisut eivät ole estäneet tupakansavun kulkeutumisesta savuttomiksi varatuille alueille, altistuminen työympäristön tupakansavulle on edelleen merkittävä työsuojeluongelma. Selvitysten mukaan on edelleen sellaisia työpaikkoja, joissa työntekijät joutuvat altistumaan tupakansavulle joko päivittäin tai jatkuvasti tiettyinä vuorokauden aikoina. Altistumista tapahtuu erityisesti työpaikoissa, joissa anniskellaan, kuten ravintoloissa ja hotelleissa, mutta erityisesti pienissä pubeissa (tarjoilutila alle 50 m²), joissa tupakanpoltto on sallittu tilan pienuudesta johtuen koko sisätilan alueella. Näissä tilanteissa tupakansavun aiheuttama altistuminen voi olla työntekijöille merkittävä.

Tupakanpoltto ulkoalueille sijoitetuilla terasseilla tai katetuissa tiloissa ei ole kielletty. Tupakansavu voi kuitenkin kulkeutua näistä tiloista helposti myös ravintolan sisätiloihin.

Tupakkalain noudattaminen edellyttää tehokasta ja riittävää val-

vontaa. Tupakkalakia on kuitenkin vaikea ja käytännössä mahdoton valvoa niissä ravitsemisliikkeissä, joiden tilojen osassa tupakointi on sallittu. Tupakkalakia on vaikeaa valvoa käytännössä, koska nykylainsäädännön tilojen järjestelyä ja teknistä toteuttamista koskevat säännökset eivät anna selkeää ohjetta tilojen pintaalojen määrittämiselle ja niiden ilmanvaihdon tai muulle tekniselle toteuttamiselle taikka savun leviämisen arvioinnille.

Valvonnan kannalta perusongelmana on se, että savuttomaksi edellytetyssä huonetilassa elinkeinonharjoittaja on sallinut tupakoinnin. Näin järjestettynä savuttomaksi tarkoitettua tilaa ei saada pysymään savuttomana. Useissa tapauksissa savuttomuus edellyttäisi toiminnanharjoittajalta yksittäisten tupakoivien asiakkaiden toiminnan ja liikumisen valvontaa ja rajoittamista, joka on esimerkiksi yökerhotyyppisissä ravintoloissa käytännössä mahdotonta. Missä tahansa huonetilassa savun liikkumista ihmisten liikkumisen ja muista syistä aiheutuvien ilmapirtauksien mukana savulliselta puolelta savuttomaan tilaan ei käytännössä ole voitu estää, jos näitä tiloja ei ole fyysisesti erotettu toisistaan. Tupakansavun kiistaton toteaminen savuttomalta alueelta edellyttää kuitenkin mittauksia. Voimassa olevassa laissa niitä ei ole säädetty toiminnanharjoittajan järjestettäväksi. Toisaalta yli 13 000 ravintolan sisäilman seurantamittauksiin valvontaviranomaisten voimavarat eivät mitenkään riitä. Tupakansavun mittaamiseen ja mittausten tekemiseen liittyviä seikkoja on selvitetty sosiaali- ja terveysministeriön julkaisussa Selvityksiä 2000:11 Tieteellinen peruskatsaus ympäristön tupakansavun terveyshaitoista.

Nykyisin tupakkalakiin sisältyy käsitteitä, joita ei ole määritelty laissa, ja joiden merkitysten tulkintaongelmat vaikeuttavat lain toimeenpanoa käytännössä.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on, etteivät ravintolan tai muun ravitsemisliikkeen työntekijät altistu ympäristön tupakansavulle. Tämä on mahdollista, jos tupakointi kielletään pääsääntöisesti kaikissa niissä sisätiloissa, joissa työskennellään. Samalla estetään ravintolan tai muun ravitsemisliikkeen asiakkaisiin kohdistuvia tupakansavun haittavaikutuksia.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Eräs ratkaisu tupakoinnin vaarojen estämiseen niissä tiloissa, joissa se nykyisin on sallittua tietyin edellytyksin on, että tupakointi kielletään täysin myös näissä tiloissa. Tällöin tupakointi olisi siis kielletty kaikissa sisätiloissa. Tupakoinnin voidaan katsoa kuuluvan kuitenkin perustuslaissa turvatun yksilön vapauden ja itsemääräämisoikeuden piiriin, kuten eduskunnan apulaisoikeusasiamies on kanteluasian yhteydessä vuonna 2004 katsonut. Toisaalta työturvallisuuslain mukaan työnantajan velvollisuutena on huolehtia työntekijän turvallisuudesta ja terveydestä työssä, mihin työntekijällä on myös perustuslain mukaan oikeus. Koska tupakoinnin rajoittaminen työtiloissa on perusteltua terveydellisistä syistä, sen kieltäminen työtiloissa ei ole suhteetonta.

Täyskielto aiheuttaisi sen, että asiakkaiden olisi mentävä ulos tupakoimaan. Tämä puolestaan johtaisi asiakkaiden edestakaiseen liikkumiseen ravintolasta ulos ja takaisin. Tällainen liikkuminen saattaa aiheuttaa järjestyshäiriöitä ja muita ongelmia sekä ravintolalle että rakennuksen muille liike- ja asuintiloille. Lisäksi ulkona tupakointiin liittyy talvisaikana järjestelyjä, joita lämpimämmissä maissa ei tarvita.

Valvontakeinojen tehostamiseksi on esitetty, että kuntien tulisi voida

määrätä välittömästi tuntuva sakko mainituista havaitsemistaan tupakoinnin väärinkäytöksistä. Kysymys olisi jälkikäteisvalvonnessa käytettävistä tehostuskeinoista. Jälkikäteisvalvonnan keinot ovat kuitenkin ongelmallisia, koska tällöin vahinko on päässyt jo tapahtumaan. Parempi keino olisi kehittää toimenpiteitä, jotka jo etukäteen ohjaisivat toimintaa siten, että väärinkäytöksiltä välttyttäisiin.

Nuorten altistuminen tupakansavulle ravintoloissa, pubeissa tai muissa ravitsemus- ja hotellitiloissa voitaisiin estää muun muassa asettamalla ikäraja tällaisiin tiloihin pääsylle. Tällaisen rajoituksen valvonta on kuitenkin käytännössä vaikeasti toteutettavissa.

Ravintolatupakointia koskevia tupakkalain muutoksia valmistelevalle työryhmässä oli esillä myös sellainen vaihtoehto, että lääninhallitus toimisi tupakointitilan lupaviranomaisena. Koska tupakointitilan tyyppinen rakennelma vaatii maankäyttö- ja rakennuslain mukaan jo nykyisin kunnan rakennusluvan, olisi tässä vaihtoehdossa muodostunut kaksi päällekkäistä lupamenettelyä. Elinkeinonharjoittajan kannalta tämä saattaisi johtaa siihen, että päällekkäisen hakemusmenettelyn lisäksi hän saisi samasta asiasta kaksi eri päätöstä. Vaikka lupamenettelyä voitaisiin tällöin keventää myös siten, että kunnan rakennusvalvontaviranomainen alistaisi rakennusluvan tältä osin läänihallituksen vahvistettavaksi, työryhmä katsoi, ettei tälläisellä menettelyllä saavutettaisi asian kannalta mitään olennaista etua. Kun tupakointitilan rakennuslupa tulee kunnassa käsitellä yhteistyössä kunnan ympäristö- ja terveyslautakunnan kanssa, asia tulee myös tältä osin riittävän laajasti käsiteltyä kunnassa.

3.3 Keskeiset ehdotukset

Työntekijöiden altistuminen tupakansavulle voidaan estää kieltämällä tupakointi kaikissa sellaisissa sisätiloissa, joissa työskennellään.

Lisäksi olisi huolehdittava siitä, ettei tupakansavu kulkeudu työskentelytiloihin muista sisätiloista tai ulkoa. Tämä on mahdollista nykyisillä teknisillä ratkaisuilla, ja tupakointitilan erottaminen muista sisätiloista voidaan toteuttaa siten, ettei siellä tapahtuvasta tupakoinnista aiheudu vaaraa työntekijöiden terveydelle.

Tupakkalakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että pääsääntöisesti tupakointi kiellettäisiin kaikissa ravintolan tai ravitsemisliikkeen sisätiloissa. Tupakointi voitaisiin kuitenkin sallia erillisessä tupakointitilassa, joka olisi hyväksytty ainoastaan tähän tarkoitukseen.

Tupakointitila olisi rakenteellisesti erotettava ravintolan muusta sisätilasta. Se voisi olla ravintolarakennuksen sisätiloissa tai erillisessä rakennuksessa. Kummassakaan tapauksessa tupakansavu ei saisi kulkeutua tupakointitilasta ravintolaan tai muuhunkaan savuttomaan tilaan. Ravintolarakennuksessa olevan tupakointitilan poistoilma olisi johdettava tupakointitilasta ulos, eikä sitä saisi käyttää kierrätysilmana. Myös erillisestä tupakointirakennuksesta poistoilma olisi johdettava suoraan ulos.

Koska tupakointitilassa ei pääsääntöisesti saisi työskennellä, siellä ei voitaisi myöskään tarjoilla. Kielto koskisi kaikkia työntekijöitä heidän palvelussuhteensa luonteesta riippumatta ja myös elinkeinonharjoittajan omaa työtä.

Ravintolan tai muun ravitsemisliikkeen liikkeenharjoittajan olisi päätettävä siitä, kieltäkö hän tupakoinnin kokonaan sisätiloissa vai varaako hän tähän tarkoitukseen sisätilasta erillisen tupakointitilan asiakkailleen. Kunnan rakennusvalvontaviranomainen ratkaisisi tupakointitilan hyväksyttävyyden rakennuksen omistajan tai haltijan hakeman rakennusluvan yhteydessä. Tällä tavoin tupakointitila olisi kaikilta osin etukäteisvalvonnan piirissä.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella säädettäisiin tarkem-

min tupakointitilan mitoituksesta sekä rakenteellisista, ilmanvaihtoon liittyvistä ja muista teknisistä vaatimuksista. Mitoituksen osalta kysymys voisi olla esimerkiksi tupakointitilan enimmäis- tai vähimmäismitoista taikka sen pinta-alan tai tilavuuden suhteesta ravitsemisliikkeen tai sen anniskelualueen kokoon tai asiakaspaikkojen lukumäärään.

Valvonnan tehostamiseksi seuraamusjärjestelmää ehdotetaan laajennettavaksi siten, että tupakointirikkomukseen voitaisiin tuomita myös se, joka jatkaa tupakointia ravintolassa tai muussa ravitsemisliikkeessä liikkeen harjoittajan tai tämän edustajan taikka valvontaviranomaisen huomautuksesta piittaamatta.

Käsitteistön selventämiseksi lakiin ehdotetaan lisättäväksi sisätilan, työtilan ja tupakointitilan määritelmät. Samalla lakiin siirrettäisiin toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun asetuksen (225/1977) 1 §:ssä määritellyt savuttoman tilan sekä työyhteisön yhteisiä, työyhteisön yleisiä ja työyhteisön asiakkaalle tarkoitettujen tilojen määritelmät.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksessä ehdotetun tupakointitilan ja toimivan ilmastointijärjestelmän rakentamis- ja investointikustannukset saattavat muodostua sellaisiksi, ettei kaikilla ravintoloilla tai muilla ravitsemisliikkeillä ole taloudellisia mahdollisuuksia rakentaa esityksen mukaista tupakointitilaa. Tupakointitilalle asetetaan lisäksi sellaisia rakenteellisia vaatimuksia, että niitä ei ole useinkaan mahdollista toteuttaa nykyisissä ravintoloissa tai muissa ravitsemisliikkeissä. Tämä koskee erityisesti vanhempaa rakennuskantaa. Näistä syistä tupakointi joudutaan todennäköisesti kieltämään lukuisissa yrityksissä. Odotettavissa on lisäksi, että osa

tupakoivista asiakkaista siirtyy ravintoloista tai muista ravitsemisliikkeistä muuhun ympäristöön, ja tupakoinnin ohella osa alkoholin kulutuksesta siirtyy muualle.

Vaikutukset tulevat kohdistumaan erityisesti pieniin ja asunokiinteistöissä toimiviin ravintoloihin ja muihin ravitsemisliikkeisiin. Vaikutukset ovat todennäköisesti suhteellisesti suurimmat kasvukeskusten ulkopuolella ja lähiöissä.

Esitys saattaa johtaa sekä yritystoiminnan lopettamisiin että yritysten liikevaihdon pienentymisiin, millä on työllisyyttä heikentävä vaikutus erityisesti anniskeluravintoloissa. Muihin ravintoloihin ja ravitsemisliikkeisiin esityksellä ei ole merkittäviä vaikutuksia.

Lähinnä ulkomaiset kokemukset ja tutkimukset ovat osoittaneet, että taloudelliset vaikutukset ovat olleet ennakolta arvioitua vähäisemmät.

4.2 Kokemuksia ravintola- tupakoinnin kieltämisestä Irlannissa ja Norjassa

Irlannissa anniskeluliikkeiden liikevaihto on laskenut muutaman viimeisen vuoden aikana. Tupakointikiellolla ei yksin liene suurta vaikutusta liikevaihdon vähenemiseen, sillä koko maan ravintola-alaa koettelee useita myyntiin vaikuttavia tekijöitä, kuten korkeat hinnat ja ravintolakulttuurin muutos.

Irlannissa yleinen mielipide on ollut tupakointikiellon puolella. Tupakoimattomat sekä tupakoivat henkilöt tukevat lakia ja katsovat sen olevan hyvä asia. Irlannissa tehdyn selvityksen mukaan tupakkalakia noudatetaan työpaikoilla, joissa ilmanlaatu on lain voimaantumisen jälkeen parantunut. Ennen lain voimaantumista ja sen jälkeen suoritetuissa ilmanlaadun mittauksissa todettiin, että ilman haitalliset hiukkaset olivat vähentyneet huomattavasti. Lailla on onnistuttu tehokkaasti vähentämään työntekijöiden altistumista ympäristön tupakansavulle

Norjassa ollaan parhaillaan arvioimassa maan tupakkalain vaikutuksia. Kuten Irlannissa, niin myös Norjassa lailla on ollut selkeästi työpaikkojen ilmanlaatua parantava vaikutus. Norjassa tupakointikielto työpaikoilla on myös vähentänyt työntekijöiden tupakointia. Norjassa ja Irlannissa tupakoivat ovat vuodensajasta riippumatta siirtyneet tupakoimaan ulkona.

Norjassa lakia valvovat kunnan paikalliset viranomaiset sekä maan työturvallisuutta valvova viranomainen. Norjassa ja Irlannissa lakia valvovien viranomaisten mukaan tupakkalain valvonnan suhteen ei ole todettu olevan suuria ongelmia.

4.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Voimassa olevan tupakkalain noudattamisen paikallisvalvontatehtävät kuuluvat kunnalle. Tätä toteutetaan yleensä osana muuta terveysvalvontaa. Ravintolat ovat terveysvalvonnan kohteena, ja tupakoinnin rajoittamisen valvonta toteutuisi muun valvonnan yhteydessä lisäämättä merkittävästi työmäärää nykyiseen tilanteeseen verrattuna. Työpaikkojen osalta tupakkalain noudattamista valvovina viranomaisina toimivat myös valtion työsuojeluviranomaiset. Työsuojeluviranomaiset tarkastavat jo nyt tupakkalain toteutumisen ravintolahenkilökunnan työtiloissa eikä heidänkään työmääränsä lisääntyisi esityksen johdosta.

Kunnan rakennuslupaviranomaisille aiheutuisi lisää tehtäviä tupakointitiloille myönnettävien rakennuslupien käsittelystä ja mahdollisista toimenpiteistä lain vastaisten tupakointitilojen korjaamiseksi lain vaatimusten mukaisiksi. Lisätehtävät riippuisivat kuitenkin elinkeinonharjoittajan päätöksestä ryhtyä tupakointitilan rakennushankkeeseen ja tästä johtuvien uusien rakennuslupien määristä.

Esityksestä poliisille aiheutuvien lisätehtävien määrän voidaan arvioida muodostuvan vähäiseksi, koska jo nykyisen tupakkalain nojalla valvontaviranomaisille on oikeus saada poliisilta virka-apua valvontavelvollisuuksiensa toteuttamisessa ja tällaiset tehtävät kuuluvat poliisin normaaleihin virkatehtäviin. Poliisi valvoo myös järjestysmieskoulutusta, jossa ehdotetun lain johdosta tulisi ottaa huomioon tupakointikiellosta ja tilasta aiheutuvat seikat.

4.4 Yhteiskunnalliset ja ympäristöön kohdistuvat vaikutukset

Esityksellä ravintolatyöntekijät suojattaisiin tahattomalta terveydelle haitalliselta ympäristön tupakansavaltistukselta ja saatettaisiin työsuojellisesti samaan asemaan kaikkien muiden työntekijöiden kanssa. Esitys koskee hyvin naisvaltaista työalaa (70 prosenttia naisia) ja parantaisi muun terveyden suojelun lisäksi tämän työntekijäryhmän synnytysterveyttä.

Syöpävaaran lisäksi jo varsin vähäinen ympäristön tupakansavulle altistuminen lisää sydän- ja verisuonisairauksien vaaran puoleen siitä minkä aktiivinen tupakointi aiheuttaa. Muita merkittäviä ympäristön tupakansavun aiheuttamia terveysvaaroja työpaikoilla ovat erilaiset hengityselinten sairaudet ja raskaana olevien naisten sikiönkehityksen vaarantuminen. Ravintoloiden tupakansavualtistuminen on suuruudeltaan verrattavissa 1–6 savukkeen päivittäiseen polttamiseen ja se aiheuttaa helposti työntekijälle pysyvän työperäisen nikotiiniriippuvuuden. Tämä on suurin ravintolatyöntekijöiden tupakoinnin yleisyyttä selittävä tekijä. Ravintolatyöntekijöiden työympäristön säätäminen lailla savuttomiksi poistaisi tai vähentäisi huomattavasti lueteltuja terveysvaaroja ja näkyisi nopeasti parantuneena työterveytenä ja sairauspoissaolojen pienenemisenä

hengitystieinfektioiden vähetessä.

Laki koskisi kaikkia ravintoloita ja suojaisi aiempaa paremmin ravintola-asiakkaat tahattomalta tupakansavualtistukselta kaikkialla ravintoloissa. Lain antaman suojan piiriin tulisivat myös asiakkaat niissä ravintoloissa, joiden tarjoilualue on enintään 50 m² suuruinen ja joissa voimassaolevan lain mukaan ei ole tarvinnut rajoittaa tupakointia. Tupakoinnin keskittäminen erillisiin tarkoitukseen rakennettuihin tupakointitiloihin vähentäisi satunnaistupakointia erityisesti nuorten ravintola-asiakkaiden keskuudessa ja siten riskiä sairastua nikotiiniriippuvuuteen ja tulla pysyväksi tupakoitsijaksi.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Hallituksen esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriön helmikuussa 2005 asettamassa ravintolatupakointia koskevia tupakkalain muutoksia valmistelevassa työryhmässä. Hallituksen esitys on käsitelty myös sosiaalipoliittisessa ministerityöryhmässä.

Professori Kari Reijulan raportti Ravintoloita koskevan tupakkalain toteutuminen Suomessa Selvityshenkilön raportti (sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2004:15) valmistui syyskuussa 2004. Reijula esitti tupakansavulle altistumisen vähentämiseksi tai estämiseksi kokonaan ravintoloissa ensisijaisesti kaksi vaihtoehtoa joko tupakoinnin kieltoa kokonaan tai erillistä tupakointitilaa.

Eduskunta liitti vastauksessaan (EV 275/1998 vp) hallituksen esitykseen laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta lausuman. Lausumassa todetaan, että eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain vaikutuksia ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin, joilla väestön tupakointia voidaan edelleen vähentää.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Esityksestä on pyydetty lausunnot oikeusministeriöltä, sisäasiainministeriöltä, ympäristöministeriöltä, Suomen Kuntaliitolta, Rakennustarkastusyhdistys RTY ry:ltä ja työsuojelupiireiltä. Lausunnoissa on suhtauduttu myönteisesti ravintoloiden savuttomuuteen ja erillisen tupakointitilan rakennuslupamenettelyyn. Lausunnoissa ehdotetut muutokset on pyritty ottamaan huomioon.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Eduskunnalle on erikseen annettu esitys terveydensuojelulain, toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain ja kemikaalilain muuttamisesta (HE 179/2005 vp) ja esitys työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistöiminnasta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 94/2005vp). Esityksissä esitetään muutettavaksi muun muassa tupakkalain 14 §:ää, jota esitetään muutettavaksi myös tässä esityksessä, mikä tulisi ottaa huomioon eduskuntakäsittelyssä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta

2 §. Pykälään 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi uusi 10–16 kohta eräiden laissa esiintyvien tilojen käsitteiden selkeyttämiseksi. Muutos antaisi entistä paremmat mahdollisuudet puuttua valvonnallisesti sellaisissa tiloissa tapahtuvaan tupakointiin, joka olisi laissa kielletty.

Pykälän 10 kohdan nojalla sisätilalla tarkoitettaisiin suljettua tilaa, jossa on katto, lattia ja seinät niiden valmistustavasta tai -materiaalista riippumatta. Tällaisena tilana pidettäisiin mitä tahansa tilaa, jonka rakenteet vähentävät ilmanvaihtoa, niin että siihen voi kertyä tupakan savua. Sisätilan muodostaisi näin ollen myös tila, josta yhden tasopinnan lisäämisellä voidaan muodostaa suljettu tila. Sisätilan edellytyksenä olisi myös, että se on tarkoitettu asuin-, oleskelu-, odotus- tai työskentelytilaksi. Sisätila ei siten voisi olla esimerkiksi pelkkä seiniltään avoin katos tai muu katettu tila, jos siitä ei voitaisi muodostaa suljettua tilaa lisäämällä siihen yhtä tasopintaa.

Sisätila voisi muodostua käytännössä yhdestä huoneesta tai huoneistosta. Säännös vastaisi asialliselta sisällöltään työtilojen suunnittelusta annetun maankäyttö- ja rakennusasetuksen 52 §:n 1 momentin säännöksiä näiden tilojen suunnittelussa noudatettavista asuinhuonetta koskevista vaatimuksista.

Pykälän 11 kohdan mukaan työtila määriteltäisiin sisä- tai ulkotilaksi, jossa työskennellään. Määrittely on tarpeen, koska esityksessä ehdotetaan tupakoinnin kieltämistä ainoastaan sisätiloissa, ja erityisesti terassiravintoloiden ulkotiloissa voidaan myös tarjoilla ja anniskella.

Pykälän 12 kohdan mukaan tupakointitilalla tarkoitettaisiin sisätilaan sijoitettua tähän käyttötarkoitukseen rakennusvalvontaviranomaisen hyväksymää rakenteellisesti erotettua tilaa. Tupakansavu ei saa päästä tupakointitilasta kulkeutumaan alueelle, jolla tupakointi on kielletty.

Pykälän 13 kohdan mukaan savuttomalla tilalla tarkoitettaisiin sisätilaa tai sen osaa, jossa tupakointi on kielletty. Määritelmä vastaa nykyistä toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun asetuksen (225/1977) 1 §:n 8 kohtaa.

Pykälän 14 kohdan mukaan työyhteisön yhteisellä tilalla tarkoitet-

taisiin työyhteisössä työntekijöille tarkoitettua tai heidän yhteisessä käytössään olevaa lepo-, ruokailu-, saniteetti- ja muuta henkilöstötilaa, heidän käytössään olevaa käytävä-, aula- ja porrastilaa sekä heille muuhun yhteiseen kokoontumiseen tarkoitettua sisätilaa. Määritelmä vastaa 13 kohdassa mainitun asetuksen 1 §:n 9 kohtaa.

Pykälän 15 kohdan mukaan työyhteisön yleisellä tilalla tarkoitettaisiin työyhteisön sisätilaa, johon yleisöllä on esteetön pääsy. Määritelmä vastaa 13 kohdassa mainitun asetuksen 1 §:n 10 kohtaa.

Pykälän 16 kohdan mukaan työyhteisön asiakkaille tarkoitettaisiin työyhteisössä asiakkaille varattua tai heidän käytössään olevaa sisätilaa. Määritelmä vastaa 13 kohdassa mainitun asetuksen 1 §:n 11 kohtaa.

11 a §. Koska työntekijän suojaamisesta työssä säädetään myös työturvallisuuslainsäädännössä, pykälään ehdotetaan otettavaksi tätä koskeva selvennys, ja virkkeen sivulause ehdotetaan poistettavaksi tarpeettomana. Samalla pykälä ehdotetaan siirrettäväksi asiasisältönsä takia 5 lukuun.

12 §. Pykälän 6 kohta ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana. Pykälän 5 kohdan mukaan tupakointi olisi kielletty kaikissa siinä sanotuissa tiloissa riippumatta tupakoitsijasta. Tupakointi olisi kielletty myös ravintolan ja muun ravitsemisliikkeen sisätiloissa, jollei jäljempänä toisin säädetä. Tällöin myös ravintolatyöntekijöitä kohdeltaisiin tasapuolisesti estämällä heidän tupakan savulle altistumisensa kuten muillakin työpaikoilla. Ehdotetun 13 b §:n nojalla tupakointi voisi olla sallittua ainoastaan tähän käyttötarkoitukseen hyväksytyssä erillisessä tupakointitilassa, jossa ruoan ja juoman tarjoilu ja nauttiminen olisi kielletty. Ehdotetun 13 d §:n nojalla tupakointi olisi mahdollista ainoastaan kunnan rakennusvalvontaviranomaisen hyväksynnän mukaisessa tupakointitilassa, edellyttäen, ettei tupakointitilasta

aiheudu terveysvaaraa ravintolan tai muun ravitsemisliikkeen työntekijöille ja asiakkaille ja jonka tekniset ratkaisut estävät tupakansavun kulkeutumisen työtiloihin.

Pykälään ehdotetaan otettavaksi uusi 2 momentti, jonka mukaan ravintolan tai muun ravitsemisliikkeen elinkeinonharjoittajan tulisi huolehtia, että savua ei kulkeudu sisätiloihin ravitsemisliikkeen terassilta tai muusta ulkona olevasta tarjoilutilasta ja elinkeinonharjoittajan hallinnassa ulkona olevalta tupakointipaikalta taikka muultakaan elinkeinonharjoittajan hallinnassa olevalta alueelta, joilla tupakointi on sallittua. Tyypillinen esimerkki on ravintola, joka pitää kesällä edustallaan katuterassia ja avaa tai poistaa tällöin terassinpuoleisen ikkunansa. Tässä tapauksessa terassilla ei saisi tupakoida, koska savu kulkeutuu avoimesta ikkunasta ravintolan sisätiloihin. Savu ei saisi kulkeutua sisätiloihin muidenkaan aukkojen, kuten esimerkiksi ilmanvaihtoaukkojen kautta.

13 §. Koska uudessa 13 b §:ssä ehdotetaan, että tupakointi olisi pääsääntöisesti kielletty ravintolassa tai muussa ravitsemisliikkeessä, ehdotetaan, että pykälän 2 momentti muutettaisiin vastaavasti. Tupakointi olisi siten mahdollista edelleen hotellin ja muun majoitusliikkeen asiakkaiden majoitushuoneissa. Tupakointi olisi myös mahdollista sallia kansainvälisessä meriliikenteessä käytettävien alusten ravintoloissa ja muissa ravitsemisliikkeissä nyt voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Ruotsi ja Norja ovat jättäneet alukset tupakointikiellon ulkopuolelle, ja meriliikenteen kireän kilpailutilanteen takia kustannuksia aiheuttavat vaatimukset pitäisi pyrkiä saamaan samanaikaisesti ja yhdenmukaisina voimaan. Tämän vuoksi tilanne ehdotetaan toistaiseksi säilytettäväksi ennallaan myös Suomessa. Suomi seuraa Euroopan unionin maiden ja pohjoismaisen lainsäädännön kehitystä ja työskentelee työnte-

kijöiden riittävän terveyden suojelun varmistamiseksi mahdollisimman yhdenmukaisin säännöksiin.

13 b §. Pykälässä säädettäisiin, missä tapauksissa ravintolan tai muun ravitsemusliikkeen sisätiloissa tapahtuva tupakointi voisi olla sallittua. Sen mukaan tupakointi voisi olla sallittua ravintolan tai ravitsemusliikkeen sisätiloissa ainoastaan tähän käyttötarkoitukseen hyväksytyssä erillisessä tupakointitilassa. Samoin kuin voimassa olevan lain mukaan, elinkeinonharjoittajan tulisi edelleen huolehtia siitä, että tupakansavu ei leviä savuttomille alueille tupakointitilasta. Koska tila olisi tarkoitettu ainoastaan tupakointiin, tilassa ei saisi järjestää sen käyttötarkoituksen lisäksi mitään oheistointia, esimerkiksi pelejä.

Pykälän mukaan ruoan ja juoman tarjoilu ja nauttiminen olisi kielletty tupakointitilassa. Ehdotetun 13 c §:n mukaan myös työskentely tupakointitilassa on kielletty, mikä merkitsee sitä, ettei sinne tarjoilla ruokaa eikä juomaa. Myöskään asiakkaat eivät saisi itse viedä ruokaa tai juomaa tupakointitilaan. Jos ruoan tai juoman vieminen tupakointitilaan olisi sallittu, tarjoilijat ja siivoojat joutuisivat käymään tupakointitilassa jatkuvasti ja altistuisivat tupakansavulle.

13 c §. Pykälän mukaan ravintolan tai ravitsemusliikkeen henkilökunnan työskentely olisi kielletty tupakointitilassa, lukuun ottamatta järjestyksenpitoon tai palo- ja pelastustoimeen taikka muita vastaavia turvallisuuteen liittyviä välttämättömiä toimenpiteitä. Siten esimerkiksi tarjoilija ei saisi tarjoilla tupakointitilassa, mutta tilan järjestysmiehen toimenpiteet tupakkatilassa olisivat mahdollisia, ottaen huomioon, mitä työturvallisuudesta säädetään.

Työturvallisuuslain 27 §:n 1 momentin mukaan työssä, johon liittyy ilmeinen väkivallan uhka, työ ja työolosuhteet on järjestettävä siten, että väkivallan uhka ja väkivaltatilanteet ehkäistään mahdollisuuksien

mukaan ennakolta. Tällöin työpaikalla on oltava väkivallan torjuntaan tai rajoittamiseen tarvittavat asianmukaiset turvallisuusjärjestelyt tai laitteet sekä mahdollisuus avun hälyttämiseen. Usein ravintoalalla syntyy tilanteita, joissa joudutaan kohtaamaan väkivaltainen asiakas. Turvajärjestelyjä voivat olla esimerkiksi kulunvalvonta, ovien automaattinen sulkeutuminen, kameravalvonta, turvamiehet ja erilaiset hälytyslaitteet. Jotta järjestys voisi säilyä myös tupakointitilassa, tulee turvamiehellä olla mahdollisuus päästä tupakointitilaan sen käytön aikana. Vastaavasti tämä mahdollisuus tulee olla poliisilla ja pelastusviranomaisilla.

Työnantajana toimiva elinkeinonharjoittaja on velvollinen huolehtimaan myös tupakointitilan siivoojan työturvallisuudesta. Jotta siivooja voisi suorittaa tehtävänsä turvallisuuttaan ja terveystään vaarantamatta, tulisi siivous tapahtua vasta tupakointihuoneen tyhjennettyä tupakansavusta huolellisen tuulettamisen jälkeen.

13 d §. Vaikka maankäyttö- ja rakennuslain nojalla tupakointitilan tyyppisille rakennelmille jo nykyisinkin vaaditaan rakennuslupa, pykälän 1 momentissa säädettäisiin selvyyden vuoksi, että tupakointitilan rakentamisesta, kunnossapidosta sekä sitä koskevasta korjaus- ja muutostyöstä on voimassa, mitä maankäyttö- ja rakennuslaissa ja sen nojalla säädetään.

Pykälän 2 momentin mukaan elinkeinonharjoittajan olisi laadittava omavalvontasuunnitelma, jossa esitetään, miten tupakointitilan toimivuus varmistetaan ja miten tupakointitilan olosuhteita ja järjestystä voidaan valvoa sen ulkopuolelta. Omavalvontasuunnitelman toteuttamista valvoisi 14 §:n 4 momentissa tarkoitettu kunnan viranomainen.

Pykälän 3 momentin mukaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia

säännöksiä tupakointitilan rakenteellisista ja muista teknisistä ja toimivuutta koskevista vaatimuksista.

Koska Suomen rakentamismääräyskokoelmaan rakennusten sisäilmastosta ja ilmanvaihdosta (D 2) sisältyy ainoastaan säännökset siitä, kuinka savullinen ilma tulee yleensä johtaa sisätiloista pois, eikä siihen sisälly yksittäistä tupakointitilaa koskevia erityissäännöksiä, näistä tulisi säätää erikseen. Tästä syystä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella säädettäisiin esimerkiksi niiden teknisten ratkaisujen lähtökohdista, joiden nojalla tupakansavu saataisiin pysymään poissa muista sisätiloista sekä tupakansavun mittausjärjestelmistä. Säännökset voisivat koskea esimerkiksi tupakointitilan sisään- ja uloskäynnin teknisiä ratkaisuja ja raikkaan tuulilman johtamista tupakointitilaan. Asetuksella säädettäisiin esimerkiksi oven korkeudesta ja oven muista teknisistä ratkaisuksista, kuten mahdollisesti tarvittavista ilmaverhoista tai tuulikaapeista. Samoin säädettäisiin tupakointitilan paineistuksesta, ilmanvaihdon seurannasta ja muista säätöjärjestelmistä, kuten antureista ja ilmapvirran suhteuttamisesta asiakkasmääriin. Ministeriön asetuksella voitaisiin tarvittaessa säätää myös tupakointitilan valaistuksesta, seinien läpinäkyvyydestä ja kalustuksesta.

Ministeriön asetuksella voitaisiin säätää myös elinkeinonharjoittajalta vaadittavan 2 momentissa tarkoitettun tupakointitilaa koskevan oma- ja valvontasuunnitelman laatimisesta, sisällöstä ja toteuttamisesta.

13 e §. Pykälän mukaan työsuojeluviranomaisen, tupakkalain valvontaa suorittavan kunnan viranomaisen ja tarvittaessa poliisin olisi ilmoitettava alkoholilain 21 §:ssä tarkoitettulle anniskelulupaviranomaiselle havaitsemistaan tupakointitilaa koskevien säännösten rikkomisesta ja rakennusvalvontaviranomaiselle tupakointitilan rakentamista, kunnossapitoa tai korjaus- ja muutostyötä koskevien säännösten ja määräysten

rikkomisesta. Kunnan valvontaviranomainen valvoo tupakointikieltojen ja -rajoitusten noudattamista ravintoloissa tupakkalain 14 §:n mukaisesti ja työsuojeluviranomainen siten kuin siitä on erikseen säädetty. Työsuojeluviranomaisen ja 14 §:ssä tarkoitettun kunnan valvontaviranomaisen tulisi ilmoittaa toisilleen havaitsemistaan edellä mainittujen säännösten ja määräysten rikkomisesta.

14 §. Pykälän 5 momentista poistettaisiin viittaus 12 §:n 6 kohtaan. Tupakointikielto koskisi kaikkia ravintolatiloja lukuun ottamatta erillistä tupakointitilaa. Erillistä peilitilaa ja baaritiskiä koskeva kohta kumottaisiin 12 §:stä.

Pykälän 7 momentin mukaan ehdotetaan, että poliisin valvontavelvoituksia laajennettaisiin siten, että poliisi valvoisi myös 12 §:n 5 kohdan toteuttamista. Poliisin tupakointikiellon valvonnan piiriin tulisivat siten kaikki työyhteisöjen yhteiset, yleiset sekä asiakkaille tarkoitetut sisätilat mukaan lukien ravintolat.

Ehdotettu säännös selkeyttää tämän lain 30 a §:ää, jonka mukaan laissa tarkoitetuilla valvontaviranomaisilla on oikeus saada muilta viranomaisilta virka- apua lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen valvomiseksi ja päätösten täytäntöön panemiseksi.

17 §. Pykälän 3 momentin 1 kohdasta poistettaisiin viittaus 12 §:n 1–4 kohtiin, viittaus koskisi koko 12 §:ää. Kunnan valvontaviranomaisen olisi ilmoitettava viralliselle syyttäjälle kaikkien 12 §:n kohtien tupakointikieltojen rikkomisesta. Kohtaan lisättäisiin viittaus ehdotettuun 13 b §:ään, jonka mukaan on huolehdittava siitä, että tupakansavu ei pääse tupakointitilasta kulkeutumaan alueelle, jolla tupakointi on kielletty. Muutos liittyy ehdotettuun 32 §:n muutokseen.

32 § ja 33 §. Nykyistä pykälän 1 momentissa säädettyä tupakkarikkomuksesta annettavan sakkorangaistuksen soveltamista ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan myös

tapauksia, joissa tupakoitsija ravintolan tai muun ravitsemusliikkeen liikkeenharjoittajan tai tämän edustajan taikka valvontaviranomaisen huomautuksesta huolimatta jatkaa tupakointia. Uudistuksessa ravintolatyöntekijät tulee suojella tupakansavulle altistumiselta samoin kuin muut työntekijät on jo suojeltu voimassa olevan lain mukaan. Voimassa olevan lain mukaan työyhteisöjen yhteisissä ja yleisissä sekä asiakkaille tarkoitetuissa sisätiloissa tupakoinnista on voitu rangaista vain työsuojelulainsäädännön säännösten mukaisesti eli silloin kuin työntekijä on altistunut tupakansavulle. Myös kaikki muut työpaikat tulisi ottaa tupakkalain tämän säännöksen piiriin yhdenmukaisuuden vuoksi. Tästä syystä pykälän viittaukset 12 §:n 1–4 kohtiin poistettaisiin.

Tupakointia koskevan huomautuksen antajatahoksi lisättäisiin myös valvontaviranomainen, jotta myös yleisen kulkuneuvon, asianomaisen sisätilan tai ulkoalueen haltija tai heidän edustajansa taikka yleisen tilaisuuden järjestäjä, joka itse tupakoi, tulee säännöksen soveltamisalan piiriin.

Nykyisen 32 §:n 2 momentti otettaisiin ehdotettuun 33 §:ään, sillä rikoslain kokonaisuudistuksessa on tapana, että eri rikkomuksista säädetään eri pykälissä. Viittaussäännösten osalta ehdotettuun pykälään tehtäisiin samoin perustein vastaava muutos kuin 32 §:ään.

Lisäksi ehdotetaan, että laiminlyönti suorittaa toimenpiteet tupakansavun kulkeutumisen estämiseksi savuttomalle alueelle olisi rangaistavaa myös törkeästä huolimattomuudesta. Samoin teko olisi rangaistava jo törkeästä huolimattomuudesta, jos pykälässä tarkoitettu henkilö sallii tupakoinnin alueella, jossa se on kiellettyä. Nykyisen käytännön mukaisesti laiminlyöntirikokset ovat yleensä rangaistavia myös tuottamuksellisina rangaistussäännöksen tehostamiseksi. Ne ovat tyypiltään

huolimattomuudesta rikottavia, ja on vaikea käytännössä näyttää toteen, että niitä on rikottu tahallaan.

Säännös koskisi vain selviä ja vähäistä suurempia rikkomuksia. Teko olisi vähäinen esimerkiksi, jos kyseessä olisi tilapäinen tekninen häiriö ilmanvaihdoissa. Tekoa ei voitaisi pitää enää vähäisenä, jos henkilö edelleen jatkaisi laiminlyöntiä, vaikka kunnan valvontaviranomainen olisi antanut määräykset toimenpiteistä, jotka olisi tehtävä tupakansavun kulkeutumisen estämiseksi.

Vaatus teon toistuvuudesta poistettaisiin. Samoin poistettaisiin edellytys siitä, että kunnan valvontaviranomainen toistuvasti kieltää ja asettaa määräajan, jonka kuluessa tupakansavun kulkeutuminen savuttomalle alueelle on estettävä ja jos laiminlyöntiä on jatkettu, vasta tämän jälkeen voitaisiin katsoa teon tunnusmerkistön täyttyneen. Käytännössä nämä rajoitukset ovat johtaneet liian monimutkaisina ja hankalina siihen, että syyttäjälle ei juurikaan ole ilmoitettu rikkomuksista.

Ehdotetun 33 §:n 3 kohdan mukaan rangaistavaa olisi myös, jos henkilö sallii tupakointitilan käyttämisen muuhun kuin 13 b §:ssä mainittuun tarkoitukseen. Rangaistavaa olisi, jos elinkeinonharjoittaja sallii asiakkaiden viedä ruokaa tai juomaa tupakointitilaan tai järjestää sinne pelitoimintaa.

Teko olisi rangaistava tupakkalain mukaan, jos muualla laissa teosta ei olisi säädetty ankarampaa rangaistusta. Tällaisena tapauksena voisi tulla kysymykseen esimerkiksi rikoslain 47 luvun 1 §:ssä (578/1995) säädetty työturvallisuusrikos.

Rikoksen nimikettä ehdotetaan myös muutettavaksi siten, että tupakkalain suojaamistoimenpiteiden laiminlyönnin sijasta rangaistaisiin tupakkalain suojaamistoimenpiteiden rikkomisesta. Tällöin rangaistavaa olisi, jos suojaamistoimenpiteitä rikottaisiin. Muutos selkeyttäisi rikosnimikettä.

Syytteen nosto-oikeuden rajoitus ehdotetaan poistettavaksi. Voimassa olevan säännöksen mukaan virallinen syyttäjä saa nostaa syytteen tupakointirikkomuksesta vain yleisen kulkuneuvon, asianomaisen sisätilan ja ulko-alueen haltijan, yleisen tilaisuuden järjestäjän tai näiden edustajan tai poliisin ja tupakkalain suojaamistoimenpiteiden laiminlyönnistä vain kunnan ilmoituksesta. Säännös on vanhentunut ja rajoittaa liikaa syytteen nosto-oikeutta. Rajoitus johtaa käytännössä siihen, ettei asiasta ilmoiteta poliisille. Muutoksen jälkeen asianomistajana voisi olla kuka tahansa.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä ravintolatupakoinnin valvontaa koskevan omavalvontasuunnitelman laatimisesta, sisällöstä ja toteuttamisesta sekä tupakointitilan mitoittamisesta, rakenteellisista ja muista teknisistä ja toimivuutta koskevista vaatimuksista.

3 Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Lakiin otettaisiin säännökset, jotka velvoittaisivat elinkeinonharjoittajan hakemaan erilliselle tupakointitilalle rakennusluvan. Tupakointitilan rakennuslupa edellyttäisi myös eräitä lisäselvityksiä. Lisäselvityksiä olisivat muun muassa tupakointitilasta annettavat asiantuntijalausunnat.

Vaikka rakennuslupamenettely ei sinänsä muutu kunnan rakennusvalvontaviranomaisessa, nykyisen tupakkalain nojalla mitään erillistä tupakointitilaa ei ole tarvinnut toteuttaa ravintolassa tai muussa ravitsemisliikkeessä. Esitys merkitsee näin ollen, että elinkeinonharjoittajalle tulee varata riittävä aika tällai-

sen tilan suunnittelua ja toteutusta varten.

Voimaantuloajankohtaa harkittaessa on huomioitava myös se, että ehdotettu laki edellyttää kunnan rakennusvalvonta- ja terveydensuojeluviranomaisten sekä ravintola-alan kouluttamista. Lisäksi ehdotettu laki edellyttää laajaa kansalaisille kohdistuvaa tiedottamista. Ravintola-alan on tämän lisäksi muutoinkin sopeutettava liiketoimintansa uusien säännösten mukaiseksi. Rakennusvalvontaviranomaisille tulee varata myös riittävä aika ohjeistaa tupakointitilan hakemusmenettelyä. Myös sosiaali- ja terveysministeriön lain toimeenpanoa varten annettavat asetukset tulisi saattaa voimaan samanaikaisesti ehdotetun lain kanssa. Tämän vuoksi ehdotetaan, että lain vahvistamisen ja sen voimaantulon välisen ajan on oltava riittävän pitkä, jotta nyt ehdotettuun sääntelyyn liittyvä muu norminanto voitaisiin mahdollisuuksien mukaan saattaa voimaan lainsäädännön kanssa samanaikaisesti, eikä elinkeinonharjoittajan sopeutumisaika muodostu kohtuuttomaksi.

Edellä mainitut seikat huomioon ottaen hallitus katsoo, että ehdotetun lain sovelias voimaantuloajankohta voisi olla esimerkiksi 1 päivänä kesäkuuta 2007.

Voimaantulosäännöksen 2 momentin mukaan tupakointi olisi kielletty lain voimaantullessa kaikissa ravintolan tai muun ravitsemisliikkeen sisätiloissa, lukuun ottamatta ehdotetun lain mukaista erillistä tupakointitilaa. Tupakointikiellosta voitaisiin poiketa kuitenkin myös 3 momentissa tarkoitettussa tapauksessa.

Jos elinkeinonharjoittaja olisi ennen ehdotetun lain voimaantuloa toteuttanut voimassa olevan lain edellyttämät rakenteelliset, tupakointitilan rajaamiseen ja ilmanvaihtoon liittyvät toimenpiteet, eikä valvontaviranomaisella ole ollut niihin huomauttamista, tarve toteuttaa ehdotetun lain mukaiset toimenpiteet ei

ole niin kiireellinen kuin siinä tapauksessa, ettei toimenpiteitä ole toteutettu lainkaan tai ne ovat puutteelliset. Säännöksen 3 momentin mukaan ehdotetaan, että tällaisissa tapauksissa tarpeelliset rakenteelliset ja ilmanvaihtoon liittyvät muutokset voitaisiin toteuttaa kahden vuoden kuluessa ehdotetun lain voimaan tulosta. Mainittu kahden vuoden siirtymäaika tulisi sovellettavaksi vain niissä ravintoloissa ja muissa ravitsemisliikkeissä, joiden osalta nykyisen tupakkalain säännösten noudattaminen on erikseen tarkastettu ennen ehdotetun lain voimaantuloa. Tarkastus tehtäisiin elinkeinonharjoittajan aloitteesta. Siirtymäajan pituutta harkittaessa on otettu huomioon nykyisen tupakkalain johdosta tehtyjen investointien kohtuullinen kuoletusaika ja se, että lain 487/1999 voimaantulosäännöksen 3 momentin mukaan nykyisen lain mukaiset tupakansavun kulkeutumista estävät rakenteelliset ja ilmastovaihtoa parantavat muutokset on tullut toteuttaa 1 päivään heinäkuuta 2003 mennessä. Siirtymäaikaa harkittaessa ei ole erikseen voitu ottaa huomioon vuoden 2003 jälkeen tehtyjä investointeja.

Koska lakiin siirrettäisiin toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 25 päivänä helmikuuta 1977 annetun asetuksen (225/1977) 1 §:n 1 momentin 8—11 kohta, sellaisina kuin ne ovat asetuksessa 174/1995, ehdotetaan että mainitut kohdat kumotaan asetuksesta.

Ennen tämän lain voimaantuloa voitaisiin ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin. Tällaisia toimenpiteitä voisivat olla muun muassa tupakointitilan rakennuslupaa koskeva viranomaisohjeistus ja tiedottaminen.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL

24/1998 vp – HE 82/1998 vp) katsonut, että hallituksen esityksessä, jolla pyrittiin suojelemaan ravintoloiden ja majoitusliikkeiden asiakkaita ja työntekijöitä tahattomalta altistumiselta tupakansavulle ja siitä aiheutuville terveyshaitoille, kysymys oli silloisen hallitusmuodon 15 a §:n 3 momentissa säädetyn turvaamisvelvollisuuden mukaisesta lainsäädännöstä. Elinkeinon harjoittamisoikeuden ja omaisuudensuojan kannalta lakiehdotus merkitsi rajoituksia. Velvoite jakaa tarjoilutila tupakoivien osaan ja savuttomaan osaan kavensi omistajan vapautta päättää omaisuutensa käytöstä, minkä lisäksi jakamisvelvoitteen edellyttämistä muutostöistä aiheutui kustannuksia.

Perustuslakivaliokunta katsoi kuitenkin lausunnossaan, että ottaen huomioon rajoitusten laajuus ja suhteellisuus (välttämättömyys hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi), rajoitus ei merkitse elinkeinon harjoittamisen kannalta sellaista liian ankaraa keinoa, jota lievemmin toimenpitein olisi mahdollista saavuttaa ehdotuksen taustalla oleva hyväksyttävä tarkoitus. Siten lakiehdotus voitiin käsitellä tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä.

Koska nyt esillä olevassa lain muutosesityksessä on kysymys samoista perustuslain perusoikeuksista ja suhteellisuusperiaatteen soveltamisesta kuin edellä mainitussa hallituksen esityksessäkin, hallituksen käsityksen mukaan rajoitusten tekniselle toteuttamiselle voidaan asettaa lisävaatimuksia puuttamalla elinkeinonharjoittajan vapauksiin, jotta työntekijää ja asiakasta voidaan paremmin suojella tupakoinnin aiheuttamilta terveyshaitoilta. Tästä syystä hallitus katsoo, että esitys voitaisiin käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Koska asia on kuitenkin tulkinnanvarainen, olisi suotavaa hankkia asiasta perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

LAKI
toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain
muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 13 päivänä elokuuta 1976 annetun lain (693/1976) 2 §:n 8 ja 9 kohta, 11 a ja 12 §, 13 §:n 2 momentti, 14 §:n 5 ja 7 momentti, 17 §:n 3 momentin 1 kohta ja 32 §,

sellaisina kuin ne ovat, 2 §:n 8 ja 9 kohta, 14 §:n 5 momentti ja 17 §:n 3 momentin 1 kohta laissa 498/2002, 11 a § laissa 741/2002, 12 § laeissa 765/1994 ja 487/1999, 13 §:n 2 momentti ja 14 §:n 7 momentti viimeksi mainituissa laissa ja 32 § mainituissa laeissa 765/1994 ja 487/1999, sekä

lisätään 2 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 953/1992 sekä mainituissa laeissa 487/1999 ja 498/2002, uusi 10–16 kohta, lakiin uusi 13 b–13 e § ja lakiin siitä lailla 681/1999 kumotun 33 §:n tilalle uusi 33 § seuraavasti:

2 §

Tässä laissa tarkoitetaan:

— — — — —

8) nikotiinilla nikotiinialkaloideja;

9) ainesosalla kaikkia tupakka-tuotteen valmistuksessa käytettäviä aineita tai muita ainesosia, mukaan luettuna paperi, suodatin, musteet ja liimat, joita on valmiissa tuotteessa joko sellaisenaan tai muuttuneessa muodossa, lukuun ottamatta tupakakaskasvin lehteä ja sen muita luonnollisia tai käsittelemättömiä osia;

10) sisätilalla suljettua tilaa, jossa on katto, lattia ja seinät taikka tilaa, josta yhden tasopinnan lisäämisellä voidaan muodostaa suljettu tila ja joka on tarkoitettu asuin-, oleskelu-, odotus- tai työskentelytilaksi;

11) työtilalla sisä- tai ulkotilaa, jossa työskennellään;

12) tupakointitilalla sisätilaan sijoitettua rakennusvalvontaviranomaisen tupakointiin hyväksymää erillistä tilaa;

13) savuttomalla tilalla sisätilaa tai sen osaa, jossa tupakointi on kielletty;

14) työyhteisön yhteisellä tilalla työyhteisössä työntekijöille tarkoitettua tai heidän yhteisessä käytössään olevaa lepo-, ruokailu-, saniteet-

ti- ja muuta henkilöstötilaa, heidän käytössään olevaa käytävä-, aula- ja porrastilaa sekä heille yhteiseen koontumiseen tarkoitettua sisätilaa;

15) työyhteisön yleisellä tilalla työyhteisön sisätilaa, johon yleisöllä on esteetön pääsy;

16) työyhteisön asiakkaille tarkoitettulla tilalla työyhteisössä asiakkaille varattua tai heidän käytössään olevaa sisätilaa.

5 LUKU.

**Väestön suojaaminen
ympäristön tupakansavun
aiheuttamilta terveyshaitoilta**

11 a §

Ympäristön tupakansavu on syöpävaarallinen aine, jolta suojaamiseen työssä noudatetaan, mitä tässä laissa ja työturvallisuuslainsäädännössä säädetään.

12 §

Tupakointi on kielletty:

1) päiväkotien lapsille ja oppilaitosten oppilaille tarkoitetuissa sisätiloissa sekä niiden pääasiassa kahdeksaatoista vuotta nuoremille tarkoitetuilla ulkoalueilla;

2) virastojen ja viranomaisien sekä niihin verrattavien julkisten

laitosten yleisölle ja asiakkaille varatuissa sisätiloissa;

3) sisätiloissa järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa, joihin yleisöllä on esteetön pääsy;

4) yleisten kulkuneuvojen sisätiloissa; sekä

5) työyhteisöjen yhteisissä ja yleisissä sekä asiakkaille tarkoitetuissa sisätiloissa, jollei jäljempänä toisin säädetä.

Jos elinkeinonharjoittaja sallii tupakoinnin ravitsemisliikkeensä ulkona olevassa tarjoilutilassa tai muualla ulkona hallinnassaan olevalla alueella, hänen on huolehdittava, ettei tupakan savu kulkeudu sieltä avoimen ikkunan, oven, muun aukon tai ilmanvaihdon kautta ravitsemisliikkeen sisätiloihin.

13 §

Edellä 12 §:n 1 momentin 2, 4 ja 5 kohdassa säädetystä poiketen tupakointi voidaan sallia hotellin ja muun majoitusliikkeen asiakkaiden majoitus-huoneissa sekä kansainvälisessä meriliikenteessä käytettävän aluksen ravintolassa ja muussa ravitsemisliikkeessä, jonka tarjoilutila on alle 50 m². Tätä suuremmasta tarjoilutilasta voidaan varata tupakoiville enintään 50 prosenttia. Tällöin on kuitenkin huolehdittava, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan sille alueelle, jolla tupakointi on kielletty. Samassa ravintolakokonaisuudessa samanaikaisesti avoinna olevat ravintolatilat katsotaan yhdeksi ravintolaksi. Tarjoilutilalla tarkoitetaan aluetta, joka on varattu tarjolla olevan ruuan tai juoman nauttimiseen.

13 b §

Ravintolan tai muun ravitsemisliikkeen sisätiloissa tupakointi voidaan sallia ainoastaan tupakointiin hyväksytyssä erillisessä tupakointitilassa. Tällöin on kuitenkin huolehdittava siitä, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan sille alueelle, jolla tupakointi on kielletty. Ruonan ja juoman tarjoilu ja nauttiminen on kielletty tupakointitilassa.

13 c §

Työskentely on kielletty tupakointitilassa lukuun ottamatta järjestyksen, palo- ja pelastustoimen sekä turvallisuuden kannalta välttämätöntä työskentelyä. Tupakointitilan siivous on sallittu vasta sen jälkeen, kun tupakointitila on huolellisesti tuuletettu, ottaen huomioon, mitä työntekijän työturvallisuudesta erikseen säädetään.

13 d §

Tupakointitilan rakentamisesta, kunnossapidosta ja korjaus- ja muutostyöstä on voimassa, mitä maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999) ja sen nojalla säädetään.

Elinkeinonharjoittajan on laadittava omavalvontasuunnitelma, jossa esitetään, miten tupakointitilan toimivuus varmistetaan ja miten tupakointitilan olosuhteita ja järjestystä voidaan valvoa sen ulkopuolelta.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tupakointitilan mitoituksesta sekä sen rakenteellisista ja toimivuutta koskevista vaatimuksista samoin kuin elinkeinonharjoittajalta vaadittavan 2 momentissa tarkoitetun tupakointitilaa koskevan omavalvontasuunnitelman laatimisesta, sisällöstä ja toteutamisesta.

13 e §

Työsuojeluviranomaisten, 14 §:ssä tarkoitetun kunnan valvontaviranomaisen ja tarvittaessa poliisin on ilmoitettava alkoholilain (1143/1994) 21 §:ssä tarkoitetulle anniskelulupaviranomaiselle tupakointitilaa koskevien säännösten rikkomisesta ja rakennusvalvontaviranomaiselle tupakointitilan rakentamista, kunnossapitoa tai korjaus- ja muutostyötä koskevien säännösten ja määräysten rikkomisesta. Työsuojeluviranomaisen ja 14 §:ssä tarkoitetun kunnan valvontaviranomaisen tulee ilmoittaa toisilleen edellä tarkoitettujen säännösten ja määräysten rikkomisesta.

14 §

Jollei tässä laissa säädetä toisin, tupakoinnin kieltämistä ja sen rajoittamista koskevan 12 §:n 1 momentin 5 kohdan ja 13 §:n 3 momentin säännösten noudattamista työyhteisössä valvovat työsuojeluviranomaiset siten kuin siitä säädetään työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa annetussa laissa (131/1973).

— — — — —
Tämän lain 12 §:n 1 momentin 3 ja 5 kohdan noudattamista valvoo poliisi.

17 §

— — — — —
Jollei korjausta ole tapahtunut asetetussa määräajassa taikka jos kiellossa mainittua säännösten vastaista menettelyä on jatkettu tai jos se on uudistettu asetetun määräajan jälkeen, kunnan on ilmoitettava asiasta:

1) viralliselle syyttäjälle, jos kysymys on 10, 11 tai 12 §:n, 13 §:n 1, 2 tai 5 momentin taikka 13 b §:n säännösten vastaisesta menettelystä; sekä

32 §

Joka yleisen kulkuneuvon, sisätilan tai ulkoalueen haltijan tai hänen edustajansa taikka yleisen tilaisuuden järjestäjän tai siellä järjestysmiehenä toimivan taikka valvontaviranomaisen huomautuksesta huolimatta jatkaa tupakointia sisätilassa tai ulkoalueella, jossa tupakointi on 12 §:n mukaan kielletty, on tuomittava tupakointirikkomuksesta sakkoon.

33 §

Yleisen kulkuneuvon, sisätilan tai ulkoalueen haltija tai hänen edustajansa taikka yleisen tilaisuuden järjestäjä, joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta

1) sallii tupakoinnin 12 §:n vastaisesti sisätilassa tai ulkoalueella, jossa se on kiellettyä,

2) laiminlyö 12 §:n 2 momentin, 13 tai 13 b §:n vastaisesti kunnan 17 §:n mukaisesti yksittäisessä tapauksessa

antaman kiellon tai määräyksen edellyttämät toimenpiteet tupakansavun kulkeutumisen estämiseksi sisätiloihin, joissa tupakointi on kielletty taikka

3) sallii tupakointitilan käyttämisen muuhun kuin 13 b §:ssä mainittuun tarkoitukseen,

on, jollei laiminlyöntiä voida pitää vähäisenä ja jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, tuomittava tupakkalain suojaamistoimenpiteiden rikkomisesta sakkoon.

Tämä laki tulee voimaan _ päivänä __kuuta 20__.

Tällä lailla kumotaan toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 25 päivänä helmikuuta 1977 annetun asetuksen (225/1977) 1 §:n 8–11 kohta, sellaisina kuin ne ovat asetuksessa 174/1995.

Jos elinkeinonharjoittaja on ennen tämän lain voimaantuloa toteuttanut ravintolassa tai muussa ravitsemisliikkeenä tämän lain voimaan tullessa voimassa olleessa laissa edellytetyt tupakansavun kulkeutumisen estämiseksi savuttomille alueille tarpeelliset rakenteelliset ja ilmanvaihtoon liittyvät toimenpiteet ja 14 §:n 4 momentissa tarkoitettu kunnan viranomainen suorittamansa tarkastuksen tai elinkeinonharjoittajan hankkiman asiantuntijalausannon perusteella voi todeta, ettei niihin ole huomauttamista, riittää, että tämän lain mukaan tarpeelliset rakenteelliset ja ilmanvaihtoon liittyvät muutokset toteutetaan kahden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 22 päivänä joulukuuta 2005

Tasavallan Presidentti
TARJA HALONEN

Sosiaali- ja terveysministeri
Tuula Haatainen

3.3.1 Perustuslakivaliokunnan lausunto 19/2006 vp

Hallituksen esitys laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Johdanto

Vireilletulo

Eduskunta on 7 päivänä helmi-kuuta 2006 lähettäessään hallituksen esityksen laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta (HE 226/2005 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi sosiaali- ja terveysvaliokuntaan samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- johtaja Leo Suomaa ja hallitussihteeri Liisa Katajamäki, sosiaali- ja terveysministeriö
- professori Mikael Hidén
- oikeustieteen tohtori, dosentti Pekka Lämsinen
- professori Tuomas Ojanen

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annettua lakia niin, että tupakointi on sallittua ravintolan tai muun ravitsemisliikkeen sisätiloissa ainoastaan tupakointiin hyväksytyssä erillisessä tupakointitilassa. Tupakan savun kulkeutuminen sille alueelle, jolla tupakointi on kielletty, on estettävä. Tupakointitilaan ei saa tarjoilla eikä siellä saa nauttia ruokaa tai juomaa.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2007.

Esityksen säätämisjärjestysperusteluissa ehdotetun sääntelyn katsotaan

toteuttavan perustuslain 19 §:n 3 momentissa julkiselle vallalle asetettua väestön terveyden edistamisvelvollisuutta. Sääntely täyttää hallituksen käsityksen mukaan perustuslain 18 §:n 1 momentissa turvattua elinkeinovapauden ja perustuslain 15 §:ssä turvattua omaisuuden suojan rajoittamiselle oikeasuhtaisuuden näkökulmasta asetetut vaatimukset. Perustelujen mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksityksessä. Hallitus on kuitenkin asian tulkinnanvaraisuuden vuoksi pitänyt suotavana, että esityksestä hankitaan perustuslakivaliokunnan lausunto.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT Perustelut

Ravintolatupakointi

Tupakointitila. Tupakointi ravintolassa tai muussa ravitsemisliikkeessä voidaan lakiehdotuksen 13 b §:n mukaan sallia ainoastaan tupakointiin hyväksytyssä erillisessä tilassa. Tällöin on huolehdittava, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan ravintolan muihin osiin. Tupakointitilassa ei saa tarjoilla tai nauttia ruokaa tai juomaa.

Ehdotuksella pyritään ehkäisemään ravitsemisliikkeiden työntekijöiden ja asiakkaiden altistumista tupakansavulle. Sääntely toteuttaa julkiselle vallalle perustuslain 19 §:n 3 momentissa säädettyä tehtävää edistää väestön terveyttä. Sääntelyn tarkoituksen näkökulmasta ovat huomionarvoisia myös perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvattu oikeus elämään sekä 18 §:n 1 momentissa ja 20 §:n 2 momentissa julkiselle vallalle asetetut velvollisuudet huolehtia työvoiman suojelusta ja turvata oikeus terveelliseen ympäristöön. Perustuslain 15 §:ssä turvattua omaisuuden suojan ja 18 §:n 1 momentissa turvattua elinkeinovapauden kannalta lakiehdotus voi merkitä rajoitusta. Sääntely on merkityksellistä myös yksilön useisiin perusoikeuk-

siin kiinnittyvän itsemääräämisoikeuden (PeVL 17/2006 vp, s. 2–3) kannalta (ks. myös Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2004, s. 264–267).

Sääntelyn arvioinnissa on tällaisessa yhteydessä kiinnitettävä huomiota perusoikeuksien yleisiin rajoitusedellytyksiin kuuluvaan suhteellisuusvaatimukseen. Rajoituksen tulee siten olla välttämätön hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi, eikä se saa mennä pidemmälle kuin on perusteltua ottaen huomioon rajoituksen taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painavuus suhteessa rajoitettaviin perusoikeuksiin. Rajoituksen taustalla on tässä tapauksessa terveyteen liittyvien perusoikeuksien edistäminen. Tämä tarkoitus perustuu epäilyksittä merkittävään yhteiskunnalliseen intressiin (PeVL 24/1998 vp, s. 2).

Erillisen ja eristetyt tupakointitilan tarkoituksena on estää tupakansavun kulkeutuminen ravitsemisliikkeen savuttomiksi varatuille alueille. Ravintolatupakoinnin salliminen vain tällaisessa tilassa on perustuslakivaliokunnan mielestä perusoikeusjärjestelmään palautuvan terveydensuojelun edistämisen näkökulmasta oikeasuhtaista, koska voimassaolevan lain edellyttämät tekniset ratkaisut eivät ole riittävästi estäneet työntekijöiden ja ravintolan asiakkaiden altistumista tupakansavulle. Myös ruoan ja juoman tarjoilun kieltäminen tupakointitilassa on työntekijöiden suojelun kannalta perusteltua. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että ruoan ja juoman nauttimisen kieltäminen tupakointitilassa etäännyttää perusoikeusjärjestelmään kiinnittyvästä suojelutavoitteesta ja puuttuu asiakkaan itsemääräämisoikeuteen. Kielto koskee tupakointitilaa siitä riippumatta, miten tila on työntekijöiden suojelun näkökulmasta järjestetty. Valiokunnan mielestä sosiaali- ja terveysvaliokunnan on asian jatkokäsittelyssä arvioitava, miten sääntelyn tavoite tältä osin voidaan saavuttaa ehdotettua kieltoa lievemmin keinoin.

Siirtymäjärjestely. Lakiehdotuksen voimaantulosäännöksen 3 momentin mukaan lain edellyttämät rakenteelliset ja ilmanvaihtoon liittyvät muutokset voidaan poikkeuksellisesti toteuttaa kahden vuoden kuluessa lain voimaan tulosta, jos elinkeinonharjoittaja on ennen lain voimaantuloa toteuttanut ravitsemisliikkeessä voimassa olevassa laissa edellytetyt tupakansavun estämiseksi savuttomille alueille tarpeelliset toimenpiteet. Mainittu kahden vuoden siirtymäaika soveltuu vain niihin ravitsemisliikkeisiin, joiden osalta nykyisen tupakkalain säännösten noudattaminen on erikseen tarkastettu ennen ehdotetun lain voimaantuloa.

Siirtymäajan tarkoituksena on ottaa huomioon voimassa olevan tupakkalain johdosta tehtyjen investointien kuoletusaika. Tällainen kohdullisena pidettävä kahden vuoden siirtymäaika pehmentää muutoksen kustannusvaikutuksia niiden ravitsemisliikkeiden osalta, jotka ovat tehneet laissa edellytetyt toimenpiteet. Siirtymäajalle on tupakkalainsäädännön historia ja elinkeinonharjoittaja-omistajan omaisuudensuoja huomioon ottaen sellaiset perusteet, ettei ehdotus valiokunnan mielestä muodostu valtiosääntöoikeudellisesti ongelmalliseksi.

Asetuksenantovaltuudet

Tupakointitilan mitoituksesta sekä sen rakenteellisista ja toimivuutta koskevista vaatimuksista voidaan lakiehdotuksen 13 d §:n 3 momentin mukaan antaa tarkempia säännöksiä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella. Valtuuden käyttöä rajaa 13 b §:n säännös tupakointitilan järjestämiseen kohdistuvista vaatimuksista. Sen mukaan on huolehdittava siitä, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan tupakointitilasta sille alueelle, jolla tupakointi on kielletty.

Perustuslain 80 §:n 1 momentin säännökset rajoittavat suoraan val-

tuussäännösten tulkintaa samoin kuin valtuuksien nojalla annettavien säännösten sisältöä (PeVL 29/2004 vp, s. 4/I, PeVL 25/2005 vp, s. 4/II, PeVL 37/2005 vp, s. 5/II). Asetuksenantaja ei esimerkiksi voi antaa säännöksiä elinkeinovapauden tai sen rajoittamisen kannalta olennaisista taikka muista vastaavista lain alaan kuuluvista seikoista (PeVL 7/2005 vp, s. 10/I). Tästä näkökulmasta valtuutus ei ole valtiosääntöoikeudellisesti ongelmallinen siltä osin kuin kysymys on ministeriön mahdollisuudesta antaa tarkempia säännöksiä tupakointitilan rakenteellisista ja toimivuutta koskevista rakennusteknisistä vaatimuksista (ks. PeVL 38/1998 vp, s. 8/II). Sen sijaan ministeriö ei voi – toisin kuin esityksen perusteluissa on todettu – ehdotetun valtuuden nojalla antaa säännöksiä tupakointitilan enimmäis- tai vähimmäismitoista taikka tilan pinta-alan tai tilavuuden suhteesta ravitsemisliikkeen tai sen anniskelualueen kokoon tai asiakaspaikkojen määrään. Jos tupakointitilan mitoituksesta on tarkoitus antaa muitakin kuin rakennusteknisiä säännöksiä, tulee mitoituksen tällaisista perusteista lisätä säännös lakiin, jolloin ehdotetun valtuutuksen nojalla on mahdollista antaa näistäkin asioista tarkempia säännöksiä asetuksella [Lakiehdotuksen 13 d §:n 1 momentti on mahdollista muotoilla esimerkiksi seuraavasti: ”Tupakointitila on mitoitettava kohtuullisen kokoiseksi suhteessa ravitsemisliikkeen tai sen anniskelualueen kokoon taikka asiakaspaikkojen määrään. Tupakointitilan rakentamisesta, kunnossapidosta ja korjaus- ja muutostyöstä on muutoin voimassa, mitä maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999) ja sen nojalla säädetään.”]. Valiokunnan mielestä valtuus asetuksen antamiseen on näiltä osin syytä osoittaa valtioneuvostolle.

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Helsingissä 31 päivänä toukokuuta 2006

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa
 pj. Kimmo Sasi /kok
 vpj. Arja Alho /sd
 jäs. Hannu Hoskonen /kesk
 Roger Jansson /r
 Johannes Koskinen /sd
 Irina Krohn /vihr
 Annika Lapintie /vas
 Outi Ojala /vas
 Reino Ojala /sd
 Klaus Pentti /kesk
 Markku Rossi /kesk
 Arto Satonen /kok
 Seppo Särkiniemi /kesk
 Ilkka Taipale /sd
 Astrid Thors /r
 vjäs. Veijo Puhjo /vas
 Valiokunnan sihteerinä on toiminut valiokuntaneuvos Petri Helander

3.3.2 Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 12/2006 vp

Hallituksen esitys laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta

Johdanto

Vireilletulo

Eduskunta on 7 päivänä helmikuuta 2006 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta (HE 226/2005 vp).

Eduskunta-aloitteet

Esityksen yhteydessä valiokunta on käsitellyt seuraavan aloitteen:

- lakialoitteen laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi

annetun lain 12 ja 13 §:n muuttamisesta (LA 72/2004 vp - Päivi Räsänen /kd ym.), joka on lähetetty valio-kuntaan 9 päivänä kesäkuuta 2004.

Lausunnot

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta ja työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ovat antaneet asiasta lausunnot (PeVL 19/2006 vp, TyVL 4/2006 vp , jotka on otettu tämän mietinnön liitteiksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuul-tavina

- johtaja Tapani Melkas, hallitus-sihtööri Liisa Katajamäki ja neu-votteleva virkamies Pia Jokinen, sosiaali- ja terveysministeriö
- yli-insinööri Kaisa Kauko, ympäristöministeriö
- ylitarkastaja Jaakko Kuustonen, Sosiaali- ja terveydenhuol-lon tuotevalvontakeskus
- tarkastaja Olavi Ontronen, Hämeen työsuojelupiiri edustaan myös Työsuojelutarkastajien yhdistystä
- pääjohtaja Pekka Puska ja asi-antuntijalääkäri Kristiina Patja, Kansanterveyslaitos
- teemajohtaja Kari Reijula, Työ-terveyslaitos
- johtaja Rolf Eriksson ja arkki-tehti Markku Axelsson, Suo-men Kuntaliitto
- puheenjohtaja Simo Järvinen, Kuntien terveystarkastajat ry
- sisäilma-asiantuntija Taiju Vir-tanen, Allergia- ja Astmaliitto
- järjestöjohtaja Riitta Muotka, Hengitysliitto Heli ry
- ylilääkäri Matti Rautalahti, Syöpäjärjestöt
- johtaja Rauno Vanhanen, Suo-men Yrittäjät
- kehityspäällikkö Arvo Ylönen, LVI-Tekniset Urakoitsijat ry
- yhteiskuntasuhteiden sihtööri Katja Veirto, Palvelualojen am-mattiliitto PAM ry

- työmarkkinajohtaja Jari Forss, Suomen Hotelli- ja Ravintola-liitto SHR ry
- puheenjohtaja Leena Panula ja hallituksen jäsen Martti Nykä-nen, Ympäristö- ja terveystal-ten tekniset ry.
- ravintoloitsija Mika Lehtonen, Colorado
- ravintoloitsija Heikki Jokela, Never Grow Old
- kehityspäällikkö Kosti Talala, S-ryhmä
- toimitusjohtaja Seppo Koski-nen, SK Ravintolat Oy
- ravintoloitsija Jorma Railonkos-ki, Storyville
- kaupunkineuvos Timo Ihämäki

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut Bingoalan työnantaja- ja toi-mialajärjestö.

HALLITUKSEN ESITYS JA EDUSKUNTA-ALOITE

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutet-tavaksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annettua lakia. Esi-tyksen lähtökohtana on, että ravin-tolat ja muut ravitsemisliikkeet olisi-vat savuttomia.

Tupakointi voisi kuitenkin olla sal-littua ravintolan tai muun ravitsemis-liikkeen sisätiloissa hyväksytyssä eril-lisessä tupakointitilassa. Ravintolan tai muun ravitsemisliikkeen elinkeinon-harjoittaja voisi päättää, varaako hän tähän tarkoitukseen tupakointitilan.

Tupakointitila tulisi toteuttaa sel-laisia teknisiä menetelmiä hyväksi käyttäen, että tupakansavun kulkeu-tuminen tupakointitilasta muihin sisätiloihin estyy. Ruoan ja juoman tarjoilu ja nauttiminen olisi kielletty tupakointitilassa. Työskentely tupa-kointitilassa olisi muutoinkin kiellet-ty lukuun ottamatta järjestyksen kan-nalta välttämättömiä toimenpiteitä.

Esityksen mukaan kunnan raken-nusvalvontaviranomainen hyväksyisi

tupakointitilan rakennusluvan yhteydessä. Rakennusvalvontaviranomainen voisi määrätä tupakointitilan korjattavaksi silloin, kun ilmenee, että sisällä oleviin tiloihin kulkeutuu tupakansavua tai tupakointitila ei muutoin täytä sille asetettuja edellytyksiä. Määräystensä tehostamiseksi rakennusvalvontaviranomainen voisi asettaa uhkasakon tai teettämisuhan. Tupakointia ravintolassa valvovat kunnan tupakkalain mukainen valvontaviranomainen ja työsuojeluviranomainen.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2007.

Lakialoite

Lakialoitteessa LA 72/2004 vp ehdotetaan toimenpiteistä tupakointin vähentämiseksi annettua lakia muutettavaksi siten, että tupakointi kiellettäisiin kokonaan ravintoloissa ja muissa ravitsemusliikkeissä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

YLEISPERUSTELUT Yleistä

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tupakansavu on työoloihin tehdyistä parannuksista huolimatta edelleen merkittävä terveysuhka ravintolatyöntekijöille. Tupakansavulle altistuminen ravintolatyössä lisää riskiä sairastua ja kuolla ennenaikaisesti syöpään sekä sydän- ja verisuonisairauksiin. Ravintolatupakoinnin rajoittamisella voidaan tätä riskiä pienentää. Kuten hallituksen esityksen perusteluissa on kuvattu, esimerkiksi Irlannissa ja Norjassa ravintolatupakointi on kielletty kokonaan. Ravintola-alan myynnin ei kuitenkaan ole todettu näissä maissa vähentyneen, ja yleinen mielipide kielloista on ollut myönteinen. Ruotsissa on ollut mahdollista sallia tupakointi ravintoloiden tupakointitiloissa, mutta niitä

ei kuitenkaan ole rakennettu siinä määrin kuin oletettiin. Kansainvälisen kehityksen on kaiken kaikkiaan arvioitu suuntautuvan yhä enemmän ravintolatupakoinnin kieltämiseen kokonaan, myös WHO:n ja EU:n piirissä on neuvoteltu tähän tähtäävien suositusten laatimisesta. Valiokunta korostaa, että ehdotettu sääntely ei velvoita ravintoloita tupakointitilojen rakentamiseen vaan ravintolat voivat päättää tilojensa savuttomuudesta.

Lakiehdotus saattaa ravintolatyöntekijät työsuojelullisesti samaan asemaan muiden työntekijäryhmien kanssa ja merkitsee olennaista parannusta nykytilaan verrattuna. Voimassa olevan tupakkalain mukaiset tekniset ratkaisut ovat käytännössä osoittautuneet riittämättömiksi estämään tupakansavun kulkeutumista savuttomiksi varatuille alueille ravintoloissa. Työntekijät ovat altistuneet tupakansavulle erityisesti sellaisissa pienissä ravintoloissa, joissa nykyinen lainsäädäntö ei edellytä erillisen tupakointialueen varaamista. Valiokunta pitää esityksen lähtökohtaa ravintoloiden savuttomuudesta paitsi työntekijöiden suojelun myös väestön terveyden edistämisen kannalta tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena.

Tupakointitilat

Perustuslakivaliokunta totesi lausunnossaan, että ravintolatupakoinnin salliminen vain erillisessä ja eristetyssä tupakointitilassa on perusoikeusjärjestelmään palautuvan terveydensuojelun edistämisen näkökulmasta oikeasuhtaista, koska voimassaolevan lain edellyttämät tekniset ratkaisut eivät ole riittävästi estäneet työntekijöiden ja ravintolan asiakkaiden altistumista tupakansavulle.

Perustuslakivaliokunta piti perusteltuna tarjoilun kieltämistä tupakointitiloissa, mutta kiinnitti huomiota siihen, että ruoan ja juoman nauttimisen kieltäminen tupakointitilassa etäännyttää perusoikeusjärjestelmään kiinnittyvästä

suojelutavoitteesta ja puuttuu asiakkaan itsemääräämisoikeuteen. Perustuslakivaliokunta totesi kiellon koskevan tupakointitilaa siitä riippumatta, miten tila on työntekijöiden suojelun näkökulmasta järjestetty. Perustuslakivaliokunnan mielestä sosiaali- ja terveysvaliokunnan on arvioitava, miten sääntelyn tavoite tältä osin voidaan saavuttaa ehdotettua kieltoa lievemmin keinoin. Myös työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esitti lausunnossaan, että sosiaali- ja terveysvaliokunta vielä harkitsisi, onko kiello lakiehdotuksen tavoitteiden saavuttamisen kannalta välttämätön.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan saaman selvityksen mukaan ruoan tai juoman nauttimisen salliminen tupakointitilassa merkitsisi oleskeluajan olennaista pitenemistä hyvin suljetussa tupakansavuisessa tilassa ja siten terveysriskien lisääntymistä. Salliminen johtaisi todennäköisesti myös siihen, että tupakointitilan käyttö laajenisi sekä asiakkaiden käytännön ajankäytön että ravintoloiden tekemien rakentamispäätösten johdosta. Asiakkaiden ajankäyttö puolestaan kannustaisi mahdollisimman isojen tupakointitilojen rakentamiseen. Työntekijöiden suojelun kannalta kaikki nykyisten tupakointisäännösten riittämättömyyden ongelmat koskisivat valiokunnan käsityksen mukaan tällaista monikäyttöistä tupakointitilaa. Tupakointitila vaatisi käytännössä samanlaista siivousta, asiakaspalvelua ja anniskelun valvontaa kuin ravintoloiden nykyiset tupakointialueet. Nykytilanne ei näin ollen muuttuisi siten, että sääntelyn tavoite työsuojelun parantamisesta saavutettaisiin.

Hallituksen esityksen mukainen ratkaisu turvaa valiokunnan käsityksen mukaan niin työntekijät kuin asiakkaatkin tupakansavuaaltistukselta varmemmin kuin perustuslakivaliokunnan esiintuomat lievemmat keinot. Lisäksi lakiehdotus tukee johdonmukaisesti tupakansavulta suojelun ja alkoholilain valvonnan ohella yleistä terveyspoliittista tavoit-

tetta tupakoinnin vähentämisestä. Erillinen tupakointitila ilman oheistoimintoja on valiokunnan käsityksen mukaan myös tupakoitsijoiden kannalta riittävä järjestely ja kannustaa samalla vähentämään tupakointia.

Tupakointitilan ilmanvaihdon järjestäminen on ongelmallista ja kallista erityisesti vanhoissa rakennuksissa. Valiokunta toteaa, että tupakointitilojen ilmanvaihto tulee järjestää siten, että mahdollisimman huolellisesti varmistutaan tupakansavun muihin tiloihin leviämisen estämisestä myös rakennusten korjaus- ja muutostöiden yhteydessä. Valiokunta pitää tärkeänä, että tupakointitilojen rakentamisesta valmistellaan sosiaali- ja terveysministeriön ja ympäristöministeriön yhteistyönä opas suunnittelijoille ja rakennusvalvontaviranomaisille.

Valvonta

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on lausunnossaan todennut, että tupakkalain noudattamista on ollut vaikeaa tai jopa mahdotonta valvoa käytännössä. Valvonnessa on ollut vaikeaa kiistattomasti osoittaa savun leviämistä savuttomille alueille, koska savun määrän mittauksia ei ole voitu toteuttaa savuisimpina aikoina. Kuten lausunnossa todetaan, lakiehdotuksen toteutuessa valvonta helpottuu olennaisesti ja vaikeasti tulkittavat baaritisekejä ja ravintoloiden pelitiloja koskevat erillispykälät poistuvat. Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa lisäksi, että rakennusluvan yhteydessä tapahtuva tupakointitilan toimivuuden arviointi vähentää myös osaltaan jälkivalvonnan tarvetta. Tupakkalain valvontaan osallistuu useita eri viranomaisia, joiden yhteistyöhön on kiinnitettävä nykyistä enemmän huomiota.

Voimaantulo ja siirtymäjärjestely

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1.6.2007. Valiokunta pitää

voimaantuloon varattua aikaa riittävänä. Voimaantulosäännöksen 3 momentin mukaan lain edellyttämät rakenteelliset ja ilmanvaihtoon liittyvät muutokset voidaan poikkeuksellisesti toteuttaa kahden vuoden kuluessa lain voimaan tulosta, jos elinkeinonharjoittaja on ennen lain voimaantuloa toteuttanut voimassa olevassa laissa edellytetyt toimenpiteet. Lisäedellytyksenä on, ettei valvontaviranomaisella ole ollut huomauttamista toimenpiteisiin. Siirtymäajan tarkoituksena on ottaa huomioon nykyisen tupakkalain vuoksi tehtyjen investointien kuolelusaika. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan siirtymäajalle on tupakkalainsäädännön historia ja elinkeinonharjoittajaomistajan omaisuudensuoja huomioon ottaen sellaiset perusteet, ettei ehdotus muodostu valtiosääntöoikeudellisesti ongelmalliseksi.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää kahden vuoden siirtymäaikaa sääntelyn tavoitteen näkökulmasta ongelmallisena, erityisesti työntekijöiden suojelun yhdenvertaisuuden ja lakimuutosten voimaantulosta tiedottamisen kannalta. Valiokunnan käsityksen mukaan voimaantuloajankohtaa ei kuitenkaan ole syytä pidentää niiden ravintoloiden osalta, joissa työntekijöiden suojelu on nykyisin toiminut heikoimmin. Valiokunta korostaa lisäksi, että voimaantulosäännöksen 3 momentin perusteella nyt ehdotettuja säännöksiä sovelletaan siirtymäajan jälkeen kaikkien ravintoloiden tupakointitiloihin yhdenvertaisesti.

Tiedottaminen

Ehdotetun lainmuutoksen käytännön toimeenpanon onnistumisen kannalta tiedottaminen on keskeisessä asemassa. Lain voimaantulo on perustellusti ajoitettu vuoden 2007 kesän alkuun. Ajankohta antaa sekä yleisölle että ravintoloille aikaa sopeutua muutokseen. Toimeenpanon onnistumiseksi sosiaali- ja terveys-

ministeriön on kuitenkin huolehdittava siitä, että lain tarkoituksesta ja menettelytavoista tiedotetaan riittävästi ja hyvissä ajoin etukäteen. Lain voimaantulo on myös hyvä tilaisuus tiedotuksen avulla tukea ravintoloiden vapaaehtoista siirtymistä kokonaan savuttomiksi ja kannustaa väestöä tupakoinnista luopumiseen. Valiokunta ehdottaa hyväksyttäväksi lausuman, jossa edellytetään hallituksen seuraavan lainmuutoksen tavoitteiden toteutumista (Valiokunnan lausumaehdotus).

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

13 d §. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten valiokunta ehdottaa 1 momentissa säädettäväksi tupakointitilan mitoituksen perusteista. Pykälän 3 momentin perusteella valtioneuvosto voisi asetuksella antaa tarkempia säännöksiä tupakointitilan mitoituksesta. Sosiaali- ja terveysministeriö voisi 4 momentin nojalla antaa tarkemmat rakennustekniset ja omavalvontasuunnitelmaa koskevat säännökset.

13 e §. Valiokunta ehdottaa hallituksen esityksen antamisen jälkeen lakiin tehtyjen muutosten (286/2006) vuoksi viittaukset 14 §:ään muutettaviksi viittauksiksi 14 a §:ään.

14 §. Valiokunta ehdottaa 14 §:ään ehdotetuista muutoksista säädettäväksi lain 14 b §:ssä siten, että säännöksessä otetaan huomioon laeilla 44/2006 ja 286/2006 aiemmin tehdyt muutokset.

Voimaantulosäännös. Valiokunta ehdottaa voimaantulosäännöksen 3 momentin muuttamista siten, että viittaus 14 §:n 4 momenttiin muutetaan viittaukseksi 14 a §:ään

Aloite

Valiokunta on hyväksynyt lakiehdotuksen laiksi toimenpiteistä tupaka-

koinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta hallituksen esityksen pohjalta. Valiokunnan kannasta seuraa, että lakialoite on hylättävä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa, että lakiehdotus hyväksytään muutettuna (**Valiokunnan muutosehdotukset**),

että lakialoite LA 72/2004 vp hylätään ja

että hyväksytään yksi lausuma (**Valiokunnan lausumaehdotus**).

2 §

(Kuten HE)

5 LUKU.

Väestön suojaaminen ympäristön tupakansavun aiheuttamilta terveyshaitoilta

11 a, 12, 13, 13 b ja 13 c §

(Kuten HE)

13 d §

Tupakointitila on mitoitettava kohtuullisen kokoiseksi suhteessa ravintolan tai muun ravitsemisliikkeen anniskelualueen kokoon taikka asiakaspaikkojen määrään. Tupakointitilan rakentamisesta, kunnossapidosta ja korjaus- ja muutostyöstä on voimassa, mitä maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999) ja sen nojalla säädetään. (2 mom. kuten HE)

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tupakointitilan vähimmäis- tai enimmäispinta-alasta taikka tilan pinta-alan suhteesta ravintolan tai muun ravitsemisliikkeen anniskelualueen kokoon tai asiakaspaikkojen määrään. (Uusi)

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tupakointitilan (poist.) rakenteellisista ja toimivuutta koskevista rakennusteknisistä vaatimuksista samoin kuin elinkeinonharjoit-

tajalta vaadittavan 2 momentissa tarkoitetun tupakointitilaa koskevan omavalvontasuunnitelman laatimisesta, sisällöstä ja toteuttamisesta.

13 e §

Työsuojeluviranomaisten, 14 a §:ssä tarkoitetun kunnan valvontaviranomaisen ja tarvittaessa poliisin on ilmoitettava alkoholilain (1143/1994) 21 §:ssä tarkoitetulle anniskeluluvapaviranomaiselle tupakointitilaa koskevien säännösten rikkomisesta ja rakennusvalvontaviranomaiselle tupakointitilan rakentamista, kunnossapitoa tai korjaus- ja muutostyötä koskevien säännösten ja määräysten rikkomisesta. Työsuojeluviranomaisen ja 14 a §:ssä tarkoitetun kunnan valvontaviranomaisen tulee ilmoittaa toisilleen edellä tarkoitettujen säännösten ja määräysten rikkomisesta.

14 §

(Poist.)

14 b § (Uusi)

Jollei tässä laissa säädetä toisin, tupakoinnin kieltämistä ja sen rajoittamista koskevan 12 §:n 1 momentin 5 ja 6 kohdan ja 13 §:n 3 momentin säännösten noudattamista työyhteisössä valvovat työsuojeluviranomaiset siten kuin siitä säädetään työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetussa laissa (44/2006).

— — — — —

Tämän lain 12 §:n 1 momentin 3 ja 5 kohdan noudattamista (poist.) valvoo poliisi.

17, 32 ja 33 §

(Kuten HE)

— — — — —

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Jos elinkeinonharjoittaja on ennen tämän lain voimaantuloa toteuttanut ravintolassa tai muussa ravitsemisliikkeessä tämän lain voimaan tullessa voimassa olleessa laissa edellytetyt

tupakansavun kulkeutumisen estämiseksi savuttomille alueille tarpeelliset rakenteelliset ja ilmanvaihtoon liittyvät toimenpiteet ja 14 a §:ssä tarkoitettu kunnan viranomaisen suorittamansa tarkastuksen tai elinkeinonharjoittajan hankkiman asian tuntijalausunnon perusteella voi todeta, ettei niihin ole huomauttamista, riittää, että tämän lain mukaan tarpeelliset rakenteelliset ja ilmanvaihtoon liittyvät muutokset toteutetaan kahden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta. (4 mom. kuten HE)

— — — — —

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa, toteutuuko ravintolatyöntekijöiden tupakansavulta suojelu samoin kuin lakiehdotuksen muut terveystoimittiset tavoitteet tarkoitettulla tavalla, ja arvioi seurannan perusteella lainmuutostarpeet.

Helsingissä 6 päivänä kesäkuuta 2006

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa
pj. Valto Koski /sd
vpj. Eero Akaan-Penttilä /kok
jäs. Sirpa Asko-Seljavaara /kok
Anne Holmlund /kok
Anneli Kiljunen /sd
Marjaana Koskinen /sd
Pehr Löfv /r
Riikka Moilanen-Savolainen /kesk
Aila Paloniemi /kesk
Leena Rauhala /kd
Juha Rehula /kesk
Arto Seppälä /sd
Osmo Soininvaara /vihr
Tapani Tölli /kesk
Raija Vahasalo /kok
Erkki Virtanen /vas
Tuula Väättäinen /sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut valiokuntaneuvos Harri Sintonen

VASTALAUSE 1 Perustelut

Emme voi yhtyä valiokunnan muutoin hyvässä mietinnössä esitettyyn lain porrastettuun voimaantuloon. On yritysten tasapuolisen kohtelun kannalta arveluttavaa, että tupakointikielto tulee voimaan ensin pienissä ravintoloissa ja vasta kaksi vuotta myöhemmin suurissa ravintoloissa. On myös erittäin työlästä – ellei suorastaan mahdotonta – määräaikaan mennessä tarkastaa, toimiiko ravintolan ilmanvaihto siten, ettei savua kulkeudu tupakointitiloista tupakoimattomien puolelle. On toisaalta kohtuutonta, että ravintola voi menettää pidentyneen siirtymäkauden vain, koska kunnan viranomaiset eivät ole ehtineet suorittaa tarkastusta määräaikaan mennessä. Uudistus edellyttää onnistuakseen mittavaa tiedotuskampanjaa. Porrastettu ja sekava voimaantulo vaikeuttaa tiedottamista huomattavasti.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,
että lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisesti paitsi voimaantulosäännös muutettuna seuraavasti:
Vastalauseen muutosehdotus

Voimaantulosäännös
(1 ja 2 mom. kuten StVM)
(3 mom. poist.)
(3 mom. kuten StVM:n 4 mom.)

— — — — —

Helsingissä 6 päivänä kesäkuuta 2006

Osmo Soininvaara /vihr
Erkki Virtanen /vas
Leena Rauhala /kd

VASTALAUSE 2

Perustelut

Tupakointi ja sen aiheuttamat sairaudet ja kuolemat ovat suuri kansanterveydellinen ongelma. Suomalaisista miehistä 27 prosenttia ja naisista 20 prosenttia tupakoi. Vuosittain tupakka aiheuttaa 5 000 – 6 000 ennenaikaista kuolemaa. Passiivisesta tupakoinnista kärsivät mm. ravintoloiden työntekijät ja asiakkaat. Ympäristön tupakansavu aiheuttaa syöpä-, sydän- ja verisuonisairauksien sekä keuhkosairauksien vaaraa.

Altistuminen työympäristön tupakansavulle on edelleen merkittävä työsuojeluongelma ravintola-alalla. Ravintoloiden ja muiden ravitsemisliikkeiden viihtyvyys lisääntyy myös asiakkaiden kannalta, kun tupakointi kielletään muualla kuin tupakkakopeissa.

Lain voimaantulosäännöksessä on kuitenkin liian pitkä siirtymäaika niille ravintoloille, jotka ovat jo tehneet rakenteellisia muutoksia edellisen lain muutoksen myötä, koska työterveyslaitoksen tekemien selvitysten perusteella ravintoloiden tekemät ilmanvaihtotekniset parannukset eivät johda altistumisen merkittävään vähenemiseen suurimmassa osassa ravintoloita. On valitettavaa, että ravintoloitsijat joutuvat investoimaan jälleen uuden lain vaatimusten mukaisten tupakkakoppien rakentamiseen, mutta on erittäin tärkeää mahdollisimman pian suojata ravintola-alalla työskenteleviä tupakan savulta ja kannustaa muutenkin ihmisiä vähentämään tupakointia. Lisäksi kunnallisten terveystarkastajien on mahdotonta valvoa siirtymäajan kuluessa kahdenlaisia tupakointimääräyksiä.

Tämän vuoksi kahden vuoden siirtymäajasta tulee luopua niin, että kaikki ravintolat ovat savuttomia 2.5.2008 alkaen.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisesti paitsi voimaantulosäännös muutettuna seuraavasti:

Vastalauseen muutosehdotus

Voimaantulosäännös

Tämä laki tulee voimaan 2 päivänä toukokuuta 2008.

(2 mom. kuten StVM)

(3 mom. poist.)

(3 mom. kuten StVM:n 4 mom.)

Helsingissä 6 päivänä kesäkuuta 2006

Sirpa Asko-Seljavaara /kok

Raija Vahasalo /kok

Yhdyn vastalauseeseen voimaantulosäännöksen osalta.

Eero Akaan-Penttilä /kok

VASTALAUSE 3

Perustelut

Työsuojelulainsäädäntö edellyttää, että työntekijät suojellaan tupakansavulta, joka on määritelty syöpävaaralliseksi aineeksi. Tupakansavuton hengitysilma työpaikalla on jokaisen työntekijän oikeus. Työterveyslaitoksen selvitykset osoittavat, että tähänastiset ratkaisut eivät ole onnistuneet suojaamaan ravintoloiden työntekijöitä, sillä tilojen tekniset ratkaisut eivät ole estäneet tupakansavun kulkeutumista. Joka kolmas ravintolatyöntekijä altistuu edelleen tupakansavulle yli neljä tuntia päivässä.

Lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että ravintoloiden ja muiden ravitsemisliikkeiden sisätilojen tulee olla savuttomia, mutta tupakointi voidaan sallia erillisessä tupakointitilassa. Tupakointitilat tulee toteuttaa siten, että savu ei kulkeudu tupakointitilasta muihin tiloihin. Teknisillä ratkaisuilla tupakointitila on mahdollista erottaa muista sisätiloista siten, ettei siellä tapahtuvasta tupakoinnista aiheudu vaaraa työntekijöiden terveydelle. Tupakointi-

tilassa työskentely olisi kielletty, ja siellä voitaisiin suorittaa vain järjestyksen kannalta välttämättömiä toimenpiteitä. Koska tupakointitilassa ei pääsääntöisesti saa työskennellä, siellä ei voida myöskään tarjoilla. Tämä on työntekijöiden suojelun kannalta täysin perusteltua.

Lakiehdotuksen 13 b §:n mukaan myös ruoan tai juoman nauttiminen on tupakointitilassa kiellettyä. Tämä rajoitus on mielestämme perusteton, eikä sillä ole mitään tekemistä työntekijän suojelun kanssa.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota siihen, että käytännössä voi olla vaikeaa saada asiakkaat ymmärtämään, miksi he eivät voisi viedä juomaansa tupakointitilaan. Lain yleisen hyväksyttävyyden kannalta olisi perusteltua sallia juoman vieminen tupakointitilaan, jos järjestelyt pystytään tekemään esimerkiksi läpinäkyvien seinien sekä kertakäyttöastioiden käytön ja astioiden palautusjärjestelyiden avulla sellaisiksi, että tupakointitilaa pystytään valvomaan eikä ravintolatyöntekijöiden tarvitse mennä sinne kuin hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa. Valiokunta onkin esittänyt harkittavaksi, onko kielto lakiehdotuksen tavoitteiden saavuttamisen kannalta välttämätön.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan kiinnittänyt huomioita siihen, että ruoan ja juoman nauttimisen kieltäminen tupakointitilassa etäännyttää perusoikeusjärjestelmään kiinnittyvistä suojelutavoitteista ja puuttuu asiakkaan itsemääräämisoikeuteen ja että kielto koskee tupakointitilaa siitä riippumatta, miten tila on työntekijöiden suojelun näkökulmasta järjestetty. Valiokunta on kehoittanut sosiaali- ja terveysvaliokuntaa arvioimaan, miten sääntelyn tavoite tältä osin voidaan saavuttaa ehdotettua kieltoa lievemmin keinoin. Perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukaan sääntelyn arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota perusoikeuksien yleisiin rajoitus-

edellytyksiin kuuluvaan suhteellisuusvaatimukseen. Rajoituksen tulee siten olla välttämätön hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi eikä se saa mennä pidemmälle kuin on perusteltua ottaen huomioon rajoituksen taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painavuus suhteessa rajoitettaviin perusoikeuksiin.

Yhdyimme näissä kohdin sekä työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan että perustuslakivaliokunnan näkemyksiin.

Juoman nauttimisrajoitukseen liittyy myös käytännön turvallisuusriskejä, sillä tupakointitilaan mennessään henkilö joutuu jättämään juomansa baaritiskille tai ravintolan pöydälle. Nykykäytännön mukaan juoman jättäminen ilman vartiointia ravintolassa ei ole turvallisuuden kannalta perusteltua ja järkevää. Samalla se on omiaan aiheuttamaan järjestyshäiriöitä, kun odottamaan jätetty juoma on vaihtunut, haihtunut tai kadonnut kokonaan.

Koska juoman nauttimisen rajoittaminen tupakointitilassa ei millään tavalla edistä ravintolahenkilökunnan työsuojelua, sitä on mielestämme pidettävä lain tavoitteen kannalta merkityksettömänä ja turhana rajoituksena. Rajoituksen tarkoituksena onkin luultavasti toimia pikemminkin moraalisoivana kuin välttämättömänä tai edes tarpeellisenä ratkaisuna.

Lainsäädännön muuttuminen moraaliseksi ohjeistukseksi ei ole lainsäädäntötyön arvostuksen kannalta järkevää. Mikäli aidosti haluttaisiin vähentää tupakointia, tulisi mielestämme yhteiskunnan panostukset suunnata ensisijaisesti lasten ja nuorten valistukseen ja ennalta ehkäisevään työhön.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi 13 b § muutettuna seuraavasti:

Vastalauseen muutosehdotus

13 b §

Ravintolan tai muun ravitsemisliikkeen sisätiloissa tupakointi voidaan sallia ainoastaan tupakointiin hyväksytyssä erillisessä tupakointitilassa. Tällöin on kuitenkin huolehdittava siitä, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan sille alueelle, jolla tupakointi on kielletty. Ruoan ja juoman tarjoilu (poist.) on kielletty tupakointitilassa.

Helsingissä 6 päivänä kesäkuuta 2006

Anne Holmlund /kok
Marjaana Koskinen /sd

Yhdyn vastalauseeseen 13 b §:n osalta.

Eero Akaan-Penttilä /kok

3.3.3 Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan lausunto 4/2006 vp

Hallituksen esitys laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta

Johdanto

Vireilletulo

Eduskunta on 7 päivänä helmikuuta 2006 lähettäessään hallituksen esityksen laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta (HE 226/2006 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi sosiaali- ja terveystoimikuntaan samalla määrännyt, että työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan on annettava asiasta lausunto sosiaali- ja terveystoimikunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuulavana

- hallitussihteeri Liisa Katajamäki, johtaja Leo Suomaa ja neuvotteleva virkamies Pia Jokinen, sosiaali- ja terveystoimistieri

- lainsäädäntöneuvos Tarja Kröger, työministeriö
- yli-insinööri Kaisa Kauko, ympäristöministeriö
- ylitarkastaja Lauri Gröndahl, Uudenmaan työsuojelupiiri
- tutkimus- ja tilastosihteeri Katja Veirto, Palvelualojen ammattiliitto PAM ry
- työmarkkinajohtaja Jari Forss, Suomen Hotelli- ja Ravintolaliitto SHR ry
- johtaja Rauno Vanhanen, Suomen Yrittäjät ry
- ympäristöterveyspäälikkö Antti Pönkä, Helsingin kaupungin ympäristökeskus
- ylitarkastaja Jaakko Kuustonen, Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus STTV
- pääluottamusmies, työsuojeluvaltuutettu Erja Backman, Restel Oy
- toimitusjohtaja Mika Lanne, Cafe Anton

HALLITUKSEN ESITYS

Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että ravintoloiden ja muiden ravitsemisliikkeiden sisätilojen tulee olla savuttomia, mutta tupakointi voidaan sallia erillisessä tupakointitilassa.

Tupakointitila tulee toteuttaa siten, että tupakansavun kulkeutuminen muihin sisätiloihin estyy. Ruoan ja juoman tarjoilu ja nauttiminen olisi kielletty tupakointitilassa. Tupakointitilassa voitaisiin suorittaa vain järjestyksen kannalta välttämättömiä toimenpiteitä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2007.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT Perustelut

Yleistä

Valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena ja

puoltaa sen hyväksymistä. Esitys edistää merkittävästi ravintolatyöntekijöiden työsuojelua. Ravintolatyöntekijöiden työympäristön savuttomuuden arvioidaan näkyvän nopeasti parantuneena työterveytenä ja sairauspoissaolojen vähentymisenä. Esitys koskee hyvin naisvaltaista työalaa, ja sen avulla voidaan parantaa myös raskaana olevien työntekijöiden tilannetta ja edistää sikiöiden terveyttä.

Ravintolatyöntekijöiden suojelu

Työsuojelulainsäädäntö edellyttää, että työntekijät suojellaan tupakansavulta, joka on määritelty syöpävaaralliseksi aineeksi. Tupakansavuton hengitysilma työpaikalla on jokaisen työntekijän oikeus. Voimassa oleva tupakkalaki on mahdollistanut kohtuullisen hyvin työntekijöiden ja asiakkaiden suojaamisen tahattomalta altistumiselta tupakansavulle useimmilla työpaikoilla, julkisissa tiloissa ja yleisissä kulkuneuvoissa. Ravintoloiden työntekijöiden osalta tavoite ei kuitenkaan ole toteutunut.

Työterveyslaitoksen selvitykset osoittavat, että tähänastiset ratkaisut eivät ole onnistuneet suojaamaan ravintoloiden työntekijöitä, vaan heidän altistumisensa on vähentynyt hyvin hitaasti. Tilojen tekniset ratkaisut eivät ole estäneet tupakansavun kulkeutumista. Joka kolmas ravintolatyöntekijä altistuu edelleen tupakansavulle yli neljä tuntia päivässä. Vaikein tilanne on yökerhoissa, tanssiravintoloissa ja pienissä pu-beissa työskentelevillä.

Hankalassa asemassa ovat raskaana olevat työntekijät, joille työpaikalla ei pystytty järjestämään savutonta työtä. Heillä on monesti ainoana vaihtoehtona jääminen erityisäitiysrahalle. Tämä merkitsee ansioiden merkittävää pienentymistä jo pitkäksi aikaa ennen lapsen syntymää. Vielä vaikeampi tilanne on ilman pysyvää työsuhdetta ravintoloissa työskentelevillä, joilla voi olla

vaikeuksia erityisäitiysrahan saantiedellytysten täyttymisessä.

Työntekijöiden suojaaminen tupakansavulta voidaan toteuttaa joko ravintolan sisätiloja koskevalla täyskiellolla, kuten Norjassa ja Irlannissa, tai sallimalla tupakointi sisätiloissa vain erityisessä tupakointitilassa, kuten esityksessä ehdotetaan. Täyskiellon ongelmana on pidetty muun muassa edestakaisesta ulos ja sisään kulkemisesta aiheutuvia järjestys- ja muita häiriöitä.

Tupakointitilat

Tupakointitilat tulee toteuttaa siten, että savu ei kulkeudu tupakointitilasta muihin tiloihin. Nykyisillä teknisillä ratkaisuilla tupakointitila on mahdollista erottaa muista sisätiloista siten, ettei siellä tapahtuvasta tupakoinnista aiheudu vaaraa työntekijöiden terveydelle.

Uudisrakennuskohteita koskevissa rakentamismääräyksissä edellytetään, että tupakointitilojen poistoilma johdetaan aina erillistä kanavaa pitkin vesikaton yläpuolelle. Tällaisen järjestelyn vaatiminen vanhoissa rakennuksissa voi johtaa hyvin ongelmallisiin tilanteisiin ja kohtuuttomiin kustannuksiin. Valiokunta pitää tärkeänä, että tupakointitilojen rakentamista koskevissa ohjeissa otetaan huomioon vanhojen rakennusten erityispiirteet niin, ettei tupakointitilojen rakentamisesta niihin aiheudu kohtuuttomia kustannuksia.

Lakiehdotuksessa esitetään kahden vuoden siirtymäaikaa niille elinkeinonharjoittajille, jotka ovat toteuttaneet nykyisen tupakkalain edellyttämät rakenteelliset ja ilmanvaihtoon liittyvät toimenpiteet. Valiokunta pitää ehdotettua siirtymäaikajärjestelyä perusteltuna, jotta lainsäädännön edellyttämiin toimenpiteisiin ryhtyneet ravintolat ehtivät kuolettaa muutostöistä aiheutuneet kustannukset.

Koska tupakointitilassa ei pääsääntöisesti saa työskennellä, siellä

ei voida myöskään tarjoilla. Kielto koskee työntekijöiden lisäksi myös elinkeinonharjoittajaa. Lakiehdotuksen 13 b §:n mukaan myös ruoan tai juoman nauttiminen on tupakointitilassa kiellettyä. Valiokunnan käsityksen mukaan voi olla vaikeaa saada asiakkaat ymmärtämään, miksi he eivät voisi viedä juomaansa tupakointitilaan. Valiokunta esittääkin, että sosiaali- ja terveystieteiden valvonnasta vielä harkitsisi, onko kielto lakiehdotuksen tavoitteiden saavuttamisen kannalta välttämätön. Lain yleisen hyväksyttävyyden kannalta voisi olla perusteltua sallia juoman vieminen tupakointitilaan, jos järjestelyt pystytään tekemään esimerkiksi läpinäkyvien seinien sekä kertakäyttöastioiden käytön ja astioiden palautusjärjestelyiden avulla sellaisiksi, että tupakointitilaa pystytään valvomaan eikä ravintolatyöntekijöiden tarvitse mennä sinne kuin hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa.

Valvonta

Tupakkalain noudattamista valvovat kunnalliset viranomaiset, työsuojeluviranomaiset ja poliisi. Nykyistä tupakkalakia on ollut vaikeaa tai jopa mahdotonta valvoa käytännössä. Tupakansavu on levinnyt ravintoloiden sisätiloissa, vaikka tupakkalain edellyttämät erilliset savuttomat tilat olisi varattu, asianmukaisesti merkitty ja baaritiseillekin asetettu tupakoinnin kieltä osoittavat kyltit. Valvonnassa on ollut vaikeaa kiistattomasti osoittaa savun leviämistä savuttomille alueille. Savun leviämisen todentaminen edellyttäisi useita tunteja kestäviä mittauksia iltaisin ja yöaikaan. Tällaisia mittauksia ei ole voitu käytettävissä olevilla resursseilla kovin laajasti toteuttaa.

Lakiehdotuksen toteutuessa valvonta helpottuu olennaisesti ja vaikeasti tulkittavat baaritisejä ja pelitiloja koskevat erillispykälät poistuvat. Tämän arvioidaan helpottavan ja tehostavan muun muassa työsuojeluviranomaisten valvontatoimintaa.

Valiokunta toteaa, että tupakkalain 14 §:n 5 momentti on 1.2.2006 voimaan tulleen lailla (46/2006) muutettu siten, että siinä viitataan työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annettuun lakiin (44/2006). Näin ollen kyseinen momentti tulisi muuttaa esimerkiksi näin kuuluvaksi: "Jollei tässä laissa säädetä toisin, tupakoinnin kieltämistä ja sen rajoittamista koskevan 12 §:n 1 momentin 5 kohdan ja 13 §:n 3 momentin säännösten noudattamista työyhteisössä valvovat työsuojeluviranomaiset siten kuin työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetussa laissa (44/2006) säädetään."

Lausunto

Lausuntonaan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveystieteiden valvonnasta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 15 päivänä maaliskuuta 2006

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Jukka Gustafsson /sd
vpj. Anne Holmlund /kok
jäs. Sari Essayah /kd
Susanna Haapoja /kesk
Roger Jansson /r
Esa Lahtela /sd
Markus Mustajärvi /vas
Leena Rauhala /kd
Jukka Roos /sd
Tero Rönni /sd
Arto Satonen /kok
Kimmo Tiilikainen /kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut valiokuntaneuvos Ritva Bäckström

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Perustelut

Valiokunnan lausunnossa on todettu, että valiokunnan käsityk-

sen mukaan voi olla vaikeaa saada asiakkaat ymmärtämään, miksi he eivät voisi viedä juomaansa tupakointitilaan. Valiokunta esittää sosiaali- ja terveysvaliokunnan harkittavaksi, onko kiello lakiehdotuksen tavoitteiden saavuttamisen kannalta välttämätön. Valiokunta puolustaa esitystään sillä, että lain yleisen hyväksyttävyyden kannalta voisi olla perusteltua sallia juoman vieminen tupakointitilaan, jos järjestelyt pystytään tekemään esimerkiksi läpinäkyvien seinien sekä kertakäyttöastioiden käytön ja astioiden palautusjärjestelyiden avulla sellaisiksi, että tupakointitilaa pystytään valvomaan eikä ravintolatyöntekijöiden tarvitse mennä sinne kuin hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa.

Mielestämme kyseinen kohta lausunnossa vesittää lakiehdotuksen päämäärän. Katsomme, että tämä kohta tulisi poistaa.

Mielipide

Edellä olevan perusteella katsomme,

että valiokunnan lausunnon kohta, jossa esitetään sallittavaksi juomien vieminen tupakointitilaan, tulisi poistaa.

Helsingissä 15 päivänä maaliskuuta 2006

Sari Essayah /kd

Leena Rauhala /kd

4 EU-SÄÄDÖKSET

4.1 Tupakkatuotedirektiivi 2001/37/EY

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi, annettu 5 päivänä kesäkuuta 2001, tupakkatuotteiden valmistamista, esittämistä ja myyntiä koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä

EUROOPAN PARLAMENTTI JA EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO, jotka

ottavat huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen, ja erityisesti sen 95 ja 133 artiklan,

ottavat huomioon komission ehdotuksen(1),

ottavat huomioon talous- ja sosiaalikomitean lausunnon(2),

ottavat huomioon alueiden komitean lausunnon(3),

noudattavat perustamissopimuksen 251 artiklassa määrättyä menettelyä(4), ottaen huomioon sovittelukomitean 5 päivänä huhtikuuta 2001 hyväksymän yhteisen tekstin, sekä katsovat seuraavaa:

(1) Tupakkatuotteiden merkintöjä koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä sekä tiettyjen suussa käytettäväksi tarkoitettujen tupakka-valmisteiden kieltämiseksi 13 päivänä marraskuuta 1989 annettua neuvoston direktiiviä 89/622/ETY(5) on muutettu huomattavasti neuvoston direktiivillä 92/41/ETY(6). Koska tätä direktiiviä samoin kuin savukkeista poltettaessa syntyvän tervan suurinta sallittua määrää koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä 17 päivänä toukokuuta 1990 annettua neuvoston direktiiviä 90/239/ETY(7) on edelleen muutettava, nämä direktiivit olisi

selkeyden vuoksi laadittava uudelleen.

(2) Tupakkatuotteiden valmistamista, esittämistä ja myyntiä koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten välillä on yhä merkittäviä eroja, mikä haittaa sisämarkkinoiden toimintaa.

(3) Tällaiset esteet olisi poistettava, ja tämän tavoitteen saavuttamiseksi tupakkatuotteiden valmistamista, esittämistä ja myyntiä koskevia sääntöjä olisi lähennettävä. Jäsenvaltioille olisi kuitenkin jätettävä mahdollisuus asettaa tietyin edellytyksin vaatimuksia, joita ne pitävät tarpeellisina kansalaisten terveyden suojelemisen varmistamiseksi.

(4) Perustamissopimuksen 95 artiklan 3 kohdan mukaisesti terveyden ja turvallisuuden suojelun sekä ympäristönsuojelun ja kuluttajansuojan olisi perustuttava suojelun korkeaan tasoon ottaen erityisesti huomioon kaiken tieteelliseen tietoon perustuvan uuden kehityksen; tupakan erityisen haitalliset vaikutukset huomioon ottaen olisi terveyden suojeleminen asetettava tässä yhteydessä etusijalle.

(5) Direktiivissä 90/239/ETY vahvistetaan savukkeista poltettaessa syntyvän tervan suurimmat sallitut määrät, joita sovelletaan jäsenvaltioissa kaupan pidettäviin savukkeisiin 31 päivästä joulukuuta 1992. Koska terva on karsinogeeni, on savukkeista poltettaessa syntyvän tervan määrää yhä vähennettävä.

(6) Direktiivissä 89/622/ETY säädetään kaikkiin tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkauksiin sijoitettavasta yleisestä varoituksesta sekä vain savukkeita koskevista erityisvaroituksista, joita koskeva vaatimus on vuodesta 1992 alkaen ulotettu muihin tupakkatuotteisiin.

(7) Useat jäsenvaltiot ovat ilmoittaneet, että jos savukkeita poltettaes-

sa syntyvän hiilimonoksidin suurimmasta sallitusta määrästä ei säädetä yhteisön tasolla, ne säättävät siitä kansallisella tasolla. Hiilimonoksidia koskevien sääntöjen väliset erot ovat omiaan muodostamaan kaupan esteitä ja haittaamaan sisämarkkinoiden moitteetonta toimintaa. Lisäksi on osoitettu, että savukkeita poltettaessa syntyy hiilimonoksidia sellaisia määriä, jotka vaarantavat terveyttä ja voivat lisätä sydänsairauksien ja muiden terveyshaittojen ilmenemistä.

(8) Sääntelypuutteita tarkistettaessa on tarpeen arvioida näyttöön perustuvia väittämiä tupakkatuotteista, jotka on suunniteltu ”vähemmän vaarallisiksi” ja/tai joita markkinoidaan sellaisina tai joiden valmistajat väittävät olevan vähemmän haitallisia.

(9) Savukkeista poltettaessa syntyvän nikotiinin suurimman sallitun määrän rajoittamista koskevien erijäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten välillä on eroja. Nämä erot ovat omiaan muodostamaan kaupan esteitä ja haittaamaan sisämarkkinoiden moitteetonta toimintaa. Jäsenvaltiot ja johtavat tieteelliset tahot ovat tuoneet esille tätä jo aiempien yhdenmukaistamistoimenpiteiden kohteena olevaa alaa koskevia erityisiä kansanterveysongelmia, joita komissio on tarkastellut.

(10) Tällaiset esteet olisi siten poistettava, ja tämän tavoitteen saavuttamiseksi savukkeiden luovuttaminen vapaaseen liikkeeseen sekä niiden kaupan pitäminen ja valmistus olisi saatettava paitsi tervan myös nikotiinin ja hiilimonoksidin suurinta sallittua määrää koskevien yhteisten sääntöjen alaisiksi.

(11) Tämän direktiivin vaikutukset kohdistuvat myös Euroopan yhteisöstä vietäviin tupakkatuotteisiin. Vientijärjestely on yhteisen kauppapolitiikan osa. Terveysvaatimusten on perustamissopimuksen 152 artiklan 1 kohdan ja Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti muodostettava yhteisön

muiden politiikkojen olennainen osa. Olisi annettava säännöt, joilla varmistetaan, ettei sisämarkkinoita koskevia säännöksiä heikennetä.

(12) Tämän direktiivin säännökset eivät rajoita geneettisesti muunnettujen organismien käyttöä ja merkitsemistä koskevan yhteisön lainsäädännön soveltamista.

(13) Maailmanlaajuisesti sovellettavat tupakkatuotteiden standardit ovat eräs aihe neuvotteluissa, joita käydään tupakoinnin torjuntaa koskevan Maailman terveysjärjestön puitesopimuksen laatimiseksi.

(14) Savukkeista poltettaessa syntyvän tervan, nikotiinin ja hiilimonoksidin mittaamisessa olisi viitteenä käytettävä standardeja ISO 4387, ISO 10315 ja ISO 8454, jotka ovat ainoat kansainvälisesti hyväksytyt standardit, samalla kun on selvää, että myöhemmin tehtävän tutkimuksen ja teknisen kehityksen – joita on syytä edistää – ansiosta olisi voitava kehittää ja käyttää savukkeista poltettaessa syntyviä määriä koskevia tarkempia ja luotettavampia mittaamenetelmiä ja kehittää muita tupakkatuotteita koskevia mittaamenetelmiä.

(15) Tällä hetkellä ei ole olemassa kansainvälisesti sovittuja standardeja tai menetelmiä tupakansavun muiden ainesosien kuin tervan, nikotiinin ja hiilimonoksidin mittaamiseksi ja arvioimiseksi. Näin ollen on tarpeen luoda menettely tällaisten standardien kehittämiseksi yhteistyössä Kansainvälisen standardoimisjärjestön kanssa.

(16) Erityiset yhteiskunnalliset taloudelliset ongelmat huomioon ottaen direktiivissä 90/239/ETY on Kreikalle myönnetty poikkeus tervan suurimpien sallittujen määrien täytäntöönpanoa koskeviin aikarajoihin. Tämä poikkeus olisi pidettävä voimassa sille säädetyn ajan.

(17) Tervaa, nikotiinia ja hiilimonoksidia koskevien enimmäispiitoisuuksien soveltamiseen vientiin toimitettaviin savukkeisiin olisi sovellettava siirtymäjärjestelyjä, jotta

käytettävissä olisi enemmän aikaa tuote-eritelmien muuttamiseksi ja kansainvälisesti hyväksyttyjen standardien vahvistamiseksi.

(18) Lisäksi olisi säädettävä muista tämän direktiivin säännöksiä koskevista siirtymäkausista, jotta tuotantoa voitaisiin tarpeellisella tavalla mukauttaa ja jotta erityisesti muiden tuotteiden kuin savukkeiden varastot voitaisiin käyttää loppuun. Tämän direktiivin sisältämien merkintöjä koskevien vaatimusten käyttöönoton helpottamiseksi olisi sallittava sellaisten merkintöjen käyttö, joita ei voida irrottaa.

(19) Varoitusten ja poltettaessa syntyvien aineiden määrien merkitsemisessä on edelleen eroja eri jäsenvaltioissa. Tästä johtuu, että kuluttajilla voi yhdessä jäsenvaltiossa olla paremmat tiedot tupakkatuotteiden vaaroista kuin toisessa. Tällaiset erot eivät ole hyväksyttäviä, ja ne ovat omiaan muodostamaan kaupan esteitä ja haittaamaan tupakkatuotteiden sisämarkkinoiden toimintaa, ja siksi ne olisi poistettava. Voimassa olevaa lainsäädäntöä onkin tämän tavoitteen saavuttamiseksi syytä tehostaa ja selvittää samalla kun varmistetaan terveydensuojelun korkea taso.

(20) Olisi säädettävä tupakkatuote-erien merkitsemisestä, jotta varmistettaisiin tuotteiden jäljitettävyyttä tämän direktiivin noudattamisen valvomiseksi.

(21) Aktiivisen ja passiivisen tupakkoinnin välittömät ja välilliset yhteiskunnallis-taloudelliset kustannukset olisi arvioitava säännöllisesti ja ne olisi julkaistava asiaankuuluvien yhteisön ohjelmien yhteydessä.

(22) Tupakkatuotteiden valmistuksessa käytettävien ainesosien ja lisäaineiden osalta tilanne on erilainen eri jäsenvaltioissa. Eräissä jäsenvaltioissa ei ole näitä aineita koskevaa lainsäädäntöä eikä vapaaehtoisia sopimuksia. Lisäksi useissa jäsenvaltioissa, joissa on tällaista lainsäädäntöä tai sopimuksia, viranomaiset eivät kuitenkaan saa tupakan valmistajilta

tuotemerkkikohtaisia tietoja tupakkatuotteiden sisältämien ainesosien ja lisäaineiden määristä. On aiheellista aloittaa tällä alalla sovellettavien toimenpiteiden lähentäminen ja avoimuuden edistäminen.

(23) Tietojen ja toksikologisen tietoineiston puute estää jäsenvaltioiden asianomaisia viranomaisia arvioimasta luotettavalla tavalla tupakkatuotteiden myrkyllisyyttä ja niiden kuluttajien terveydelle aiheuttamia vaaroja. Tämä on ristiriidassa sen kanssa, että yhteisöllä on velvollisuus varmistaa ihmisten terveyden suojelun korkea taso.

(24) Jäsenvaltioiden olisi voitava antaa tupakkatuotteita koskevia tiukempia sääntöjä, joita ne pitävät tarpeellisina kansanterveyden suojelemiseksi, sikäli kuin tämän direktiivin sääntöjen soveltamista ei rajoiteta ja jollei perustamissopimuksen määräyksistä muuta johdu.

(25) Jäsenvaltiot voivat tämän direktiivin 12 artiklassa tarkoitetun yhteisen ainesosaluettelon vahvistamiseen asti säätää sellaisten ainesosien käytön kieltämisestä, jotka lisäävät tupakkatuotteiden riippuvuutta aiheuttavia ominaisuuksia, koska tällaisten ainesosien käyttö saattaa tehdä tyhjäksi tässä direktiivissä asetetut poltettaessa syntyvän nikotiinin määrän rajoitukset.

(26) Tupakkatuotteiden on osoitettu sisältävän ja poltettaessa synnyttävän monia vahingollisia aineita ja tunnettuja karsinogeneenejä, jotka ovat vaarallisia ihmisten terveydelle poltetussa muodossa. Viime vuosina on myös osoitettu, että passiivinen tupakointi on vaarallista erityisesti sikiöille ja imeväisille sekä että se voi aiheuttaa savua hengittävälle henkilölle hengitykseen liittyviä ongelmia tai pahentaa niitä. Lisäksi 80 prosenttia uusista tupakoitsijoista yhteisössä on alle 18-vuotiaita. On syytä varmistaa näitä tuotteita koskevien tietojen mahdollisimman suuri avoimuus ja samalla varmistaa, että otetaan asianmukaisesti huomioon tupakan valmistajien teollis- ja tekijänoikeudet.

(27) Tiettyjen ilmaisujen, kuten vähätervainen ("low tar"), erittäin kevyt ("ultra light"), kevyt ("light") ja mieto ("mild"), nimitysten, kuvien sekä kuvallisten tai muiden merkien käyttö tupakkatuotteiden pakkauksissa saattaa johtaa kuluttajaa harhaan antamalla vaikutelman, että nämä tuotteet olisivat vähemmän vahingollisia, sekä aiheuttaa kulutustapojen muutoksia. Myös tupakointikäyttäytyminen ja riippuvuus, eivätkä ainoastaan tuotteen ennen sen kuluttamista sisältävien tiettyjen aineiden pitoisuudet, vaikuttavat sisäanhengitettujen aineiden määrään. Tämä tosiseikka ei ilmene tällaisten ilmaisujen käytössä, mikä voi näin ollen vaarantaa tässä direktiivissä merkinnöille asetettujen vaatimusten tehokkuuden. Jotta varmistetaan sisämarkkinoiden moitteeton toiminta ja otetaan huomioon ehdotettujen kansainvälisten sääntöjen kehitys, olisi tällainen käyttö kiellettävä yhteisön tasolla, samalla kun annetaan riittävästi aikaa tämän säännön käyttöönottamiselle.

(28) Direktiivissä 89/622/ETY kielletään tiettyjen suussa käytettäväksi tarkoitettujen tupakkatuotteiden myynti jäsenvaltioissa. Itävallan, Suomen ja Ruotsin liittymisasiakirjan 151 artiklassa myönnetään Ruotsin kuningaskunnalle poikkeus kyseisen direktiivin säännöksistä tältä osin.

(29) Tupakkatuotteiden alalla tapahtuva tekninen ja tieteellinen kehitys edellyttää tämän direktiivin säännösten ja sen jäsenvaltioissa soveltamisen säännöllistä uudelleen arviointia. Sen vuoksi olisi säädettävä menettelystä, jonka mukaan komissio laatii säännöllisesti tieteellisiin ja teknisiin tietoihin perustuvia kertomuksia. Tässä yhteydessä olisi tiettyjä tietoja tarkasteltava lähemmin.

(30) Vahvistettaessa savukkeista poltettaessa syntyviä suurimpia sallittuja määriä olisi tutkittava toisaalta sitä, onko aiheutta myöhemmin alentaa vahvistettuja määriä ja erityisesti näiden määrien välillä olevaa

mahdollista yhteyttä ja toisaalta sitä, olisiko muita tuotteita kuin savukkeita, erityisesti savukkeiksi kääritettävää tupakkaa, koskevia vaatimuksia kehitettävä näiltä osin.

(31) Muiden tupakkatuotteiden kuin savukkeiden osalta on yhteisön tasolla kehitettävä standardeja ja mittausmenetelmiä, ja tätä varten komissiota olisi pyydyttävä tekemään asiaankuuluvia ehdotuksia.

(32) Muiden ainesosien, myös lisäaineiden, osalta olisi myöhemmin tapahtuvaa yhdenmukaistamista ajatellen harkittava, olisiko näistä laadittava yhteinen luettelo.

(33) Tupakkatuotteiden sisämarkkinoiden koko sekä tupakan valmistajien yhä kasvava pyrkimys keskittää koko yhteisöön suunnattu tuotanto ainoastaan muutamaa tuotantolaitoksiin jäsenvaltioissa edellyttävät lainsäädäntöä yhteisön eikä niinkään jäsenvaltioiden tasolla, jotta tupakkatuotteiden sisämarkkinoiden moitteeton toiminta taattaisiin.

(34) Raakatupakka-alan yhteisen markkinajärjestelyn toimintaa on tarkasteltava kertomuksessa, joka komission on määrä toimittaa Euroopan parlamentille ja neuvostolle vuonna 2002(8). Komissio on ilmoittanut, että tässä kertomuksessa tarkastellaan myös kansanterveysnäkökohtien, mukaan lukien tässä direktiivissä vahvistetut standardit, sisällyttämistä muihin yhteisön politiikkoihin perustamissopimuksen 152 artiklan mukaisesti.

(35) Tämän direktiivin täytäntöönpanoa varten olisi säädettävä määräajat, jotka antavat toisaalta mahdollisuuden saattaa mahdollisimman tehokkaasti loppuun jo direktiivin 90/239/ETY mukaisesti alkanut muutos sekä toisaalta kuluttajille ja valmistajille aikaa sopeutua tuotteisiin, joista syntyvät terva-, nikotiini- ja hiilimonoksidimäärät ovat pienempiä.

(36) Tämän direktiivin täytäntöönpanemiseksi tarvittavista toimenpiteistä olisi päätettävä me-

nettelystä komissiolle siirrettyä täytäntöönpanovaltaa käytettäessä 28 päivänä kesäkuuta 1999 tehdyn neuvoston päätöksen 1999/468/EY(9) mukaisesti.

(37) Tämän direktiivin ei tulisi vaikuttaa määräaikoihin, joiden kuлуessa jäsenvaltioiden on saatettava liitteessä II luetellut direktiivit osaksi kansallista lainsäädäntöä ja sovellettava niitä,

OVAT ANTANEET TÄMÄN DIREKTIIVIN:

1 artikla **Tavoite**

Tämän direktiivin tavoitteena on lähentää jäsenvaltioiden lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä, jotka koskevat savukkeista poltettaessa syntyvän tervan, nikotiinin ja hiilimonoksidin enimmäismääriä, tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkauksissa olevia terveyttä koskevia varoituksia ja muita tietoja sekä tupakkatuotteiden ainesosia ja kuvauksia koskevia tiettyjä toimenpiteitä, pitäen lähtökohtana terveyden suojelun korkeaa tasoa.

2 artikla **Määritelmät**

Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

1) "tupakkatuotteilla" tupakasta kokonaan tai osittain valmistettuja, poltettavaksi, sieraimiin vedettäväksi, imeskeltäväksi tai pureskeltavaksi tarkoitettuja tuotteita, riippumatta siitä, onko tupakka geneettisesti muunnettua tai ei,

2) "tervalla" raakaa, vedetöntä ja nikotiinitonta savun tiivistymää,

3) "nikotiinilla" nikotiinialkaloideja,

4) "suussa käytettäväksi tarkoitettulla tupakalla" kaikkia suussa käytettäväksi tarkoitettuja, kokonaan tai osittain tupakasta valmistettuja tuotteita, jauheena tai pieninä paloina tai jonakin näiden muotojen yhdistelmänä – varsinkin annospusseissa tai huokoisissa pusseis-

sa tarjottavia – tai elintarvikkeita muistuttavassa muodossa olevia tuotteita, lukuun ottamatta poltettavaksi tai pureskeltavaksi tarkoitettuja tuotteita,

5) "ainesosalla" kaikkia tupakkatuotteen valmistuksessa käytettäviä aineita tai muita ainesosia, mukaan luettuna paperi, suodatin, musteet ja liimat, joita on valmiissa tuotteessa joko sellaisenaan tai muuttuneessa muodossa, lukuun ottamatta tupakkakasvin lehteä ja sen muita luonnollisia tai käsittelemättömiä osia.

3 artikla

Savukkeet: tervan, nikotiinin ja hiilimonoksidin enimmäismäärät

1. Jäsenvaltioissa vapaaseen liikkeeseen luovutettavista, kaupan pidettävistä tai valmistettavista savukkeista poltettaessa syntyvät määrät voivat 1 päivästä tammikuuta 2004 alkaen olla enintään:

- tervan osalta 10 mg savuketta kohden,

- nikotiinin osalta 1 mg savuketta kohden,

- hiilimonoksidin osalta 10 mg savuketta kohden.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettua päivämäärästä poiketen jäsenvaltiot voivat Euroopan yhteisössä valmistettavien mutta sieltä vietävien savukkeiden osalta soveltaa tässä artiklassa asetettuja raja-arvoja 1 päivästä tammikuuta 2005 alkaen, mutta niiden on joka tapauksessa sovellettava niitä viimeistään 1 päivästä tammikuuta 2007 alkaen.

3. Väliaikaisena poikkeuksena Kreikan tasavallan osalta on edellä 1 kohdassa tarkoitettu määräpäivä sen alueella valmistettavista ja kaupan pidettävistä savukkeista poltettaessa syntyvän tervan osalta 1 päivä tammikuuta 2007.

4 artikla **Mittausmenetelmät**

1. Savukkeista poltettaessa syntyvän tervan, nikotiinin ja hiilimonoksidin määrät on mitattava ISO-standar-

dien 4387 (terva), 10315 (nikotiini) ja 8454 (hiilimonoksidi) mukaisesti.

Pakkauksissa olevien tervaa ja nikotiinia koskevien merkintöjen paikkansapitävyys on varmistettava ISO-standardin 8243 mukaisesti.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitetut mittaukset on suoritettava tai tarkistettava jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten hyväksymissä ja valvomissa testauslaboratorioissa.

Jäsenvaltioiden on toimitettava komissiolle hyväksyttyjen laboratorioruokien luettelo, jossa mainitaan hyväksymisperusteet ja käytetyt valvontakeinot, 30 päivään syyskuuta 2002 mennessä sekä aina, kun tiedot muuttuvat.

3. Lisäksi jäsenvaltiot voivat vaatia tupakan valmistajia tai maahantuojia suorittamaan toimivaltaisten kansallisten viranomaisten edellyttämiä muita mittauksia, jotta savukkeista poltettaessa syntyvien muiden aineiden määrät voitaisiin arvioida tuotemerkki- ja tyyppikohtaisesti sekä arvioida näistä muista aineista aiheutuvat terveysvaikutukset, ottaen huomioon muun muassa niiden aiheuttama riippuvuus. Jäsenvaltiot voivat myös vaatia, että edellä 2 kohdassa tarkoitettu hyväksytty testauslaboratorio suorittaa nämä mittaukset.

4. Edellä 3 kohdan mukaisesti suoritettujen mittausten tulokset on toimitettava vuosittain asianomaisille toimivaltaisille kansallisille viranomaisille. Jäsenvaltiot voivat säätää mittaustulosten harvemmasta esittämisestä tapauksissa, joissa tuotteiden koostumus ei ole muuttunut. Jäsenvaltioille on ilmoitettava tällaisista muutoksista.

Jäsenvaltioiden on varmistettava tämän artiklan mukaisesti toimitettavien tietojen levittäminen kaikin asianmukaisin keinoin kuluttajien tietoon, jolloin niiden on kuitenkin tarvittaessa otettava huomioon tiedot, jotka ovat liikesalaisuuksia.

5. Jäsenvaltioiden on toimitettava kaikki tämän artiklan nojalla saadut tiedot vuosittain komissiolle, joka

ottaa ne huomioon laatiessaan 11 artiklassa tarkoitetun kertomuksen.

5 artikla Merkinnät

1. Edellä 4 artiklan mukaisesti mitattavat savukkeista poltettaessa syntyvän tervan, nikotiinin ja hiilimonoksidin määrät on painettava savukepakkausten kylkeen sen jäsenvaltion virallisella kielellä tai virallisilla kielillä, jossa tuote saatetaan markkinoille, siten, että merkintä kattaa kyseisestä pinnasta vähintään 10 prosenttia.

Osuuden on oltava 12 prosenttia niissä jäsenvaltioissa, joissa on kaksi virallista kieltä, ja 15 prosenttia niissä jäsenvaltioissa, joissa virallisia kieliä on kolme.

2. Kussakin tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkauksessa, lukuun ottamatta suussa käytettävääsi tarkoitettuja tupakkatuotteita ja muita kuin poltettavia tupakkatuotteita, on oltava seuraavat varoitukset:

a) Yleisvaroitukset:

1) "Tupakointi tappaa/Tupakointi on hengenvaarallista", tai

2) "Tupakointi vahingoittaa vakavasti sinua ja ympärilläsi olevia."

Näitä yleisiä varoituksia on vuoroteltava tavalla, joka takaa niiden säännöllisen esiintymisen. Varoitus on painettava vähittäismyyntipakkauksen näkyvimmälle pinnalle sekä, läpinäkyviä päällyskääreitä lukuun ottamatta, tuotteen vähittäismyyntissä käytettävien muiden myyntipakkausten ulkopinnalle.

b) Liitteessä I olevasta luettelosta otettu erityisvaroitus.

Näitä erityisvaroituksia on vuoroteltava tavalla, joka takaa niiden säännöllisen esiintymisen.

Tämä varoitus on painettava vähittäismyyntipakkauksen toiselle näkyvimmälle pinnalle sekä, läpinäkyviä päällyskääreitä lukuun ottamatta, tuotteen vähittäismyyntissä käytettävien muiden myyntipakkausten ulkopinnalle.

Jäsenvaltiot voivat määrittää näille pinnoille sijoitettavien varoitusten sijainnin kielivaatimusten noudattamiseksi.

3. Komissio antaa 10 artiklan 2 kohdassa säädettyä menettelyä noudattaen niin pian kuin se on käytännössä mahdollista ja joka tapauksessa viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2002 säännöt värivalokuvien tai muiden kuvien käytölle, joiden avulla voidaan havainnollistaa ja selvittää tupakoinnin terveysvaikutuksia varmistaa, ettei sisämarkkinoita koskevia säännöksiä heikennetä.

Jos jäsenvaltiot vaativat lisävaroituksia värivalokuvien tai muiden kuvien muodossa, näiden vaatimusten on oltava yllä mainittujen sääntöjen mukaisia.

4. Suussa käytettäväksi tarkoitettujen tupakkatuotteiden, joiden kaupan pitäminen on sallittu tämän direktiivin 8 artiklan nojalla, ja muiden kuin poltettavien tupakkatuotteiden pakkauksissa on oltava seuraava varoitus: "Tämä tupakkatuote voi vaarantaa terveytesi ja aiheuttaa riippuvuutta."

Varoitus on painettava vähittäismyyntipakkauksen näkyvimmälle pinnalle sekä, läpinäkyviä päällyskääreitä lukuun ottamatta, tuotteen vähittäismyynnissä käytettävien muiden myyntipakkausten ulkopinnalle.

Jäsenvaltiot voivat määrittää varoituksen sijainnin kyseisellä pinnalla kielivaatimusten noudattamiseksi.

5. Edellä 2 kohdan a alakohdassa tarkoitetun yleisen varoituksen ja 4 kohdassa tarkoitetun muita kuin poltettavia tupakkatuotteita ja suussa käytettäväksi tarkoitettuja tupakkatuotteita koskevan varoituksen on katettava vähintään 30 prosenttia tupakan vähittäismyyntipakkauksen siitä ulkopinnasta, jolle varoitus painetaan. Tämän osuuden on oltava 32 prosenttia, jos jäsenvaltiossa on kaksi virallista kieltä, ja 35 prosenttia, jos jäsenvaltiossa on kolme virallista kieltä. Edellä 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettua erityisvaroitusta on katettava vähintään 40 prosenttia tupakkatuot-

teen vähittäismyyntipakkauksen siitä ulkopinnasta, jolle varoitus painetaan. Tämän osuuden on oltava 45 prosenttia, jos jäsenvaltiossa on kaksi virallista kieltä, ja 50 prosenttia, jos jäsenvaltiossa on kolme virallista kieltä.

Muiden tuotteiden kuin savukkeiden vähittäismyyntipakkausten, joiden näkyvin ulkopinta on yli 75 cm²:n suuruinen, osalta 2 kohdassa tarkoitettujen varoitusten pinta-alan on kuitenkin katettava vähintään 22,5 cm² kunkin ulkopinnan osalta. Tämän pinta-alan on oltava 24 cm², jos jäsenvaltiossa on kaksi virallista kieltä, ja 26,25 cm², jos jäsenvaltiossa on kolme virallista kieltä.

6. Tässä artiklassa edellytettujen varoitusten ja määriä koskevien merkintöjen tekstit on

a) painettava mustalla lihavoidulla Helvetica-kirjasimella valkoiselle taustalle. Jäsenvaltiot voivat kielivaatimusten täyttämiseksi määrittää kirjasimen pistekoon edellyttäen, että kansallisessa lainsäädännössä täsmennetty kirjasinkoko on sellainen, että se peittää mahdollisimman suuren osan vaaditulle tekstille varastusta alueesta;

b) painettava pienaakkosin lukuun ottamatta varoituksen ensimmäistä kirjainta ja kohtia, joissa kieliopin mukaan on käytettävä suuraakkosia;

c) keskitettävä alueelle, jolle teksti on painettava, yhdensuuntaisesti pakkauksen ylälaidan kanssa;

d) muiden kuin 4 kohdassa tarkoitettujen tuotteiden osalta kehystettävä mustalla rajauksella, jonka leveyden on oltava vähintään 3 millimetriä ja enintään 4 millimetriä, ja joka ei millään tavalla häiritse varoituksen tai annettujen tietojen lukemista;

e) painettava sen jäsenvaltion virallisella kielellä tai virallisilla kielillä, jossa tuote saatetaan markkinoille.

7. Tässä artiklassa edellytettujen merkintöjen painaminen vähittäismyyntipakkauksen veromerkint-

päälle on kielletty. Tämän artiklan mukaiset merkinnät on painettava pysyvästi pakkaukseen siten, että niitä ei voi irrottaa, eivätkä muut merkinnät tai kuvat taikka pakkauksen avaaminen saa millään tavalla peittää näitä merkintöjä, tehdä niistä epäselviä tai häiritä niiden lukemista. Merkinnät voidaan kiinnittää muihin tupakkatuotteisiin kuin savukkeisiin tarroilla edellyttäen, ettei näitä tarroja voida irrottaa.

8. Jäsenvaltiot voivat säätää, että 2 ja 4 kohdassa tarkoitettuihin varoituksiin liittyy varoituksille varatun alueen ulkopuolella oleva maininta sen antaneesta viranomaisesta.

9. Jotta tupakkatuote voidaan tunnistaa ja jäljittää, on vähittäismyyntipakkaus merkittävä asianmukaisella tavalla, eränumerolla tai vastaavalla tiedolla siten, että tuotteen valmistuspaikka ja -aika voidaan selvittää.

Tämän säännöksen soveltamisen edellyttämät tekniset toimenpiteet hyväksytään 10 artiklan 2 kohdassa säädettyä menettelyä noudattaen.

6 artikla

Täydentävät tuotetiedot

1. Jäsenvaltioiden on vaadittava kaikkia tupakkatuotteiden valmistajia ja maahantuojia toimittamaan niille tuotemerkki- ja tyyppikohtaisen luettelon kaikista tupakkatuotteiden valmistamisessa käytetyistä ainesosista ja niiden määristä.

Luetteloon on liitettävä selvitys syistä, joiden vuoksi ainesosat on sisällytetty tupakkatuotteisiin. Siinä on ilmoitettava niiden tarkoitus ja luokka. Luetteloon on myös liitettävä valmistajan tai maahantuojan käytettävissä olevat toksikologiset tiedot, jotka koskevat näitä ainesosia tapauksen mukaan poltettuna tai polttamattomassa muodossa, ja jotka liittyvät erityisesti niiden terveysvaikutuksiin, ottaen huomioon muun muassa niiden riippuvuutta aiheuttavat vaikutukset. Luettelo laaditaan kunkin tuotteeseen sisäl-

tyvän ainesosan painon mukaisessa alenevassa järjestyksessä.

Ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettut tiedot on toimitettava vuosittain ja ensimmäisen kerran viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2002.

2. Jäsenvaltioiden on varmistettava tässä artiklassa tarkoitettujen tietojen levittäminen kaikin asianmukaisin keinoin kuluttajien tietoon. Tällöin on kuitenkin otettava asianmukaisesti huomioon tarve suojata sellaisia tuotteen koostumukseen liittyviä tietoja, joita on pidettävä liikesalaisuuksina.

3. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kunkin tuotteen ainesosaluettelo, josta käyvät ilmi poltettaessa syntyvät tervan, nikotiinin ja hiilimonoksidin määrät, julkistetaan.

4. Jäsenvaltioiden on toimitettava tämän artiklan nojalla saadut tiedot vuosittain komissiolle, joka ottaa ne huomioon laatiessaan 11 artiklassa tarkoitetun kertomuksen.

7 artikla

Tuotekuvaukset

Sellaisia ilmaisuja, nimityksiä, tavaramerkkejä eikä kuvallisia tai muita merkkejä, jotka luovat vaikutelman, että kyseinen tupakkatuote on vähemmän haitallinen kuin muut, ei 30 päivästä syyskuuta 2003 lukien saa käyttää tupakkatuotteiden pakkauksissa, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 5 artiklan 1 kohdan soveltamista.

8 artikla

Suussa käytettäväksi tarkoitettu tupakka

Jäsenvaltioiden on kiellettävä suussa käytettäväksi tarkoitettujen tupakan markkinoille saattaminen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta Itävallan, Suomen ja Ruotsin liittymisasiakirjan 151 artiklan soveltamista.

9 artikla

Mukauttaminen

Komissio mukauttaa 10 artiklan 2 kohdassa säädetyn menettelyn

mukaisesti tieteen ja tekniikan kehitykseen:

a) 4 artiklassa säädetty mittausmenetelmät sekä niihin liittyvät määritelmät;

b) liitteessä I olevat, vähittäismyyntipakkauksiin tehtävät terveysvaroitukset sekä terveysvaroitusten vuorottelutiheyden; ja

c) tupakkatuotteiden tunnistamiseen ja jäljittämiseen käytettävät merkinnät.

10 artikla

Säätelymenettely

1. Komissiota avustaa komitea.

2. Jos tähän kohtaan viitataan, sovelletaan päätöksen 1999/468/EY 5 ja 7 artiklassa säädettyä menettelyä ottaen huomioon mainitun päätöksen 8 artiklan säännökset.

Päätöksen 1999/468/EY 5 artiklan 6 kohdassa tarkoitettu määräaika vahvistetaan kolmeksi kuukaudeksi.

3. Komitea vahvistaa työjärjestyksensä.

11 artikla

Kertomus

Komissio antaa viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2004 ja tämän jälkeen joka toinen vuosi Euroopan parlamentille, neuvostolle sekä talous- ja sosiaalikomitealle kertomuksen tämän direktiivin soveltamisesta.

Tieteen ja tekniikan asiantuntijat avustavat komissiota, jotta se saisi kaikki ensimmäisessä kohdassa tarkoitetun kertomuksen laatimiseen tarvittavat tiedot.

Esittäessään ensimmäisen kertomuksen komissio mainitsee erityisesti tekijät, joita olisi tarkasteltava uudelleen tai kehitettävä ottaen huomioon tieteellisen ja teknisen tietämyksen kehityksen, mukaan lukien kansainvälisesti hyväksyttyjen tuotenormien ja -standardien kehittyminen, sekä kiinnittää erityisesti huomiota:

- 3 artiklan 1 kohdassa säädettyjen enimmäismäärien edelleen alentamiseen,

- mahdollisiin yhteyksiin näiden määrien välillä,

- parannuksiin terveysvaroitusten koossa, sijoituksessa ja sanamuodossa,

- uusiin tieteellisiin ja teknisiin tietoihin, jotka liittyvät tupakkatuotepakkauksiin tehtäviin merkintöihin ja niihin painettaviin valokuviin tai muihin kuviin, jotka havainnollistavat ja selittävät tupakoinnin terveysvaikutuksia,

- menetelmiin, joiden avulla toksiineille altistumista ja niiden haittoja voidaan arvioida ja säännellä realistisemmin,

- riippuvuutta aiheuttavien ainesosien riippuvuusvaikutusten arviointiin,

- mahdollisesti vähemmän haitallisten tupakkatuotteiden arviointiin,

- standardoitujen mittausmenetelmien kehittämiseen muiden tupakansavun sisältämien aineiden kuin tervan, nikotiinin ja hiilimonoksidin poltettaessa syntyvien määrien mittaamiseksi,

- valmistajilta ainesosien osalta vaadittaviin toksikologisiin tietoihin ja tapaan, jolla ne olisi testattava, jotta kansanterveysviranomaiset voivat arvioida niiden käyttöä,

- muita tuotteita kuin savukkeita ja erityisesti itse käärittävää tupakkaa koskevien standardien kehittämiseen.

Kertomuksessa tarkastellaan myös 5 artiklassa säädettyjen merkintävaatimusten ja kuluttajakäyttäytymisen välisiä yhteyksiä. Siihen liitetään tätä direktiiviä koskevat, komission tarpeellisiksi katsomat muutosehdotukset direktiivin mukauttamiseksi tupakkatuotteiden alalla tapahtuvaan kehitykseen siltä osin kuin se on tarpeen sisämarkkinoiden käyttöön ottamisen ja toiminnan kannalta, sekä ottaen huomioon mahdollinen tieteellisiin tietoihin perustuva uusi kehitys ja kansainvälisesti sovitujen tuotestandardien kehitys.

12 artikla

Yhteinen ainesosaluettelo

Komissiota kehoitetaan 11 artiklassa tarkoitetun ensimmäisen kertomuksen yhteydessä esittämään 31 päivään joulukuuta 2004 mennessä sisämarkkinoiden moitteetonta toimintaa varten 6 artiklassa tarkoitettujen tietojen pohjalta ehdotus, jossa säädetään tupakkatuotteissa sallittujen ainesosien yhteisestä luettelosta, ottamalla huomioon muun muassa niiden riippuvuutta aiheuttavat ominaisuudet.

13 artikla

Tupakkatuotteiden tuonti, myynti ja kulutus

1. Jäsenvaltiot eivät saa kieltää tai rajoittaa tämän direktiivin mukaisten tupakkatuotteiden tuontia, myyntiä tai kulutusta niistä poltettaessa syntyvän tervan, nikotiinin tai hiilimonoksidin määrän rajoittamiseen, terveyttä koskeviin varoituksiin ja muihin merkintöihin tai muihin tämän direktiivin vaatimuksiin liittyvistä syistä lukuun ottamatta toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on tarkistaa 4 artiklan nojalla toimitetut tiedot.

2. Tämä direktiivi ei vaikuta jäsenvaltioiden oikeuteen pitää voimassa tai säätää perustamissopimusta noudattaen sellaisia tupakkatuotteiden valmistusta, maahantuontia, myyntiä ja kulutusta koskevia tiukempia vaatimuksia, jotka ne katsovat tarpeelliseksi kansanterveyden suojelemiseksi, edellyttäen, että kyseiset säännöt eivät rajoita tässä direktiivissä vahvistettujen sääntöjen soveltamista.

3. Jäsenvaltiot voivat edellä 12 artiklassa tarkoitetun yhteisen ainesosaluettelon vahvistamiseen asti säätää sellaisten ainesosien käytön kieltämisestä, jotka lisäävät tupakkatuotteiden riippuvuutta aiheuttavia ominaisuuksia.

14 artikla

Saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä

1. Jäsenvaltioiden on saatettava tämän direktiivin noudattami-

sen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään 30 päivänä syyskuuta 2002, sanotun kuitenkin rajoittamatta 15 artiklan ensimmäisen kohdan soveltamista. Niiden on ilmoitettava tästä komissiolle viipymättä.

Näissä jäsenvaltioiden antamisessa säädöksissä on viitattava tähän direktiiviin tai niihin on liitettävä tällainen viittaus, kun ne virallisesti julkaistaan. Jäsenvaltioiden on säädettävä siitä, miten viittaukset tehdään.

2. Tuotteita, jotka eivät ole tämän direktiivin säännösten mukaisia, voidaan pitää kaupan vielä vuoden ajan 1 kohdassa mainitun päivämäärän jälkeen.

3. Edellä 2 kohdassa säädetyistä poiketen voidaan muita tupakkatuotteita kuin savukkeita pitää kaupan kahden vuoden ajan 1 kohdassa tarkoitettua päivämäärästä lukien, vaikka ne eivät täyttäisikään tässä direktiivissä asetettuja vaatimuksia.

4. Jäsenvaltioiden on toimitettava tässä direktiivissä tarkoitetuista kysymyksistä antamansa kansalliset säännökset komissiolle.

15 artikla

Kumoaminen

Kumotaan direktiivit 89/622/ETY ja 90/239/ETY, sanotun kuitenkin rajoittamatta jäsenvaltioiden velvoitetta noudattaa niitä määräaikoja, joiden kuluessa niiden on saatettava liitteessä II mainitut direktiivit osaksi kansallista lainsäädäntöä ja sovellettava niitä.

Viittauksia kumottuihin direktiiveihin pidetään viittauksina tähän direktiiviin, ja viittaukset luetaan liitteessä III esitetyn vastaavuustaulukon mukaisesti.

16 artikla

Voimaantulo

Tämä direktiivi tulee voimaan päivänä, jona se julkaistaan Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä.

17 artikla

Osoitus

Tämä direktiivi on osoitettu kaikille jäsenvaltioille.

Tehty Luxemburgissa 5 päivänä kesäkuuta 2001.

Euroopan parlamentin puolesta
Puhemies N. Fontaine

Neuvoston puolesta Puhemies L. Engqvist

LIITE I

Luettelo erityisvaroituksista

(näiden uusien varoitustekstien on tultava voimaan 28.3.2016 mennessä. Vanhoilla varoitusteksteillä varustettuja myyntipakkauksia voidaan myydä yllä mainittuun päivään asti)

(5 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettu)

(1) Tupakointi aiheuttaa 90 % keuhkosityövistä

(2) Tupakointi aiheuttaa suun

ja kurkun syöpiä

(3) Tupakointi vahingoittaa keuhkojasi

(4) Tupakointi aiheuttaa sydänkohtauksia

(5) Tupakointi aiheuttaa halvauksia ja vammoja

(6) Tupakointi tukkii verisuonet

(7) Tupakointi lisää sokeutumisriskiä

(8) Tupakointi vahingoittaa hampaita ja ikeniä

(9) Tupakointi voi tappaa syntymättömän lapsesi

(10) Tupakansavusi vahingoittaa lapsiasi, perhettäsi ja ystäviäsi

(11) Tupakoijan lapset alkavat polttaa muita herkemmin

(12) Lopeta nyt - pysy elossa läheisiäsi varten

(13) Tupakointi heikentää hedelmällisyyttä

(14) Tupakointi lisää impotenssiriskiä

4.2 Tupakkamainontadirektiivi 2003/33/EY

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi, annettu 26 päivänä toukokuuta 2003, tupakkatuotteiden mainontaa ja sponsorointia koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä

(ETA:n kannalta
merkityksellinen teksti)

EUROOPAN PARLAMENTTI JA
EUROOPAN UNIONIN NEUVOS-
TO, jotka

ottavat huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen ja erityisesti sen 47 artiklan 2 kohdan, 55 ja 95 artiklan,

ottavat huomioon komission ehdotuksen(1),

ottavat huomioon Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnon(2),

ovat kuulleet alueiden komiteaa, noudattavat perustamissopimuksen 251 artiklassa määrättyä menettelyä(3),

sekä katsovat seuraavaa:

(1) Tupakkatuotteiden mainontaa ja sponsorointia koskevat jäsenvaltioiden lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset eroavat toisistaan. Tällainen mainonta ja sponsorointi voivat tietyissä tapauksissa ylittää jäsenvaltioiden rajat tai niihin voi liittyä kansainvälisellä tasolla järjestettyjä tapahtumia, ja ne ovat toimintaa, johon perustamissopimuksen 49 artikla soveltuu. Jäsenvaltioiden lainsäädännön eroavaisuudet aiheuttavat todennäköisesti lisäesteitä sellaisten tuotteiden tai palveluiden vapaalle liikkuvuudelle, joilla tuetaan tätä mainontaa ja sponsorointia. Tiettyjä esteitä on jo havaittu lehdistössä esiintyvän mainonnan osalta. Sponsoroinnin osalta kilpailuolosuhteet todennäköisesti vääristyvät edelleen, ja tämä on jo todettu joidenkin suurten urheilu- ja kulttuuritapahtumien järjestämisen yhteydessä.

(2) Nämä esteet olisi poistettava, ja sen vuoksi olisi tupakkatuotteiden

mainontaa ja sponsorointia koskevia sääntöjä erityistapauksissa lähennettävä. Erityisesti on tarpeen täsmentää, missä määrin tupakkamainontaa voidaan sallia tiettyyn luokkaan kuuluvissa julkaisuissa.

(3) Perustamissopimuksen 95 artiklan 3 kohdassa edellytetään, että komissio ottaa terveyteen liittyvissä sisämarkkinoiden perustamista ja toimintaa koskevista ehdotuksistaan perustaksi suojelun korkean tason. Myös Euroopan parlamentti ja neuvosto pyrkivät toimivaltansa puitteissa tähän tavoitteeseen. Lähennettävällä jäsenvaltioiden lainsäädännöllä pyritään suojelemaan kansanterveyttä sääntelemällä tupakan myynninedistämistä; tupakka on riippuvuutta aiheuttava tuote, joka aiheuttaa yli puolen miljoonan ihmisen kuoleman yhteisössä vuosittain. Samalla vältetään se, että nuoret aloittavat myynninedistämisen vaikutuksesta tupakoinnin jo varhain ja tulevat siitä riippuvaisiksi.

(4) Erilaisten julkaisujen, kuten aikakaus- ja sanomalehtien sisämarkkinoilla leviämiseen kohdistuu se huomattava vaara, että niiden vapaa liikkuvuus kohtaa esteitä jäsenvaltioiden niiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten vuoksi, joissa kielletään tupakan mainonta kyseisissä tiedotusvälineissä tai säännellään sitä. Tällaisten tiedotusvälineiden vapaan liikkuvuuden varmistamiseksi kaikkialla sisämarkkinoilla on tarpeen rajoittaa tupakan mainontaa niihin aikakauslehtiin, joita ei ole tarkoitettu suurelle yleisölle, esimerkiksi julkaisuihin, jotka on tarkoitettu yksinomaan tupakka-alan ammattilaisille, sekä julkaisuihin, jotka on painettu ja julkaistu kolmansissa maissa ja joita ei ole ensisijaisesti tarkoitettu yhteisön markkinoille.

(5) Tietäntyyppistä vaikutuksiltaan valtioiden rajat ylittävää tupakkatuotteiden sponsorointia koskevista jäsenvaltioiden laeista, asetuksista ja hallinnollisista määräyksistä aiheutuu se huomattava vaara, että ky-

seessä olevaa toimintaa koskevan kilpailun edellytykset vääristyvät sisämarkkinoilla. Näiden vääristymien poistamiseksi on tarpeen kieltää tällainen sponsorointi vain sellaisissa toiminnoissa tai tapahtumissa, joilla on maiden rajat ylittäviä vaikutuksia ja joita muutoin voitaisiin hyödyntää suoraa mainontaa koskevien rajoitusten kiertämiseen, sääntelemättä pelkästään kansallisella tasolla tapahtuvaa sponsorointia.

(6) Tietoyhteiskunnan palveluiden käyttö tupakkatuotteiden mainonnassa on lisääntymässä, kun näiden palveluiden yleinen saatavuus paranee. Nämä palvelut samoin kuin radiolähetykset, joita voidaan lähettää myös tietoyhteiskunnan palveluiden kautta, houkuttelevat erityisesti nuoria kuluttajia ja ovat heidän saatavillaan. Tupakkamainonta näissä välineissä on luonteeltaan valtioiden rajat ylittävää, ja sitä olisi säänneltävä yhteisön tasolla.

(7) Tupakkatuotteiden ilmaisjakelua rajoitetaan useissa jäsenvaltioissa, koska siihen liittyy suuri riippuvuuden syntymisen vaara. Ilmaisjakelutapauksia on esiintynyt valtioiden rajat ylittävien sponsoroitujen tapahtumien yhteydessä, ja ne olisi näin ollen kieltettävä.

(8) Tupakkatuotteiden mainontaan ja niihin liittyvään sponsorointiin sovellettavista kansainvälisistä standardeista neuvotellaan tupakoinnin rajoittamista koskevan Maailman terveysjärjestön (WHO) puiteyleissopimuksen laatimisen yhteydessä. Näiden neuvotteluiden tavoitteena on luoda sitovat kansainväliset säännöt, jotka täydentävät tähän direktiiviin sisältyviä sääntöjä.

(9) Komission olisi laadittava kertomus tämän direktiivin täytäntöönpanosta. Asianomaisissa yhteisön ohjelmissa olisi säädettävä tämän direktiivin kansanterveysvaikutusten seurannasta.

(10) Jäsenvaltioiden olisi toteutettava riittävät ja tehokkaat toimenpiteet, jotta ne voivat varmistaa tämän

direktiivin nojalla hyväksytyjen toimenpiteiden täytäntöönpanon valvonnan kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti siten kuin siitä todetaan komission Euroopan parlamentille ja neuvostolle antamassa tiedonannossa seuraamusten merkityksestä yhteisön lainsäädännön täytäntöönpanossa sisämarkkinoiden alalla ja yhteisön oikeuden yhdenmukaisesta ja tehokkaasta soveltamisesta ja tämän oikeuden rikkomiseen sovellettavista seuraamuksista sisämarkkinoiden alalla 29 päivänä kesäkuuta 1995 annetussa neuvoston päätöslauselmassa(4). Näihin keinoihin olisi sisällyttävä säännöksiä sellaisten henkilöiden tai organisaatioiden, joilla on asiassa oikeutettu etu, oikeudesta puuttua asiaan tämän direktiivin vastaisten toimintojen lopettamiseksi.

(11) Tässä direktiivissä säädettyillä rangaistuksilla ei saisi rajoittaa kansallisen lainsäädännön mukaisen muiden rangaistusten tai oikeuskeinojen soveltamista.

(12) Tässä direktiivissä säännellään tupakkatuotteiden mainontaa muissa tiedotusvälineissä kuin televisiossa, eli lehdistössä ja muissa painetuissa julkaisuissa, radiolähetyksissä sekä tietoyhteiskunnan palveluissa. Siinä säännellään myös tupakkayritysten harjoittamaa radio-ohjelmien ja sellaisten tapahtumien tai toimintojen sponsorointia, jotka koskevat useita jäsenvaltioita tai tapahtuvat useassa jäsenvaltiossa tai joilla on muutoin valtioiden rajat ylittäviä vaikutuksia, mukaan lukien tupakkatuotteiden ilmaisjakelu tai niiden alennusmyynti. Muut mainonnan muodot, kuten epäsuora mainonta sekä sellaisten tapahtumien tai toimintojen sponsorointi, joilla ei ole valtioiden rajat ylittäviä vaikutuksia, jäävät tämän direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle. Jäsenvaltioilla on edelleen toimivalta säännellä perustamissopimusta noudattaen näitä kysymyksiä siten kuin ne pitävät sitä tarpeellisina ihmisten terveyden suojelun kannalta.

(13) Ihmisille tarkoitettujen lääkevalmisteiden mainontaa säännellään ihmisille tarkoitettuja lääkkeitä koskevista yhteisön säännöistä 6 päivänä marraskuuta 2001 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2001/83/EY(5). Tupakkariippuvuudesta selviytymiseen tarkoitettujen tuotteiden mainonta ei kuulu tämän direktiivin soveltamisalaan.

(14) Tällä direktiivillä ei saisi rajoittaa televisiotoimintaa koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta 3 päivänä lokakuuta 1989 annetun neuvoston direktiivin 89/552/ETY(6) soveltamista. Mainitussa direktiivissä kielletään kaikenlainen savukkeiden ja muiden tupakkatuotteiden televisiomainonta. Direktiivissä 89/552/ETY säädetään, että televisio-ohjelmia eivät saa sponsoroida yritykset, joiden pääasiallisena toimialana on sellaisten savukkeiden tai muiden tupakkatuotteiden valmistus tai myynti taikka sellaisten palveluiden tarjonta, joiden mainonta on kielletty kyseisellä direktiivillä. Myös tupakkatuotteiden teleostoslähetykset on kielletty direktiivissä 89/552/ETY.

(15) Mainonnan valtioiden rajat ylittävä luonne tunnustetaan harhaanjohtavaa mainontaa koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä 10 päivänä syyskuuta 1984 annetussa neuvoston direktiivissä 84/450/ETY(7). Tupakkatuotteiden valmistamista, esittämismuotoa ja myyntiä koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä 5 päivänä kesäkuuta 2001 annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2001/37/EY(8) sisältyy säännöksiä harhaanjohtavien kuvausten käytöstä tupakkatuotteiden pakkausmerkinnöissä, joiden valtioiden rajat ylittävät vaikutukset on myös tunnustettu.

(16) Euroopan yhteisöjen tuomioistuim on asiassa C-376/98, Saksan

liittotasavalta v. Euroopan parlamentti ja Euroopan unionin neuvosto, antamallaan tuomiolla(9) kumonnut tupakkatuotteiden mainontaa ja niiden hyväksi tapahtuvaa sponsorointia koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä 6 päivänä heinäkuuta 1998 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 98/43/EY(10). Viittauksia direktiiviin 98/43/EY olisi sen vuoksi pidettävä viittauksina tähän direktiiviin.

(17) Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti on sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan perustavoitteen toteuttamiseksi välttämätöntä ja aiheellista säätää tupakkatuotteiden mainonnasta ja sponsoroinnista. Perustamissopimuksen 5 artiklan kolmannen kohdan mukaisesti tässä direktiivissä ei ylitetä sitä, mikä on tarpeen aiotujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

(18) Tässä direktiivissä kunnioitetaan perusoikeuksia ja siinä otetaan huomioon erityisesti Euroopan unionin perusoikeuskirjassa tunnustetut periaatteet. Tämän direktiivin tarkoituksena on erityisesti varmistaa, että perusoikeutena pidettävää ilmaisunvapautta täysin kunnioitetaan,

OVAT ANTANEET TÄMÄN DIREKTIIVIN:

I artikla

Tarkoitus ja soveltamisala

1. Tämän direktiivin tarkoituksena on lähentää jäsenvaltioiden lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä, jotka koskevat tupakkatuotteiden mainontaa ja myyminen edistämistä:

- a) lehdistössä ja muissa painetuissa julkaisuissa;
 - b) radiolähetyksissä;
 - c) tietoyhteiskunnan palveluissa;
- ja

d) tupakkatuotteisiin liittyvällä sponsoroinnilla, mukaan lukien tupakkatuotteiden ilmaisjakelu.

2. Tämän direktiivin tarkoituksena on varmistaa kyseisten tiedo-

tusvälineiden ja niihin liittyvien palveluiden vapaa liikkuvuus ja poistaa sisämarkkinoiden toimintaa häiritseviä esteitä.

2 artikla

Määritelmät

Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

a) "tupakkatuotteilla" kaikkia tupakasta kokonaan tai osittain valmistettuja poltettavaksi, nuuskattavaksi, imeskeltäväksi tai pureskeltäväksi tarkoitettuja tuotteita;

b) "mainonnalla" kaikenlaista kaupallista viestintää, jonka tavoitteena taikka suorana tai epäsuorana vaikutuksena on tupakkatuotteen myynnin edistäminen;

c) "sponsorinnalla" kaikkea selkeää julkista tai yksityistä tapahtumalle, toiminnalle tai henkilölle annettavaa tukea, jonka tavoitteena taikka suorana tai epäsuorana vaikutuksena on tupakkatuotteen myynnin edistäminen;

d) "tietoyhteiskunnan palveluilla" teknisiä standardeja ja määräyksiä koskevien tietojen toimittamisessa noudatettavasta menettelystä 22 päivänä kesäkuuta 1998 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 98/34/EY(11) 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja palveluita.

3 artikla

Painetuissa tiedotusvälineissä ja tietoyhteiskunnan palveluissa tapahtuva mainonta

1. Tupakkatuotteiden mainonnan lehdistössä ja muissa painetuissa julkaisuissa on rajoitettava toisaalta julkaisuihin, jotka on tarkoitettu yksinomaan tupakka-alan ammattilaisille ja toisaalta julkaisuihin, jotka on painettu ja julkaistu kolmansissa maissa, jos näitä julkaisuja ei ole ensisijaisesti suunnattu yhteisön markkinoille.

Muu tupakkatuotteiden mainonta lehdistössä ja muissa painetuissa julkaisuissa on kielletty.

2. Mainonta, joka ei ole sallittua lehdistössä ja muissa painetuissa jul-

kaisuissa, ei ole sallittua tietoyhteiskunnan palveluissa.

4 artikla

Radiomainonta ja sponsorointi

1. Kaikenlainen tupakkatuotteiden radiomainonta on kielletty.

2. Radio-ohjelmia eivät saa sponsoroida yritykset, joiden pääasiallisena toimintana on tupakkatuotteiden valmistus tai myynti.

5 artikla

Tapahtumien sponsorointi

1. Sellaisten tapahtumien tai toimintojen sponsorointi, joihin liittyy useampia jäsenvaltioita tai jotka tapahtuvat useassa jäsenvaltiossa tai joilla on muutoin valtioiden rajat ylittäviä vaikutuksia, on kielletty.

2. Kaikenlainen 1 kohdassa tarkoitettujen sponsoroitujen tapahtumien yhteydessä tapahtuva tupakkatuotteiden ilmaisjakelu, jonka tarkoituksena taikka suorana tai epäsuorana vaikutuksena on tupakkatuotteiden myynnin edistäminen, on kielletty.

6 artikla

Kertomus

Komissio antaa Euroopan parlamentille, neuvostolle sekä Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle kertomuksen tämän direktiivin täytäntöönpanosta viimeistään 20 päivänä kesäkuuta 2008 ja sen jälkeen kahden vuoden välein. Kertomukseen liitetään direktiivin muuttamista koskevat ehdotukset, joita komissio pitää tarpeellisina.

7 artikla

Seuraamukset ja täytäntöönpano

Jäsenvaltioiden on säädettävä tämän direktiivin nojalla annettujen kansallisten säännösten rikkomiseen sovellettavista seuraamuksista ja toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että niitä sovelletaan. Seuraamusten on oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia. Jäsenvaltioiden on annettava nämä säädökset komissiolle tiedoksi viimeistään 10

artiklassa säädettyinä ajankohtana ja niiden on ilmoitettava sille viipymättä säädöksiä koskevat myöhemmät muutokset.

Näihin säädöksiin on sisällyttävä säännöksiä sen varmistamiseksi, että henkilöillä tai organisaatioilla, joilla on jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti oikeutettua etua direktiivin vastaisen mainonnan, sponsoroinnin tai muun menettelyn lopettamisesta, voivat ryhtyä oikeustoimiin tällaista mainontaa tai sponsorointia vastaan tai ilmoittaa tällaisesta mainonnasta tai sponsoroinnista hallinnolliselle elimelle, jolla on toimivalta joko tehdä päätös valituksen johdosta tai ryhtyä asianmukaisiin oikeustoimiin.

8 artikla

Tuotteiden ja palveluiden vapaa liikkuvuus

Jäsenvaltiot eivät saa kieltää tai rajoittaa tämän direktiivin mukaisen tuotteiden tai palveluiden vapaata liikkuvuutta.

9 artikla

Viittaukset direktiiviin 98/43/EY

Viittauksia kumottuun direktiiviin 98/43/EY pidetään viittauksina tähän direktiiviin.

10 artikla

Täytäntöönpano

1. Jäsenvaltioiden on saatettava tämän direktiivin noudattami-

sen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään 31 päivänä heinäkuuta 2005. Niiden on ilmoitettava tästä komissiolle viipymättä.

Näissä jäsenvaltioiden antamissa säädöksissä on viitattava tähän direktiiviin tai niihin on liitettävä tällainen viittaus kun ne virallisesti julkaistaan. Jäsenvaltioiden on säädettävä siitä, miten viittaukset tehdään.

2. Jäsenvaltioiden on toimitettava tässä direktiivissä tarkoitetuista kysymyksistä antamansa keskeiset kansalliset säännökset kirjallisina komissiolle.

11 artikla

Voimaantulo

Tämä direktiivi tulee voimaan päivänä, jona se julkaistaan Euroopan unionin virallisessa lehdessä.

12 artikla

Osoitus

Tämä direktiivi on osoitettu kaikille jäsenvaltioille.

Tehty Brysselissä 26 päivänä toulokuuta 2003.

Euroopan parlamentin puolesta
Puhemies P. Cox
Neuvoston puolesta
Puheenjohtaja G. Drys

4.3 Neuvoston suositus tupakoinnin ehkäisemisestä ja aloitteista tupakoinnin torjunnan tehostamiseksi 2003/54/EY

Annettu 2 päivänä joulukuuta 2002,

EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO, joka

ottaa huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen ja erityisesti sen 152 artiklan 4 kohdan toisen alakohdan,

ottaa huomioon komission ehdotuksen (1),

sekä katsoo seuraavaa:

(1) Perustamissopimuksen 152 artiklassa määrätään, että kansallista politiikkaa täydentävä yhteisön toiminta suuntautuu kansanterveyden parantamiseen, ihmisten sairauksien ja tautien ehkäisemiseen sekä ihmisten terveyttä vaarantavien tekijöiden torjuntaan.

(2) Julkisilla paikoilla tupakoinnin kieltämisestä 18 päivänä heinäkuuta 1989 annetussa neuvoston ja neuvostossa kokoontuneiden jäsenvaltioiden terveysministerien päätöslauselmassa(2) annetaan jäsenvaltioille suuntaaviivat tupakoimattomien henkilöiden suojelemiseksi ympäristön tupakan-savulta. Jäsenvaltioiden reaktioita aloitteeseen käsittelevän komission kertomuksen(3) mukaisesti tässä suosituksessa vahvistetaan tätä suojelua ja yksilöidään erityisen alttiit ryhmät.

(3) Tupakoinnin vähentämisestä Euroopan yhteisössä 26 päivänä marraskuuta 1996 annetussa neuvoston päätöslauselmassa(4) todetaan tarve kehittää tehokas tupakoinnin torjuntaa koskeva strategia, johon kuuluu joitain tähän suositukseen sisältyviä elementtejä.

(4) Tupakan kulutuksen vähentämisestä 18 päivänä marraskuuta 1999 annetuissa neuvoston päätelmissä(5) korostetaan tarvetta kehit-

tää kokonaisvaltainen strategia, joka sisältää tiettyjä tässä suosituksessa esitettyjä toimia alaikäisten suojelemiseksi (myyntiedellytyksiä, sähköistä kauppaa sekä tupakka-automaatteja koskevat säännöt).

(5) Terveysteen vaikuttavia tekijöitä koskevasta toiminnasta 29 päivänä kesäkuuta 2000 annetussa neuvoston päätöslauselmassa(6) pantiin merkille Evorassa 15 ja 16 päivänä maaliskuuta 2000 pidetyssä, terveyteen vaikuttavia tekijöitä Euroopan unionissa käsitelleessä eurooppalaisessa konferenssissa käytyjen keskustelujen tulokset, joissa korostettiin muun muassa tupakkaa ja suositeltiin useita käytännöllisiä ja kohdennettuja toimenpiteitä näiden alojen haasteisiin vastaamiseksi.

(6) Suositeltuja toimia tarvitaan, kun otetaan huomioon, että Euroopan yhteisössä on vuosittain 500 000 tupakointiin liittyvää kuolemantapausta ja tupakoinnin aloitettavien lasten ja nuorten määrä kasvaa huolestuttavasti. Tupakointi on vahingollista ihmisten terveydelle, sillä tupakoijat tulevat nikotiinista riippuvaisiksi ja kärsivät kuolemaan johtavista ja vammoja aiheuttavista sairauksista, kuten keuhkosyövästä ja muiden elinten syövästä, iskeemisestä sydäntaudista ja muista verisuonitaudeista sekä hengityselinten sairauksista, muun muassa emfyseemasta.

(7) Tupakoinnin ehkäisy ja rajoittaminen ovat jo ensisijaisia tavoitteita jäsenvaltioiden ja Euroopan yhteisön kansanterveyspolitiikassa. Tupakointi on kuitenkin yhä suurin ehkäistävissä oleva kuolinsyy Euroopan unionissa, eikä tupakankulutuksen ja tupakoinnin vähentämisessä ole edistytty odotusten mukaisesti. Lisäksi tupakkateollisuuden käyttämät mainonta-, markkinointi- ja myynninedistämisstrategiat edistävät tupakankulutusta ja lisäävät siten tupakkatuotteista aiheutuvaa, jo ennestäänkin korkeaa kuolleisuutta ja sairastuvuutta. Osassa näistä stra-

tegioista kohteena näyttävät olevan kouluikäiset nuoret; näin pyritään korvaamaan lukuisat vuosittain kuolevat tupakoiijat. Onkin todettu, että 60 prosenttia tupakoitsijoista aloittaa alle 13-vuotiaana ja 90 prosenttia alle 18-vuotiaana.

(8) Euroopan yhteisö asetti syöväntorjuntaohjelmassa(7) yhdeksi tavoitteekseen myötävaikuttaa kansalaisten terveyden parantamiseen vähentämällä tupakointiin liittyviä syöpä- ja muita sairaustapauksia.

(9) Tupakkatuotteiden valmistamista, esittämistä ja myyntiä koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä 5 päivänä kesäkuuta 2001 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2001/37/EY(8) sekä tupakkatuotteiden mainontaa ja sponsorointia koskevassa direktiiviehdotuksessa(9) käsitellään - kansanterveyden korkeatasoisen suojelun lähtökohdista - tupakoinnin rajoittamista osana sisämarkkinoiden toteuttamista ja lujittamista ja niiden moitteetonta toimintaa haittaavien esteiden poistamista.

(10) Tiettyjä toimia, joiden olisi oltava osa kattavaa tupakoinninrajoittamispolitiikkaa, kuten mainonnan kieltämistä mainostauluissa, julisteissa ja elokuvateattereissa, ei voida tällä hetkellä yhdenmukaistaa yhteisön sisämarkkinasääntöjen nojalla erillisellä tupakkaa koskevalla toimenpiteellä.

(11) Kaikki edellä esitetyt seikat osoittavat, että tupakoinnin rajoittamiseen on tärkeää omaksua kattava lähestymistapa, jolla tähdätään tupakoinnista aiheutuvien sairauksien vähentämiseen yhteisössä.

(12) Osana kattavaa tupakoinninrajoittamispolitiikkaa on välttämätöntä toteuttaa toimia, joilla pyritään eritoten vähentämään tupakkatuotteiden kysyntää lasten ja nuorten parissa. Näihin voisivat kuulua toimet, joiden tavoitteena on vähentää tupakan tarjontaa lap-

sille ja nuorille sekä kieltää tietynlaiset tupakkatuotteiden mainonta-, markkinointi- ja myynninedistämisstrategiat, kun pidetään mielessä, että tällaiset strategiat vaikuttavat yhtä lailla nuoriin kuin muihinkin ikäryhmiin.

(13) Tiettyt tupakkatuotteiden myynti- ja jakelumuodot tekevät tuotteiden saannin helpommaksi lapsille ja nuorille, ja sen vuoksi jäsenvaltioiden olisi säänneltävä niitä.

(14) Koska tupakka-automaatit ovat yhtä lailla tupakoiden kuin tupakoimattomien näkyvissä, niissä ei saisi olla muita mainoksia kuin sellaisia, jotka ovat ehdottoman tarpeellisia myytävien tuotteiden esitlemiseksi.

(15) Kahdella muulla tärkeällä yhteisön tason toimenpiteellä puututaan tupakkatuotteiden mainontaan ja sponsorointiin. Vuoden 1989 televisio ilman rajoja -direktiivillä(10) kielletään kaikenlainen tupakkatuotteiden televisiomainonta, ja direktiivissä säädetään myös, että televisio-ohjelmia eivät saa sponsoroida luonnolliset tai oikeushenkilöt, joiden pääasiallista toimintaa on tupakkatuotteiden valmistus tai myynti. Tupakkatuotteiden mainontaa ja sponsorointia koskevassa uudessa direktiiviehdotuksessa ehdotetaan tupakkamainonnan kieltämistä lehdistössä ja muissa painotuotteissa, radiossa sekä tietoyhteiskunnan palveluissa. Siinä ehdotetaan myös, että tupakkayhtiöiltä kielletään radio-ohjelmien ja sellaisten tapahtumien sponsorointi, joissa on mukana useampia jäsenvaltioita tai jotka tapahtuvat useassa jäsenvaltiossa tai joilla on muutoin rajat ylittäviä vaikutuksia.

(16) Tässä suosituksessa keskitytään muihin teollisuuden käyttämiin tupakankulutusta edistäviin mainonta-, markkinointi- ja myynninedistämiskeinoihin, joilla saavutetaan rajoituksetta lapset ja nuoret. Keinoihin kuuluu tupakka-merkkien käyttäminen muissa kuin

tupakkatuotteissa tai -palveluissa ("brand-stretching") ja/tai vaatteissa ("merchandising"), mainosesineiden (esimerkiksi tuhkakuppien, sytyttimien, aurinkovarjojen ja muiden niiden kaltaisten tavanomaisten esineiden) ja tupakkanäytteiden käyttäminen, myynninedistämisen (kuten alennusten, kylläisten, ostohyvitysten tai mahdollisuuden osallistua myynninedistämiseen liittyvään kilpailuun tai peliin) käyttäminen ja välittäminen, mainostaulujen, julisteiden ja muiden sisä- tai ulkomainontakeinojen (esimerkiksi tupakka-automaatteihin sijoitettujen mainosten) käyttäminen, tupakkamainonta elokuvateattereissa sekä mikä hyvänsä muu mainonnan ja sponsoroinnin muoto tai muut keinot, joilla pyritään suoraan tai epäsuoraan tuomaan esille tupakkatuotteita. Jäsenvaltioiden viranomaisten pitäisikin hyväksyä asianmukaisia lainsäädännöllisiä ja/tai hallinnollisia toimenpiteitä erityisesti kieltääkseen kansallisten perustuslakien tai perustuslaillisten periaatteiden mukaisesti tällaisen toiminnan, joka on keino tuoda esille tupakkatuotteita kiertämällä joihinkin tiedotusvälineisiin jo sovellettavaa suoran tupakkamainonnan kieltoa.

(17) Maailman terveysjärjestö ja Maailmanpankki suosittelevat, että valtiot kieltäisivät kaikki tupakkamainonnan ja tupakan myynninedistämisen muodot. Kun vain tietyt suoran tupakkamainonnan muodot ovat kiellettyjä, tupakkateollisuus ohjaa mainosvaransa usein muihin markkinointi-, sponsorointi- ja myynninedistämistrategioihin ja käyttää luovia ja epäsuoria keinoja tupakkatuotteiden myynninedistämiseen varsinkin nuorten keskuudessa. Näin tupakkamainonnan osittaisen kieltämisen vaikutukset voivat olla vähäisiä. Lisäksi Maailmanpankki on todennut, että mainonta lisää savukkeiden kulutusta ja että mainonnan kieltävällä lainsäädännöllä vähennettäisiin kulutusta, jos kiello kattaisi kaikki tiedotusvälineet ja tuote-

merkkien ja logojen kaiken käytön. Tällaisesta savukkeiden kulutuksen vähenemisestä olisi välitöntä lyhyen ja pitkän aikavälin hyötyä kansanterveydelle. Tämän vuoksi tieto siitä, kuinka paljon rahaa tupakkateollisuus käyttää yhteensä tupakkatuotteiden myynninedistämiseen, on tärkeä edellytys tupakoinninrajoittamistoimien tehokkuuden seurannalle kansanterveyden näkökulmasta. Tällaisten tietojen avulla voidaan todeta, kierretäänkö säädettyjä rajoituksia erityisesti kanavoimalla varoja uusiin tai rajoittamattomiin mainonnan muotoihin. Tupakkateollisuudelta pitäisi vaatia säännöllistä ilmoitusta näistä menoista.

(18) Passiivisen tupakoinnin terveysriskien vuoksi jäsenvaltioiden olisi pyrittävä suojelemaan tupakoitsijoita ja tupakoimattomia henkilöitä ympäristön tupakansavulta.

(19) Jäsenvaltioiden olisi jatkettava strategioiden ja toimien kehittämistä tupakoinnin vähentämiseksi, esimerkiksi tuettava ja tehostettava terveysvalistusohjelmia, joiden avulla ihmiset saadaan ymmärtämään paremmin tupakoinnin riskit, sekä muita ehkäisyohjelmia, joilla pyritään estämään tupakoinnin aloittaminen.

(20) Tupakoinnin torjuntaa koskevassa Maailman terveysjärjestön puiteyleissopimuksessa, josta ollaan parhaillaan neuvottelemassa, käsitellään monia tässä suosituksessa esille otettuja aiheita. Sen vuoksi on tärkeää varmistaa, että tämän suosituksen toimenpiteet ovat yhdenmukaisia neuvoteltavana olevaan puiteyleissopimukseen alustavasti sisällytettyjen seikkojen kanssa,

SUOSITTELEE, ETTÄ JÄSENVALTIOT

1. hyväksyvät asianmukaisia lainsäädännöllisiä ja/tai hallinnollisia toimenpiteitä kansallisten käytäntöjen ja olosuhteiden mukaisesti, jotta ehkäistäisiin tupakan myyntiä lapsille ja nuorille; näihin sisältyvät muun muassa seuraavat:

a) vaaditaan tupakkatuotteiden

myyjiä toteamaan, että tupakan ostajat ovat saavuttaneet kyseisten tuotteiden ostamiseen kansallisessa laissa vaadittua, jos ikärajoista on säädetty;

b) poistetaan tupakkatuotteet itsepalvelusta vähittäismyyntipisteissä;

c) rajoitetaan tupakka-automaattien sijoittaminen tiloihin, joihin pääsevät vain kansallisessa laissa tupakkatuotteiden ostamiseen vaadittavan iän saavuttaneet henkilöt, jos ikärajoista on säädetty, tai säännelään tällaisten automaattien kautta myytävien tuotteiden saatavuutta muulla yhtä tehokkaalla tavalla;

d) rajoitetaan tupakan etämyynti yleisessä vähittäiskaupassa, muun muassa Internetissä, aikuisiin käyttämällä riittäviä teknisiä menetelmiä;

e) kielletään sellaisten lapsille tarkoitettujen makeisten ja lelujen myynti, jotka on valmistettu selvästi siinä tarkoituksessa, että tuote ja/tai pakkaus muistuttaisi ulkonäöltään jotain tupakkatuotetyyppejä;

f) kielletään savukkeiden myynti yksittäin tai alle 19 savukkeen pakkauksissa;

2. hyväksyvät asianmukaisia lainsäädännöllisiä ja/tai hallinnollisia toimenpiteitä kieltääkseen kansallisten perustuslakien tai perustuslaillisten periaatteiden mukaisesti seuraavat mainonnan ja myynninedistämisen muodot:

a) tupakkamerkkien käyttäminen muissa kuin tupakkatuotteissa ja -palveluissa;

b) mainosmateriaalin (tuhkakupit, sytyttimet, päivänvarjot tms.) ja tupakkanäytteiden käyttäminen;

c) myynninedistämisen, kuten alennusten, kylkiäisten, ostohyvitysten tai mahdollisuuden osallistua myynninedistämiseen liittyvään kilpailuun tai peliin käyttäminen ja välittäminen;

d) mainostaulujen, julisteiden ja muiden sisä- ja ulkomainontakeinojen (esimerkiksi tupakka-automaatteihin sijoitettujen mainosten) käyttäminen;

e) elokuvateatterimainonnan käyttäminen; sekä

f) kaikki muut mainonnan ja sponsoroinnin muodot tai keinot, joilla pyritään suoraan tai epäsuorasti tuomaan esille tupakkatuotteita;

3. toteuttavat säädösin tai kansallisten käytäntöjen ja olosuhteiden mukaisin muin keinoin asianmukaisia toimenpiteitä, joilla edellytetään, että tupakkatuotteiden ja tupakkatuotteen kanssa samaa tavaramerkkiä kantavien tuotteiden ja palvelujen valmistajat, maahantuoja ja suurkauppiaat antavat jäsenvaltioille tietoa siitä, kuinka paljon rahaa ne käyttävät kansallisessa tai yhteisön lainsäädännössä sallittuihin mainonta-, markkinointi-, sponsorointi- ja myynninedistämiskampanjoihin;

4. säätävät lakeja ja/tai ottavat käyttöön muita tehokkaita toimenpiteitä kansallisten käytäntöjen ja olosuhteiden mukaisesti sopivalla hallituksen tai muulla tasolla, jotta ihmisiä voidaan suojella ympäristön tupakansavulta työpaikkojen sisätiloissa, suljetuissa julkisissa tiloissa ja julkisissa kulkuvälineissä. Ensimmäiseksi olisi kiinnitettävä huomiota muun muassa oppilaitoksiin, terveydenhuoltotiloihin ja paikkoihin, joissa tarjotaan palveluja lapsille;

5. jatkavat strategioiden ja toimien kehittämistä tupakoinnin vähentämiseksi, esimerkiksi tukemalla terveysvalistusta kokonaisuutena, erityisesti kouluissa, sekä yleisiä ohjelmia, joilla ehkäistään tupakkatuotteiden käytön aloittaminen ja edistetään riippuvuudesta pääsemistä;

6. hyödyntävät täysimääräisesti nuorten panosta terveyteen liittyvissä politiikoissa ja toimissa, erityisesti tiedotuksessa, ja edistävät nuorten aloittamia, suunnittelemia, toteuttamia ja arvioimia erityistoimia;

7. hyväksyvät ja toteuttavat asianmukaisia tupakkatuotteiden hintatoimenpiteitä tupakoinnin hillitsemiseksi;

8. ottavat käyttöön kaikki tarvittavat ja tarkoituksenmukaiset nettelyt, joilla varmistetaan tässä suosituksessa esitettyjen toimenpiteiden noudattaminen;

9. tiedottavat komissiolle kahden vuoden välein toimista, joita on toteutettu tämän suosituksen pohjalta,
KEHOTTA A KOMISSIOTA

1. seuraamaan ja arvioimaan jäsenvaltioissa ja yhteisön tasolla tapahtuvaa kehitystä ja toteutettavia toimenpiteitä;

2. raportoimaan ehdotettujen toimenpiteiden toteuttamisesta jäsenvaltioiden toimittamien tietojen pohjalta viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun jäsenvaltioiden tämän suosituksen mukaisesti antamat tiedot on saatu;

3. tarkastelemaan tässä suosituksessa esitettyjen toimenpiteiden tehokkuutta ja punnitsemaan jatko-toimien tarvetta, erityisesti jos sisämarkkinoita koskevia häiriöitä todetaan suosituksen kattamilla aloilla.

Tehty Brysselissä 2 päivänä joulukuuta 2002.

Neuvoston puolesta
Puheenjohtaja
B. Bendtsen

4.4 Neuvoston suositus savuttomista ympäristöistä 2009/C 296/02

Annettu 30 päivänä marraskuuta 2009

EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO, joka

ottaa huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen ja erityisesti sen 152 artiklan 4 kohdan toisen alakohdan,

ottaa huomioon komission ehdotuksen,

on kuullut Euroopan parlamenttia [1],

ottaa huomioon Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnon [2], sekä katsoo seuraavaa:

(1) Perustamissopimuksen 152 artiklassa määrätään, että kansallista politiikkaa täydentävä yhteisön toiminta suuntautuu kansanterveyden parantamiseen, ihmisten sairauksien ja tautien ehkäisemiseen sekä ihmisten terveyttä vaarantavien tekijöiden torjuntaan.

(2) Perustamissopimuksen 137 artiklan mukaan yhteisö tukee ja täydentää jäsenvaltioiden toimintaa muun muassa työntekijöiden terveyden ja turvallisuuden suojelemisen ja erityisesti työympäristön parantamisen alalla.

(3) Altistuminen ympäristön tupakansavulle eli passiivinen tupakointi on yleinen kuolleisuuden, sairastuvuuden ja työkyvyttömyyden syy Euroopan unionissa.

(4) Varovaisten arvioiden mukaan vuonna 2002 Euroopan unionissa menehtyi ympäristön tupakansavulle työpaikalla altistumisen seurauksena 7300 aikuista, joista 2800 tupakoimattomia. Lisäksi 72000 aikuisten kuolemantapausta, joista 16400 tupakoimattomien kuolemia, liittyi kotona tapahtuneeseen ympäristön tupakansavulle altistumiseen.

(5) Ympäristön tupakansavulle altistuminen on erityisen vaarallista

lapsille ja nuorille, ja se voi kasvattaa todennäköisyyttä, että he aloittavat tupakoinnin.

(6) Maailman terveysjärjestön (WHO) Kansainvälinen syöväntutkimuskeskus (International Agency for Research on Cancer, IARC) on luokitellut ympäristön tupakansavun tunnetuksi ihmiselle syöpää aiheuttavaksi aineeksi, ja Suomessa ja Saksassa se on luokiteltu työhön liittyväksi syöpävaaraksi aiheuttavaksi tekijäksi.

(7) Kaikilla ihmisillä on oikeus korkeatasoiseen terveyden suojeluun, ja heitä olisi suojeltava tupakansavulle altistumiselta.

(8) Tupakansavulle altistumisen vähentämiseen tähtäävät vapaaehtoiset kansalliset toimet ovat osoittautuneet tehottomiksi. Jäsenvaltioiden sitova lainsäädäntö ja sen täytäntöönpanon riittävä valvonta ja seuranta on ainoa tehokas keino, joilla ihmisiä voidaan asianmukaisesti suojella ympäristön tupakansavulle altistumisen aiheuttamilta terveysriskeiltä.

(9) Savuttomia ympäristöjä koskeva lainsäädäntö tehoaa parhaiten silloin, kun sitä tuetaan erilaisilla toimenpiteillä, kuten tiedotuskampanjoilla, tukemalla tupakoinnin lopettamista ja tupakkatuotteiden pakkauksissa olevilla, terveyshaitoista annettavilla vakavilla varoituksilla.

(10) Kansalaisyhteiskunnalla on merkittävä osa savuttomia ympäristöjä koskevaa lainsäädäntöä tukevien toimien kehittämisessä ja lainsäädännön noudattamisen varmistamisessa.

(11) Savuttomuuspolitiikkaa varren olisi oltava soveltuvat välineet, joilla tupakoinnin torjuntaan tähtäävä monialainen toimintatapa voidaan toteuttaa.

(12) Jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä on tarpeen tiivistää tietojen ja parhaiden käytäntöjen vaihdon helpottamiseksi ja yhdenmukaisen Euroopan unionin seurantajärjestelmän luomiseksi.

(13) Julkisilla paikoilla tupakoinnin kieltämisestä 18 päivänä heinäkuuta 1989 annetussa neuvoston ja neuvostossa kokoontuneiden jäsenvaltioiden terveysministereiden päätöslauselmassa [3] kehoitetaan jäsenvaltioita toteuttamaan toimenpiteitä, joilla kielletään tupakointi tiettyissä yleisölle avoimissa suljetuissa tiloissa, ja ulottamaan tupakointikielto koskemaan kaikkia julkisen liikenteen muotoja.

(14) Tupakoinnin ehkäisemisestä ja aloitteista tupakoinnin torjunnan tehostamiseksi 2 päivänä joulukuuta 2002 annetussa neuvoston suosituksessa 2003/54/EY [4] jäsenvaltioita kehoitetaan ottamaan käyttöön lainsäädäntöä ja/tai muita tehokkaita välineitä, joilla ihmisiä voidaan suojella ympäristön tupakansavulle altistumiselta sisätiloissa sijaitsevilla työpaikoilla, suljetuissa julkisissa paikoissa ja julkisissa liikennevälineissä.

(15) Toimenpiteistä työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden parantamisen edistämiseksi työssä 12 päivänä kesäkuuta 1989 annetussa neuvoston direktiivissä 89/391/ETY [5] ei viitata suoraan tupakansavuun, mutta se kattaa kaikki työntekijöiden terveys- ja turvallisuusriskit [6].

(16) Komissio sitoutui ympäristöterveystoimintasuunnitelmassaan (2004–2010) [7] kehittämään toimintaa sisäilman laadun parantamiseksi edistämällä erityisesti tupakoinnin rajoittamista kaikilla työpaikoilla perehtyen sekä Euroopan unionin että jäsenvaltioiden lainsäädännöllisiin keinoihin ja terveyden edistämistä koskeviin aloitteisiin.

(17) Komission vihreällä kirjalla "Tavoitteena savuton Eurooppa: EU:n toimintavaihtoehdot" [8], jäljempänä "Vihreä kirja", alulle pannaissa konsultaatioissa kävi ilmi, että kaikissa jäsenvaltioissa kannatettiin voimakkaasti sekä kaikkia sisätiloissa sijaitsevia työpaikkoja ja julkisia paikkoja koskevaa kattavaa savuttomuuspolitiikkaa että Euroo-

pan unionin lisätoimia savuttomien ympäristöjen edistämiseksi.

(18) Neuvosto (työllisyys, sosiaalipolitiikka, terveys- ja kuluttajasiat) kokoontui 30 ja 31 päivänä toukokuuta 2007 vaihtamaan näkemyksiä tupakansavuttomia ympäristöjä koskevista vaihtoehtoisista Euroopan unionin tason toimista. Neuvosto oli tyytyväinen vihreään kirjaan ja tähdensi, että tarvitaan yhteisön ohjeita tupakansavuttomien ympäristöjen edelleen edistämiseksi Euroopan unionin tasolla samoin kuin yhteisön tukea kansallisten toimenpiteiden yhteensovittamiseen.

(19) Lokakuun 24 päivänä lokakuuta 2007 annetussa vihreää kirjaa koskevassa Euroopan parlamentin päätöslauselmassa pyydettiin jäsenvaltioita ottamaan kahden vuoden kuluessa käyttöön kattava savuttomuuslainsäädäntöä ja kehoitettiin komissiota antamaan asiaa koskeva säädösehdotus viimeistään vuonna 2011, jos eteneminen ei tapahdu tyydyttävällä tavalla. Lisäksi siinä kehoitettiin komissiota ehdottamaan nykyisen säädösten muuttamista niin, että ympäristön tupakansavu luokitellaan syöpää aiheuttavaksi aineeksi ja työnantajat veloitetaan huolehtimaan työpaikan savuttomuudesta.

(20) Kaikki WHO:n jäsenet allekirjoittivat tupakoinnin torjuntaa koskevan WHO:n puitesopimuksen kesäkuussa 2003, ja 167 osapuolta – myös yhteisö ja 26 sen jäsenvaltiota – on tähän mennessä ratifioinut sen. Tämän puitesopimuksen 8 artiklalla luodaan sen osapuolille oikeudellinen velvoite hyväksyä ja panna täytäntöön kansallisessa lainsäädännössä määritellyn kansallisen lainkäyttövallan aloilla tehokkaita toimenpiteitä, joilla ihmisiä suojellaan ympäristön tupakansavulle altistumiselta sisätiloissa sijaitsevilla työpaikoilla, julkisissa liikennevälineissä ja julkisissa sisätiloissa ja tarvittaessa myös muissa julkisissa paikoissa, sekä aktiivisesti edistää muilla lainkäyttövallan tasoilla täl-

laisten toimenpiteiden hyväksymistä ja täytäntöönpanoa.

(21) WHO:n puitesopimuksen toisessa osapuolten kokouksessa heinäkuussa 2007 hyväksyttiin ympäristön tupakansavulle altistumiselta suojelemista koskevat suuntaviivat [9], joilla tuetaan osapuolia näiden sopimuksen 8 artiklan mukaisten velvoitteiden täyttämiseksi. Kunkin osapuolen olisi pyrittävä panemaan suuntaviivat täytäntöön viiden vuoden kuluessa siitä, kun puitesopimus on tullut voimaan kyseisen osapuolen osalta.

(22) WHO:n puitesopimuksen 14 artiklalla luodaan sen osapuolille oikeudellinen velvoite laatia ja levittää tieteellisiin tuloksiin ja parhaisiin käytäntöihin perustuvia asianmukaisia, kattavia ja yhtenäisiä suuntaviivoja sekä toteuttaa tehokkaita toimenpiteitä tupakan käytön lopettamisen ja tupakkariippuvuuden riittävän hoidon edistämiseksi. WHO:n puitesopimuksen kolmannessa osapuolten kokouksessa päätettiin perustaa työryhmä laatimaan mainitun artiklan täytäntöönpanoa koskevat ohjeita.

(23) Tupakoinnin torjuntaa koskevassa eurooppalaisessa strategiassa, jonka WHO:n Euroopan aluekomitea hyväksyi syyskuussa 2002, suositellaan, että jäsenvaltiot huolehtivat kansalaisten oikeudesta savuttomaan ympäristöön muun muassa tekemällä julkisista paikoista, työpaikoista ja julkisista liikennevälineistä savuttomia, kieltämällä ulkona tupakoinnin kaikissa alaikäisille tarkoitetuissa oppilaitoksissa, kaikissa terveyspalveluja tarjoavissa paikoissa ja yleisötaphtumissa sekä luokittelemalla ympäristön tupakansavun syöpää aiheuttavaksi aineeksi.

(24) Tällä suosituksella ei rajoiteta perustamissopimuksen 137 artiklan nojalla annetun, työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista annetun yhteisön lainsäädännön, tupakkatuotteiden valmistamista, esittämistapaa ja myyntiä koskevien

jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä 5 päivänä kesäkuuta 2001 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/37/EY [10] eikä tupakoinnin terveysvaikutuksista varoittavien värivalokuvien tai muiden kuvien käytöstä tupakkatuotteiden pakkauksissa 5 päivänä syyskuuta 2003 tehdyn komission päätöksen 2003/641/EY [11] soveltamista,

SUOSITTELEE, ETTÄ JÄSEN-
VALTIOT

1. ottavat käyttöön tehokkaita toimenpiteitä, joilla ihmisiä suojellaan tupakansavulle altistumiselta sisätiloissa sijaitsevilla työpaikoilla, julkisissa sisätiloissa, julkisissa liikennevälineissä ja tarvittaessa muissa julkisissa paikoissa tupakoinnin torjuntaa koskevan WHO:n puitesopimuksen 8 artiklan mukaisesti ja liitteenä olevien, puitesopimuksen toisessa osapuolten kokouksessa hyväksytyjen tupakansavulle altistumiselta suojelemista koskevien suuntaviivojen perusteella viiden vuoden kuluessa siitä, kun puitesopimus on tullut voimaan asianomaisen jäsenvaltion osalta, tai viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän suosituksen antamisesta,

2. laativat ja/tai tehostavat strategioita ja toimenpiteitä, joilla vähennetään lasten ja nuorten altistumista ympäristön tupakansavulle,

3. täydentävät savuttomuuspolitiikkaa muun muassa seuraavilla tukitoimenpiteillä:

a) tupakoinnin lopettamista ja tupakkariippuvuuden riittävää hoitoa edistävillä tehokkailla toimenpiteillä ottaen huomioon WHO:n puitesopimuksen 14 artiklan mukaiset kansalliset olosuhteet ja prioriteetit, sekä

b) lisäämällä piippu- ja savuketupakkatuotteiden pakkauksiin yhdistelmävaroituksia (sellaisina kuin ne määritellään tupakoinnin terveysvaikutuksista varoittavien värivalokuvien tai muiden kuvien käytöstä tupakkatuotteiden pakkauksissa 5 päivänä syyskuuta 2003 tehdyn komission päätöksen 2003/641/EY

[12] 2 artiklan 4 kohdassa) ja tietoa tupakoinnin lopettamista tukevista palveluista, jotta kuluttajia voidaan paremmin informoida tupakointiin ja tupakansavulle altistumiseen liittyvistä terveysriskeistä ja kannustaa tupakoinnin lopettamiseen ja estää sen aloittamista,

4. laativat, toteuttavat, päivittävät ja tarkistavat kattavia ja monialaisia tupakoinnintorjuntastrategioita, -suunnitelmia tai -ohjelmia, jotka koskevat muun muassa tupakansavulta suojelemista kaikissa paikoissa, joihin yleisöllä on pääsy tai jotka on tarkoitettu yhteiseen käyttöön, riippumatta siitä, kuka ne omistaa ja oikeudesta niihin pääsyyn,

5. kehittävät kansallisten strategioiden, tupakoinnintorjuntapolitiikkojen ja -ohjelmien toteuttamiseen soveltuvia välineitä, jotta ihmisiä voidaan tehokkaasti suojella tupakansavulle altistumiselta,

6. ilmoittavat komissiolle, mikäli mahdollista kuuden kuukauden kuluessa tämän suosituksen antamisesta, tupakoinnin torjuntaan tarkoitetut kansalliset tietokeskukset, jotta voidaan vaihtaa tietoja ja parhaita käytäntöjä sekä sovittaa toimintaa yhteen muiden jäsenvaltioiden kanssa,

7. tekevät tiivistä yhteistyötä keskenään ja komission kanssa laatiakseen yhtenäiset puitteet – määritelmät, ver-

tailuarvot ja indikaattorit – tämän suosituksen täytäntöönpanoa varten,

8. seuraavat ja arvioivat politiikkaan liittyvien toimien tehokkuutta käyttäen edellä mainittuja indikaattoreita,

9. ilmoittavat komissiolle tämän suosituksen perusteella tehdyistä lainsäädännöllisistä ja muista toimista sekä seurannan ja arvioinnin tuloksista,

KEHOTTAÄ KOMISSIOTA

1. raportoimaan, jäsenvaltioiden toimittamien tietojen perusteella, ehdotettujen toimenpiteiden toteuttamisesta, toimivuudesta ja vaikutuksista,

2. harkitsemaan direktiivin 2001/37/EY mahdollisen tarkistamisen yhteydessä kaikkia tuotteisiin liittyviä toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on vähentää tupakkatuotteiden houkuttelevuutta ja niiden aiheuttamaa riippuvuutta,

3. analysoimaan huomaamattoman pakkauksen vaikutuksia ja sitä koskevia oikeudellisia näkökohtia ja tietopohjaa muun muassa sisämarkkinoiden toiminnan kannalta.

Tehty Brysselissä 30 päivänä marraskuuta 2009.

Neuvoston puolesta
Puheenjohtaja
S. O. Littorin

5 LÄHDELUETTELO

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä (2009:15): tupakkapoliittisia lakimuutoksia valmistelevan työryhmän loppu- ja väliraportit,
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-2807-7> (haettu 26.11.2012)

Tupakkalaki 693/1976
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1976/19760693> (haettu 26.11.2012)

Asetus toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 225/1977,
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770225> (haettu 26.11.2012)

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkausten merkinnöistä sekä haitta-aineiden määristä ja mittausmenetelmistä sekä testauslaboratorioista 641/2002,
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2002/20020641> (haettu 26.11.2012)

Sosiaali- ja terveysministeriön päätös tupakointivälineistä 1158/1999,
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19991158> (haettu 26.11.2012)

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden vähittäismyyntistä 99/2009,
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090099> (haettu 26.11.2012)

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus ravintolan ja muun ravitsemusliikkeen tupakointitilasta 964/2006,
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20060964> (haettu 26.11.2012)

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus savukkeiden paloturvallisuudesta 1064/2008,
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2008/20081064> (haettu 26.11.2012)

Komission täytäntöönpanopäätös savukkeiden paloturvallisuusvaatimuksesta 2011/496/EU,
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:205:0031:0032:FI:PDF>

Perusteluaineisto Eduskunnan asia- ja asiakirjahausta:
[http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/vexhaku.sh?lyh=""?kieli=su](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/vexhaku.sh?lyh=)
(haettu 26.11.2012)

Tupakkatuotedirektiivi 2003/33/EY,
http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=32003L0033&model=guichett
(haettu 26.11.2012)

Tupakkamainontadirektiivi 2001/37/EY,
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001L0037:EN:HTML> (haettu 26.11.2012)

Neuvoston suositus savuttomista ympäristöistä, 2009/C 296/02
[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32009H1205\(01\):EN:NOT](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32009H1205(01):EN:NOT) (haettu 26.11.2012)

Neuvoston suositus tupakoinnin ehkäisemisestä ja aloitteista tupakoinnin torjunnan tehostamiseksi 2003/54/EY,
http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=32003H0054&model=guichett
(haettu 26.11.2012)